

เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๕๓ ของ สศช.

ทิศทางแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

วันศุกร์ที่ ๖ สิงหาคม ๒๕๕๓
ณ ห้องแกรนด์ไดมอนด์ บอลรูม
ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค
เมืองทองธานี จ.นนทบุรี

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

คำนำ

การจัดทำแผนพัฒนา ประเทศไทยของไทยนับตั้งแต่ฉบับแรกเมื่อปี ๒๕๐๔ จนถึงฉบับที่ ๑๐ มีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไข ตลอดจนบริบทการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะในช่วงของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ ที่การพัฒนาประเทศ อยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ จึงเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ของการวางแผนที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ตามแนวพระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง” มี “การพัฒนาแบบองค์รวม” และเริ่มให้ความสำคัญกับ กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา ต่อมาในช่วงของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๙ และฉบับที่ ๑๐ ได้น้อมนำ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ

ผลการพัฒนา ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตลอดระยะเวลาเกือบ ๕๐ ปีที่ผ่านมา สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า ยกระดับการพัฒนาประเทศไทยจากที่เคยอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา ไปอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและรายได้ดีขึ้น มีอายุยืนยาว และมีการศึกษา สูงขึ้น การพัฒนาประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่แผนพัฒนา ฉบับที่ ๘ เป็นต้นมา ได้สร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในสังคมหลายด้านและนำพาประเทศรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและ สังคมได้หลายคราว อาทิ วิกฤตต้มยำกุ้ง สึนามิ และวิกฤตเศรษฐกิจโลก

ในช่วงเวลาของการจัดทำแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑ ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทาง เศรษฐกิจและสังคมทั้งภายในและภายนอกประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อความ เป็นอยู่ของประชาชนอย่างกว้างขวางจำเป็นต้องรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ เพื่อใช้ ประกอบการจัดทำแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑ ให้สามารถรองรับสถานการณ์ดังกล่าวอย่างรอบคอบและ ครบถ้วน นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทุกชั้นตอน

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จึงได้จัดทำเอกสาร (ร่าง) ทิศทางแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑ ขึ้น ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนจากการประชุมระดม ความคิดเห็นของประชาชนตั้งแต่ในระดับชุมชน หมู่บ้าน และระดับภาคมาแล้ว เพื่อนำเสนอแนวคิดและ ทิศทางของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑ ในการประชุมประจำปี ๒๕๕๓ ของ สศช. โดยมุ่งหวังจะจุดประกายให้ เกิดการระดมความคิดเห็นอย่างกว้างขวางมากขึ้น จากทุกภาคส่วนที่เข้าร่วมในการประชุมประจำปีครั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๑ ที่ชัดเจน เป็นที่ยอมรับ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาให้ความ เห็นชอบต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักนายกรัฐมนตรีย

สารบัญ

	หน้า	
ปฐมบท	ก - ช	
ส่วนที่ ๑	การประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยงและการสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ	๑
	๑. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ	๑
	๒. การประเมินความเสี่ยง	๒๗
	๓. การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ	๓๒
	๔. ประเด็นการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป	๔๙
ส่วนที่ ๒	ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑	๕๑
	๑. วิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) และพันธกิจ	๕๖
	๒. วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก	๕๒
	๓. ยุทธศาสตร์การพัฒนา	๕๓
ส่วนที่ ๓	การบริหารจัดการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ	๖๗
	๑. แนวทางการขับเคลื่อน	๖๘
	๒. กระบวนการขับเคลื่อนแผน	๖๙
	๓. การขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ	๗๑
	๔. บทบาทภาคีการพัฒนา	๗๔
รายละเอียดยุทธศาสตร์		
	๑. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม	๗๗
	๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน	๘๕
	๓. ยุทธศาสตร์การสร้างความปลอดภัยและมั่นคงของอาหารและพลังงาน	๙๗
	๔. ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม	๑๐๙
	๕. ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค	๑๒๗
	๖. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน	๑๓๙

พระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง

“ ...ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน
เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน
คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน
ด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา
เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว
จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ
ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้น
ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว
และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์... ”

พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗

ပုံစံ

ปฐมบท ภูมิคุ้มกันกับการพัฒนาประเทศ

จากพื้นฐานประเทศไทยที่เป็นสังคมเกษตร ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในอดีตขึ้นกับปัจจัยต่างๆ ไม่มากนัก มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีหลากหลายและดินฟ้าอากาศที่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ ไม่มีภัยธรรมชาติที่รุนแรง ผู้คนมีชีวิตที่สุขสบายตามอัตภาพ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงแต่ละยุคแต่ละสมัย คนไทยยึดมั่นสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจและได้ทรงปกป้องประเทศไทยให้ยืนหยัดอยู่ในเวทีโลกอย่างเต็มภาคภูมิ อยู่รอดปลอดภัยจากการเป็นประเทศราชเพียงประเทศเดียวในภูมิภาคนี้ และสถาปนาศาสนาเป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ทั้งสองสถาบันเป็นเสาหลักของสังคมไทย ครอบคลุมและชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วัดและวัดเป็นแหล่งสำคัญในการให้การศึกษาและสร้างโอกาสให้คน สังคมไทยเปิดกว้างยอมรับวัฒนธรรมจากภายนอก มีการผสมผสานอย่างหลากหลายแต่ลงตัวระหว่างศาสนาและวัฒนธรรมต่างๆ เมื่อเวลาผ่านไป ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทยและสังคมไทยมีมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการปฏิรูประบบการเมือง การปกครอง ระบบราชการและการศึกษาเป็นอย่างมากในสมัยรัชกาลที่ ๕ ต่อเนื่องถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นระบอบประชาธิปไตยในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งการพัฒนาได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศมากขึ้นและรูปแบบของการแทรกแซงเปลี่ยนไปจากยุคการแสวงหาอาณานิคมและเผยแพร่ศาสนา /วัฒนธรรมมาเป็นยุคของการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ การเอาวัดเอาเปรียบทางการค้าและการครอบงำทางความคิด หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ แม้ว่าประเทศไทยจะอยู่รอด แต่ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ เช่น ความขัดแย้งกับประเทศเพื่อนบ้าน การตกเป็นเหยื่อของลัทธิบริโภคนิยม /วัตถุนิยม และเหยื่อทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยีด้วยความไม่รู้เท่าทัน การขาดภูมิคุ้มกันและขาดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ส่งผลกระทบต่อคนไทยและสังคมไทยมาจนถึงปัจจุบัน

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง : หลักการพัฒนาประเทศ

“...ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...” พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๑๗ และพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๑๗ “...ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพออยู่พอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพออยู่พอกิน มีความสงบ เปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพออยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

จากพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานตั้งแต่ปี ๒๕๑๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงให้ความสำคัญกับแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง ความพอมีพอกิน การรู้จักความพอประมาณ การคำนึงถึงความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และทรงเตือนสติประชาชนคนไทยไม่ให้ประมาท ตระหนักถึงการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องตามหลักวิชา ตลอดจนมีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำรงชีวิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่ใช้พื้นที่ในพระตำหนักที่ประทับเพื่อการทดลองโครงการต่างๆ อาทิ แปลงนาทดลอง บ่อเลี้ยงปลา เลี้ยงโคนม โรงสี และโรงงานแปรรูปนมโค หลักทรงงานของพระองค์ท่านจะเน้นการ “เข้าใจ เข้าถึง และร่วมพัฒนา” อย่างสอดคล้องกับ “ภูมิสังคม” ให้ความสำคัญกับความหลากหลายของระบบนิเวศ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ประเพณี เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน โดย ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนินการด้วยความรอบคอบ วิเคราะห์ ระวัง ระมัดระวัง “ทำตามลำดับขั้นตอน” มีการทดลองด้วยความเพียรจนมั่นใจ จึงนำไปเผยแพร่ใช้ประโยชน์ในสาธารณะ

กระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศได้นำมามาเป็นหลักการสำคัญในการวางแผนพัฒนาโดยปรับวิธีการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (๒๕๐๔ - ๒๕๐๙) ที่เน้นการพัฒนาทางวัตถุเป็นประเด็นหลัก มาเป็นการพัฒนาที่มีมิติด้านสังคมตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๒ และมีบทเรียนสำคัญในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ ที่ครอบคลุมและชุมชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามแผนผ่านระบบสาธารณสุขมูลฐาน ทำให้ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการวางแผนครอบครัวและการลดอัตราเพิ่มของประชากร ขณะเดียวกัน ประเทศประสบภาวะผันผวนทั้งภาวะการเมืองในประเทศและภาวะเศรษฐกิจโลก จนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงต้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๔ ทำให้การวางรากฐานการพัฒนาให้ประเทศเข้มแข็งในระยะยาว ต้องกลับมาแก้ปัญหาเฉพาะหน้าแทน และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ เป็นช่วงที่ต้องฟื้นฟูประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ มีการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการให้มีความหลากหลาย ได้ริเริ่มจัดทำแผนงานแบบมีส่วนร่วมทั้งแผนพัฒนาชนบทยากจนที่เป็นการวางแผนแบบจากล่างขึ้นบนโดยใช้ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ในการกำหนดแผนงานโครงการ และแผนพัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยมีคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเป็นกลไกขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงรุก ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๖ - ๗ ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยบรรจุการพัฒนาวัฒนธรรมด้านจิตใจ และการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแผน ผลการพัฒนาจากอดีตจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๗ มีข้อสรุปที่ชัดเจนว่า การพัฒนาเศรษฐกิจก้าวหน้า การพัฒนาสังคมมีปัญหา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน การขยายตัวทางเศรษฐกิจยังพึ่งพิงการนำเข้าวัตถุดิบจากภายนอกมาผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก ทำให้มีความเสี่ยงเมื่อเกิดวิกฤตเศรษฐกิจโลกแต่ละครั้งจะส่งผลกระทบต่อการทำงาน และคุณภาพชีวิตของคนไทยโดยรวม

การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ ได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการวางแผนจากการดำเนินการ “โดยราชการเพื่อประชาชน” เป็นการมี “ประชาชนเข้าร่วม” เปลี่ยนจุดมุ่งหมายจาก “การเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ” เป็นการยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ตามแนวพระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่ให้คนเป็นผู้ตัดสินใจหรือกำหนดทิศทางการพัฒนาที่คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีเพื่อพร้อมรับต่อความเสี่ยงบนฐานของความรอบรู้

ความรอบคอบและคุณธรรม ควบคู่กับการแข่งขัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความร่วมมือปรองดองกัน ในสังคม การสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคม สร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลละยั่งยืน กระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศตามแนวทางดังกล่าวได้ดำเนินการต่อเนื่องมา ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ และต่อเนื่องต่อไปในอนาคต ที่ยังคงยึด แนวคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและการบริหารประเทศ ให้ ความสำคัญกับการพัฒนาอย่างสมดุล การอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุขระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

เพื่อให้มีความรอบคอบและความระมัดระวังในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ กระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ได้ให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์บริบทการเปลี่ยนแปลง ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ทั้งระบบเศรษฐกิจโลก ตลาดการค้า ตลาดทุน การเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เผชิญภาวะโลกร้อนและการขาด แคลนทรัพยากรธรรมชาติและพลังงานเพื่อให้สามารถใช้ความรู้ได้อย่างถูกหลักวิชาการ รวมทั้งวิเคราะห์ สถานะทุนของประเทศใน ๓ ทูม ได้แก่ ทูมทางเศรษฐกิจ ทูมทางสังคม และทูมทางทรัพยากรธรรมชาติ โดย แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของทุนและการนำทุนดังกล่าวไป ใช้ประโยชน์อย่างเชื่อมโยง พร้อมทั้งเสริมสร้างระบบโครงสร้าง กลไกและกระบวนการบริหารพัฒนา ประเทศให้อยู่บนหลักธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในช่วงแผนฯ ๑๐

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้มีการประยุกต์ใช้และมีผลอย่างเป็นรูปธรรมในช่วงที่ประเทศไทย เผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี ๒๕๔๐ และมีความสำคัญต่อเนื่องจนถึงช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งในช่วงเวลานั้นประเทศไทยต้องขับเคลื่อนประเทศภายใต้วิกฤตหลายด้าน ทั้งวิกฤตเศรษฐกิจโลก วิกฤต เศรษฐกิจภายในประเทศ วิกฤตการเมือง และวิกฤตทางสังคม ประเทศไทยสามารถผ่านพ้นวิกฤตต่างๆ ด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งในบางเรื่องสามารถอยู่รอดได้ อย่างเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันสูงขึ้น บางเรื่องอยู่ในระหว่างการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงซึ่งอาจต้องใช้เวลาแต่ มีแนวโน้มที่ดีขึ้น ในบางเรื่องประชาชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงรุนแรงในเบื้องต้นแต่สามารถ ฟื้นตัวได้เร็วขึ้น ซึ่งเมื่อประมวลความก้าวหน้าในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติ ของทุกภาคส่วนเพื่อมุ่งหวังให้เกิดภูมิคุ้มกันแก่ ตัวเอง ครอบครัว องค์กร สังคมและประเทศ ซึ่งสามารถ ประมวลผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานของแต่ละภาคส่วนดังนี้

๑. **ภาครัฐ** ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ทั้งในการกำหนดนโยบายและ การปฏิบัติตามนโยบายโดยส่วนราชการ อาทิ นโยบายของรัฐบาลย้อนหลังไปทั้ง ๕ รัฐบาลได้ใช้หลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนนโยบายอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลได้วางระเบียบทางการคลังเพื่อช่วยสร้าง ภูมิคุ้มกันให้กับประเทศ เช่น การส่งเสริมการผลิตและการใช้พลังงานทดแทนจากพืชพลังงานที่ผลิตใน ประเทศ การกำหนดให้สัดส่วนหนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติในระดับที่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ และการรักษาให้อัตราส่วนภาระการชำระหนี้ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕ เป็นต้น รวมทั้งการปรับโครงสร้างธนาคาร แห่งประเทศไทยเพื่อส่งเสริมบทบาทการรักษาเสถียรภาพระบบสถาบันการเงินให้มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้

ประเทศมีภูมิคุ้มกันทางการเงินเพิ่มขึ้นต่อผลกระทบจากความผันผวนภายนอกตั้งแต่วิกฤตเศรษฐกิจ ปี ๒๕๔๐ และวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๕๑ และภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงรัฐบาลสามารถลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ ได้อย่างมีเหตุผลและมีการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การสร้างเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ และโดยเฉพาะแผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ๒๕๕๕ เป็นตัวอย่างของโครงการขนาดใหญ่ที่ได้ออกแบบให้มีการกระจายการลงทุนอย่างสมดุลมีขนาดของโครงการที่เหมาะสม และครอบคลุมทุกสาขา โดยเฉพาะสาขาการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สาขาการศึกษาและการเรียนรู้ที่มุ่งยกระดับคุณภาพมาตรฐานการศึกษาในชนบทและเมืองทั้งระบบ สาขาสาธารณสุขที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ โดยเป็นการลงทุนที่ไม่ก่อให้เกิดความเสี่ยงแก่ภาระทางการคลังของรัฐ ตลอดจนมีการพิจารณาผลตอบแทนของการลงทุนอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ส่วนราชการต่างๆ ได้นำเงินไปสู่การปฏิบัติทั้งภายในส่วนราชการเอง เช่น การพัฒนาภายในกองทัพต่างๆ และการจัดทำเป็นโครงการที่มุ่งประโยชน์สู่ประชาชนและชุมชน เช่น โครงการของกรมการพัฒนาชุมชน โครงการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งต้องบูรณาการโครงการต่างๆ ในการปฏิบัติที่พื้นที่เดียวกัน

๒. ภาคธุรกิจเอกชน มีการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ทั้งในมิติการผลิต การลงทุนที่ใช้ศักยภาพของประเทศเป็นหลัก ปัจจุบันการส่งออกกลุ่มสินค้าที่มีการใช้วัตถุดิบในประเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่นมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เช่น เครื่องสำอาง สบู่ ผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร ซึ่งผลกำไรมีการกระจายสู่ชุมชนมากขึ้นทั้งในเชิงรายได้และการผลิตสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภาคธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อมและวิสาหกิจชุมชนอีกจำนวนมากไม่น้อยเป็นองค์กรตัวอย่าง เช่น กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านธาราทิพย์ อำเภอวาปีปทุม จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมีการบริหารธุรกิจบนฐานของการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็ง ศึกษาศักยภาพของทุนในชุมชนทั้งหมดที่เป็นวัตถุดิบ องค์ความรู้พื้นฐานและการตลาด โดยเน้นการใช้เงินทุนและขยายกิจการอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังของตนเอง มีกระบวนการผลิตที่ประหยัด มีการวิจัยและพัฒนาสินค้ามุ่งคุณภาพและมาตรฐานอยู่ตลอดเวลา สร้างสินค้าที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ขณะเดียวกันแบ่งผลกำไรคืนสู่สมาชิกและชุมชนอย่างมีคุณธรรม

บทเรียนจากวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ ภาคธุรกิจขนาดใหญ่หลายแห่งได้มีการทบทวนและปรับกลยุทธ์การลงทุนให้กิจการมีภูมิคุ้มกันต่อความเสี่ยงอันเกิดจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลกอย่างกว้างขวาง เช่น บริษัทปูนซีเมนต์ไทย บริษัทเจริญโภคภัณฑ์ และ ปตท. เป็นตัวอย่างของกิจการขนาดใหญ่ที่มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการปรับกลยุทธ์หลายประการทั้งการปรับลดจำนวนบริษัทในเครือเมื่อวิเคราะห์ความเสี่ยงในอนาคตด้วยความรู้ตามหลักวิชาการ มีการพัฒนาและเตรียมทรัพยากรบุคคลอย่างเป็นระบบ มีการประเมินตัวเองด้านความสามารถในการลงทุนไม่ทำให้มีภาระมากจนเกินไป ทำตามความสามารถที่มีอยู่ ไม่ทุ่มเงินสุดตัว คำนึงถึงคำว่า “พอ” ตามกำลังของธุรกิจและกิจการมีความเจริญก้าวหน้าด้วย และหากมีวิกฤตการณ์ใดๆ เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านใดๆ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาโดยที่คาดไม่ถึง กิจการต้องอยู่ได้โดยไม่ทำให้พนักงาน ผู้ถือหุ้น สถาบันการเงินที่ให้กู้ และสังคมเดือดร้อน นอกจากนี้ ในช่วง ๒ - ๓ ปีที่ผ่านมา ตลาดหลักทรัพย์รายงานว่ามีหลายองค์กรธุรกิจและหลายบริษัทในประเทศไทยมีความตื่นตัวในเรื่องของการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม และนำไปเชื่อมโยงกับกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากโครงการเพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อสังคม ที่ทำร่วมกับชุมชนของหลายองค์กรจะเน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก อาทิ โครงการปลูกป่า โครงการสร้างฝาย

ชะลอน้ำ / การรักษาต้นน้ำ โครงการทำความสะอาดแม่น้ำลำคลองหรือทะเล เป็นต้น สะท้อนถึงธรรมาภิบาลของภาครัฐกิจเอกชนที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากขึ้น

๓. ภาคเกษตร เป็นภาคที่มีความสำคัญและมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในทุกระดับอย่างกว้างขวางตั้งแต่ระดับเกษตรกร ครอบครัวยุวมชน และระดับชาติ ซึ่งหลักการของเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการเกษตรที่เป็นรูปธรรมที่นำไปสู่ความพออยู่พอกิน มีความมั่นคงและปลอดภัยด้านอาหาร ลดรายจ่าย พึ่งตนเองได้ และแก้ปัญหาความยากจน ภาคครัวเรือนและภาคชุมชนมีเกษตรกรที่น้อมนำปรัชญาไปประยุกต์ใช้และมีความก้าวหน้าแตกต่างกันไปตั้งแต่ขั้นต้น ขั้นกลางและขั้นก้าวหน้า อย่างเช่นเกษตรกรที่หนองสาหร่าย ปลูกมันสำปะหลังมาร่วม ๒๐ ปีมีแต่หนี้ยิ่งปลูกมากยิ่งขึ้นมากตามเพราะหมดเงินไปกับค่านุ้ยไร่ละ ๕๐๐ บาท ได้ใช้หลักการระเบิดจากข้างใน ค้นหาผู้นำที่แท้จริงในชุมชนที่สามารถพูดชักชวนให้ชุมชนเชื่อถือ สร้างแรงกระตุ้นให้ชาวบ้านทำบัญชีครัวเรือน สรรวจรายได้รายจ่ายของตัวเอง มาคิดหาวิธีลดรายจ่าย เลิกใช้นุ้ยเคมี นำมูลสัตว์มาหมักเป็นปุ๋ยน้ำชีวภาพเสียค่าใช้จ่ายไร่ละประมาณ ๓๐ บาท ไม่เพียงลดรายจ่ายได้ ยังมีผลผลิตต่อไร่เพิ่มขึ้น เป็นแรงจูงใจให้มีพลังคิดหาวิธีพึ่งพาตนเอง เกษตรกรหนองสาหร่ายใช้เวลาเพียง ๔ ปี ใช้หนี้หมดคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น

นอกจากนั้นมีเกษตรกรดีเด่นทั้งที่เป็นเกษตรกรรายย่อยเข้ารับพระราชทานโล่รางวัลในพระราชพิธีแรกนาขวัญปีละ ๑๔ สาขาอาชีพ และสหกรณ์ดีเด่นปีละ ๗ สหกรณ์ เป็นประจำทุกปี อาทิ นายบุญศรีใจเป็ง อาชีพทำไร่จาก ต.แม่แฝก อ.สันทราย จ.สันทราย นายกิมฮก แซ่เตีย อาชีพไร่นาสวนผสมจาก ต.ตาลชุม จ.อุบลราชธานี และสมาชิกยุวเกษตรกร น.ส.นันทา ใหม่เจริญ ต.โพรงอากาศ อ.บางน้ำเปรี้ยว จ.ฉะเชิงเทรา และกลุ่มบริหารการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยสะแบก ต.บุงคำ อ.เลิงนกทา จ.ยโสธร เป็นต้น ประกอบกับการตื่นตัวเรื่องการบริหารจัดการอาหารปลอดภัย มีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่องและเป็นกระแสโลก ทำให้เกษตรกรมีความตื่นตัวกับการทำเกษตรอินทรีย์ การทำเกษตรผสมผสานซึ่งเป็นกระบวนการผลิตที่รักษาระบบนิเวศและความหลากหลาย หลายทางชีวภาพ สำหรับระดับนโยบายได้ส่งเสริมเศรษฐกิจรูปแบบใหม่ที่ภาคเกษตรเป็นต้นธารเชื่อมโยงสู่ภาคการผลิตและภาคบริการอย่างมีประสิทธิภาพ เพิ่มคุณค่าของสินค้าด้วยความรู้และภูมิปัญญาไทย การสร้างความมั่นคงด้านอาหารของประเทศและของโลกท่ามกลางความท้าทายการบริหารจัดการพื้นที่การเกษตรทั้งที่เป็นพืชอาหารคน พืชอาหารสัตว์และพืชพลังงาน

๔. ภาคประชาชนและชุมชนน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวาง^๑ จากผลการสำรวจของโครงการ พ.ศ. พอเพียงในช่วงปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๑ ประชาชนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านสื่อโทรทัศน์ / หนังสือพิมพ์ / วารสาร / นิตยสาร และวิทยุ โดยมีความเข้าใจหลักความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขการมีความรู้ การมีคุณธรรมอยู่ในเกณฑ์สูงถึงร้อยละ ๗๕ - ๘๕ ส่วนความเข้าใจในหลักความมีเหตุผลมีสัดส่วนร้อยละ ๔๔ โดย

ในระดับปัจเจก ภาครัฐรณรงค์ส่งเสริมการออม หากแต่หนี้สินระดับปัจเจกไม่ได้ลดลงมากนัก

ในระดับครอบครัว พิจารณาจากบทบาทของครอบครัวไทย สัมพันธภาพในครอบครัวและความสามารถในการพึ่งพิงตนเองของครอบครัว โดยดัชนีครอบครัวอบอุ่นเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ ๖๒.๒๔ ในปี ๒๕๔๙ เป็นร้อยละ ๖๓.๙๔ ในปี ๒๕๕๑ โดยเฉพาะการมีปัจจัยพื้นฐานที่เพียงพอในการ

^๑ ผลการสำรวจของโครงการ พ.ศ. พอเพียง

ดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น ทั้งการมีรายได้ที่พอเพียง มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย และการมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต

ในระดับชุมชน ชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างพบว่าเน้นการมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง พัฒนาวัฒนธรรมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต^๒ ชุมชนมีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลางถึงร้อยละ ๗๔ ของกลุ่มตัวอย่าง และระดับมากถึงร้อยละ ๑๓.๖ นอกจากนี้ มีการประกวดชุมชนพอเพียง และชุมชน/หมู่บ้านเกือบร้อยละ ๗๐ มีความตื่นตัวในการจัดทำแผนชุมชน ที่เริ่มจากการสำรวจข้อมูลหรือทุนในชุมชน และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันของคนในชุมชนเพื่อทำความเข้าใจร่วมคิดร่วมตัดสินใจที่จะพัฒนาชุมชน/หมู่บ้านของตนเอง มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน หลายชุมชนมีแผนชุมชนที่มีคุณภาพมีภูมิคุ้มกันตนเองที่เข้มแข็งจนสามารถเป็นต้นแบบของชุมชนอื่นๆ ได้ เช่น ชุมชนไม้เรียง ชุมชนบ้านปากพูน เป็นต้น

๕. การสร้างองค์ความรู้ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ นอกจากการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการนำปรัชญาไปประยุกต์ใช้ในภาคส่วนต่างๆ แล้ว สังเคราะห์บทเรียนจากการปฏิบัติจริง นำมาจัดระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวางในหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น และมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาประเทศตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ศึกษาและรวบรวมหลักสูตรการเรียนการสอนและการฝึกอบรมเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่าในปัจจุบันมีการพัฒนาหลักสูตรทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษามีจำนวน ๒๖ หลักสูตร /รายวิชา ใน ๑๙ สถาบัน พร้อมทั้งมีการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยที่มีการเปิดสอนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อพัฒนาการเรียน การสอนในสถาบันเหล่านั้นให้เข้มข้นยิ่งขึ้น

จากความก้าวหน้าของการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละภาคส่วนในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้นในระดับหนึ่งและมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไป ทั้งในครอบครัว ชุมชน สังคม แต่เมื่อพิจารณาถึงการวางรากฐานการพัฒนาให้เข้มแข็ง ประเทศพึ่งตนเองได้ นั้นจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันภายในประเทศให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นเพื่อให้สามารถรับมือกับความผันผวนที่เกิดขึ้นในระบบเศรษฐกิจโลกและผลกระทบทางด้านลบจากโลกาภิวัตน์

“...วิถีทางดำเนินของบ้านเมืองและของประชาชนโดยทั่วไปมีความเปลี่ยนแปลงมาตลอด เนื่องมาจากความวิปริตผันแปรของวิถีแห่งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอื่นๆ ของโลก ยากยิ่งที่เราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นได้ จึงต้องระมัดระวัง ประคับประคองตัวเรามากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องการเป็นอยู่โดยประหยัด เพื่อที่จะอยู่ให้รอดและก้าวหน้าต่อไปได้โดยสวัสดิ์...” พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๑

^๒ ผลการสำรวจของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปี ๒๕๕๐

จากพระราชดำริดังกล่าว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเพื่อให้สามารถรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลา และคาดว่าผลกระทบจะมีความรุนแรงมากขึ้นในอนาคต ภูมิคุ้มกันของคนไทยและสังคมไทยที่มีอยู่คงไม่เพียงพอที่จะรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับโลกและภายในประเทศ ในขณะที่เศรษฐกิจไทยยังอยู่ในช่วงที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก การเปลี่ยนแปลงสังคมเมืองและชนบท และความขัดแย้งขาดความสมานฉันท์ภายในประเทศ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นปรัชญาที่ช่วยให้ประเทศมีภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง โดยการสร้างภูมิคุ้มกันทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ ๑. **ภูมิคุ้มกันด้านวัตถุ** ๒. **ภูมิคุ้มกันด้านสังคม** ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สถาบันทางสังคม ให้รู้จักสามัคคี เอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน เป็นเครือข่ายอย่างสร้างสรรค์ ๓. **ภูมิคุ้มกันด้านสิ่งแวดล้อม** ทั้งที่บ้าน โรงเรียน ที่ทำงาน ชุมชนเมือง - ชนบท และประเทศ ร่วมใส่ใจและสร้างความเข้มแข็งด้านสิ่งแวดล้อม และ ๔. **ภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม** ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมจากโลกภายนอกและสังคมประเทศไทย ต้องสร้างวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมท้องถิ่น ที่เข้มแข็ง

การพัฒนาในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงต้องมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันในมิติต่างๆ ให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยใช้แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ พิจารณาสถานะของประเทศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่ละเอียดและเชื่อมโยงมากขึ้นทั้งทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนกายภาพ ทุนทางการเงิน และทุนทางวัฒนธรรมที่จะเชื่อมโยงกับทุนอื่นๆ เพื่อการพัฒนาสังคมและการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการสร้างพันธมิตรการพัฒนาในประชาคมโลก โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างและการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติ ให้เป็นฐานการพัฒนาประเทศที่มั่นคงและสมดุล ควบคู่ไปกับการเสริมสร้างระบบธรรมาภิบาลและความสมานฉันท์ในทุกภาคส่วนและทุกระดับ

ส่วนที่ ๑

การประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยงและการสร้างภูมิคุ้มกัน
ของประเทศ

ส่วนที่ ๑ การประเมินสถานการณ์ ความเสี่ยงและการสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) จะต้องเผชิญกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงระยะยาวที่ได้เริ่มมาแล้วและจะทวีความเข้มข้นมากขึ้น และผลต่อเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกในปี ๒๕๕๑ ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อระบบเศรษฐกิจโลกอีกหลายด้าน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับโลกและในประเทศ จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งที่คาดว่าจะเป็โอกาสให้สามารถใช้จุดแข็งของประเทศในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่วนที่เป็นภัยคุกคามที่ต้องแก้ไขจุดอ่อนเพื่อระมัดระวังและป้องกันผลด้านลบที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะต่อไปอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งประเมินศักยภาพของประเทศและผลการพัฒนาที่ผ่านมา เพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมสามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๑. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาประเทศ

๑.๑ การเปลี่ยนแปลงในระดับโลกที่สำคัญ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงกฎ กติกาใหม่ของโลก การเกิดขั้วเศรษฐกิจหลายศูนย์กลางในโลก สังคมผู้สูงอายุของโลก ภาวะโลกร้อน และวิกฤตความสมดุลของพลังงานและอาหาร โดยสรุปดังนี้

๑.๑.๑ กฎ กติกาใหม่ของโลก การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในโลกรวมถึงวิกฤตเศรษฐกิจที่ผ่านมาจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนกฎระเบียบในการบริหารจัดการเศรษฐกิจโลก และการดำเนินเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม ซึ่งครอบคลุมถึงกฎ ระเบียบ ด้านการค้า การลงทุน การเงิน สิ่งแวดล้อมและด้านสังคม

ในอดีตการเจรจาเกี่ยวกับจัดทำกฎระเบียบ และข้อตกลงของโลก ประเทศกำลังพัฒนามักจะเสียเปรียบในการต่อรองและไม่รู้เท่าทันการรักษาผลประโยชน์ที่พึงได้รับอย่างเป็นธรรม เนื่องจากการขาดความรู้ ประสบการณ์ และศักยภาพในการเจรจาต่อรอง รวมทั้งมีปัญหากลุ่มกันในการเจรจา เพราะถูกประเทศพัฒนาแล้วกดดันเป็นรายประเทศ ไม่ให้สามารถรวมตัวกันได้ อย่างเหนียวแน่น

ดังนั้นแม้ว่ากฎ ระเบียบใหม่จะเป็นโอกาสในการพัฒนาของประเทศกำลังพัฒนาได้เช่นกัน แต่หากไม่เตรียมพร้อม หรือร่วมในการเจรจาให้เกิดความเป็นธรรม การปรับกฎระเบียบใหม่ก็จะส่งผลลบใน ๓ ลักษณะสำคัญ คือ (๑) การเป็นอุปสรรคต่อการส่งสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาเข้าไปจำหน่ายในตลาดประเทศพัฒนาแล้ว

โดยใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี เช่น มาตรการแรงงาน สิ่งแวดล้อม สุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน เป็นต้น และ (๒) การขยายบทบาทของประเทศพัฒนาแล้วไปยังประเทศกำลังพัฒนา โดยเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้าไปลงทุนในสาขาต่างๆ มากขึ้น (๓) การส่งผลกระทบต่อ นโยบายของรัฐ ภาคธุรกิจ และวิถีชีวิตของประชาชน ที่ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับ พันธกรณี หรือ กระแสค่านิยมใหม่ๆ ของโลก

การเปลี่ยนแปลงในกฎ ระเบียบที่สำคัญ ได้แก่

(๑) **กฎ ระเบียบด้านการค้าและการลงทุน** ภายใต้ข้อจำกัดของการขยายตัวของ เศรษฐกิจโลกหลังวิกฤตเศรษฐกิจ และสภาพการค้าและการลงทุนระหว่าง ประเทศที่มีการแข่งขันรุนแรง ซึ่งจะส่งผลต่อไปในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ หลายประเทศได้ดำเนินมาตรการการปกป้องผู้ประกอบการภายในประเทศ มากขึ้น ในขณะที่ความต้องการแสวงหาโอกาสใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการ ขยายตัวของเศรษฐกิจส่งผลให้มีการเปิดการค้าการลงทุนเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะกับ ประเทศในภูมิภาค และการปรับตัวของเศรษฐกิจสู่ฐานความรู้ส่งผลให้มีการ เปิดเสรีการค้าบริการ และสร้างกฎ ระเบียบด้านทรัพย์สินทางปัญญามากขึ้น ภาวะโลกร้อนเริ่มส่งผลให้มีกฎ กติกาด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น กฎ กติกาใหม่ ด้านการค้าและการลงทุนของโลกที่ไทยจะต้องเผชิญในอนาคต ได้แก่

๑) **มาตรการทางการค้าในรูปแบบที่ไม่ใช่ภาษี** เช่น มาตรการแรงงาน มาตรการสิ่งแวดล้อม มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการ ตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน เป็นต้น ทำให้ผู้ประกอบการ ต้องยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ และ สนับสนุนความพยายามในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม สร้างความเป็น ธรรมในการแข่งขัน และความรับผิดชอบต่อสังคม

๒) **การเปิดเสรีในสาขาการค้าบริการ และการลงทุน** เป็นการเลือกเปิดใน บางสาขา ผ่านความร่วมมือแบบทวิภาคีหรือข้อตกลงในภูมิภาค การลงทุน เน้นให้ความสำคัญในเรื่องความโปร่งใสของกฎเกณฑ์การลงทุน การไม่ เลือกปฏิบัติระหว่างประเทศผู้ลงทุน และการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ที่ประเทศ สมาชิกต้องปฏิบัติต่อผู้ลงทุนของประเทศสมาชิกอื่นเสมือนผู้ลงทุนของตน รวมทั้งการระงับข้อพิพาทระหว่างกัน เพื่อสร้างบรรยากาศที่มีความโปร่งใส และเสถียรภาพ ให้แก่การลงทุนระยะยาวและการค้าระหว่างประเทศ

- ๓) กฎเกี่ยวกับการป้องกันทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อกำหนดระดับของการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ครอบคลุมเรื่องเครื่องหมายการค้า เครื่องหมายบริการ สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ การออกแบบผลิตภัณฑ์ สิทธิบัตร และความลับทางการค้า ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างนวัตกรรม และภูมิปัญญา เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานความรู้
- ๔) มาตรการทางการค้าที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาโลกร้อน จะมีมากขึ้นทั้งในรูปแบบที่เป็นมาตรการภาษีและที่ไม่ใช่มาตรการภาษี เช่น การเรียกเก็บภาษีคาร์บอนจากสินค้านำเข้าในประเทศสหรัฐอเมริกา การกำหนดให้ต้องรายงานปริมาณคาร์บอนที่เกิดจากการผลิตสินค้า และการเก็บค่าธรรมเนียมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคขนส่งและการบินของสหภาพยุโรป เป็นต้น มาตรการทางการค้า และกฎระเบียบเกี่ยวกับภาวะโลกร้อนเหล่านี้จะทวีความเข้มข้น และทำให้การส่งสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาไปจำหน่ายในประเทศพัฒนาแล้วทำได้ยากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการค้า การลงทุน และการปรับตัวของภาคอุตสาหกรรมของประเทศกำลังพัฒนา
- (๒) กฎ ระเบียบด้านการเงิน มาตรการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและการเงินของประเทศต่างๆ ในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๕๑ จะทำให้เกิดการปรับปรุงกฎกติกาภาคการเงินที่สำคัญในช่วงปี ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙ ดังนี้
- ๑) กฎ ระเบียบ ข้อบังคับและมาตรฐานทางบัญชีที่เข้มงวด กระแสโลกาภิวัตน์และความเชื่อมโยงของภาคส่วนต่างๆ ที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต ทำให้ความเสี่ยงทางการเงินมีแนวโน้มที่แพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วและรุนแรง ดังนั้น หลายประเทศจึงเน้นการปรับปรุงระบบ เกณฑ์ขั้นต่ำ และเครื่องมือการบริหารความเสี่ยง เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบการเงิน อาทิ การเพิ่มเกณฑ์ขั้นต่ำของเงินกันสำรองตามกฎหมาย ขณะเดียวกัน การกำกับดูแลก็จะขยายขอบเขตให้ครอบคลุมตามความเสี่ยงที่เพิ่มขึ้นทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค โดยเฉพาะการกำกับดูแลธุรกรรมระหว่างภาคส่วนที่สำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และธุรกรรมระหว่างบริษัทภายในเครือธุรกิจขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญต่อระบบการเงิน เพื่อลดความเสี่ยงในลักษณะลูกโซ่ที่มีผลกระทบต่อระบบการชำระเงินในวงกว้าง และเพิ่มเสถียรภาพให้ระบบการเงิน

- ๒) การร่วมมือระหว่างประเทศและองค์กรกำกับดูแลด้านการเงินของแต่ละประเทศในการเฝ้าระวังและเตือนภัยจะมีเพิ่มขึ้น เพื่อรักษาเสถียรภาพของระบบการเงินทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาค และโลก โดยการประสานความร่วมมือและกำหนดแนวทางร่วมกันระหว่างประเทศเพื่อยุติการลุกลามของปัญหาหรือจำกัดขอบเขตความเสียหายไม่ให้ขยายวงกว้างจนกลายเป็นผลกระทบต่อเนื่อง รวมถึงการกำหนดมาตรการกำกับดูแลที่เป็นไปในแนวทางและมาตรฐานเดียวกันเพื่อปิดช่องว่างในการกำกับดูแล ขณะเดียวกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันจะเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะข้อมูลขององค์กรการเงินระหว่างประเทศขนาดใหญ่ที่มีสาขาในหลายประเทศ เพื่อป้องกันการเกิดวิกฤตครั้งใหม่ และมีแนวคิดในการปรับคณะกรรมการดูแลเสถียรภาพทางการเงินให้เป็นองค์กรเฝ้าระวังระหว่างประเทศ
- ๓) การดำเนินนโยบายการเงิน จะเพิ่มความสำคัญให้กับการรักษาเสถียรภาพของระบบการเงินทั้งระบบ ควบคู่ไปกับการรักษาเสถียรภาพของระดับราคาสินค้าและบริการ เพื่อลดความไม่สมดุลในระบบการเงินที่ถือเป็นต้นเหตุหลักของวิกฤตเศรษฐกิจในครั้งที่ผ่านมา แต่เนื่องจากยังไม่มีคำจำกัดความเสถียรภาพของระบบการเงินอย่างชัดเจนทำให้วิธีการกำกับดูแลจะแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ
- (๓) กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในช่วง ๒ - ๓ ทศวรรษที่ผ่านมาและแนวโน้มในอนาคต ชี้ให้เห็นว่าเกิดความไม่สมดุลของธรรมชาติและระบบนิเวศของโลก ก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติรุนแรงความตื่นตัวของประชาคมโลกต่อวิกฤตโลกร้อนนำไปสู่การสร้าง กฎ กติกาใหม่เกี่ยวกับการรักษาสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบในวงกว้างต่อการดำเนินชีวิต การค้า การลงทุน การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศ
- แม้ว่าเวทีระหว่างประเทศยังมีข้อถกเถียงต่อรองกันระหว่างกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา ในประเด็นความรับผิดชอบต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจก แต่ก็คาดว่าพันธกรณีและข้อตกลงเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหลังการสิ้นสุดระยะแรกของการดำเนินการตามพิธีสารเกียวโต ในปี ค.ศ. ๒๐๑๒ จะทำให้กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาต้องมีส่วนร่วมมากขึ้นในการลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งเผชิญกับข้อจำกัดและข้อเรียกร้องที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และผลกระทบต่อการค้า การลงทุนและวิถีชีวิตของประชากร

นอกจากมาตรการด้านการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมแล้ว กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วกำลังดำเนินมาตรการรูปแบบต่างๆ ทั้งมาตรการพหุภาคี และมาตรการฝ่ายเดียวทั้งในลักษณะสมัครใจและบังคับ เพื่อให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องลดปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ได้แก่

- ๑) **การย้ายฐานการผลิตคาร์บอน** จากประเทศพัฒนาแล้วมาอยู่ในประเทศกำลังพัฒนา ส่งผลให้ปริมาณคาร์บอนของประเทศกำลังพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วยังคงสามารถรักษารูปแบบการบริโภคอย่างฟุ่มเฟือยไว้เช่นเดิม ส่งผลให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อประเทศกำลังพัฒนาที่อาจถูกกดดันให้ต้องมีพันธกรณีเกี่ยวกับการรับภาระการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการผลิตที่ตนเองไม่ได้บริโภคในอนาคต
- ๒) **มาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกรายสาขา** เป็นการกำหนดระดับการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกร่วมกันระหว่างผู้ผลิตของแต่ละประเภทอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ทั่วโลก และจัดทำข้อตกลงระหว่างประเทศสำหรับแต่ละประเภทอุตสาหกรรม โดยภาค อุตสาหกรรมใดสามารถลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้ต่ำกว่าระดับเป้าหมาย จะได้รับคาร์บอนเครดิตซึ่งสามารถนำไปซื้อขายในตลาดค้าคาร์บอนเครดิตได้ อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในประเทศพัฒนาแล้วมีเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูงกว่าประเทศกำลังพัฒนา จึงมีแนวโน้มที่ประเทศกำลังพัฒนาจะเสียเปรียบหากแนวทางนี้มีข้อผูกพันทางกฎหมาย
- ๓) **มาตรการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกตามความเหมาะสมของแต่ละประเทศ (Nationally Appropriate Mitigation Action - NAMA)** เป็นมาตรการที่ดำเนินการด้วยความสมัครใจ บนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืน การประชุมประเทศสมาชิกอนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่กรุงโคเปนเฮเกนในเดือนธันวาคม ๒๕๕๒ (COP 15) กำหนดให้ประเทศกำลังพัฒนาต้องส่งรายการของ NAMA เพื่อขอรับการสนับสนุนจากกองทุนหรือความช่วยเหลือระหว่างประเทศในการดำเนินการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก อย่างไรก็ตาม โครงการและกิจกรรมความช่วยเหลือเหล่านี้จะต้องผ่านกระบวนการตรวจวัดและตรวจสอบที่เป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ (Measurable, Reportable, and Verifiable – MRV) ปัจจุบันข้อกำหนดนี้ยังขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติ เป็นอุปสรรคต่อการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของประเทศกำลังพัฒนา

๔) การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่า และความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศกำลังพัฒนา (Reducing Emission from Deforestation in Developing Country : REDD) การทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่าส่งผลต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การดำเนินมาตรการ REDD ของแต่ละประเทศมีความซับซ้อนของปัญหาแตกต่างกัน เป็นประเด็นที่มีความอ่อนไหวเนื่องจากเกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่นและนโยบายป่าไม้ อาจส่งผลให้เกิดความไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม ประเทศต่างๆ เห็นพ้องกันว่าต้องเร่งหาแนวทางในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่า ต้องดำเนินการด้วยความสมัครใจ คำนึงถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่น การให้ความช่วยเหลือด้านเทคนิคการถ่ายทอดเทคโนโลยี และส่งเสริมมาตรการการจัดการป่าอย่างยั่งยืน ซึ่งนอกจากจะช่วยลดก๊าซเรือนกระจกแล้ว ยังให้ประโยชน์ร่วมต่ออนุสัญญาาระหว่างประเทศอื่นๆ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ ถึงแม้ในปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับแนวทางดำเนินมาตรการ REDD แต่มีแนวโน้มว่าจะเป็นกลไกสำคัญในพันธกรณีต่อเนื่องหลังพิธีสารเกียวโตหมดวาระการบังคับใช้ในปี ๒๕๕๕

(๕) กฎ ระเบียบด้านสังคม เริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้น โดยเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เกิดความเคารพและรักษาคำศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนได้เข้าไปมีบทบาทในเชิงการค้าและความร่วมมือระหว่างประเทศ ส่งผลให้ประเทศที่เข้มแข็งทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยและเคารพต่อสิทธิมนุษยชนสามารถสร้างภาพลักษณ์ความเชื่อมั่นต่อการค้าการลงทุนในประเทศและระหว่างประเทศได้ เช่น กรณีประเทศผู้ซื้อตั้งเงื่อนไขว่าสินค้านั้นจะต้องไม่ใช่แรงงานเด็ก ในการผลิต หรือที่มาของวัตถุดิบที่นำมาผลิตสินค้าจะต้องไม่เป็นการละเมิดสิทธิในการเข้าถึงทรัพยากรของบุคคลหรือชุมชน และการเข้าไปลงทุนบรรษัทข้ามชาติในประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงประเด็นสิทธิมนุษยชนนอกเหนือไปจากความได้เปรียบในด้านต้นทุน

ข้อผูกพันอันเกิดจากสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยได้เข้าร่วมและมีพันธกรณีก่อให้เกิดข้อผูกพันที่ต้องปฏิบัติ ต้องรายงานสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนแต่ละด้านต่อสหประชาชาติ การแก้ไขกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ และการปฏิบัติงานของหน่วยงานรัฐให้สอดคล้องกับพันธกรณีต่างๆ ได้แก่

- ๑) **ด้านสิทธิเด็ก** ตามหลักการพื้นฐาน ที่ได้ทุกคนจะต้องได้รับความสำคัญ ได้รับการดูแลและคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่แบ่งแยกทั้งในเรื่อง เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา การมีชีวิตรอดอยู่รอด และการพัฒนาทางด้านจิตใจ อารมณ์ สังคม รวมถึงการแสดงความคิดเห็น
- ๒) **ด้านการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี** การประกันว่าสตรีและบุรุษมีสิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติและดูแลจากรัฐอย่างเสมอภาคกัน ทั้งในด้านการประกอบอาชีพและความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ สิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจ้างงานและสิทธิด้านแรงงาน การป้องกันความรุนแรงต่อสตรีในสถานที่ทำงาน การปรับรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรม รวมถึงการปราบปรามการลักลอบค้าและแสวงหาประโยชน์ทางเพศ
- ๓) **ด้านสิทธิของคนพิการ** การเคารพในศักดิ์ศรีที่มีมาแต่กำเนิด การมีเสรีภาพในการตัดสินใจและความเป็นอิสระของบุคคล การไม่เลือกปฏิบัติ การเข้าไปมีส่วนร่วมทางสังคมอย่างเสมอภาค การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ของบริการต่างๆ ทางสังคม
- ๔) **ด้านการจัดการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ** คนทุกคนจะมีสิทธิในความเป็นพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาและวัฒนธรรมอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน
- ๕) **ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม** การให้ความสำคัญกับการจัดบริการพื้นฐานทั้งด้านสุขภาพ การศึกษา การเปิดพื้นที่เรียนรู้ให้กว้างขวางผ่านสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ การใช้ประโยชน์จากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และการจัดสวัสดิการและการคุ้มครองทางสังคมจากครอบครัว ชุมชน และรัฐบาล อันจะนำไปสู่การมีมาตรฐานการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น
- ๖) **ด้านการต่อต้านการทรมาน** ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม ผู้ต้องขัง หรือผู้กระทำความผิดที่ต้องถูกลงโทษจะต้องได้รับความเป็นธรรม และได้รับการดูแลตามมาตรฐานและไม่ถูกกดขี่หรือถูกลงโทษจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นๆ ให้เจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานอย่างสาหัส
- ๗) **ด้านสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง** ที่เน้นให้ทุกคนรู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น เคารพสิทธิมนุษยชน สิทธิการมีชีวิตรอด เสรีภาพและความมั่นคงแห่งบุคคล มีความเสมอภาคทางสังคมและการแสดงความคิดเห็นและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารโดยเฉพาะนโยบายที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง การคุ้มครองทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมต่างๆ รวมถึงการให้ความสำคัญต่อสิทธิชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลกิจการสาธารณะ ตลอดจนการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยภาคประชาชน

๑.๑.๒ การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกแบบหลายศูนย์กลาง รวมทั้งภูมิภาคเอเชีย ซึ่งทวีความสำคัญเพิ่มขึ้น การถ่ายเทอำนาจทางเศรษฐกิจจากประเทศอุตสาหกรรมในภูมิภาคตะวันตกมายังภูมิภาคเอเชียเริ่มต้นในช่วงทศวรรษที่ ๒๐ จากการเพิ่มบทบาทเศรษฐกิจญี่ปุ่นในเศรษฐกิจโลก และมีความต่อเนื่องในช่วงมหัศจรรย์แห่งเอเชีย โดยเฉพาะการขยายตัวทางเศรษฐกิจของกลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (ฮ่องกง เกาหลี สิงคโปร์ และไต้หวัน) และอาเซียนในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจปี ๒๕๔๐ ขณะเดียวกันนโยบายการเปิดประเทศของจีน รัสเซีย และพลวัตการขยายตัวของบราซิลและอินเดีย ทำให้เศรษฐกิจโลกมีแนวโน้มพัฒนาไปสู่ความเป็นโลกหลายศูนย์กลางทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเงินในระยะปานกลาง

ความเร็วในการปรับตัวเข้าสู่การเป็นโลกหลายศูนย์กลางทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและปัจจัยพื้นฐานหลายประการ ได้แก่ วิกฤตเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อศักยภาพการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศพัฒนาแล้วมากกว่าประเทศกำลังพัฒนาและประเทศเศรษฐกิจใหม่ ราคาน้ำมันและราคาสินค้าโภคภัณฑ์และสินแร่ต่างๆ ในตลาดโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามการฟื้นตัวของเศรษฐกิจโลก ซึ่งทำให้ผลประโยชน์และผลพลอยได้เกิดขึ้นกับประเทศในตะวันออกกลาง รัสเซีย และประเทศผู้ผลิตสินค้าที่เป็นวัตถุดิบ นอกจากนี้ ศูนย์กลางการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมโลกมีแนวโน้มโยกย้ายเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียมากขึ้น เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญ ได้แก่ ความสัมพันธ์ของห่วงโซ่การผลิตภายในภูมิภาค การมีทรัพยากรภายในภูมิภาคที่ทำให้ต้นทุนการผลิตถูกกว่า นโยบายการส่งเสริมของภาครัฐ การค้นคว้าและการริเริ่มนวัตกรรมที่ต่อเนื่อง และกำลังซื้อของประชากรในภูมิภาคเอเชียที่มีจำนวนมาก คิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ ๖๐ ของประชากรโลก นอกจากนี้ การเพิ่มขึ้นของชนชั้นกลางในภูมิภาคเอเชียโดยเฉพาะในประเทศจีนและอินเดียจะเป็นปัจจัยเร่งกระบวนการปรับตัวเข้าสู่ภาวะโลกหลายศูนย์กลาง ทั้งนี้วิกฤตเศรษฐกิจโลกปี ๒๕๕๑ ได้เร่งให้เกิดการปรับตัวเร็วขึ้น เนื่องจากอุปสงค์ในสหรัฐฯ มีแนวโน้มลดลงขณะที่อุปสงค์ในประเทศจีน รัสเซีย บราซิล และอินเดีย และประเทศในภูมิภาคเอเชียเพิ่มขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ คาดว่าเศรษฐกิจโลกจะขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔-๕ ต่อปี ในขณะที่เศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียจะขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๖-๗ ต่อปี

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคต่างๆ ของโลก จะมีมากขึ้นและการรวมกลุ่มเศรษฐกิจที่สำคัญต่อประเทศไทยในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ได้แก่ **การรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชีย** โดยกรอบการค้าเสรีของอาเซียนกับจีน ญี่ปุ่น และอินเดีย และ **การเป็นประชาคมอาเซียนในปี ๒๕๕๘** ซึ่งกลุ่มประเทศอาเซียนใหม่ ได้แก่ ลาว กัมพูชา และเวียดนาม จะลดภาษีตามกรอบการค้าเสรีอาเซียนอย่างสมบูรณ์ และในกลุ่มประเทศอาเซียนจะมีความร่วมมือใหม่ๆ เช่น ความร่วมมือด้านการลงทุน การเปิดสาขาบริการ การจัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงานเพื่อช่วยให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานได้เสรีมากขึ้น เป็นต้น จึงจะมีผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ซึ่งประเทศไทยต้องมีการเตรียมความพร้อมในหลายๆ ด้าน อาทิ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยต้องมีการปรับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้สามารถแข่งขันได้ทัดเทียมกับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะทักษะด้านภาษา ด้วยอาเซียนเห็นพ้องกันในการกำหนดให้ภาษาในการทำงานของอาเซียนเป็นภาษาอังกฤษสื่อถึงความจำเป็นการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ การพัฒนาทักษะแรงงานให้มีศักยภาพสามารถเคลื่อนย้ายไปทำงานในที่ต่างๆ การทำเข้าใจในวัฒนธรรมที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังรวมถึงกลไกด้านอื่นๆ อาทิ การบริหารจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับภูมิภาคและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งร่วมกันเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างยั่งยืนของภูมิภาค

๑.๑.๓ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของโลกอย่างต่อเนื่อง ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ได้เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุมานานกว่า ๔๐-๕๐ ปี เช่น ฝรั่งเศส สวีเดน สหรัฐอเมริกา อิตาลี และญี่ปุ่น ส่วนประเทศกำลังพัฒนา อาทิ เกาหลี สิงคโปร์ จีน อินเดีย เวียดนาม บรูไน ไทยและเวียดนาม ได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุแล้วในช่วง ๕ ปีที่ผ่านมา และในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ประชากรสูงอายุในโลกจะเพิ่มขึ้นอีก ๘๑.๘๖ ล้านคน ผลกระทบจากการเป็นสังคมผู้สูงอายุของประเทศต่างๆ ได้แก่ เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานข้ามชาติทั้งแรงงานที่มีฝีมือและไร้ฝีมือเพื่อทดแทนกำลังแรงงานในประเทศที่เป็นสังคมผู้สูงอายุ ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงและสังคมของประเทศนั้นๆ เกิดความหลากหลายทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันก็เกิดภาวะสมองไหล โครงสร้างการผลิตเปลี่ยนจากการใช้แรงงานเข้มข้นมาเป็นการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีศักยภาพ ทักษะและความชำนาญ ควบคู่กับการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อใช้ทดแทนกำลังแรงงานที่ขาดแคลน ความเข้มข้นของการใช้เทคโนโลยีจะขึ้นกับระดับการพัฒนาของแต่ละประเทศ โครงสร้างการใช้จ่ายงบประมาณเปลี่ยนแปลงไป ประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจะมีรายจ่ายด้านสุขภาพเพิ่มขึ้น ทำให้งบประมาณสำหรับการลงทุนพัฒนาด้านอื่นๆ ลดลง

๑.๑.๔ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก อุณหภูมิโลกที่สูงขึ้นส่งผลให้สภาพภูมิอากาศแปรปรวน ก่อให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรง อาทิ แผ่นดินไหว ดินถล่ม ภูเขาไฟระเบิด ในช่วง ๓๐ ปีที่ผ่านมา อุณหภูมิโลกสูงขึ้นโดยเฉลี่ย ๐.๒ องศาเซลเซียสต่อทศวรรษ ทำให้เกิดภัยธรรมชาติบ่อยครั้งและทวีความรุนแรง ทั้งอุทกภัย วาตภัย และภัยแล้ง รวมทั้งไฟป่า เพราะความแห้งแล้งในหลายพื้นที่ เป็นเหตุให้เกิดการสูญเสียพื้นที่ป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ ระบบนิเวศในหลายพื้นที่ของโลกจะอ่อนแอ เปราะบาง และสูญเสียพันธุ์พืชและสัตว์ พื้นผิวโลกมีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ โดยเฉพาะการสูญเสียพื้นที่ชายฝั่งเนื่องมาจากระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นนำไปสู่การย้ายถิ่นของประชากรที่อยู่อาศัยบริเวณชายฝั่งทะเล รวมทั้งสร้างความเสียหายต่อโครงสร้างพื้นฐาน เขตท่องเที่ยว เขตอุตสาหกรรมที่มีการลงทุนสูงบริเวณพื้นที่ชายฝั่ง

ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ จะทำให้ภูมิภาคในเขตร้อนมีฤดูแล้งยาวนาน การระเหยของน้ำเพิ่มขึ้น ปริมาณน้ำที่เก็บกักลดลง และส่งผลกระทบต่อการขาดแคลนน้ำ การเพิ่มขึ้นของโรคระบาด อาทิ กลุ่มโรคมาลาเรีย และอหิวาตกโรค โดยเฉพาะในประเทศเขตร้อน ซึ่งไม่เคยมีการระบาดของโรคดังกล่าวมาก่อน และมีความเสี่ยงจากโรคอุบัติใหม่ และอุบัติซ้ำเพิ่มขึ้น เช่น โรคซาร์ส ไข้หวัดนก โรคซิกา ไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๐๙ ก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพของประชากร และส่งผลกระทบต่อผลิตภาพของกำลังแรงงาน และการสูญเสียทางเศรษฐกิจ

การเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ ส่งผลกระทบต่อผลผลิตทางการเกษตรของโลก และความมั่นคงทางอาหาร ความแปรปรวนของภูมิอากาศและภัยธรรมชาติ ทำให้ระดับคาร์บอนไดออกไซด์และอุณหภูมิสูงขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบการเพาะปลูกและปริมาณผลผลิตทางการเกษตรในหลายพื้นที่ของโลก โดยเฉพาะพืชอาหารได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง นอกจากนี้ ความแปรปรวนของปริมาณน้ำฝน ภัยธรรมชาติที่รุนแรง และการระบาดของโรคและแมลงศัตรูพืชจากสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงไป จะสร้างความเสียหายสูงให้แก่ผลผลิตทางการเกษตรและธัญญาหารของโลก รวมทั้งกระทบต่อภาคสังคม อาทิ ปัญหาความยากจน การอพยพย้ายถิ่น และการแย่งชิงทรัพยากร

๑.๑.๕ ความมั่นคงทางอาหารและพลังงานโลกมีแนวโน้มจะเป็นปัญหาสำคัญ

อัตราการใช้พลังงานของโลกในภาพรวมจะเพิ่มขึ้นอย่างก้าวกระโดด เนื่องจากการเติบโตของประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เช่น จีน และอินเดีย ในขณะที่พลังงานฟอสซิลซึ่งเป็นแหล่งพลังงานที่สำคัญของโลกมีอยู่อย่างจำกัด หากหาแหล่งพลังงานเสริมไม่เพียงพอ แนวโน้มราคาพลังงานจะมีความผันผวนอย่างรุนแรง ดังที่ราคาพลังงานได้เริ่มกลับเข้าสู่แนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วหลังจากเศรษฐกิจโลกเริ่มฟื้นตัวจากวิกฤตปัญหาความมั่นคงด้านพลังงานและราคาพลังงานจึงจะเป็นความเสี่ยงที่สำคัญอยู่ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

อย่างไรก็ตาม ปริมาณความต้องการพลังงานที่สูงขึ้นจะนำไปสู่การปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างมหาศาล ขณะเดียวกัน โลกก็ต้องลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อรักษาอุณหภูมิของโลกให้อยู่ในระดับปลอดภัยไม่ให้อุณหภูมิสูงกว่า ๒ องศาเซลเซียส จึงเป็นเรื่องยากที่จะลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกลง พร้อมกับตอบสนองความต้องการพลังงานของโลกที่สูงขึ้น หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้พลังงาน และนำไปสู่การพัฒนาพลังงานทางเลือกเพิ่มขึ้น ความต้องการพืชพลังงานในโลกจึงมีแนวโน้มสูงขึ้น

ในอีกด้านหนึ่ง ความต้องการบริโภคสินค้าเกษตรและอาหารเพิ่มขึ้นจากการเพิ่มประชากรโลก รวมทั้งอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่คาดว่าจะสูงขึ้น โดยเฉพาะในทวีปเอเชีย ได้แก่ อินเดีย จีน และทวีปแอฟริกา ขณะที่ปริมาณผลผลิตพืชอาหาร

โลกลดลง เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่และศักยภาพของเทคโนโลยีที่มีอยู่ โดยเฉพาะข้าวมีจำกัด และไม่สามารถเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้นกว่าปัจจุบันได้มากนัก ประกอบกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาวะภูมิอากาศ และภัยพิบัติทางธรรมชาติ ทั้งอุทกภัยและภัยแล้งทำให้ปัญหาทวีความรุนแรง สร้างความเสียหายให้กับพื้นที่และผลผลิตทางการเกษตรของหลายประเทศ สถานการณ์ดังกล่าวอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานในอนาคต ทำให้ผลผลิตอาหารสู่ตลาดลดลง ไม่เพียงพอับความต้องการของประชากรโลก หรือมีราคาสูงเกินกว่ากำลังซื้อโดยเฉพาะในกลุ่มประเทศยากจน อาจนำไปสู่การเกิดวิกฤตอาหารโลก

๑.๑.๖ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมและตอบสนองต่อการดำรงชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร ทำให้ประเทศต่างๆ ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจจากภาคอุตสาหกรรมไปเป็นภาคบริการและการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ การบริหารจัดการทั้งด้านการเงิน การผลิตและการควบคุมคลังสินค้า เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารจะมีบทบาทเพิ่มขึ้นในช่วงของแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑ และเทคโนโลยีอื่นๆ ของศตวรรษที่ ๒๑ ได้แก่ นาโนเทคโนโลยี เทคโนโลยีชีวภาพ และเทคโนโลยีเกี่ยวกับการทำงานของสมองและจิต จะเริ่มมีบทบาทเพิ่มขึ้นเช่นกัน ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีเป็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เช่น การส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การพัฒนาพลังงานและวัสดุต่างๆ จากพืช การทดแทนแรงงานด้วยเครื่องจักร การพัฒนาสุขภาพและศักยภาพในการทำงานของผู้สูงอายุ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็อาจเป็นภัยคุกคาม เช่น การจารกรรมข้อมูลธุรกิจหรือข้อมูลส่วนบุคคล การลั่นไพลของวัฒนธรรมอย่างไร้พรมแดน การใช้สื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จ อาวุธเคมีและอาวุธชีวภาพ รวมทั้งเทคโนโลยีอื่นๆ ที่ใช้เป็นเครื่องมือของการก่อการร้าย เป็นต้น จึงเป็นความท้าทายในการพัฒนาซึ่งประเทศที่พัฒนาเทคโนโลยีช้าจะกลายเป็นผู้ซื้อและมีผลิตภาพต่ำกว่าประเทศอื่นๆ และไม่สามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งได้ รวมถึงการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียมกันของกลุ่มคนในสังคมก็เป็นช่องว่างที่จะทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา

๑.๑.๗ การก่อการร้ายสากลเป็นภัยคุกคามประชาคมโลก การก่อการร้ายและอาชญากรรมข้ามชาติมีแนวโน้มขยายตัวทั่วโลกและรุนแรง มีรูปแบบและโครงข่ายที่ซับซ้อนมากขึ้น โดยใช้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีการสื่อสารและการคมนาคมเป็นปัจจัยสนับสนุน เกิดกระแสการป้องกันการก่อการร้ายทั่วโลก องค์การสหประชาชาติได้เข้ามามีส่วนร่วมแก้ปัญหาภัยคุกคามจากการก่อการร้าย อาทิ การจัดทำอนุสัญญา ตลอดจนพิธีสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับแนวทางแก้ไขปัญหการก่อการร้ายสากลให้ประเทศสมาชิกถือปฏิบัติให้สอดคล้องกัน ขณะที่สหรัฐอเมริกา มีมาตรการที่เข้มงวด

ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการและต้นทุนด้านการส่งออกของผู้ประกอบการไทย ดังนั้น การสร้างความร่วมมือภายใต้กรอบต่างๆ ต้องเตรียมความพร้อมและความร่วมมือระหว่างกันในการควบคุมปัจจัยที่เกื้อหนุนการก่อการร้ายระหว่างประเทศ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของชาติ

๑.๒ การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศ การติดตามประเมินผลการพัฒนาประเทศ ในระยะ ๓ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ พบว่า ประเทศไทยเผชิญการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การเมือง และการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศที่ส่งผลถึงความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทย และสภาพแวดล้อมของการพัฒนาในช่วงต่อไป ได้แก่

๑.๒.๑ สังคมไทยน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในภาคีการพัฒนาต่างๆ อย่างกว้างขวาง ในระยะ ๓ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของภาคีพัฒนากระจายไปทุกภาคส่วน โดย**ภาครัฐ**ได้ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางและขับเคลื่อนนโยบายรัฐบาล วางระเบียบต่างๆ เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านการคลัง และรักษาเสถียรภาพระบบสถาบันการเงิน ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลระหว่างการพึ่งเศรษฐกิจในประเทศกับเศรษฐกิจระหว่างประเทศ เพื่อลดผลกระทบจากความผันผวนของเศรษฐกิจโลก **ภาคธุรกิจเอกชน** ให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเองไว้วัดดูดีในประเทศและภูมิปัญญาท้องถิ่น ลงทุนขยายกิจการอย่างค่อยเป็นค่อยไปตามกำลังของตนเอง การแบ่งผลกำไรคืนสู่สังคมและดูแลพนักงานอย่างมีคุณธรรม **ภาคเกษตร** เกษตรกร เน้นการนำเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มรายได้และลดรายจ่ายของครัวเรือน ขณะที่**ชุมชน** เน้นการมีส่วนร่วม การพึ่งตนเอง พัฒนาวัฒนธรรมและคุณภาพชีวิต ผ่านกระบวนการจัดทำแผนชุมชน แผนชุมชนที่มีคุณภาพ เป็นภูมิคุ้มกันชุมชนให้เข้มแข็ง สำหรับ**ภาคประชาชน** รู้จักและเข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อโทรทัศน์และสื่อสิ่งพิมพ์ โดยมีความเข้าใจหลักความพอประมาณ การมีภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขการมีความรู้ การมีคุณธรรมอยู่ในเกณฑ์สูงถึงร้อยละ ๗๕ - ๘๕ ส่วนความเข้าใจในหลักความมีเหตุผลมีสัดส่วนร้อยละ ๔๔ **นอกจากนี้ ภาครัฐยังได้ให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ และการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง** อาทิ การพัฒนาหลักสูตรทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย และการเสริมสร้างเครือข่ายการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ เริ่มจากการนำไปปฏิบัติด้วยตนเอง โดยสมาชิกในครอบครัวและเพื่อนเป็นผู้ที่มี อิทธิพลสูงต่อการชักจูงให้เกิดการปฏิบัติ ประเด็นที่ยังต้องเร่งดำเนินการ ได้แก่ การ สร้างความรู้ ความเข้าใจในกลุ่มวัยรุ่นที่ยังยึดการบริโภคนิยม และความ สะดวกสบายในชีวิตประจำวัน นักธุรกิจบางกลุ่มยังขาดความมั่นใจในการนำ เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้

๑.๒.๒ การเปลี่ยนแปลงสภาวะทางเศรษฐกิจ

(๑) เศรษฐกิจไทยมีภูมิคุ้มกันด้านการเงินจากการพัฒนาระบบบริหาร ความเสี่ยงอย่างต่อเนื่องหลังจากวิกฤติปี ๒๕๔๐ การเพิ่มแรง ขับเคลื่อนจากภาคเศรษฐกิจในประเทศ และการใช้พลังงานทดแทน เพิ่มขึ้น เศรษฐกิจไทยในปี ๒๕๕๒ ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก ไม่มากนัก เสถียรภาพอยู่ในเกณฑ์ดี แม้หนี้สาธารณะจะเพิ่มขึ้นจากการดำเนิน มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจในโครงการต่างๆ ของรัฐบาล ทำให้ปี ๒๕๕๒ มีหนี้ สาธารณะคงค้างรวม ๔,๐๐๑,๙๔๒ ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๕ ของ ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อยู่ในกรอบเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่กำหนดไว้ไม่เกินร้อยละ ๕๐ อัตราเงินเฟ้อและอัตราว่างงาน อยู่ในระดับต่ำ การเกินดุลบัญชีเดินสะพัดและจำนวนเงินทุนสำรองระหว่าง ประเทศอยู่ในระดับสูง โครงสร้างเศรษฐกิจไทยหันมาพึ่งภาคเศรษฐกิจใน ประเทศมากขึ้น โดยสัดส่วนอุปสงค์ในประเทศต่อภาคเศรษฐกิจระหว่าง ประเทศคิดเป็นร้อยละ ๗๕.๐๓ บรรลุเป้าหมายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ที่กำหนดไว้ร้อยละ ๗๕.๐ ก่อนถึงปีสุดท้ายของแผน

นอกจากนี้ รัฐบาลได้วางรากฐานการสร้างความมั่นคงด้านพลังงาน โดยจัดหา ปีโตรเลียมเพื่อใช้ภายในประเทศ จัดหาพลังงานไฟฟ้าและส่งเสริมพลังงาน ทดแทน เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานจากขยะ การผลิตก๊าซชีวภาพ พลังงานชีวมวล การผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ การพัฒนาและส่งเสริมการใช้เชื้อเพลิง ชีวภาพ ควบคู่กับการส่งเสริมการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การอนุรักษ์ พลังงาน และส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนเพื่อลดการนำเข้า น้ำมัน อาทิ น้ำมันแก๊สโซลีน มีการใช้อยู่ที่ ๑๒.๒ ล้านลิตรต่อวัน เพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๑ ร้อยละ ๓๒.๒ มีสถานีบริการ รวม ๔,๒๓๕ แห่ง เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑.๔ และ น้ำมันไบโอดีเซล ในปี ๒๕๕๒ ยอดการใช้ ปี ๕ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑๔.๗ มี สถานีบริการ ๓,๕๘๒ สถานี

- (๒) **เสถียรภาพด้านการคลังและการเงินเป็นปัจจัยเสี่ยงในระยะต่อไป**
 ภาระหนี้สาธารณะที่มีแนวโน้มสูงขึ้นจากการดำเนินมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ
 หลังจากประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตการเงินโลกตั้งแต่ช่วงไตรมาส
 ที่ ๔ ของปี ๒๕๕๑ สภาพเศรษฐกิจของไทยชะลอตัวตามเศรษฐกิจโลก ทำให้
 การจัดเก็บภาษีไม่ได้ตามที่ประมาณการไว้รัฐบาล ในขณะที่รัฐบาล
 จำเป็นต้องดำเนินมาตรการด้านการคลังเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจและลด
 ผลกระทบของวิกฤตเศรษฐกิจ และลงทุนเพื่อวางรากฐานการเจริญเติบโต
 ของเศรษฐกิจในอนาคตภายใต้แผนปฏิบัติการไทยเข้มแข็ง ฐานะการคลัง
 ของประเทศจึงขาดดุลและหนี้สาธารณะเพิ่มขึ้น ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่
 ๑๑ หนี้สาธารณะต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ อาจจะมีเพิ่มขึ้น
 เป็นร้อยละ ๕๖ ในขณะที่ภาระการใช้จ่ายของรัฐที่เกิดขึ้นจากนโยบายสังคม
 การชำระหนี้ และการโอนงบประมาณให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมี
 มากขึ้น จึงเป็นข้อจำกัดด้านการคลังที่ต้องบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนด้าน
 การคลังในระยะยาว

ส่วนภาคการเงินมีความเข้มแข็งภายหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจไทยในปี
 ๒๕๔๐ ต่อเนื่องถึงปัจจุบัน และบทบาทของตลาดตราสารหนี้ได้เพิ่มขึ้น
 มากกว่าการให้สินเชื่อของธนาคารและตลาดหลักทรัพย์ ในช่วงแผนพัฒนาฯ
 ฉบับที่ ๑๑ จะเป็นช่วงการเปลี่ยนแปลงตามแผนพัฒนาระบบสถาบันการเงิน
 ระยะที่ ๒ (ปี ๒๕๕๓ - ๒๕๕๗) ซึ่งจะเพิ่มการแข่งขันของสถาบันการเงินจาก
 จำนวนธนาคารที่เพิ่มขึ้น และการส่งเสริมสถาบันการเงินที่ให้สินเชื่อระดับ
 จุลภาค อาทิ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มออมทรัพย์ และกองทุนหมู่บ้าน เพิ่มโอกาส
 การเข้าถึงบริการทางการเงินได้ทั่วถึงและหลากหลายโดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อย
 และหน่วยธุรกิจขนาดเล็ก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น
 และแผนพัฒนาตลาดทุนไทย (ปี ๒๕๕๒ - ๒๕๕๖) ซึ่งเน้นการเพิ่มการแข่งขัน
 ของการให้บริการเพื่อลดต้นทุนทางการเงิน การเชื่อมโยงกับตลาดต่างประเทศ
 และการเปลี่ยนสภาพตลาดหลักทรัพย์เป็นนิติบุคคล

- (๓) **ศักยภาพทางเศรษฐกิจต้องพึ่งภาคบริการและเศรษฐกิจสร้างสรรค์**
 ในอดีต ภาคอุตสาหกรรมมีการเจริญเติบโตสูง โดยเฉพาะกลุ่มเครื่องจักร
 และอุปกรณ์ สินค้าอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ และกลุ่มยานยนต์ และ
 เป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญ แต่ต้องพึ่งวัตถุดิบ ทุนองค์ความรู้ และเทคโนโลยี
 จากภายนอกประเทศ ส่งผลให้โครงสร้างอุตสาหกรรมไทยมีความเปราะบาง
 ต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอกที่ไม่สามารถควบคุม ในช่วงที่ผ่านมา
 อุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานเข้มข้นได้สูญเสียความสามารถในการแข่งขันให้กับ
 ประเทศที่มีต้นทุนการผลิตที่ราคาถูกลงกว่า สัดส่วนการส่งออกของประเทศไทย

ในตลาดโลกจึงไม่สามารถเพิ่มขึ้นได้มากอย่างในอดีต นอกจากนั้น การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมเริ่มมีข้อจำกัดจากกฎ ระเบียบด้านสิ่งแวดล้อม การยอมรับจากชุมชน และการดำเนินการตามขั้นตอนของรัฐธรรมนุญซึ่งยังไม่มีการแก้ไขที่ครบถ้วน

ภาคเกษตร ถึงแม้ประเทศไทยจะยังเป็นผู้ส่งออกสินค้าเกษตร แต่ประสิทธิภาพการผลิตของภาคเกษตรได้รับผลกระทบจากฐานทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ระบบการผลิตภาคเกษตรยังต้องพึ่งปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ทำให้มีต้นทุนการผลิตสูง ขณะที่พื้นที่การเกษตรมีจำกัดและถูกใช้ไปเพื่อกิจการอื่น รวมทั้งมีปัญหาชาวต่างชาติอาศัยช่องว่างของกฎหมายเข้ามาครอบครองที่ดินเกษตรกรรม ส่งผลให้คนไทยสูญเสียสิทธิการครอบครองและการใช้ประโยชน์ที่ดินและแรงงานภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง ส่วนการเชื่อมโยงผลผลิตเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่ายังอยู่ในวงจำกัดและล่าช้า เนื่องจากการพัฒนาเป็นแบบแยกส่วน ขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ

สำหรับภาคบริการและการท่องเที่ยว แม้ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบภายในประเทศ แต่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ และมีโอกาสพัฒนาเป็น “ศูนย์กลางการบริการและการท่องเที่ยว” ของภูมิภาค เนื่องจากการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลกสู่สังคมผู้สูงอายุ จะเป็นโอกาสของไทยเนื่องจากมีความพร้อมของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จะรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ ประเทศไทยยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศ และมีโครงสร้างพื้นฐานด้านการท่องเที่ยว เช่น โรงแรมและสปาที่มีมาตรฐานสูง บริการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพขยายตัวอย่างรวดเร็ว

นอกจากนี้ เศรษฐกิจสร้างสรรค์มีบทบาทมากขึ้นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ทั้งสินค้า บริการที่มีการสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่ามากขึ้น และการทำธุรกิจที่ต้องใช้ความสร้างสรรค์สูงโดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เช่น สาขาภาพยนตร์ อนิเมชัน การเขียนซอฟต์แวร์และเกมส์คอมพิวเตอร์ แฟชั่น เป็นต้น

๑.๒.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาวะด้านสังคม

- (๑) โครงสร้างประชากรไทยมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ภาวะอนามัยเจริญพันธุ์รวมอยู่ต่ำกว่าระดับทดแทน ประชากรผู้สูงอายุมีสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๙ ในปัจจุบัน และจะเพิ่มเป็นร้อยละ ๑๔.๘ เมื่อสิ้นสุดแผนฯ ๑๑ ซึ่งถือว่าในช่วงแผนฯ ๑๑

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วและจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๖๘ ผู้สูงอายุหญิงมีสัดส่วนมากกว่าเพศชาย คือ ๕๕ : ๔๕ และจะแตกต่างกันมากขึ้นตามกลุ่มอายุที่สูงขึ้น เพราะประชากรหญิงมีอายุยืนยาวกว่าชาย แนวโน้มการกระจายโครงสร้างประชากรตามภาคต่างๆ พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีประชากรผู้สูงอายุมากที่สุดถึงเกือบ ๑ ใน ๓ ของประชากรสูงอายุทั้งประเทศ ส่วนกรุงเทพมหานครจะมีการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว สำหรับโครงสร้างประชากรวัยเด็กมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๒๐.๕ ในปัจจุบันเหลือร้อยละ ๑๘.๓ ในปี ๒๕๕๙ เป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยที่ลดลงต่ำกว่าระดับทดแทน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวทำให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลงในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จากสัดส่วนประชากรเด็ก : แรงงาน : ผู้สูงอายุ ร้อยละ ๒๐.๕ : ๖๗.๖ : ๑๑.๙ ในปี ๒๕๕๓ เป็นร้อยละ ๑๘.๓ : ๖๖.๙ : ๑๔.๘ ในปี ๒๕๕๙

- (๒) **การพัฒนาประเทศมีแนวโน้มต้องเผชิญกับภาวะถดถอยเนื่องจากผลิตภาพแรงงานต่ำและขาดแคลนกำลังคนในอนาคต** จากการที่โครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ภาคเกษตรกรรมประสบปัญหาแรงงานส่วนใหญ่สูงอายุ ขาดแรงงานวัยหนุ่มสาวทดแทน ส่งผลกระทบทางลบต่อผลิตภาพการผลิตของประเทศ รวมทั้งมีเงื่อนไขภายนอกที่จะเป็นภัยคุกคามต่อการพัฒนาคุณภาพคน หากขาดการบริหารจัดการที่เหมาะสม อาทิ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการหลั่งไหลขององค์ความรู้ ข้อมูลข่าวสารและวัฒนธรรมต่างชาติที่ขาดการกั้นกรอง ขณะที่โครงสร้างตลาดแรงงานไม่สมดุลระหว่างความต้องการและการผลิตกำลังคนของประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานจบใหม่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าในสาขาวิชาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เกิดปัญหาคนว่างงานควบคู่กับการขาดแคลนกำลังคนเฉพาะสาขา
- (๓) **สังคมไทยโดยเฉพาะสังคมเมืองมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเครือญาติสู่สังคมปัจเจกมากขึ้น** ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป คนไทยเริ่มมีพฤติกรรมเป็นปัจเจกหรือเป็นส่วนตัวมากขึ้นอย่างชัดเจน เช่น มีการกำหนดมาตรฐานส่วนตัว ค่านิยมส่วนตัว การดำเนินชีวิตเป็นส่วนตัว และมีความต้องการเป็นส่วนตัว เป็นต้น วิถีชีวิตมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการปฏิสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกัน โครงสร้างครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ครัวเรือนที่อยู่คนเดียว ครัวเรือนที่อยู่ด้วยกันแบบไม่ใช่ญาติ และครัวเรือนที่มีอายุรุ่นเดียวกัน สองรุ่น และรุ่นกระโดด (ตายาย-หลาน) หรือครัวเรือนที่เป็นเพศเดียวกัน พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นแบบต่างคน

ต่างอยู่มีเวลาในการอยู่พร้อมหน้าและทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง คนวัยหนุ่มสาวขาดเป้าหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน ในช่วงที่ผ่านมาระยะนี้มี การหย่าร้างหรือแยกกันอยู่เพิ่มขึ้นจาก ๔.๔ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๔๔ เป็น ๕.๐ คู่ต่อพันครัวเรือนในปี ๒๕๕๐ ขณะที่อัตราการแยกกันอยู่ได้เพิ่มจาก ๒๐.๗ รายเป็น ๒๓.๑ รายต่อประชากรที่เคยสมรสแล้วพันคนในช่วงเวลาเดียวกัน ตามลำดับ

- (๔) **คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพ แต่มีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา และสติปัญญาของเด็ก ผลผลิตภายในวัยแรงงานต่ำ และประชาชนยังมี พฤติกรรมการดำรงชีวิตที่เสี่ยงต่อการเจ็บป่วย** การพัฒนาที่ผ่านมา ได้ช่วยให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสทางการศึกษาเพิ่มขึ้น ทำให้ระดับ การศึกษาเฉลี่ยของคนไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น ในปี ๒๕๕๑ จำนวนปีการศึกษา เฉลี่ยของประชากรวัย ๑๕ ปีขึ้นไปเพิ่มเป็น ๘.๙ ปี แต่คุณภาพการศึกษายังมี ปัญหา มาก โดยคะแนนเฉลี่ยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนลดลงจากร้อยละ ๓๙.๐ ในปี ๒๕๕๐ เป็นร้อยละ ๓๒.๒ ในปี ๒๕๕๒ และยังคงต่ำกว่า เป้าหมายที่กำหนดไว้ร้อยละ ๕๕ ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้น พื้นฐานในปี ๒๕๕๒ พบว่านักเรียนบางกลุ่มยังมีความสามารถต่ำกว่าเกณฑ์ คือ ด้านการอ่านร้อยละ ๗.๒ ด้านการเขียนร้อยละ ๑๗.๗ และด้านการคิด คำนวณร้อยละ ๒๒.๓ คนไทยเกือบร้อยละ ๖๐ ของผู้ที่อายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ไม่ สามารถคิดเป็น ทำเป็น ทำให้ขาดทักษะในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ กลุ่มวัยเด็กมีพัฒนาการด้านความสามารถทางเชาว์ปัญญา และ ความฉลาดทางอารมณ์ค่อนข้างต่ำ ขณะที่กลุ่มวัยทำงานยังมีผลิตภาพต่ำ อายุขัยเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้น เป็น ๗๕.๖ ปี แต่มีปัญหาเจ็บป่วยด้วยโรคที่ ป้องกันได้ ๕ อันดับแรกสูงขึ้นในทุกโรค ทั้งโรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หลอดเลือดในสมองตีบ โรคหัวใจ และมะเร็ง โดยเฉพาะกลุ่มวัยสูงอายุ เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น อาทิ โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน และ โรคหัวใจ ส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายการรักษาพยาบาลของภาครัฐในอนาคต
- (๕) **ประชาชนมีภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตด้านสุขภาพที่ทั่วถึง** จากการ พัฒนาระบบหลักประกันสุขภาพ ทำให้คนไทยมีหลักประกันสุขภาพ จำนวน ๖๒,๓๖๐,๐๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๙๙.๔๗ ของประชากรผู้มีสิทธิทั่วประเทศ ส่วนการคุ้มครองด้านอื่นๆ ที่ได้ดำเนินการ ได้แก่ การจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ ชุมชน การให้ความคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิประโยชน์คนไทยและแรงงานไทย และริเริ่มจัดทำกองทุนการออมแห่งชาติ เป็นกองทุนการออมระยะยาวเพื่อ ผู้สูงอายุ

- (๖) **ครอบครัวไทยทำหน้าที่เป็นโครงข่ายคุ้มครองของสังคมได้ไม่เต็มศักยภาพ** ระบบครอบครัวไทยมีความเปราะบางทั้งจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ กระแสโลกาภิวัตน์ และความจำเป็นในการประกอบอาชีพ ส่งผลให้ครอบครัวไทยเปลี่ยนจากการอยู่ร่วมกันของ พ่อ แม่ ลูก หลาน ที่มีการสืบทอดมรดกทั้งวิถีการดำรงชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรม และทรัพย์สิน กลายเป็นครอบครัวเดี่ยวและความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวมีน้อยลง ขาดกลไกการอบรมที่เชื่อมโยงกันในลักษณะบ้าน วัด โรงเรียน ส่งผลให้ขาดพื้นฐานที่ดีที่จะเป็นปัจจัยหล่อหลอมให้เกิดการพัฒนาทางกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้สามารถดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ
- (๗) **เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดียาเสพติดมากขึ้น** ในช่วง ๓ ปี ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ เด็กและเยาวชนถูกดำเนินคดีโดยสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มีสัดส่วน ๕.๐๒ - ๕.๓๙ คดีต่อเด็กพันคน สูงกว่าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๙ ที่มีสัดส่วน ๓.๓๔ - ๕.๐๕ โดยคดียาเสพติดเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก ๘,๘๐๓ คดี ในปี ๒๕๔๙ เพิ่มขึ้นเป็น ๑๒,๓๕๒ คดี ในปี ๒๕๕๒ สำนักงานสถิติแห่งชาติ รายงานการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติดในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ พบว่า ประชาชนร้อยละ ๓๗.๕ เห็นว่ายังมีปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในชุมชน/หมู่บ้านเพิ่มขึ้น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในโรงเรียน สถานศึกษา เพิ่มขึ้นอย่างน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะโรงเรียนสถาบันการศึกษาในเขตกรุงเทพฯ มีปัญหายาเสพติดมากที่สุด รองลงมาคือภาคใต้ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ยาเสพติดมีส่วนทำลายพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสมอง ของเด็กและเยาวชน จึงเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อสังคมไทย เมื่อเยาวชนที่จะเป็นกำลังแรงงานใหม่ทดแทนผู้สูงอายุ มีคุณภาพด้อยลง ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว
- (๘) **วิถีชีวิตไทยมีการเปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงวิถีชีวิตไทยเข้ากับวัฒนธรรมจากนานาชาติที่เพิ่มความหลากหลายมากขึ้น** เศรษฐกิจและสังคมโลกที่ได้ปรับเปลี่ยนจาก “สังคมเกษตรกรรม” สู่ “สังคมอุตสาหกรรม” และ “สังคมฐานความรู้” ทำให้วัฒนธรรมของโลกแพร่เข้าสู่ประเทศไทยผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไซเบอร์อย่างรวดเร็วเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อวัฒนธรรมไทยทั้งทางด้านวิถีชีวิต ทักษะคติ ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กระบวนการเรียนรู้ และพฤติกรรมกรบริโภค คนไทยมุ่งแสวงหาความสุขและสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวมากขึ้น มีแนวโน้มสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านโลกไซเบอร์ เกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยร่วมสมัยมากมายในรูปแบบของการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจเรื่องเดียวกัน ขณะที่วัฒนธรรมที่บ่งบอกความเป็นไทยไม่สามารถแสดงบทบาทที่ชัดเจน

(๙) **สังคมไทยให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและระบบธรรมาภิบาลมากขึ้น ส่งผลให้ภาคเอกชนเริ่มดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมเพิ่มขึ้น** โดยมีการจัดตั้งเครือข่ายด้านความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย รวมถึงในช่วงปลายแผนฯ ๑๐ ได้มีการสนับสนุนการดำเนินการในรูปแบบกิจการเพื่อสังคมให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นแนวทางการลงทุนใหม่ของการประกอบธุรกิจเพื่อการเจริญเติบโตของภาคสังคม นำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และสังคมที่มีความเท่าเทียม ยุติธรรม และมีปัญญามากขึ้น โดยการดำเนินการมีวัตถุประสงค์เพื่อผลิตสินค้าและหรือให้บริการเพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาชุมชน สังคมและหรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก โดยไม่ได้มีเป้าหมายในการสร้างกำไรสูงสุด กิจการเพื่อสังคมที่มีการดำเนินการอยู่แล้วและประสบความสำเร็จ มีทั้งก่อตั้งจากธุรกิจเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชน ชุมชน และผู้ประกอบการรายย่อย อาทิ บริษัทไทยคราฟท์ แฟร์เทรด ซึ่งขายสินค้าหัตถกรรมของชุมชนทั่วประเทศ เน้นการรักษาวัฒนธรรม และการพัฒนาความสามารถในการผลิตและพึ่งตนเอง โครงการดอยตุงซึ่งดำเนินการพัฒนาเพื่อให้คนบนดอยตุงสามารถพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจ โดยไม่ทำลายความสมดุลของธรรมชาติและยังคงไว้ซึ่งธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของวัฒนธรรมตน สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน ซึ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งในเขตชนบทและเขตเมืองให้ดียิ่งขึ้น

(๑๐) **ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรและโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรนำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งในสังคม** ผลการพัฒนาเศรษฐกิจทำให้สัดส่วนคนยากจนในประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๔๒.๒ หรือ ๒๒.๑ ล้านคน ในปี ๒๕๓๑ เหลือร้อยละ ๘.๕ หรือ ๕.๔ ล้านคน ในปี ๒๕๕๐ แต่ผลประโยชน์ส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มที่มีโอกาสและรายได้สูง ทำให้สัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มคนรวยร้อยละ ๑๐ ของประชากร กับกลุ่มคนจนร้อยละ ๑๐ ของประชากร มีความแตกต่างกันถึง ๒๒.๘ เท่า ในปี ๒๕๕๒ ในระยะที่ผ่านมารัฐบาลได้พยายามแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ผ่านนโยบายต่างๆ อาทิ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และนโยบายการให้สินเชื่อเพื่อกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่าย ขณะที่กระแสบริโภคนิยมและพฤติกรรมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยและการมัวเมาในอบายมุขทำให้ประชาชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น

ความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาสการเข้าถึงบริการของรัฐเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งในสังคม และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ อาทิ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน คนยากจนขาดโอกาสทางการศึกษา

การรับรู้ข่าวสาร และอำนาจต่อรอง การประท้วง การใช้ความรุนแรง ปัญหาอาชญากรรม และยาเสพติด เป็นปัจจัยลดทอนความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ความมั่นคงทางสังคม และทำให้ประชาธิปไตยอ่อนแอ

- (๑๑) **สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรม** สะท้อนได้จากคนในสังคมมีความถี่ในการใช้ความรุนแรงแก้ไขปัญหามากขึ้นทั้งปัญหาในระดับครอบครัว การแย่งชิงทรัพยากรระหว่างชุมชน และปัญหาความคิดเห็นแตกต่างทางการเมือง ขณะที่กระบวนการยุติธรรมแก้ไขปัญหาคิดเห็นแตกต่างทางการเมือง ได้ไม่มากนัก เพราะผู้ที่ใช้ความรุนแรงมักเกิดจากการขาดความยับยั้งชั่งใจ มีพฤติกรรมเลียนแบบหรืออาจเกิดจากการเลี้ยงดูของครอบครัวและชุมชน ขาดการใช้เหตุใช้ผล ขาดความเอื้อเฟื้อ เอื้ออาทร ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคน และสังคมไทยในอนาคต

๑.๒.๔ การเปลี่ยนแปลงสถานะด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (๑) **ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมยังเสื่อมโทรม** แม้การพัฒนาในระยะที่ผ่านมา จะทำให้พื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๘.๐ ของพื้นที่ทั้งประเทศ ในปี ๒๕๕๐ เป็นร้อยละ ๑๙.๖ ในปี ๒๕๕๒ สูงกว่าเป้าหมายแผนฯ ๑๐ ที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๘ ของพื้นที่ประเทศ พัฒนาพื้นที่ชลประทานได้ ๒๘.๓๕ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๒๑.๖๓ ของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตร อย่างไรก็ตาม พื้นที่ป่าไม้โดยรวมของประเทศมีเพียงร้อยละ ๓๓.๔ ของพื้นที่ประเทศในปี ๒๕๕๑ ต่ำกว่าเกณฑ์ที่จะรักษาสมดุลของระบบนิเวศ พื้นที่ป่าต้นน้ำอยู่ในขั้นวิกฤตถึง ๑๔ ล้านไร่ ขณะที่ปัญหาคุณภาพดินเสื่อมโทมร้อยละ ๖๐ สำหรับปัญหาการขาดแคลนน้ำ มีปริมาณน้ำต้นทุนเพียง ๒ ใน ๓ ของความต้องการใช้น้ำเท่านั้น การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพมีแนวโน้มสูงขึ้นจากกิจกรรมมนุษย์ การกัดเซาะชายฝั่งอยู่ในภาวะวิกฤตในพื้นที่หลายแห่ง โดยเฉพาะบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยามีแนวโน้มถูกกัดเซาะเพิ่มขึ้นใน ๒๒ จังหวัดรอบอ่าวไทย ด้านมลภาวะ พบว่ามีการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่บรรยากาศ ๑๙๓,๗๘๙ พันตัน หรือร้อยละ ๙๘ ของการปล่อยสารมลพิษทางอากาศทั้งหมดเป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาโลกร้อน น้ำบาดาลมีการปนเปื้อนจากสารเคมีที่เป็นอันตรายในหลายพื้นที่ ชยะมูลฝอยชุมชนได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องเพียงร้อยละ ๓๘ และมีอัตราการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ร้อยละ ๒๓ ส่วนของเสียอันตรายมีประมาณ ๑.๘๖ ล้านตัน ในปี ๒๕๕๑ มาจากภาคอุตสาหกรรมร้อยละ ๗๘ และการเกิดอุบัติเหตุจากสารเคมีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

- (๒) **การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลซ้ำเติมให้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น** การเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่เริ่มปรากฏ กล่าวคือ ภาคกลางเขตลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและภาคอีสานตอนล่างมีอุณหภูมิสูงขึ้น ปริมาณฝนในระยะ ๒๐ ปีข้างหน้ามีแนวโน้มลดลง นอกจากนี้ ภาวะโลกร้อนจะทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศน์ทางทะเล ชายฝั่ง พื้นที่ชุ่มน้ำ และป่าไม้ รวมไปถึงการกัดเซาะชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง หลายพื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน และผู้มีอาชีพทำประมงน้ำกร่อยได้รับผลกระทบโดยตรงหากไม่ได้รับการป้องกัน และแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมีความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคม การเกิดภัยพิบัติและน้ำท่วมฉับพลันบ่อยครั้ง พื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัยและวาตภัยเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ปัจจัยการผลิตของภาคเกษตรทั้งที่ดินและน้ำมีปริมาณและคุณภาพลดลง
- (๓) **ภาวะโลกร้อนจะส่งกระทบต่อการผลิตภาคเกษตร เกิดความยากจน การย้ายถิ่น และการบุกรุกป่าเพิ่มขึ้น** ผลกระทบจากภัยธรรมชาติอันเกิดจากความแปรปรวนของภูมิอากาศ เช่น น้ำท่วม ภัยแล้ง ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตรคิดเป็นมูลค่ากว่าสี่พันล้านบาทต่อปี การสูญเสียผลผลิตทางการเกษตรจากการเกิดภัยแล้งยาวนานหรือน้ำท่วมซ้ำซากส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะเกษตรกรที่ต้องประสบปัญหาที่อยู่อาศัย ที่ดินทำกิน หรือต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ขณะที่ผลผลิตตกต่ำ เกิดการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรรายย่อยนำไปสู่การบุกรุกที่ป่าเพิ่มขึ้น ขณะที่ระดับน้ำทะเลที่สูงขึ้นและปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งนำไปสู่ปัญหาความเสื่อมโทรมของดิน ส่งผลให้ประชาชนต้องย้ายถิ่นฐาน เกิดความขัดแย้งแย่งชิงการใช้ประโยชน์ที่ดิน และมีความซับซ้อนยากแก่การแก้ไข
- (๔) **ประเทศไทยยังพึ่งพลังงานจากต่างประเทศในสัดส่วนสูง ทำให้ขาดความมั่นคงทางด้านพลังงาน** ระดับการพึ่งพาการนำเข้าพลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้นของประเทศไทยในปี ๒๕๕๒ เท่ากับ ๙๒.๕ เทียบเท่ากับบาร์เรลน้ำมันดิบต่อวัน หรือร้อยละ ๕๖ ของการใช้ ขณะเดียวกันราคาน้ำมันดิบของโลกสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องจากแนวโน้มความต้องการของจีนและอินเดีย ประกอบกับปริมาณการผลิตน้ำมันของโลกมีแนวโน้มลดลงเนื่องจากการค้นพบแหล่งน้ำมันแห่งใหม่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยและค่าใช้จ่ายของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การพัฒนาพลังงานทดแทนของไทยยังมีข้อจำกัดด้านพื้นที่ และอยู่ระหว่างศึกษาวิจัย ขณะที่การพัฒนาโครงการด้านพลังงานในอนาคตจะทำได้ยาก และต้องใช้เวลาในการเตรียมการ เนื่องจากจำเป็นต้องผ่านกระบวนการศึกษาผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย รวมทั้งผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่และประชาชนทั่วไปตามกฎหมายกำหนด

(๕) ประเทศไทยยังมีความมั่นคงด้านอาหาร แม้จะต้องเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศและความต้องการพืชพลังงาน ผลผลิตเกษตรมีเพียงพอสำหรับการบริโภคและส่งออก แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนการเพาะปลูกไปสู่พืชพลังงานเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะปาล์มน้ำมัน และมันสำปะหลัง แต่ยังไม่ส่งผลกระทบต่อการผลิตพืชอาหารสำคัญในภาพรวมของประเทศ เช่น ข้าวนาปีที่พื้นที่การผลิตไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถในการพัฒนาระดับคุณภาพระบบการผลิตของภาคการเกษตรในอนาคต รวมถึงแนวนโยบายภาคเกษตรของประเทศที่ให้ความสำคัญในการเลือกส่งเสริมการผลิตพืชอาหารและพืชพลังงานอย่างสมดุล

๑.๒.๕ การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการประเทศต้องแก้ไข โดยเฉพาะเสถียรภาพทางการเมือง และการคอร์รัปชัน จากดัชนีธรรมาภิบาลที่จัดทำโดยธนาคารโลก พบว่า คะแนนเสถียรภาพทางการเมืองลดลงจาก ๑๗.๓ ในปี ๒๕๕๐ เป็น ๑๒.๙ ในปี ๒๕๕๑ เนื่องจากความไม่สงบและความขัดแย้งภายในประเทศ รวมทั้งปัญหาการเมืองและปัญหาชายแดนทางภาคใต้ นอกจากนี้ คะแนนภาพลักษณ์การคอร์รัปชันช่วง ปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ มีคะแนนอยู่ระหว่าง ๓.๓ - ๓.๕ คะแนน ต่ำกว่าปีสุดท้ายของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ที่มีคะแนน ๓.๖ คะแนนการคอร์รัปชันกระจายไปในวงกว้าง ซ้ำซ้อนและเชื่อมโยงทุกวงการทั้งภาคการเมือง ภาคราชการ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน ขณะที่การบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ไม่มีประสิทธิภาพ ทำให้ประเทศมีต้นทุนการพัฒนาสูง ส่งผลต่อความเชื่อมั่นและการตัดสินใจของนักลงทุน เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาประเทศ

๑.๒.๖ สถานการณ์การพัฒนาภาค พื้นที่ และชุมชน

(๑) กรุงเทพมหานครและภาคกลางยังคงมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ขณะที่ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ระหว่างภาคยังคงอยู่ในระดับสูง และคนจนยังกระจุกตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ในปี ๒๕๕๑ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคของกรุงเทพมหานครและภาคกลางรวมกันสูงถึงร้อยละ ๗๐.๐๔ ของประเทศ แหล่งอุตสาหกรรมและแหล่งจ้างงานหลักของประเทศยังคงกระจุกตัวบริเวณพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล และพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ขณะที่ภูมิภาคอื่นๆ ยังมีฐานเศรษฐกิจขนาดเล็ก พึ่งพิงภาคเกษตร การค้าและบริการเป็นส่วนใหญ่ ภาคใต้เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรที่สำคัญที่สุดคิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕ ของประเทศ สำหรับสัดส่วนคนยากจนพบว่า ลดลงอย่างต่อเนื่องในเกือบทุกภูมิภาค จากร้อยละ ๙.๕ ในปี ๒๕๔๙ เหลือร้อยละ ๘.๙ ในปี ๒๕๕๑

หรือเท่ากับ ๕.๘ ล้านคน แต่คนจนส่วนใหญ่ยังกระจุกตัวอยู่ในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๓ และร้อยละ ๒๗.๘ ของคนจนทั้งประเทศ ขณะที่ปัญหาความไม่เท่าเทียมกันของรายได้ระหว่าง ภูมิภาคยังคงอยู่ในระดับสูง ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เท่าเทียมของรายได้ มากกว่า ๐.๔ ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ ทุกภาคมีแนวโน้มเข้าสู่ สังคมผู้สูงอายุ ภาคเหนือและภาคกลางกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัวเร็ว กว่าภาคอื่น ขณะที่การเข้าถึงบริการสุขภาพโดยรวมทั่วถึงแต่ยังมีความ แตกต่างระหว่างภาค และยังมีปัญหาคุณภาพการศึกษา เด็กและผู้สูงอายุ ถูกทอดทิ้ง รวมถึงปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินในเมืองใหญ่ และเมืองอุตสาหกรรม

- (๒) ชุมชนมีส่วนร่วมพัฒนาในรูปแบบต่างๆ เพิ่มขึ้น เกิดเครือข่ายการ พึ่งตนเองในหลายพื้นที่ แต่เศรษฐกิจชุมชนยังไม่เข้มแข็ง การย้ายถิ่น ของแรงงานจากชนบทสู่เมืองและภาระพึ่งพิงของผู้สูงอายุมีสูง การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และความตื่นตัว ของประชาชน โดยเฉพาะในชนบทได้เข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองและมี ส่วนร่วมตามกระบวนการประชาธิปไตยของประชาชนมีมากขึ้นอย่างชัดเจน ในทุกภาค ชุมชนมีการรวมกลุ่มและขยายเครือข่ายการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเอง และร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรชุมชนที่หลากหลายเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๙๓.๓๐ ในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เป็นร้อยละ ๙๙.๓๔ ในปี ๒๕๕๒ อาทิ กลุ่มธุรกิจชุมชน/อาชีพ กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ กลุ่ม การเงิน กลุ่มวัฒนธรรม และกลุ่มสหกรณ์/เกษตรกร ชุมชนจัดทำแผนชุมชน ถึงร้อยละ ๙๘.๑๑ แผนชุมชนในระดับดีมากมีสัดส่วนถึงร้อยละ ๗๔.๘๖ ของ จำนวนชุมชนทั้งหมด ในปี ๒๕๕๒ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพิ่มขึ้น

การพัฒนาชุมชนมีระบบและเป็นระเบียบมากขึ้น การรวมกลุ่มของคนใน ชุมชนได้รับการรับรองสถานะอย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นองค์กรชุมชน แล้ว ๓๖,๖๔๑ กลุ่ม ตัวแทนชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่นในรูปแบบของ “สภาองค์กรชุมชน” ซึ่งมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนไป แล้วทั้งสิ้น ๑,๕๖๘ ตำบล ขณะที่กลไกระดับชาติ มีการจัดตั้งสำนักงานสภา พัฒนาการเมืองที่ตัวแทนของภาคประชาชนในระดับฐานรากได้เข้ามามีส่วน ร่วมในการพัฒนาประเทศ

แต่ในด้านความมั่นคงและการพึ่งตนเองของคนในชุมชน รวมทั้งการสร้าง วิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งต้องปรับปรุง เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรที่ พึ่งตนเองได้โดยการยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแม้จะเพิ่มขึ้นแต่ยัง มีจำนวนจำกัดเพียงร้อยละ ๗ ของครัวเรือนทั้งประเทศ นอกจากนี้ การย้าย ถิ่นของแรงงานจากชนบทสู่เมืองยังคงมีสูง ส่งผลต่อการสืบทอดอาชีพ

เกษตรกรรมในทุกภาค อีกทั้ง ภาคการผลิตภาคเกษตรยังเผชิญปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ขณะที่โครงสร้างประชากรในระดับชุมชนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเช่นเดียวกับระดับประเทศและระดับภาค เป็นผลให้ภาระพึ่งพิงของประชากรสูงอายุในชุมชนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ชุมชนได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศ ภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น ทั้งภัยแล้ง น้ำท่วม และการเกิดโรคระบาดหรือโรคอุบัติใหม่ ตลอดจนกระแสนิยมวัฒนธรรมต่างชาติ ทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่เริ่มลอกเลียนแบบดารานักกร้องจากต่างประเทศ และแข่งรถมอเตอร์ไซค์ในถนนสาธารณะ ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

- (๓) ประเทศไทยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองเร็วขึ้น เช่นเดียวกับกระแสโลก โดยจะเพิ่มขึ้นในทุกภาค แต่การกระจายกิจกรรมเศรษฐกิจจากเมืองใหญ่สู่กลุ่มเมืองขนาดกลางยังขาดความสมดุล ขณะที่มีโอกาสการพัฒนาจากเปลี่ยนแปลงในพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญ ประเทศไทยมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นเมืองเร็วขึ้นใน ๒๐ ปีข้างหน้า คาดว่าสัดส่วนประชากรเมืองจะเพิ่มจากร้อยละ ๓๙.๒ ในปี ๒๕๕๐ เป็น ร้อยละ ๔๗.๒ ของประชากรทั้งประเทศในปี ๒๕๗๐ เป็นโอกาสในการขยายฐานเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน ต้องเตรียมโครงสร้างพื้นฐานไว้รองรับ แต่พบว่า กรุงเทพมหานครยังคงเป็นเมืองโตเดี่ยว ขณะที่เมืองขนาดกลางมีเพียง ๑๐ เมือง เป็นข้อจำกัดในการสร้างความเชื่อมโยงการพัฒนาเมืองและชนบท และการกระจายความเจริญสู่ชุมชนชนบท กรุงเทพฯ มีโอกาสปรับตัวเป็นศูนย์กลางของการขับเคลื่อนประเทศสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ สัดส่วนภาคบริการของกรุงเทพฯ คิดเป็นร้อยละ ๔๐ ของภาคบริการของประเทศ ส่วนพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนมีโอกาการพัฒนา ร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน อย่างไรก็ตาม พื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งผลิตสินค้าและบริการคิดเป็นร้อยละ ๑๖.๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศได้รับผลกระทบจากการขาดประสิทธิภาพในการจัดการมลพิษ ทำให้ความเชื่อมั่นและการยอมรับของประชาชนลดลง
- (๔) กฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางการพัฒนา แต่การแบ่งและถ่ายโอนภารกิจให้ อ.ป.ท. มีความล่าช้า ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีปัญหาคคุณภาพชีวิตทุกมิติ กฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง อาทิ พ.ร.บ. ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๕๐ พ.ร.ฎ. ว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ.

๒๕๕๑ ส่งผลต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนและท้องถิ่นในการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่สะท้อนความต้องการของคนในพื้นที่ นำไปสู่การจัดตั้งกลไกและกำหนดแนวทางสร้างความเชื่อมโยงของแผนงบประมาณ และกระบวนการดำเนินงานอย่างบูรณาการของหน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค ท้องถิ่น และชุมชน รวมถึงการกำหนดให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดเป็นส่วนราชการตามกฎหมายว่าด้วยวิธีการงบประมาณ นำไปสู่การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดพร้อมทั้งตั้งค่าของงบประมาณ อย่างไรก็ตาม การแบ่งและถ่ายโอนภารกิจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีความล่าช้า โดยเฉพาะการถ่ายโอนภารกิจจำนวน ๒๔๕ ภารกิจ สามารถทำได้เพียง ๑๘๑ ภารกิจ ขณะเดียวกัน การพัฒนาศักยภาพในด้าน การหารายได้ของท้องถิ่นยังไม่เต็มที่ ทำให้สัดส่วนรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองต่อรายได้ท้องถิ่นทั้งหมดลดลงจากร้อยละ ๑๘ ในปี ๒๕๔๒ เหลือเพียงร้อยละ ๙.๗ ในปี ๒๕๕๒ ทำให้ อปท. ต้องพึ่งรายได้ที่รัฐบาลจัดสรรให้ โดยในปี ๒๕๕๓ อปท.ได้รับจัดสรรรายได้ร้อยละ ๒๔.๓ และจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๒๖.๑ ของรายได้สุทธิภาครัฐ ในปี ๒๕๕๔ ขณะที่คุณภาพของบุคลากรในท้องถิ่นมีปัญหา ขาดระบบการตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใส ประชาชนมีบทบาทการมีส่วนร่วมน้อยในการตรวจสอบการทำงานของ อปท. อย่างจริงจัง เป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาท้องถิ่น

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้รายงานสถานการณ์ ข้อมูลทางสังคมของท้องถิ่น ปี ๒๕๕๒ พบว่า คนในท้องถิ่นมีปัญหาที่ต้องการความช่วยเหลือหลายด้าน อาทิ **ที่อยู่อาศัย** เป็นปัญหาครัวเรือนไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่อยู่อาศัย การอาศัยอยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยทางธรรมชาติในระดับที่เป็นอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน **สุขภาพอนามัย** ประชาชนติดสุราเรื้อรังเจ็บป่วยและไม่สามารถประกอบอาชีพ และปัญหาโรคระบาด **การศึกษา**เยาวชนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี/การศึกษาศายอาชีพแล้วไม่มีงานทำในรอบ ๑ ปี นักเรียนจบการศึกษาชั้นประถมแต่ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ เด็กที่ไม่สามารถเข้าศึกษาต่อภาคบังคับได้ และเด็กที่ออกกลางคันในภาคการศึกษาบังคับ **การมีงานทำและรายได้** ประชาชนมีรายได้น้อย มีหนี้สิน และมีปัญหาในการส่งใช้เงินกู้ยืม ขาดแคลนทุนประกอบอาชีพเพื่อยังชีพ ปัญหาการว่างงาน **วัฒนธรรมและจริยธรรม** การที่ร้านค้าขายเหล้า/บุหรี่ อยู่ในบริเวณใกล้เคียงสถานศึกษาและศาสนสถาน ความขัดแย้ง และร้านสี่อ ลามก / ร้านเกมส์ / ร้านอินเทอร์เน็ตภายในท้องถิ่น และ **ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน** นอกจากนี้ ในกลุ่มเป้าหมายที่ต้องได้รับการพัฒนา

การศึกษามีปัญหาเรื่องคุณภาพไม่สามารถทำให้คนไทยคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพและเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศ ครอบครัวยุคความอบอุ่น สังคมไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงจากปัญหายาเสพติด การคอร์รัปชัน การขาดจริยธรรมทางการเมือง การไม่เคารพกฎระเบียบ การขาดวินัย และความขัดแย้งของคนในประเทศ บั่นทอนความสุขของคนในสังคม

๒. การประเมินความเสี่ยง

การเปลี่ยนแปลงภายในและภายนอกประเทศที่จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ประเทศไทยต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของไทย ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ สังคมไทยจึงต้องเตรียมการสร้างภูมิคุ้มกันให้ประเทศพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

๒.๑ การบริหารภาครัฐอ่อนแอ ไม่สามารถขับเคลื่อนการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมในมิติเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ส่งผลกระทบต่อความเชื่อถือของต่างชาติต่อประเทศไทย

๒.๑.๑ อำนาจรัฐถูกใช้เพื่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่ม เจ้าหน้าที่รัฐย่อหย่อนในการปฏิบัติตามหน้าที่ การบังคับใช้กฎหมายไม่จริงจัง ขณะที่ประชาชนไม่เคารพกฎหมายและกฎ กติกา การดำเนินงานภาครัฐไม่โปร่งใส เกิดการทุจริตประพฤติมิชอบ การคอร์รัปชันทำให้เสียภาพลักษณ์ของประเทศไทยและกระทบต่อความน่าเชื่อถือของต่างประเทศ ภาพลักษณ์การคอร์รัปชันของประเทศไทยในปี ๒๕๔๙ - ๒๕๕๒ มีค่าคะแนนอยู่ระหว่าง ๓.๓ - ๓.๖ คะแนนจากคะแนนเต็มสิบ ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้าน เช่น สิงคโปร์ ซึ่งได้ระหว่าง ๙.๒ - ๙.๔ คะแนน และมาเลเซีย มีค่าคะแนนระหว่าง ๔.๕ - ๕.๒ คะแนน เป็นปัญหาเรื้อรังของสังคมไทย สะท้อนถึงความอ่อนแอของภาครัฐและระบบการตรวจสอบที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขณะที่การตรวจสอบภาคประชาชนมีข้อจำกัดไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่ ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน และความไม่เป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

๒.๑.๒ ความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนและระหว่างประชาชนกับประชาชน ในบางพื้นที่มีช่องว่างมากขึ้น ประชาชนบางกลุ่มออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรม และบางกลุ่มใช้ความรุนแรง อาทิ กรณีสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ การคัดค้านโครงการสาธารณะ รวมถึงกรณีมาบตาพุดส่งผลให้เกิดความขัดแย้งระหว่างภาคประชาชนกับภาครัฐ และระหว่างประชาชนกับประชาชน ขณะเดียวกัน การละเมิดสิทธิมนุษยชนเพิ่มขึ้นทั้งการร้องทุกข์และอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนจาก ๑.๐๓ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๑.๒๒ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๐ ก่อนจะลดลงเหลือ ๑.๐๑ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๒ อัตราการละเมิดสิทธิในกระบวนการยุติธรรมอยู่ใน

ลำดับสูง ทำให้ค่าดัชนีความสมานฉันท์ซึ่งสะท้อนถึงการอาศัยอยู่ร่วมกันด้วยความกลมกลืน ปรองดองและสามัคคีกันของคนในสังคมไทยอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าปี ๒๕๔๙

๒.๑.๓ ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นแต่การมีส่วนร่วมตัดสินใจในระดับนโยบายมีน้อย ประชาชนมีการตื่นตัวสูงในทางการเมือง ใช้สิทธิลงคะแนนเลือกผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ตั้งแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๔๐ จนถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ (ฉบับปัจจุบัน) ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้นโดยเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ ในปี ๒๕๔๔ มีผู้มาใช้สิทธิร้อยละ ๖๙.๙๔ และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๗๔.๔๕ ในปี ๒๕๕๐ สะท้อนให้เห็นว่าเกิดการตื่นตัวสูงในการมีส่วนร่วมบริหารประเทศ ดังจะเห็นได้จากในช่วงปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๑ ประชาชนมีความตื่นตัวในการใช้สิทธิแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การเรียกร้องความเป็นธรรม การมีส่วนร่วมตรวจสอบข้าราชการการเมืองตามสิทธิในรัฐธรรมนูญ และการร่วมลงชื่อถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง รวมทั้งการเสนอขอให้แก่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมในกระบวนการบริหารการพัฒนาทั้งในระดับนโยบาย และการปฏิบัติในพื้นที่มีจำกัด หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสและช่องทางให้การเข้าร่วมในบางกรณี

๒.๒ โครงสร้างทางเศรษฐกิจไม่สามารถรองรับการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน การพึ่งฐานเศรษฐกิจที่เน้นการส่งออกและการใช้แรงงานราคาถูก เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก และกฎ กติกาการกีดกันทางการค้า ทำให้สูญเสียความสามารถในการแข่งขัน และคุณภาพชีวิตลดลง

๒.๒.๑ โครงสร้างเศรษฐกิจพึ่งต่างประเทศในสัดส่วนสูง ส่งผลให้เศรษฐกิจไทยมีความอ่อนไหวต่อความผันผวนของเศรษฐกิจโลกและปัจจัยแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป การขยายตัวของเศรษฐกิจไทยใช้การส่งออกเป็นหลักมากกว่า ๔ ทศวรรษ โดยสัดส่วนการส่งออกสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๔๕.๗ ในปี ๒๕๔๐ เป็นร้อยละ ๗๐.๖ ในปี ๒๕๕๐ และร้อยละ ๖๗.๗ ในปี ๒๕๕๒ การพึ่งพาต่างประเทศเป็นหลักทำให้โครงสร้างเศรษฐกิจไทยอ่อนแอและบิดเบือน เมื่อเผชิญกับวิกฤติเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง และมีผลกระทบต่อประเทศต่างๆ อย่างกว้างขวางรวมถึงประเทศไทย ทำให้เศรษฐกิจไทยมีความเสี่ยงด้านเสถียรภาพ เกิดการว่างงาน และส่งผลกระทบต่อสังคมและคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้ การปรับกฎ ระเบียบ และกติกาใหม่ รวมทั้งกระแสค่านิยมใหม่ๆ ของโลกในการบริหารจัดการเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ถือเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ประเทศไทยจะต้องเผชิญในอนาคต จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนของประเทศ

- ๒.๒.๒ การขยายตัวทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับปัจจัยการผลิตดั้งเดิมโดยเฉพาะทุน และ แรงงานราคาถูกที่มีผลิตภาพการผลิตต่ำ เป็นอุปสรรคต่อการเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก การขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยรวม ตั้งแต่ช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ จนถึงช่วงสองปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๒๕-๒๕๕๑) มีอัตราการขยายตัวที่เกิดจากปัจจัยทุนคิดเป็นร้อยละ ๔.๔๕ และ มาจากปัจจัยแรงงานร้อยละ ๐.๕๙ ขณะที่ผลิตภาพการผลิตรวมมีส่วนในการ ขยายตัวของระบบเศรษฐกิจเพียงร้อยละ ๐.๗๘ สะท้อนให้เห็นว่าการขยายตัวของ เศรษฐกิจไทยยังขาดการใช้เทคโนโลยี ความรู้ และนวัตกรรมในกระบวนการผลิต เป็นอุปสรรคทำให้ประเทศไทยไม่สามารถยกระดับความสามารถในการแข่งขันและ ขยับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ในระยะยาว ความสามารถในการแข่งขันที่จัดทำ โดย เวิลด์ อีโคโนมิคฟอรัม ชี้ว่า ความสามารถในการแข่งขันของไทย มีแนวโน้ม ลดลง จากอันดับที่ ๓๔ ในปี ๒๕๔๗ เป็นอันดับที่ ๓๖ ในปี ๒๕๕๒ นอกจากนี้ การผลิตอยู่บนพื้นฐานการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เน้นเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ ขณะที่ผลิตภาพแรงงานลดลงต่ำกว่าประเทศคู่แข่งสำคัญ ก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะ ทำให้ระบบเศรษฐกิจไทยไม่สามารถเติบโตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน
- ๒.๓ โครงสร้างประชากรไม่สมดุลใน ๓ มิติ ทั้งอายุ คุณภาพ ความรู้และทักษะ ส่งผลให้ ผลิตภาพการผลิตลดลง ภาวะการพึ่งพิงสูงขึ้น และเป็นภาระต่อฐานะการคลังของ ประเทศด้านสวัสดิการและการรักษาพยาบาล
- ๒.๓.๑ โครงสร้างประชากรไทยมีสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ประชากรวัยเด็ก และวัยแรงงานเริ่มลดลง ส่งผลให้การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอนาคตต้อง ชะลอตัวลง ประชากรผู้สูงอายุมีสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๙ ในปัจจุบัน และจะเพิ่มเป็น ร้อยละ ๑๔.๘ เมื่อสิ้นสุดแผนฯ ๑๑ ประเทศไทยจึงจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี ๒๕๖๘ ขณะที่ประชากรวัยเด็กมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๒๐.๕ ในปัจจุบันเหลือร้อยละ ๑๘.๓ ในปี ๒๕๕๙ เป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทย ที่ลดลงต่ำกว่าระดับทดแทน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวทำให้ สัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลงในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จากสัดส่วน ประชากรเด็ก : แรงงาน : ผู้สูงอายุ ๒๐.๕ : ๖๗.๖ : ๑๑.๙ ในปี ๒๕๕๓ เป็น ๑๘.๓ : ๖๖.๙ : ๑๔.๘ ในปี ๒๕๕๙ แม้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานจะไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ แต่ในอนาคตความต้องการแรงงานในระบบเศรษฐกิจ อาจเพิ่มขึ้น การขาดแคลนแรงงานจะเป็นปัญหาสำคัญไม่เฉพาะแต่ประเทศไทย ภายใต้อาณัติที่ประเทศต่างๆ เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการเคลื่อนย้ายแรงงาน เป็นไปอย่างเสรี การแข่งขันเพื่อแย่งชิงแรงงานจะมีมากขึ้น โดยเฉพาะแรงงานคุณภาพ จะเป็นอุปสรรคต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจของไทยที่ยังมีข้อจำกัดด้านการบริหาร จัดการแรงงานต่างชาติ

๒.๓.๒ **ภาครัฐและครัวเรือนจะมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในด้านต่างๆ** ส่งผลต่อภาระงบประมาณของภาครัฐ และค่าใช้จ่ายของครัวเรือนในการดูแลสุขภาพอนามัย และการจัดสวัสดิการทางสังคม เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ หากไม่มีการเตรียมความพร้อมที่เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์

๒.๔ **ค่านิยมที่ดั่งงามของไทยเสื่อมถอย** กระแสโลกาภิวัตน์มีผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมที่ดั่งงาม ทำให้คนไทยขาดความสามัคคี ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเคารพสิทธิผู้อื่น และการยึดถือประโยชน์ส่วนรวม

๒.๔.๑ **คนไทยให้ความสำคัญกับศีลธรรมและวัฒนธรรมที่ดั่งงามลดลง** การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจส่งผลให้สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยม มุ่งหารายได้เพื่อสนองความต้องการจนละเลยมิติด้านจิตใจ ส่งผลให้คนในสังคมห่างเหินจากศาสนา ขาดการขัดเกลาทางจิตใจให้มีศีลธรรม คุณงามความดี และไม่ได้ให้ศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ขณะที่พฤติกรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทั้งการดำรงชีวิตประจำวัน การใช้ชีวิตและความสัมพันธ์กับผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง ความมีน้ำใจไมตรีมีต่อกันน้อยลง ต่างแก่งแย่งเอารอดเอาเปรียบกัน สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยของวัฒนธรรมที่ดั่งงามในสังคมไทย ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ลดทอนทุนทางสังคมที่จะนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม

๒.๔.๒ **กระแสโลกาภิวัตน์และวัฒนธรรมโลกที่เข้ามาในประเทศไทย ส่งผลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ** เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เกิดภัยสังคมใหม่ๆ และความอ่อนแอของทุนสังคมที่ยึดโยงกับวิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิม ทำให้ผู้คนมุ่งแสวงหาความสุขส่วนตัวมากกว่าการคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ชุมชนเกิดภาวะต่างคนต่างอยู่ การบริโภคนิยม การอพยพละทิ้งถิ่นฐาน การละเลยภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งความไว้วางใจและการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคมลดลง มีความแตกแยก แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายและเกาะกลุ่มเอาตัวรอด กลายเป็นสังคมที่มีลักษณะอำนาจนิยมและให้ความสำคัญกับพวกพ้อง สร้างเครือข่ายผลประโยชน์ทางธุรกิจหรือการเมืองสู่ชุมชน ขณะเดียวกัน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ “สื่อออนไลน์” ทำให้สมาชิกในครอบครัวจะได้อยู่ด้วยกันน้อยลง สัมพันธภาพในครอบครัวลดลง เกิดช่องว่างระหว่างวัยเกิดทัศนคติเชิงลบระหว่างเด็ก เยาวชนกับพ่อแม่ผู้ปกครอง มีความต้องการแสวงหาความสุขในระดับปัจเจก สร้างพื้นที่ส่วนตัวมากขึ้น นำไปสู่ความแตกแยกในครอบครัว และเกิดปัญหาสังคมต่างๆ ตามมา นอกจากนี้ การ

เรียกร้องสิทธิเพื่อพิทักษ์ผลประโยชน์ตามความเชื่อมั่นเฉพาะกลุ่ม โดยขาดการเคารพสิทธิผู้อื่น ก่อให้เกิดความขัดแย้งในสังคมไทยกลายเป็นภาวะคุกคามต่อเสถียรภาพความมั่นคงของชาติและความสมานฉันท์ของคนในสังคม

๒.๕ **ฐานทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมของประเทศมีแนวโน้มเสื่อมโทรมรุนแรง** จากการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านกายภาพ การใช้ประโยชน์ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เกิดปัญหาภัยแล้ง คุณภาพดินเสื่อมโทรม กระทบต่อฐานการผลิตภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ปัญหาสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน

๒.๕.๑ **การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้สถานการณ์และแนวโน้มความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทวีความรุนแรง โดยเฉพาะการขาดแคลนน้ำ** แม้ว่าอุณหภูมิของประเทศจะสูงขึ้นไม่เกินกว่าหนึ่งองศาเซลเซียส แต่เริ่มปรากฏการเปลี่ยนแปลงในเชิงพื้นที่ อาทิ อุณหภูมิสูงขึ้นปริมาณฝนในระยะ ๒๐ ปีข้างหน้ามีแนวโน้มลดลง ทำให้ภาวะการขาดแคลนน้ำในอนาคตจะรุนแรงยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบต่อการผลิตภาคเกษตรและความมั่นคงด้านอาหาร นอกจากนี้ ภาวะโลกร้อนจะก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศทางทะเล ชายฝั่ง พื้นที่ชุ่มน้ำ และป่าไม้ รวมถึงการกัดเซาะชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง การสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลนจะเป็นปัจจัยเสริมให้การกัดเซาะชายฝั่งยิ่งทวีความรุนแรง สร้างความเสียหายต่อพื้นที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน และผู้ทำอาชีพประมงน้ำกร่อย รวมทั้งพื้นที่การเกษตร หรือแหล่งท่องเที่ยว ขณะที่ภัยพิบัติจะเกิดขึ้นบ่อยครั้ง พื้นที่เสี่ยงต่ออุทกภัย วาตภัย และภัยแล้งเพิ่มขึ้น ก่อให้เกิดความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ความยากจนมากยิ่งขึ้น เกิดการอพยพย้ายถิ่นทำให้วัฒนธรรมพื้นถิ่นสูญหาย รวมทั้งมีความเสี่ยงสูงจากโรคอุบัติใหม่อุบัติซ้ำ เช่น โรคซาร์ส ที่ระบาดหนักในปี ๒๕๔๕ -๒๕๔๖ และไข้หวัดนก ที่ระบาดหนักในปี ๒๕๔๖ - ๒๕๔๗ โรคชิคุน กุนยา และล่าสุดพบการระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ชนิด เอ (เอช หนึ่ง เอ็น หนึ่ง)

๒.๕.๒ **รูปแบบและพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ฟุ่มเฟือยทั้งในภาคประชาชนและภาคการผลิต ทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง ไม่คุ้มค่า และปริมาณของเสียเพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้การพัฒนาไม่ยั่งยืน** กระแสบริโภคนิยมทำให้มีการใช้ทรัพยากรเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการบริโภคจนเกินขีดความสามารถในการฟื้นตัวและรองรับของระบบนิเวศ และวงจรอายุผลิตภัณฑ์ของสินค้าสั้นลงภายใต้อิทธิพลของกระแสบริโภคนิยมดังกล่าว ทำให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลืองและปริมาณของเสียเพิ่มขึ้น รวมทั้งการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ที่ทำให้อุณหภูมิของโลกร้อนขึ้น นอกจากนี้ ภาคการผลิตมีการใช้ทรัพยากรอย่างไม่

คุ่มค่าและไม่มีประสิทธิภาพ ขณะที่ภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งเป็นผู้ประกอบการขนาดกลาง และขนาดย่อมขาดความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการเข้าถึงแหล่งทุนที่เหมาะสม จึงยังคงใช้เทคโนโลยีประสิทธิภาพต่ำในการผลิตและจัดการของเสีย ส่งผลให้ทรัพยากรสำคัญในประเทศลดลง ทั้งยังส่งผลให้มีกากของเสียที่เป็นอันตราย และไม่เป็นอันตรายจากกิจกรรมการผลิตและการบริโภคเพิ่มขึ้น ส่งผลกระทบต่อความสมดุลและยั่งยืนของทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่เชื่อมโยงกับการพัฒนา เศรษฐกิจและการเป็นฐานการดำรงวิถีชีวิตที่เป็นปกติสุขของชุมชนและสังคมโดยรวม

๓. การสร้างภูมิคุ้มกันของประเทศ

ผลจากการประเมินบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลกที่จะมีผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ทั้งด้านกฎ กติกาใหม่ของโลก การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจแบบหลาย ศูนย์กลาง การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลก ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการก่อการร้ายสากล พบว่า สถานการณ์ดังกล่าวไม่ใช่เพิ่งเกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ได้เคยเกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยต่อเนื่องถึงสมัยอยุธยาและกรุงรัตนโกสินทร์ และบรรพบุรุษไทยได้ดำเนินการให้ประเทศสามารถอยู่รอดปลอดภัยมาได้ ดังนั้น จึงได้นำจุดเด่นของการดำเนินยุทธศาสตร์ในอดีตมาสร้างเป็นภูมิคุ้มกันให้ประเทศสามารถพัฒนาได้อย่างก้าวหน้าและมั่นคงต่อไปในอนาคต

๓.๑ ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๓.๑.๑ ความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ในสังคมไทย

- (๑) การเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน ตามประวัติศาสตร์ชาติไทย พระมหากษัตริย์ทำหน้าที่ปกครองประเทศด้วยความเป็นธรรม ปกป้องคุ้มครองราชอาณาจักรจากการรุกรานของอนารยชน ทำให้ประชาชนดำรงชีวิตอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีเสรีภาพในการทำมาหากิน ใช้ชีวิตตามวิถีเครือญาติ ผูกพันกับการทำเกษตร และมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ประชาชนจึงมีความผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างลึกซึ้ง มั่นคง มีความสามัคคีกลมเกลียวกันเกิดความเป็นปึกแผ่นและเป็นพลังสำคัญยิ่ง
- (๒) สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสัญลักษณ์ของการดำรงอยู่ของชาติไทยมาต่อเนื่อง สังคมไทยให้ความสำคัญกับสถาบันพระมหากษัตริย์มายาวนานกว่า ๗๐๐ ปี ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงยุครัตนโกสินทร์ เป็นสถาบันทางสังคม

ที่เข้มแข็ง ยืนยง ทำให้ประเทศไทยสามารถรักษาความเป็นไทภายใต้พระบรมโพธิสมภารมาจนถึงปัจจุบัน ไม่ว่าจะปกครองประเทศจะเปลี่ยนแปลงจากรอบบราชาธิปไตยที่เป็นการปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” โดยใช้อำนาจอธิปไตยปกครองประชาชนบนพื้นฐานความรัก เมตตา คุจบิดาพึงมีต่อบุตร มาเป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่เปรียบเสมือนสมมติเทพที่มีอำนาจเหนือปวงชน และมาสู่ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ได้รับการเชิดชูให้อยู่เหนือการเมืองตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(๓) พระมหากษัตริย์ไทยทรงเป็นผู้นำการพัฒนาประเทศในทุกด้าน

๑) การปกครองประเทศที่มีการแบ่งพื้นที่ วิธีการ และผู้รับผิดชอบตามความเหมาะสม ความจำเป็น และสอดคล้องกับสถานการณ์ในแต่ละช่วงเวลา โดยยึดหลักทศพิธราชธรรมในการปกครองอย่างต่อเนื่อง สร้างความร่วมมือเป็นผาสุกให้แก่ประชาชน

๒) การพัฒนาเศรษฐกิจ ที่มุ่งสร้างงานและรายได้ให้ทุกคนสามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้เป็นปกติสุขมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทำให้เศรษฐกิจในสมัยนั้นมีความมั่นคง ก่อนเริ่มสร้างความสัมพันธ์ทางการค้ากับต่างประเทศ ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้าจนเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญในสุวรรณภูมิต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน โดยปรับเปลี่ยนรูปแบบ และวิธีดำเนินการไปตามยุคสมัย รวมทั้งสร้างฐานการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย ทั้งการติดต่อสื่อสารโดยตั้งกรมไปรษณีย์โทรเลข การนำรถไฟมาใช้ในการคมนาคมขนส่ง ขุดคลองชลประทานเพื่อการเกษตร และการท่องเที่ยวในและนอกประเทศในช่วงรัชกาลที่ ๕ ยุครัตนโกสินทร์ จนพัฒนามาสู่ยุคปัจจุบันที่มีการพัฒนาเศรษฐกิจในทุกสาขาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๓) การพัฒนาสังคม ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุขโดยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีเครือญาติเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน ใช้หลักอาวูโธในการดูแลสมาชิกในสังคมที่เด็กต้องเคารพและเชื่อฟังผู้ใหญ่ ทำให้สภาพสังคมมีกฎเกณฑ์ทางสังคมและวัฒนธรรมที่ทุกคนยอมรับและปฏิบัติร่วมกันสืบต่อกันมา สามารถยึดโยงกันเป็นชาติไทยจนถึงปัจจุบัน ต่อมามุ่งพัฒนาคนให้มีความรู้ เริ่มจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ที่วัดโดยมีพระทำหน้าที่เป็นครู จนถึงการศึกษาผู้มีความรู้ไปเล่าเรียนในต่างประเทศในช่วงรัชกาลที่ ๕ เพื่อนำความรู้มาใช้พัฒนาประเทศ ในปัจจุบันการศึกษาได้

แผ่ขยายครอบคลุมทั่วประเทศ รวมทั้งชนกลุ่มน้อยที่พระมหากษัตริย์ทรงพระเมตตาจัดการเรียนการสอนให้ในพื้นที่ห่างไกลและบนพื้นที่สูง ส่วนด้านวัฒนธรรมได้ริเริ่มให้มีวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในแต่ละช่วงเวลา เช่น ประเพณีสิบสองเดือน วัฒนธรรมตามเทศกาลและการแต่งกายแบบไทย เป็นต้น ในปัจจุบันวัฒนธรรมดั้งเดิมบางอย่างได้เลือนหายไปตามกาลเวลา จึงเป็นช่วงเวลาที่ต้องอนุรักษ์ฟื้นฟู เพื่อรักษาความเป็นไทยให้คงอยู่สืบไป

๔) ความมั่นคงของประเทศ พระมหากษัตริย์หลายพระองค์ทรงมีพระอัจฉริยภาพในการรักษาความมั่นคงของประเทศในรูปแบบต่างๆ ทั้งการใช้วัฒนธรรมเชื่อมความสัมพันธ์กับประเทศใกล้เคียงในอดีตผ่านการร่วมเป็นครอบครัวเดียวกัน ต่อมาผ่านการเรียนรู้วัฒนธรรมประเทศต่างๆ ด้วยการเสด็จเยี่ยมเยียน และแลกเปลี่ยนความรู้ การสร้างสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจในแต่ละยุคสมัยเพื่อคงความเป็นอธิปไตยและความเป็นชาติ และการสานสัมพันธ์ไมตรีกับประเทศต่างๆ ในปัจจุบันโดยเฉพาะประเทศที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

(๔) การปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่ระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ.๒๔๗๕ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบราชาธิปไตยและสมบูรณาญาสิทธิราชย์และได้ปรับปรุงระบบการบริหารแผ่นดินมาโดยลำดับ คือ สมัยสุโขทัยได้จำลองลักษณะครอบครัวมาใช้ในการปกครอง เป็นการใช้อำนาจของพ่อปกครองลูก แบบให้ความเมตตา และให้เสรีภาพแก่ราษฎรตามสมควร ต่อมาในสมัยอยุธยาพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศูนย์รวมแห่งอำนาจทั้งปวงในแผ่นดิน มีการปรับปรุงรูปแบบการปกครองใหม่ โดยแยกการบริหารราชการออกเป็นฝ่ายพลเรือนและฝ่ายทหาร รับผิดชอบเกี่ยวกับกิจการทางด้านเวียง วัง คลัง นา ทหารและการป้องกันประเทศ มีสมุหนายกและสมุหกลาโหมเป็นผู้รับผิดชอบ เป็นการปกครองที่เสริมสร้างสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ ได้ปรับการจัดระเบียบการปกครองท้องที่ โดยแบ่งเมืองออกเป็นแขวง แขวงแบ่งออกเป็นตำบล และตำบลแบ่งออกเป็นบ้าน เป็นรูปแบบที่ใช้ต่อเนื่องตลอดระยะเวลาเกือบ ๕๐๐ ปีของสมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยมีการติดต่อกับต่างประเทศมากขึ้น กระแสวัฒนธรรมและอารยธรรมต่างๆ หลั่งไหลเข้าสู่ประเทศไทย ประกอบกับอิทธิพลในการแสวงหาเมืองขึ้นของชาติ

ตะวันตก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นความจำเป็นต้องปรับปรุงปกครองบ้านเมืองใหม่ เนื่องจากระบบเดิมล้าสมัย ขาดประสิทธิภาพ การทำงานซ้ำซ้อน การควบคุมและการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางไม่สามารถทำให้ประเทศมั่นคงและเปิดโอกาสให้จักรวรรดินิยมตะวันตกเข้าแทรกแซงได้ง่าย จึงทรงนำเอาสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ในการปกครองประเทศ อาทิ ทรงจัดตั้งคณะที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ปรับปรุงการบริหารราชการในส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารงานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ จนถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ๒๔๗๕ คณะราษฎรมุ่งหวังที่จะสถาปนาระบบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย ทำให้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สิ้นสุดลง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ หรืออำนาจอธิปไตยเป็นของราษฎร ดังพระราชหัตถเลขาความว่า “ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิมให้แก่ราษฎรทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่ผู้ใดคนหนึ่ง โดยเฉพาะเพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิของประชาชน” ทำให้ประเทศไทยพัฒนาอย่างก้าวหน้า มั่นคงพร้อมกับการพัฒนาการเมืองการปกครองมาอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา ๗๘ ปี ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๓.๑.๒ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นพลังสำคัญของชาติ

ประเทศไทยมีชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักของสังคม ทำหน้าที่ยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในชาติให้เกาะเกี่ยวกันอย่างแน่นแฟ้น โดยเฉพาะพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันที่มีรูปธรรม ประชาชนทุกคนรู้และเข้าใจความเป็นสถาบันได้ชัดเจน เป็นพลังที่ยั่งยืนของประเทศไทยมาช้านาน สามารถสร้างความเชื่อมั่นให้คนในชาติรวมพลังกันนำพาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไปอย่างมีความมั่นคง แม้ในยามวิกฤต

๓.๑.๓ การเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ให้คงอยู่ในสังคมไทยสามารถรักษาระบอบประชาธิปไตยไว้ได้และลดผลกระทบจากกระแสโลกาภิวัตน์

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับกำหนดรูปแบบการปกครองประเทศภายใต้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นการเทิดพระเกียรติให้ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพ ศักการะและกำหนดให้อำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ประกอบด้วย อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ ที่ผู้ใช้อำนาจ ได้แก่ สถาบันพระมหากษัตริย์

สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร และสถาบันตุลาการ เพื่อก่อให้เกิดการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกันตามหลักการประชาธิปไตย ซึ่งให้เห็นว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจภายใต้กฎหมายสูงสุดของประเทศที่สามารถรักษาผลประโยชน์ของประชาชนและก่อให้เกิดผลดีในการบริหารประเทศ ก่อให้เกิดสำนึก ความระมัดระวัง ความรอบคอบมิให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม รวมทั้งทรงเป็นกลางทางการเมือง สามารถยับยั้ง ท้วงติงให้การปกครองประเทศเป็นไปโดยสุจริต ยุติธรรม

นอกจากนี้ สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมมาช้านาน โดยเฉพาะรัชกาลปัจจุบันที่ทรงมีพระจริยาวัตรอันงดงาม เป็นแบบอย่างของความเรียบง่าย ทรงดูแล ห่วงใยทุกข์สุขของประชาชนอย่างจริงใจ และสร้างประโยชน์เพื่อสังคมไทยมาโดยตลอด ได้ทรงพระราชทานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงแก่พสกนิกรไทยมานานกว่า ๓๐ ปี เพื่อชี้ถึงแนวทางการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ให้ดำเนินไปตามทางสายกลาง ด้วยความพอเพียง ที่หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยใช้ความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังมาประกอบในการปฏิบัติ และเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต ดำเนินชีวิตและปฏิบัติงานด้วยความอดทน และมีความเพียรอย่างมีสติและปัญญา ทำให้คนในสังคมและประเทศชาติสามารถจัดการความเสี่ยงที่ต้องเผชิญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๑.๔ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
เป็นต้นแบบการปกครองที่มีธรรมาภิบาล การปกครองแบบพอกับลูกนับจากสมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ยังมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อจิตใจของคนไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรัชกาลปัจจุบัน ที่ทรงมีพระปฐมบรมราชโองการว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” แสดงให้เห็นหลักธรรมาภิบาลของการปกครองไทย เพราะมีวิธีการที่จะปกครองแผ่นดินโดยธรรม และมีเป้าหมายที่จะไปให้ถึง คือ ประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ซึ่งหลักทศพิธราชธรรม เป็นทั้งหลักศาสนาและศีลธรรมเป็นเครื่องควบคุมการใช้อำนาจของพระมหากษัตริย์ที่ไม่ให้กระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกายของพลเมือง จึงเป็นหลักปกครองที่ไม่ล้ำสมัยและสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยสมัยใหม่ ก่อเกิดหลักการบริหารกิจการที่ดี ทั้งยังเป็นการดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเข้ามาช่วยในการบริหารประเทศ มีกระบวนการร่วมรับรู้ รับฟัง ร่วมคิด และร่วมรับผิดชอบ ทำให้การกำหนดนโยบาย มาตรการต่างๆ ดำเนินไปด้วยความรอบรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง มีการใช้เหตุใช้ผลในการ

ดำเนินงาน หากผู้บริหารประเทศ ผู้มีหน้าที่ทั้งราชการ นักการเมือง และประชาชน
ทั่วไป น้อมนำทศพิธราชธรรมไปใช้เจริญตามเบื้องพระยุคลบาท ประเทศไทยจะ
สามารถพัฒนาให้ก้าวหน้าและคนไทยสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและยั่งยืน

๓.๑.๕ สังคมไทยภายใต้ระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขจะมี ความพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

การยึดมั่นในสถาบันกษัตริย์ภายใต้การปฏิบัติตามแนวพระราชดำริของในหลวง
รัชกาลปัจจุบันจะก่อให้เกิดพลังในสังคมไทยที่พร้อมจะพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า
ต่อไปได้อย่างมั่นคง มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติภารกิจสำคัญของการพัฒนา
เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้ลุล่วง โดยดำเนินการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงอย่างจริงจัง เสริมสร้างฐานเศรษฐกิจภายในประเทศให้เข้มแข็ง โดยเฉพาะใน
ระดับฐานราก คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีผ่านการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างรู้เท่าทัน
แข่งขันในโลกได้อย่างมั่นคง และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ไปถึง
คนรุ่นต่อไป

๓.๒ ภาคการเกษตรเป็นฐานรายได้หลักและความมั่นคงด้านอาหารของประเทศ

๓.๒.๑ ความสำคัญของภาคการเกษตรในสังคมไทย

(๑) เกษตรกรรมเป็นวิถีชีวิตของคนไทยมายาวนาน

ประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมกับการทำเกษตรมาตั้งแต่เริ่มมี
ราชธานีสุโขทัย ความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติทั้งป่าไม้ น้ำ ดิน และ
ภูมิอากาศ ทำให้คนไทยในอดีตให้ความสำคัญกับการเพาะปลูกพืชต่างๆ
โดยเฉพาะข้าวและการทำประมงน้ำจืด ดังคำกล่าวในศิลาจารึกสมัย
พ่อขุนรามคำแหงที่ว่า “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ภาคเกษตรจึงเป็นวิถีชีวิตหลัก
ของคนไทยที่ดำเนินมาจนถึงปัจจุบัน บรรพบุรุษไทยได้สั่งสมประสบการณ์และ
ถ่ายทอดความรู้ในการทำเกษตรสู่คนรุ่นหลังอย่างต่อเนื่อง เป็นความรู้ที่เป็น
ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความรู้ที่นำมาพัฒนาต่อยอดกับความรู้สมัยใหม่ได้
ความรู้เหล่านี้เชื่อมโยงกับธรรมชาติเป็นหลัก ธรรมชาติเป็นผู้กำหนดฤดูกาล
และพื้นที่เพาะปลูกให้เกษตรกรไทยมาตั้งแต่อดีต มีการพิจารณาธรรมชาติว่ามี
ความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบเกษตรกร มีความเข้าใจในธรรมชาติ
และภูมิประเทศ โดยการสังเกตปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ สามารถปรับวิธีการ
ทำมาหากินให้สอดคล้องกันแต่ละช่วงเวลา ทั้งการเพาะปลูกหรือทำประมง
และช่วงเวลาหยุดทำกินเมื่อสภาพภูมิอากาศเปลี่ยน อาทิ การพิจารณาความ
เหมาะสมของการปลูกพืชแต่ละชนิดในแต่ละภูมิภาค การคำนวณการขึ้นลง
ของน้ำในแม่น้ำลำคลองที่สอดคล้องกับประเภทของพืชที่ปลูก การใช้ปฏิทิน

ทางจันทรคติในการกำหนดช่วงเวลาเพาะปลูกและการเก็บเกี่ยว รวมทั้ง การศึกษาถึงระบบนิเวศที่มีผลต่อการเพาะปลูกในเรื่องของสัตว์ที่เป็นศัตรูพืช และพืชที่เป็นวัชพืชของพืชผักที่เพาะปลูก

(๒) **ภาคการเกษตรก่อให้เกิดประโยชน์หลายด้าน**

คนในสังคมไทยพึ่งพิงภาคเกษตรเป็นแหล่งอาหารหลัก โดยเฉพาะคนยากจน ในชนบทที่ต้องอาศัยป่าเป็นแหล่งอาหาร ทำให้เกิดความมั่นคงด้านอาหารของ ประเทศ ประเทศไทยเป็นแหล่งผลิตอาหารสำคัญของโลก สามารถผลิตสินค้า เกษตรได้หลากหลายเกินความต้องการบริโภคภายในประเทศ และมีมากพอ สำหรับส่งเป็นสินค้าออกไปขายยังประเทศต่างๆ ทั้งในรูปแบบสินค้าเกษตรและ อุตสาหกรรม สร้างรายได้เข้าประเทศอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่าปีละ ๙๔๕,๐๐๐ ล้านบาท ขณะเดียวกัน การผลิตในภาคเกษตรก็เป็นฐานวัตถุดิบให้กับ ภาคอุตสาหกรรมในประเทศและภาคบริการ อาทิ การแปรรูปสินค้าเกษตร ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคในประเทศต่างๆ และการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งในและนอกประเทศ ภาคเกษตร สามารถรักษาสภาพแวดล้อมสีเขียวให้กับประเทศ เกิดทัศนียภาพที่สวยงาม ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม นอกจากนี้ ภาคเกษตรเป็นที่รองรับผู้ที่ ประสบปัญหาจากการว่างงานในภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะเมื่อเกิดวิกฤต เศรษฐกิจ หรือผู้ที่ไม่สามารถใช้ชีวิตในเขตเมืองได้ เพราะในภาคเกษตรไม่มีการ กำหนดของคนทำงาน และไม่มีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน ทุกคนสามารถเข้ามาทำงาน หรือย้ายออกไปจากภาคเกษตรได้อย่างเสรี จึงเป็นที่พักพิงของผู้คนมาโดยตลอด

(๓) **ชุมชนเกษตรกรรมมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติ**

ผู้คนที่ย้ายอยู่ในชุมชนเกษตรกรรมมาแต่ดั้งเดิมมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับ ธรรมชาติและคตินิยมวัฒนธรรมประเพณีที่เชื่อมโยงกับศาสนาและธรรมชาติ เพราะการเพาะปลูกพืชจะมีช่วงเวลาตรงกันในแต่ละปี และมีช่วงเวลาหยุดพัก เพื่อทำงานหรือกิจกรรมอื่นๆ อาทิ งานหัตถกรรม หรือซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง สาธารณกุศล ดังนั้น ในภาคเกษตรจึงเป็นแหล่งกำเนิดของวัฒนธรรมไทย ที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากวิถีเกษตรที่มีการหว่านไถในช่วงต้นของ ฤดูฝน ก่อนการเข้าพรรษาที่มีงานอุปสมบท แล้วเป็นการตักกล้า ขณะที่ตลอด ช่วงพรรษาเป็นการดำนาให้ข้าวเย็นต้นจนถึงการตั้งท้องของข้าวที่ตรงกับ การออกพรรษา ทำให้เกษตรกรมีเวลาว่างเพื่อทำบุญทอดกฐิน และรอให้ข้าวออก รวง เพื่อเก็บเกี่ยวและนวดข้าว ซึ่งเป็นวงจรการเพาะปลูกที่เกิดขึ้น หลังจากนั้น จึงเป็นช่วงเวลาหยุดพักการทำงาน เพื่อทำกิจกรรมอื่นๆ เช่น งานฉลองปูชนียสถาน

งานสงกรานต์ และงานบุญต่างๆ ปัจจุบันการเกษตรกรรมอาศัยเทคโนโลยีมากขึ้น ทำให้สามารถเพาะปลูกได้มากกว่า ๑ ครั้งต่อปี แต่ประเพณีและวัฒนธรรมต่างๆ ยังคงสืบทอดตามช่วงเวลาเดียวกับในอดีต ขณะเดียวกัน การเพาะปลูกที่ทำได้ตลอดทั้งปี โดยเปลี่ยนประเภทของพืชหมุนเวียนไปตามสภาพภูมิอากาศ และการมีสัตว์บกและสัตว์น้ำหลากหลายชนิด ทำให้การกินอยู่ของคนไทยมีรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ อาหารแต่ละมื้อประกอบด้วย ข้าวที่ต้องทานร่วมกับพืช ผัก และเนื้อสัตว์ต่างๆ ที่ปรุงจากสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย มักจะใช้ปลาเป็นส่วนประกอบหลักและปรุงอย่างเข้มข้น ทำให้อาหารไทย เหมาะกับการบริโภคในภูมิอากาศที่อยู่ในเขตร้อนชื้น

๓.๒.๒ การคงภาคการเกษตรไว้เป็นหลักสำคัญของการพัฒนาประเทศ

ประเทศไทยมีการพัฒนาตามแนวคิดสมัยใหม่มาห้าทศวรรษ โดยยึดภาคเกษตรเป็นหลักในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แม้ในช่วง ๒๐ ปีที่ผ่านมา ภาคอุตสาหกรรมได้มีบทบาทมากขึ้นในการสร้างรายได้เข้าประเทศ แต่ภาคเกษตรยังมีความสำคัญทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคมของคนในสังคมไทย เพราะชุมชนเกษตรมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย และก่อให้เกิดความสุขทางใจภายใต้วิถีพอเพียงและมีความสบายกายจากการอยู่ใกล้ชิดธรรมชาติ

๓.๒.๓ ภาคการเกษตรมีส่วนสำคัญในการลดความยากจน สร้างงาน และลดผลกระทบจากภาวะโลกร้อน

คนยากจนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคเกษตรและหาเลี้ยงชีพด้วยการใช้แรงงานและหาพืชผักในป่าเป็นอาหาร การดำรงอยู่ของภาคเกษตรจึงเป็นการรักษาแหล่งอาหารธรรมชาติให้กับคนเหล่านี้ ขณะที่ภาคอุตสาหกรรมเริ่มใช้ความรู้และเทคโนโลยีเพิ่มขึ้นในกระบวนการผลิต ทำให้แรงงานไร้ฝีมือหรือมีทักษะต่ำอาจว่างงานในอนาคต ผลักดันให้บางส่วนกลับเข้าสู่ภาคเกษตร ทำให้มีแรงงานที่มีอายุน้อยมาทดแทนแรงงานปัจจุบันที่มีแนวโน้มอายุสูงขึ้นในภาคเกษตร นอกจากนี้ การทำวนเกษตรและการรักษาพื้นที่ป่าประเภทต่างๆ ด้วยการปลูกต้นไม้เพิ่มขึ้นในพื้นที่เกษตร จะช่วยลดก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศของโลกได้ และทำให้ฝนตกมากขึ้น ส่งผลให้ลดผลกระทบจากภาวะโลกร้อน

๓.๒.๔ การรักษาภาคการเกษตรเป็นแหล่งอาหารหลักของประเทศ สร้างกระแสธรรมชาตินิยม และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง

สังคมไทยมีภาคเกษตรเป็นแหล่งอาหารสำคัญที่ทำให้คนในสังคมสามารถดำรงชีวิตด้วยปัจจัยพื้นฐานสี่ประการ ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยมาต่อเนื่อง โดยเฉพาะคนยากจนในชนบทได้พึ่งพิงอาหารและยาจากธรรมชาติเป็นหลัก การทำเกษตรในระยะต่อไปจึงต้องมุ่ง “เกษตรยั่งยืน” เพื่อให้ภาคเกษตรดำรงอยู่

ต่อไปได้อย่างมั่นคง เป็นการสร้างความนิยมในการบริโภคสินค้าเกษตรที่ปลอดภัย สารพิษและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้ผู้บริโภคมีสุขภาพแข็งแรง ลดความเสี่ยงต่อการเป็นโรคเรื้อรัง อาทิ มะเร็ง และลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในระยะยาว ขณะเดียวกัน การเกษตรที่มั่นคงจะสร้างเสริมให้ธุรกิจเกี่ยวเนื่องกับการเกษตร ขยายตัว สร้างงานและรายได้ให้กับเกษตรกรเพิ่มขึ้น การประกอบอาชีพเกษตรกรจะมีความมั่นคงและสามารถจูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้ามาทำงานในภาคเกษตรเพิ่มขึ้น และคนเหล่านี้จะนำความรู้และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาพัฒนาให้การทำเกษตรมีประสิทธิภาพสูงขึ้น ลดต้นทุนให้ต่ำลง ควบคู่กับการนำเกษตรทฤษฎีใหม่มาขยายให้กว้างขวางพร้อมกับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้ภาคเกษตรเข้มแข็งและผลักดันให้เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง

๓.๓ การพัฒนาประเทศให้อยู่บนฐานความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย

การพัฒนาประเทศไทยแต่ละยุคสมัย ได้อาศัยความรู้และเทคโนโลยีที่บรรพบุรุษคิดค้น สะสม และถ่ายทอดมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งที่เป็นภูมิปัญญาไทยและวิทยาการทันสมัยจากต่างประเทศ

๓.๓.๑ ความสำคัญของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อการพัฒนาประเทศ

(๑) **คนไทยใช้ความรู้และภูมิปัญญาพัฒนาประเทศมาช้านานตามยุคสมัย นับแต่การตั้งถิ่นฐานไทย** คนไทยมีความสามารถในการผสมผสานวัฒนธรรมหลากหลายของอารยธรรมโบราณทั้งอินเดีย ลังกา มอญ ขอมและจีนให้เข้ากับวัฒนธรรมพื้นถิ่น สร้างสรรค์และสืบทอดองค์ความรู้ที่มีลักษณะเฉพาะมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ความรู้ที่สะสมจากอดีตทั้งดาราศาสตร์ การก่อสร้างที่อยู่อาศัย ศาสนาสถาบัน การทำอาหาร การทำไร่นา ระบบชลประทาน การแพทย์แผนโบราณ การทำเครื่องมือเครื่องใช้และอาวุธ ตลอดจนงานช่างต่างๆ อาทิ ช่างเขียน ปั้น แกะ สลัก ช่างรัก กลึง และหล่อ ได้สะท้อนถึงวิถีคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นหลักการของวิทยาศาสตร์ ใช้ความรู้และภูมิปัญญาปรับตัวเข้าหาสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และทรัพยากร ธรรมชาติในการสร้างปัจจัยสี่เพื่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนใช้ความปราณีตและละเอียดอ่อนตามลักษณะนิสัยคนไทยในอดีตถ่ายทอดวิถีความเป็นอยู่ของคนไทยจากรุ่นสู่รุ่น เป็นการดำรงชีวิตที่สมดุลกับวิถีธรรมชาติ เรียบง่าย พออยู่พอกิน และพึ่งพาตนเอง อันเป็นลักษณะของการดำรงชีวิตแบบพอเพียงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานแก่คนไทยในยุคปัจจุบัน

- (๒) **ประเทศไทยเปิดรับความรู้และเทคโนโลยีจากต่างชาติมาอย่างต่อเนื่องผ่านช่องทางการค้า ศาสนา และการทูตเพื่อปรับตัวสู่ความทันสมัย** จากสภาพภูมิศาสตร์ของไทยที่อยู่ในเส้นทางการคมนาคมทางเรือระหว่างชาวต่างชาติ การขยายตัวทางการค้า การเผยแผ่ศาสนา และการเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาชาติที่มีมากขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงรัตนโกสินทร์ นำมาซึ่งสินค้าทันสมัยและวิทยาการจากชาวต่างชาติที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารพระมหากษัตริย์ไทย โดยเฉพาะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีการติดต่อกับต่างประเทศอย่างกว้างขวาง และพระองค์ได้เสด็จประพาสต่างประเทศ ทรงเห็นว่าความเจริญรุ่งเรืองของยุโรปเกิดจากการศึกษาเรียนรู้ ทรงนำวิทยาการทันสมัยมาพัฒนาประเทศให้เจริญทัดเทียมอารยประเทศในหลายด้าน อาทิ การจัดระบบการศึกษาแบบใหม่ การพัฒนาการแพทย์และการสาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐานทั้งการประปา การไฟฟ้า การไปรษณีย์โทรเลข การรถไฟ ถนน และโรงพยาบาล
- (๓) **วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นปัจจัยเอื้อต่อการดำรงชีวิตของประชาชนและการพัฒนาประเทศ** ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในยุคต่อมาได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดประโยชน์ในเชิงพัฒนาประเทศทั้งเศรษฐกิจและสังคมผ่านระบบการศึกษาวิจัยที่ก้าวหน้ากว่าอดีต คนไทยมีความพร้อมด้านปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตมากขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทำให้คนอยู่สุขสบายขึ้น สามารถแก้ปัญหาโรคภัยทำให้คนไทยเจ็บป่วยน้อยลง การเดินทาง การติดต่อสื่อสารสะดวกรวดเร็ว และมีขีดความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น ความเจริญของวิทยาการในช่วงหลังมีผลให้ชีวิตคนและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่คนเคยอยู่ร่วมกับธรรมชาติและใช้ประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเกื้อกูล เป็นการใช้อย่างไม่คำนึงถึงผลเสียที่จะเกิดกับสภาพแวดล้อมและสมดุลทางธรรมชาติ ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่กระทบต่อการดำรงชีวิตและเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน สะท้อนถึงความจำเป็นที่ต้องพิจารณานำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้อย่างรอบคอบและรู้เท่าทันทั้งประโยชน์และภัยคุกคามที่จะเกิดขึ้นจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยี
- (๔) **วิทยาการพระราชทานทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น** การศึกษาวิจัยและพัฒนาทั้งด้านการเกษตร การชลประทาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การวิจัยพลังงานทดแทน และการพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ภายใต้โครงการหลวง โครงการพระราชดำริ และโครงการทดลองหลายโครงการในหลากหลายพื้นที่ที่ตามความเหมาะสมของภูมิสังคม เช่น โครงการสวนพระองค์

สวนจิตรลดาเพื่อเป็นสถานีด้านพันธุ์ข้าว เพาะพันธุ์ปลา พืชสมุนไพร และโคนม เป็นต้น ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมหลากหลาย นอกจากนี้ โครงการหลวงในภาคเหนือและโครงการพระราชดำรินในจังหวัดต่างๆ ๗ แห่งทั่วประเทศ ยังเป็นห้องเรียนต้นแบบที่พัฒนามาจากกระบวนการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีการพัฒนาแบบบูรณาการทั้งการศึกษาวิจัย การนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ การบูรณาการความรู้และความร่วมมือของส่วนราชการและประชาชน โดยยึดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก เพื่อให้ประชาชนและหน่วยราชการนำไปปฏิบัติ ก่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อชุมชน สังคมและประเทศชาติอย่างยั่งยืน

- (๕) **ประเทศไทยจำเป็นต้องปฏิรูประบบการจัดการความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันสมัย เพื่อเพิ่มสมรรถนะของประเทศในทุกด้าน** ในกระแสโลกาภิวัตน์การเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง รวมทั้งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจประเทศไทย จึงจำเป็นต้องเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการจัดการความรู้ทั้งภูมิปัญญาไทยและความรู้ปัจจุบันที่อยู่ในตัวคน ความรู้ทางเทคโนโลยี และความรู้ในวิทยาการด้านต่างๆ ให้เป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ และโครงสร้างเศรษฐกิจไทยสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาได้อย่างยั่งยืน

๓.๓.๒ การวิจัยพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ

ความก้าวหน้าและความสามารถในการแข่งขันของประเทศที่มีการพัฒนาด้วยฐานความรู้ อาทิ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และสิงคโปร์ เป็นเครื่องยืนยันได้ว่า การวิจัยพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ เป็นเครื่องมือในการสร้างพลังของประเทศในการพึ่งตนเอง สามารถนำองค์ความรู้จากการวิจัยเป็นฐานในการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ ทั้งความรู้และประยุกต์ในการสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ดังนั้น การเพิ่มความเข้มแข็งด้านกาวิจัยพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทย ที่มีเป้าหมายแนวทางชัดเจนและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมไทย จะสามารถเพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ รวมทั้งมีความสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในกระแสโลกาภิวัตน์ได้อย่างเท่าทัน

๓.๓.๓ **วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีทันสมัยที่เหมาะสมกับภูมิสังคมและศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศจะปรับเปลี่ยนการผลิตจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เงินทุน และแรงงานที่มีผลิตภาพต่ำ ไปสู่การใช้ความรู้และความชำนาญด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**

การเพิ่มผลิตภาพการผลิตด้วยความรู้และเทคโนโลยีทันสมัยในภาคการเกษตรและอุตสาหกรรมการเกษตรที่ไทยมีศักยภาพ อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมที่เป็นรากฐานของอุตสาหกรรมไทยและเชื่อมโยงฐานการผลิตของชุมชน และภาคบริการที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงสร้างสรรค์ในผลิตภัณฑ์กลุ่มต่างๆที่เชื่อมโยงความหลากหลายทางวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี จะสามารถเพิ่มผลิตภาพการผลิตของประเทศและความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลก นอกจากนี้ การผสมผสานเทคโนโลยีทันสมัยกับภูมิปัญญาไทยที่หลายหลายบนพื้นฐานการใช้วัตถุดิบในประเทศ อาทิ เทคโนโลยีที่สนับสนุนการปลูกพืชเกษตรอินทรีย์ ซึ่งนอกจากจะสามารถตอบสนองความต้องการของตลาดที่มีแนวโน้มนิยมธรรมชาติและใส่ใจสุขภาพทั้งในและต่างประเทศ ยังช่วยให้ผู้ผลิตและผู้บริโภคปลอดภัยจากสารเคมี ลดการนำเข้าปุ๋ยเคมี และยากำจัดศัตรูพืชที่ไทยต้องนำเข้าจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ตลอดจนช่วยลดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืน

๓.๓.๔ **สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้เป็นพลังขับเคลื่อนและภูมิคุ้มกันประเทศไทยในกระแสโลกาภิวัตน์**

การปฏิรูประบบการสร้างความรู้ การจัดการความรู้ การพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้ทันสมัย จะมีบทบาทสูงทั้งการพัฒนาศักยภาพคนไทยให้มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สร้างสรรค์ และจินตนาการ เป็นแรงงานความรู้ที่มีความสามารถมองปัญหาในลักษณะบูรณาการ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ โดยมีความรับผิดชอบและรู้บทบาทของตนเองในองค์กรและสังคม มีความเข้าใจ ยอมรับ และอดทนต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีกระบวนการคิดที่เป็นระบบ ลดความขัดแย้งด้วยกระบวนการสันติ พร้อมที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม มีความรู้ความสามารถในภาษาที่เป็นสากล เช่น ภาษาอังกฤษ และมีความรู้ทางเทคโนโลยีและเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาคเอกชนที่มีความมุ่งมั่นพัฒนาธุรกิจด้วยนวัตกรรมของตนเองและสามารถแข่งขันในเวทีโลก เกิดโครงสร้างพื้นฐานทางปัญญาที่แข็งแกร่ง สังคมเกษตรฐานความรู้ที่ประชาชนได้รับโอกาสและมีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่น และต่อยอดสร้างความเข้มแข็งให้ภาคเกษตรสามารถก้าวสู่ธุรกิจและแข่งขันได้ ส่งผลให้ประเทศไทยมีฐานเศรษฐกิจและสังคมที่เข้มแข็ง สามารถรักษาอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ด้วย “สังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้” และยกระดับประเทศให้อยู่กลุ่มประเทศที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้

๓.๔ สังคมไทยมีค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีงาม

๓.๔.๑ ความสำคัญของวัฒนธรรมในสังคมไทย

(๑) วัฒนธรรมเป็นเครื่องกำหนดวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคม

ในอดีตสังคมไทยมีคนจากหลากหลายเผ่าพันธุ์มาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน ต่างก็มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เมื่อเวลาผ่านไป เกิดการผสมผสานข้ามเผ่าพันธุ์ ทำให้วัฒนธรรมผสมกลมกลืน และเกิดเป็นวัฒนธรรมใหม่ในสมัยสุโขทัยที่มีความสำคัญและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ ภาษาที่ใช้สื่อสารและเชื่อมโยงให้คนไทยรวมเป็นสังคมเดียวกัน ดังปรากฏเป็นหลักฐานอักษรไทยในศิลาจารึกเป็นก้าวสำคัญของการสื่อสารด้วยภาษาเขียนและประเพณีที่เป็นรากฐานมาถึงปัจจุบัน อาทิ ประเพณีลอยกระทง การฟังธรรมในวันพระ ต่อมาประเทศไทยก็ได้รับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาเป็นระยะ และต่อเนื่องผ่านการค้าขายติดต่อระหว่างประเทศ อาทิ วัฒนธรรมการกิน การแต่งกาย ศิลปะ การก่อสร้างในสมัยรัตนโกสินทร์มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่สำคัญได้แก่ การเลิกทาส และการแต่งกายแบบตะวันตก ขณะที่วัฒนธรรมดั้งเดิมบางส่วนก็เลือนหายไปพร้อมกับยุคสมัย แต่วัฒนธรรมหลักของไทย ก็ยังคงถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นนี้ในการมีกิริยามารยาท การช่วยเหลือ น้ำใจไมตรี และการมีสัมมาคารวะสะท้อนความเป็นไทยที่มีเอกลักษณ์

(๒) ความเป็นไทยได้ถูกสะท้อนอยู่ในวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ

คนไทยทุกคนได้ถูกหล่อหลอมจากครอบครัวให้มีการประพฤติ ปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทยมาทุกยุคสมัย เริ่มจากการเคารพ เชื่อฟังพ่อแม่ ครูบาอาจารย์ และผู้อาวุโส การไหว้เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญสำหรับคนไทยที่มีเอกลักษณ์และเป็นที่รับรู้ของนานาชาติ เด็กทุกคนได้เรียนรู้วัฒนธรรมต่างๆ จากพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยายก่อนที่จะได้รับรู้ และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับคนรุ่นเดียวกันในโรงเรียนควบคู่กับการเรียนรู้จากครู รวมทั้งจากผู้นำศาสนาต่างๆ เมื่อถึงวัยทำงานก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมในโลกของการทำงานที่มีความหลากหลาย ขณะเดียวกัน ก็เกิดวัฒนธรรมหรือค่านิยมเฉพาะกลุ่มขึ้นในผู้คนที่มีความสนใจหรือมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมหลักที่ติดตัวคนไทยทุกคนตั้งแต่วัยเยาว์จะถูกถ่ายทอดผ่านสู่คนรุ่นใหม่เมื่อถึงวัยสูงอายุ ดังนั้น ความเป็นไทยก็จะถูกสืบทอดต่อไปในอนาคต

(๓) การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกี่ยวโยงกับสภาพสังคมของประเทศ

สังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเริ่มจากเป็นสังคมเกษตรที่ดำเนินมาหลายร้อยปี ทำให้มีวัฒนธรรมแบบพื้นบ้านหรือวัฒนธรรมหมู่บ้านที่มีการอยู่อาศัยแบบเรียบง่าย มีน้ำใจ ความเอื้ออาทร มีความเป็นมนุษย์สูง ต่อมาสังคมได้พัฒนาเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรมที่ความทันสมัยเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคน

ในสังคมไทย วัฒนธรรมไทยเปลี่ยนไปให้ความสำคัญกับเวลา ความเที่ยงตรง ความเป็นปัจเจก และความรับผิดชอบเป็นกลุ่ม ทำให้กลุ่มคนที่อยู่ในสังคมเกษตรบางส่วนปรับตัวยาก ขณะที่สังคมก็พัฒนาก้าวหน้าต่อไปสู่การเป็นสังคมฐานความรู้ที่ใช้ข้อมูลข่าวสารเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ คนในสังคมนี้มีจำนวนไม่มากนักและมีวัฒนธรรมแตกต่างกับสังคมแบบเดิมที่คนต้องมีทักษะสูง สามารถจัดการความรู้ต่างๆ ได้ และบางกลุ่มก็หาประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารเพื่อพวกพ้อง เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ และคนในสังคมเกษตรที่มีอยู่มากก็มีปัญหาการปรับตัว เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคน

๓.๔.๒ วัฒนธรรมไทยที่ดั่งามสามารถยึดโยงคนไทยให้เป็นเอกภาพ

คนไทยมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เมื่อพิจารณาจากวัฒนธรรมที่ได้รับการถ่ายทอดจนอยู่ในจิตสำนึกของทุกคน เกิดความตระหนักในรากเหง้าของตนเอง มีความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของความเป็นไทยที่มีศักดิ์ศรี

๓.๔.๓ วัฒนธรรมที่ดั่งามจะลดอิทธิพลของความทันสมัยและความขัดแย้งในสังคมไทย

วัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบหนึ่งของทุนทางสังคมที่เป็นเครื่องมือในการยึดโยงความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้น วัฒนธรรมในสังคมเกษตรที่มีความเป็นมิตรสูงมีน้ำใจไมตรี ยิ้มแย้มให้กัน จะทำให้คนในสังคมอุตสาหกรรมและฐานความรู้ปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของความเป็นปัจเจก การใช้ชีวิตอย่างเคร่งเครียด ขึ้นอยู่กับเวลาและการมีพฤติกรรมการบริโภคนิยม เมื่อได้มีการสานสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เกิดการเสริมสร้างวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ดั่งามของไทยให้คงอยู่ควบคู่กับการรักษาสังคมเกษตรให้อยู่คู่สังคมไทยต่อไป ขณะเดียวกันวัฒนธรรมไทยดังกล่าวยังส่งเสริมให้คนที่ มีทัศนคติและความคิดเห็นที่แตกต่างกันสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจและยอมรับซึ่งกันและกันด้วยการเปิดใจให้กว้าง รับฟังความคิดเห็นในมุมมองที่หลากหลายและคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผล

๓.๔.๔ สังคมไทยที่ยังรักษาวัฒนธรรมที่ดั่งามไว้ได้จะส่งเสริมให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

สังคมใดที่มีวัฒนธรรมที่ดั่งามย่อมจะคงความเป็นสังคมได้อย่างยั่งยืนเฉกเช่นสังคมไทยที่สามารถรักษาวัฒนธรรมไทยที่ดั่งามและถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปได้เป็นเครื่องคุ้มกันให้คนไทยสามารถยืนหยัดได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

๓.๕ ชุมชนเป็นกลไกที่มีความสามารถในการบริหารจัดการ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเชื่อมโยงกันเป็นสังคมสวัสดิการ

๓.๕.๑ ความสำคัญของชุมชนในสังคมไทย

(๑) ชุมชนเป็นหน่วยสำคัญที่สุดของประเทศ

ชุมชนไทยเป็นระบบสังคมที่ประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ ที่พึ่งพาอาศัยกัน จากการที่ประเทศไทยตั้งอยู่ใกล้บริเวณเส้นศูนย์สูตรทำให้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง กอปรกับฤดูกาลในแถบนี้ไม่แบ่งแยกความสัมพันธ์ของมนุษย์ออกจากกัน สามารถติดต่อ และร่วมกิจกรรมทางสังคมได้ทุกฤดูกาล ก่อให้เกิดความสัมพันธ์แนวราบ มีวัฒนธรรมแบบเครือญาติและพวกพ้องสูง เมื่อรวมกันเป็นชุมชน จึงเรียนรู้และสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นต่างๆ เกิดเป็น น้ำใจเผื่อแผ่ แบ่งปันกัน เป็นวิถีชีวิตหรือระเบียบของชุมชนที่มีกฎเกณฑ์ให้คนในชุมชนได้รับรู้ ยอมรับ และปฏิบัติตามในการดำรงชีวิต แต่ละชุมชนจึงมีวิถีชุมชนเป็นของตนเอง เมื่อเชื่อมโยงทุกชุมชนเข้าด้วยกันก็เหมือนรวมระบบสังคมย่อยเข้าเป็นระบบสังคมของประเทศ ดังนั้น ชุมชนจึงเป็นหน่วยสำคัญ และมีอิทธิพลต่อการดำรงอยู่ของระบบสังคม และคนเป็นผู้พัฒนาและเป็นเป้าหมายของการพัฒนา

(๒) วิถีชุมชนพึ่งพิงและอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก

ชุมชนเกษตรกรรมของไทยมีกระบวนการอยู่ร่วมและรับประโยชน์จากธรรมชาติ บนฐานของการยังชีพมาตั้งแต่อดีต การดำเนินกิจกรรมใดๆ มีหลักการของการดัดแปลงและพัฒนาาระบบตามธรรมชาติ เพื่อให้คนในชุมชนควบคุมเงื่อนไขของธรรมชาติให้ตอบสนองการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ในพื้นที่ที่ธรรมชาติไม่สามารถตอบสนองได้อย่างพอเหมาะ จะมีการย้ายถิ่นไปสู่แหล่งอาหารตามฤดูกาล ขณะเดียวกัน มีระบบการพึ่งพาอาศัยระหว่างครอบครัวและชุมชนเพื่อสร้างความพอเพียงของการดำรงชีวิต อาทิ การถนอมอาหารไว้บริโภคในระยะยาว และการแลกเปลี่ยนผลผลิตระหว่างกัน เกิดกระบวนการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับคน และคนกับธรรมชาติ

๓.๕.๒ ชุมชนเข้มแข็งจะเป็นพลังหลักในการพัฒนารากฐานของประเทศให้มั่นคง

พลังของชุมชนสามารถนำพาให้การพัฒนาในทุกมิติก้าวหน้าไปสู่จุดมุ่งหมายที่ต้องการ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เกิดเป็นกลุ่มต่างๆ เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายโยงใยกันทั้งระบบ สร้างความมั่นคงและมั่นคงให้ชุมชนท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการพัฒนาภาพรวมไปสู่ทิศทางเดียวกัน

๓.๕.๓ ชุมชนพึ่งตนเองสามารถบรรเทาปัญหาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชุมชนที่มีศักยภาพสามารถจัดการปัญหาและพัฒนาชุมชนได้ด้วยการใช้กิจกรรมต่างๆ เป็นเครื่องมือสร้างการเรียนรู้ และการจัดการร่วมกัน เพื่อค้นหาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับชุมชน มีการรวบรวมข้อมูล ค้นหาหาความรู้ นำมาวิเคราะห์อย่างมีส่วนร่วมบนฐานทรัพยากรของท้องถิ่นชุมชน เกิดเป็นแนวทางการพัฒนาในด้านต่างๆ ที่สร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับคนในชุมชนภายใต้กระบวนการพัฒนาที่มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการจัดความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับคุณธรรมที่ปรากฏในรูปของกฎระเบียบต่างๆ ของชุมชนเป็น**ระบบคุณค่า** สร้างการเรียนรู้เชื่อมโยงกับภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ภายในชุมชนเกิดเป็นความรู้ใหม่ใน**ระบบการเรียนรู้** ผลผลิตสินค้าเกษตรที่ค้ำประกันถึงวงจรความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมใน**ระบบเกษตรยั่งยืน** สะสมทุนของชุมชนที่มีรูปแบบและวิธีการทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง เกิดการพึ่งตนเองใน**ระบบทุนชุมชน** จัดการด้านการตลาดเพื่อเพิ่มมูลค่าผลผลิต และลดต้นทุนเป็น**ระบบธุรกิจชุมชน** ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีและความรู้มาแปรรูปสินค้าในชุมชนเป็น**ระบบอุตสาหกรรมชุมชน** จัดสรรผลประโยชน์ในชุมชนมาเป็นสวัสดิการให้ทุกคนในชุมชนมีความมั่นคงในชีวิตร่วมกันสร้างเป็น**ระบบสวัสดิการชุมชน** ดูแลสุขภาพ การบริโภค และการใช้สมุนไพรพื้นบ้านใน**ระบบสุขภาพชุมชน** และเชื่อมโยงกับการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการใช้ชีวิตใน**ระบบสิ่งแวดล้อม** สุดท้ายมีการจัดการร่วมกันที่ทำให้ระบบย่อยทั้ง ๙ ระบบดำเนินไปในทิศทางเดียวกันภายใต้**ระบบการจัดการ**

๓.๕.๔ กลไกชุมชนสามารถพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญรุ่งเรือง

ชุมชนที่มีการเรียนรู้ สามารถตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้อย่างอิสระ การจัดการทุนของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งทุนทางสังคม ทุนเศรษฐกิจ และทุนทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งมีธรรมาภิบาลจะเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและเป็นแกนหลักของการพัฒนาในระดับพื้นที่

๓.๖ ประเทศไทยมีศักดิ์ศรีของความเป็นเอกราช เป็นมิตรกับนานาชาติในเวทีระหว่างประเทศ

๓.๖.๑ ความสำคัญของความเป็นเอกราช

(๑) **คนไทยมีความรักชาติและภาคภูมิใจในความเป็นเอกราช** ที่สามารถรักษาความเป็นไทยมาได้จนถึงปัจจุบันด้วยความมีพระวิสัยทัศน์อันยาวไกลของรัชกาลที่ ๕ ที่ทำให้ความขัดแย้งและการแบ่งแยกดินแดนของประเทศสยามในเวลานั้นคลี่คลายไปได้ด้วยดี ประเทศไทยสามารถรักษาเอกราช แม้ในช่วงการ

แผ่ขยายลัทธิจักรวรรดินิยมของมหาอำนาจตะวันตกที่แข่งขันกันแสวงหาอาณานิคมโพ้นทะเล ที่ได้แผ่อิทธิพลเข้ามาในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มากขึ้นเป็นลำดับ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อเนื่องถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทำให้อาณาเขตประเทศไทย แวดล้อมด้วยประเทศมหาอำนาจถึง ๓ ด้าน อังกฤษขยายอิทธิพลมาทางทิศตะวันตกและใต้ ขณะที่ฝรั่งเศสขยายมาทางทิศตะวันออก แต่ด้วยพระราชวินิจฉัยและพระปรีชาญาณอันกว้างไกลของพระมหากษัตริย์ไทยในช่วงเวลาดังกล่าวที่ดำเนินนโยบายสร้างพันธมิตรกับมหาอำนาจตะวันตก โดยการเปิดประเทศ ขยายความสัมพันธ์ทางการค้า เปิดรับวิทยาการสมัยใหม่จากตะวันตก รวมถึงการเสด็จประพาสยุโรปถึง ๒ ครั้ง เพื่อเจริญสัมพันธไมตรีและแสวงหาพันธมิตรใหม่กับประเทศมหาอำนาจในยุโรป ซึ่งวิเทโศบายดังกล่าวนอกจากจะนำไปสู่การวางรากฐานการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ให้มีความทันสมัยยังเป็นการถ่วงดุลอำนาจเพื่อป้องกันการรุกรานจากประเทศตะวันตกไปพร้อมกันและในช่วงสงครามโลกครั้งที่ ๒ ไทยก็สามารถผ่านวิกฤตการณ์มาได้ รอดพ้นจากการตกอยู่ภายใต้การดูแลของประเทศคู่สงคราม เป็นผลจากความเสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของกลุ่มคนที่ยอมอุทิศชีวิตเพื่อประเทศชาติอย่างเต็มที่ ทำให้ประเทศไทยยังคงรักษาความเป็นเอกราชมาได้ ส่งผลให้คนไทยสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นไทย ให้คงอยู่คู่ประเทศชาติ

- (๒) **ประเทศไทยได้รับความเชื่อถือจากนานาประเทศ** การที่ประเทศไทยและคนไทยสามารถรักษาความเป็นไทยไว้ได้อย่างภาคภูมิใจในประวัติศาสตร์ชาติไทย ทำให้ประเทศต่างๆ ยอมรับนับถือในความเป็นชาติไทย จึงได้รับการยกย่องสรรเสริญในเวทีต่างๆ โดยสะท้อนมาจากการดำเนินนโยบายต่างประเทศตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ที่มุ่งสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน ส่งเสริมความร่วมมือกับนานาชาติ รักษาความเป็นกลางและเป็นพันธมิตร แบ่งปันผลประโยชน์ร่วมกัน เป็นมิตรที่ดีกับทุกประเทศ อาทิ สร้างพันธมิตรกับกลุ่มประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ก่อตั้งสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of South East Asian Nations: ASEAN) ในปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ซึ่งนอกจากจะมุ่งที่การพัฒนาเศรษฐกิจ การแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกแล้ว ยังเป็นพลังร่วมที่สำคัญในการรักษาเอกราชของกลุ่มประเทศสมาชิกให้พ้นจากการปกครองแบบสังคมนิยม

๓.๖.๒ การมีเอกราช และเป็นมิตรระหว่างประเทศต่าง ๆ สร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้น ในการเจรจาต่อรองในเวทีโลก

การที่ประเทศไทยอ้างความเป็นเอกราชมาได้โดยตลอด มีนโยบายสร้างสัมพันธที่ดีกับประเทศต่างๆ เป็นการสร้างความน่าเชื่อถือและการยอมรับในท่าทีของประเทศไทยในเวทีต่างๆ ระหว่างประเทศ ได้รับการยกย่องและส่งเสริมให้เป็นผู้นำในเวทีต่างๆ จากความมั่นใจในความสามารถที่จะประนีประนอม ถ้อยทีถ้อยอาศัยทำให้การดำเนินงานระหว่างประเทศสำเร็จลุล่วงไปอย่างราบรื่น

๓.๖.๓ ความเป็นเอกราช และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับทุกประเทศสามารถลดความขัดแย้ง หรือการถกเถียง เจรจาประเด็นสำคัญในการพัฒนาในด้านต่างๆ ในเวทีระหว่างประเทศได้

ในปัจจุบันมีการกำหนด กฎ กติการะดับโลกที่ไทยต้องยอมรับและมีส่วนร่วมอยู่หลายประการ รวมทั้งมีผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพราะข้อตกลงต่างๆ ได้ถูกนำมาใช้ในการนำเข้าหรือส่งออกสินค้าจากทุกประเทศ ดังนั้น การเจรจาต่อรองในเวทีระหว่างประเทศจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับความอยู่รอดของประเทศไทยในเชิงเศรษฐกิจ เพราะมีผลต่อการค้าการลงทุนที่จะเข้ามาในประเทศไทย และการที่นักลงทุนจากไทยต้องการไปลงทุนในต่างประเทศ นอกจากนี้ การมีหลายขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจระดับโลกทำให้ประเทศไทยต้องนำความเป็นเอกราช และการเป็นมิตรมาใช้ในการเจรจาต่อรองเพื่อเข้าร่วมอยู่ในกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ ได้อย่างมั่นคง และได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๓.๖.๔ ประเทศไทยสามารถใช้ความมีเอกราช และการมีสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศต่าง ๆ สร้างประโยชน์เพื่อประเทศชาติในเวทีระหว่างประเทศ

การเจรจาต่อรองในเวทีระหว่างประเทศเป็นเรื่องสำคัญที่จะทำให้ประเทศไทยได้หรือเสียผลประโยชน์ การมีข้อตกลงที่ดีจากความมีเอกราช และการมีสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ยอมรับฟังเหตุผล และสร้างความมั่นใจว่าสามารถดำเนินการตามข้อตกลงได้จริง จากการเป็นที่ยอมรับมายาวนานจากอดีตถึงปัจจุบัน

๔. ประเด็นการพัฒนาประเทศในระยะต่อไป

การวิเคราะห์ความเสี่ยงที่ประเทศต้องเผชิญ ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และการสร้างภูมิคุ้มกันให้ประเทศพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนถึงประเด็นการพัฒนาประเทศที่ควรพิจารณา ได้ดังนี้

- ๔.๑ **เร่งสร้างสังคมให้สงบสุข** โดยเทิดทูนองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นศูนย์รวมศรัทธา ความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมมือกันฝ่าวิกฤติและสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เร่งขยายผลการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นค่านิยมร่วมทั้งสังคม ทำให้รากฐานสังคมและเศรษฐกิจแข็งแกร่ง พร้อมทั้งเสริมสร้างภาคราชการ การเมือง และประชาสังคมให้เข้มแข็งภายใต้วัฒนธรรมประชาธิปไตยที่ถูกต้องเหมาะสม มีธรรมาภิบาล เป็นที่เชื่อมั่นและไว้วางใจของประชาชน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในสังคมไทยในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง
- ๔.๒ **มุ่งพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศให้มั่นคงและสามารถแข่งขันในเวทีโลกได้อย่างต่อเนื่อง** เป็นการพัฒนาศักยภาพ รวมทั้งด้านสติปัญญาและจิตใจให้พร้อมรับการพัฒนาประเทศสู่สังคมฐานความรู้ และร่วมพัฒนาฐานรากของสังคมไทยให้เข้มแข็งในทุกมิติการพัฒนา สามารถสร้างเสถียรภาพให้เศรษฐกิจภายในประเทศ เป็นปัจจัยการผลิตสำคัญในกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คนรุ่นต่อไปภายใต้สังคมคาร์บอนต่ำ รวมทั้งเป็นกำลังสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในเวทีระหว่างประเทศ
- ๔.๓ **พัฒนาภาคเกษตรให้คงอยู่กับสังคมไทยและสร้างความมั่นคงด้านอาหารให้ทุกคน** จากสภาพภูมิประเทศและที่ตั้งของประเทศไทยที่เอื้ออำนวย ทำให้การทำเกษตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศที่ต้องเร่งพัฒนาให้เกษตรกรรมมีศักยภาพ และความพร้อมในการผลิตพืชอาหารที่มีคุณภาพในปริมาณมากพอที่จะเลี้ยงดูคนในประเทศ และส่งเป็นสินค้าออกสนองความต้องการของประเทศต่างๆ สามารถเป็นผู้นำการผลิตและการค้าในเวทีโลก รักษาความโดดเด่นของสินค้าอาหารที่ต่างประเทศชื่นชอบ
- ๔.๔ **ปรับปรุงการบริหารจัดการของภาครัฐให้เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาประเทศในอนาคต** การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า ปัญหาเชิงโครงสร้างเป็นอุปสรรคต่อการก้าวต่อไปในอนาคตทั้งโครงสร้างสังคม โครงสร้างเศรษฐกิจ และโครงสร้างอำนาจ การแก้ปัญหาดังกล่าวต้องให้ความสำคัญกับภาครัฐที่มีอำนาจในการบริหารจัดการประเทศให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ สร้างการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา ทำให้การพัฒนาประเทศด้านเศรษฐกิจและสังคม สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในช่วงแผนฯ ๑๑ ได้อย่างสัมฤทธิ์ผลและมีประสิทธิภาพ

ส่วนที่ ๒

ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๑๑

ส่วนที่ ๒ ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑

การจัดเตรียมแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” และ “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ แต่การประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าว และสร้างความมั่นใจว่าการพัฒนาจะเป็นไปในแนวทางที่ยั่งยืนและสร้างความสุขให้กับคนไทย จำเป็นต้องพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างรอบด้านและวางจุดยืนในการพัฒนาระยะยาว

สำนักงานฯ จึงได้มีการจัดทำวิสัยทัศน์ประเทศไทยปี พ.ศ. ๒๕๗๐ ซึ่งพิจารณาถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงในอนาคต และกำหนดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. ๒๕๗๐ ไว้ดังนี้

“คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเอง และแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

กรอบแนวคิดของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงเป็นการดำเนินการเพื่อบรรลุถึงวิสัยทัศน์ระยะยาว โดยมีปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง และคำนึงถึงบริบทการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นทั้งโอกาสและข้อจำกัดของการพัฒนาในแนวทางดังกล่าว หลักการสำคัญของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงมีดังนี้

(๑) พัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ

(๒) ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชน

(๓) พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการ และเป็นองค์รวม

(๔) ยึดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. ๒๕๗๐ เป็นเป้าหมาย ซึ่งจะส่งผลให้บรรลุการพัฒนาที่อยู่บนรากฐานของสังคมไทย อยู่บนกรอบแนวคิดของการพัฒนาบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประเทศมีสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นเสาหลักของความเป็นปึกแผ่นของคนในชาติ ครอบคลุมมีความสุขเป็นพื้นฐานที่สร้างคนเป็นคนดี ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีบทบาทในการพัฒนา ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพและความสามารถในการแข่งขัน มีการบริการสาธารณะที่มีคุณภาพ มีกฎระเบียบและกฎหมายที่บังคับใช้อย่างเป็นธรรม และประเทศไทยมีความเชื่อมโยงกับประเทศภูมิภาคและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อย่างไรก็ตาม ในการจัดทำเป็นแผนพัฒนาในระยะ ๕ ปี ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาวดังกล่าว จะต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงในช่วงระยะ ๕ ปี ร่างกรอบทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงประกอบด้วยวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนา ดังนี้

๑. วิสัยทัศน์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) และพันธกิจ

๑.๑ วิสัยทัศน์

“สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

๑.๒ พันธกิจ

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ บนหลักการของการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในทุกมิติของการพัฒนา มีพันธกิจ ดังนี้

- ๑.๒.๑ สร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่กับการสร้างสังคมคุณธรรมเพื่อให้คนกินดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุ ยาเสพติดและอบายมุข คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล
- ๑.๒.๒ พัฒนารฐานการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีเสถียรภาพบนฐานความรู้และความสร้างสรรค์ของคนไทย ขยายหลักประกันทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งยารักษาโรคจากสมุนไพรบนฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ พร้อมทั้งปรับโครงสร้างสาขาการผลิตและการบริโภคของประเทศให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- ๑.๒.๓ สร้างภูมิคุ้มกันให้เข้มแข็งสามารถป้องกันและรองรับผลกระทบและความเสี่ยงจากวิกฤตเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต พัฒนาระบบสุขภาพให้มีความรู้ และทักษะสามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล

๒. วัตถุประสงค์และเป้าหมายหลัก

๒.๑ วัตถุประสงค์

- ๒.๑.๑ คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข และสังคมมีธรรมาภิบาล
- ๒.๑.๒ คน ชุมชน และสังคมมีความพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงและอยู่กับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเป็นสุข
- ๒.๑.๓ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองมีความมั่นคง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความอุดมสมบูรณ์ ประเทศมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒.๒ เป้าหมายหลัก

เป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ซึ่งจะมีการกำหนดเป้าหมายเชิงตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม ในขั้นตอนต่อไปของการจัดทำร่างรายละเอียดของแผนฯ ได้แก่

- ๒.๒.๑ สังคมไทยมีความสุข อย่างมีธรรมาภิบาล
- ๒.๒.๒ ประชากรไทยทุกคนมีหลักประกันทางสังคมที่มีคุณภาพ
- ๒.๒.๓ โครงสร้างเศรษฐกิจมีความสมดุล เข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้
- ๒.๒.๔ ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันสูงขึ้น
- ๒.๒.๕ ทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ และคุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้น

๓. ยุทธศาสตร์การพัฒนา

การพัฒนาประเทศให้มั่นคง สังคมสงบสันติ และประชาชนดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกที่คาดการณ์ได้ยากและมีแนวโน้มรุนแรงทั้งการเมืองในประเทศและวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและส่งผลกระทบวงกว้าง ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จึงต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทั้งเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยงต่างๆ และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง รวมทั้งสร้างโอกาสให้ประเทศสามารถเจริญก้าวหน้าต่อไป โดยให้ความสำคัญกับยุทธศาสตร์ที่มีลำดับความสำคัญสูง ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์ คือ (๑) ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม (๒) ยุทธศาสตร์การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (๓) ยุทธศาสตร์การสร้างสมดุลและความมั่นคงของอาหารและพลังงาน (๔) ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม (๕) ยุทธศาสตร์การสร้าง ความเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค และ (๖) ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ซึ่งมีกรอบแนวทางเบื้องต้น ดังนี้

๓.๑ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม เพื่อสร้างโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุนทรัพยากร การประกอบอาชีพ ยกระดับรายได้ และสร้างความมั่นคงทางสังคมให้ทุกคนในสังคมไทย ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายคนยากจน คนด้อยโอกาส แรงงานนอกระบบ/ต่างด้าว ชนกลุ่มน้อย ให้เข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับกลุ่มอื่นๆ สนับสนุนให้ภาคีพัฒนาทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งในสังคมไทยอย่างมีประสิทธิภาพ ร่วมพัฒนาประเทศอย่างเต็มที่และเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๓.๑.๑ การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถจัดการความเสี่ยงและสร้างโอกาสในชีวิตให้แก่ตนเอง โดย

- (๑) สร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจฐานราก
- (๒) ปรับระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทุกคนอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น

- (๓) ส่งเสริมการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรม
- (๔) ส่งเสริมการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิต
- (๕) สนับสนุนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ ในการสร้างค่านิยมใหม่ๆ ในสังคมไทย

๓.๑.๒ การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิพึงมีพึงได้ เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจกและสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ โดย

- (๑) สร้างโอกาสให้กลุ่มด้อยโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม
- (๒) เสริมสร้างความมั่นคงให้คนยากจนมีความพร้อมรับผลกระทบจากวิกฤตต่างๆ

๓.๑.๓ การเสริมสร้างพลังให้ทุกคนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคมและสร้างการมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี โดย

- (๑) เสริมสร้างพลังทางสังคมให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างอิสระ
- (๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนให้สามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- (๓) ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเป็นพลังร่วมในการพัฒนาสังคมไทย
- (๔) เสริมสร้างระบบบริหารราชการให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน

๓.๑.๔ เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน โดย

- (๑) พัฒนาความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ในสังคมให้เข้มแข็ง
- (๒) อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงาม เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัว ชุมชนให้อยู่ร่วมกันฉันท์มิตรและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
- (๓) ส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองที่มีธรรมาภิบาลนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ถูกต้องและเหมาะสม
- (๔) สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคนในสังคม

๓.๒ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคอนสัจสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีศักยภาพ ด้วยการเสริมสร้างทักษะให้มีจิตสาธารณะ ๕ ด้าน ทั้งการเรียนรู้ ต่อเนื่องตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น การสังเคราะห์ความรู้สั่งสม และต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนจนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิดเห็น และการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรม รวมทั้งเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคง และเอื้อต่อการพัฒนาคอนสัจสังคมสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต มีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๓.๒.๑ การส่งเสริมคนไทยให้มีการเกิดที่มีคุณภาพ มีการกระจายที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ โดย

- (๑) ส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพ และรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ให้เหมาะสม
- (๒) พัฒนานโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพอย่างมีส่วนร่วม
- (๓) สนับสนุนการกระจายตัวของประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่

๓.๒.๒ พัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต โดย

- (๑) พัฒนาเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิดอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรมและจริยธรรม
- (๒) พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการที่เข้มแข็ง
- (๓) พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- (๔) พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่า สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม
- (๕) สนับสนุนกระบวนการพัฒนาคนแบบองค์รวม เปิดรับการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต
- (๖) เร่งจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายให้เป็นระบบ ควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายและลงโทษผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานผิดกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายการคุ้มครองแรงงานอย่างจริงจัง

๓.๒.๓ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่มทุกวัย สามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ใหม่ โดย

- (๑) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน
- (๒) เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ
- (๓) การสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
- (๔) สร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางสังคม ที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง รวมถึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่ถูกกีดกันและแบ่งแยก

- (๕) จัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคมที่จัดโดยระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และชุมชนอย่างเชื่อมโยงและเกื้อกูล ควบคู่กับการกระจายอำนาจให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง

๓.๒.๔ เสริมสร้างค่านิยมที่ดีและวัฒนธรรมไทยที่ดี โดย

- (๑) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี และวัฒนธรรมประชาธิปไตย
- (๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันหลักของสังคมทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา ให้มีบทบาทหลักในการหล่อหลอม บ่มเพาะเด็กและเยาวชน และการปลูกจิตสำนึกแก่กลุ่มคนต่างๆ วัฒนธรรมและค่านิยมไทยที่ดีงาม
- (๓) ส่งเสริมองค์กรธุรกิจในการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนที่สอดคล้องกับศักยภาพแต่ละพื้นที่ โดยรัฐให้การสนับสนุนในด้านแรงจูงใจและการยกย่องต่อสาธารณะ

๓.๓ ยุทธศาสตร์การสร้างความสมดุลและมั่นคงของอาหารและพลังงาน เพื่อสร้างฐานภาคเกษตรให้เข้มแข็ง สามารถผลิตอาหารที่มีคุณภาพเพียงพอสำหรับผู้บริโภคทุกคนภายในประเทศ เป็นฐานการผลิตที่ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกร สร้างความสมดุลและมั่นคงของการใช้ผลิตผลการเกษตรเพื่อเป็นอาหารและพลังงาน ตลอดจนจัดหาพลังงานให้มีความมั่นคงเพียงพอกับความต้องการใช้ในประเทศ มีแนวทางที่สำคัญดังนี้

๓.๓.๑ พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดย

- (๑) รักษาและคุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตรและสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน
- (๒) พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายปฏิรูปที่ดินให้สามารถซื้อที่เอกชนมาดำเนินการปฏิรูปได้ และเร่งรัดการออกเอกสารสิทธิ์หรือให้สิทธิในการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรผู้ไร้ที่ทำกิน
- (๓) จัดตั้งธนาคารที่ดินเพื่อรวบรวมและนำที่ดินที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์มาจัดสรรให้กับเกษตรกรรายย่อยมากขึ้น และสนับสนุนการดำเนินการให้ได้สิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐแก่เกษตรกรและชุมชนให้มีที่ดินเป็นของตนเอง
- (๔) บริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ เพื่อให้มีปริมาณน้ำเพียงพอกับความต้องการใช้น้ำในภาคเกษตรอย่างทั่วถึง และเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำของระบบชลประทานอย่างเป็นธรรม
- (๕) สนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา เพื่อสามารถเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้อย่างพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงและปัจจัยพื้นฐานในการผลิตของเกษตรกรและชุมชน

๓.๓.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรและสร้างมูลค่า โดย

- (๑) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก
- (๒) ปรับปรุงบริการขั้นพื้นฐานเพื่อการผลิตให้ทั่วถึง ครอบคลุมไปกับการพัฒนาระบบโลจิสติกส์
- (๓) เสริมสร้างความรู้และการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง ตลอดจนเพิ่มความสามารรถและช่องทางในการรับรู้ข่าวสารให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง
- (๔) พัฒนาคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหาร และส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- (๕) ผนวกรวมให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีและหันมาใช้สารชีวภาพมากขึ้น และพัฒนาระบบการควบคุมและตรวจสอบการผลิตให้รวดเร็ว ทั่วถึง และประหยัดสำหรับเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนให้มีการรับรองสินค้าอาหารปลอดภัยที่เป็นที่ยอมรับอย่างแท้จริง
- (๖) ส่งเสริมการผลิตที่ปลอดภัยจากการตัดแต่งพันธุกรรมเพื่อคงไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย
- (๗) ส่งเสริมระบบตลาดกลางสินค้าเกษตรและตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดกลไกตลาดที่มีความเป็นธรรม
- (๘) ส่งเสริมภาคเอกชนและองค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมกันบริหารจัดการระบบสินค้าเกษตร การเพิ่มมูลค่า และการจัดการด้านการตลาด ร่วมกับสถาบันเกษตรกร
- (๙) สนับสนุนการผลิตและบริการของชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและอาหาร และพลังงาน

๓.๓.๓ สร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร โดย

- (๑) พัฒนาระบบประกันรายได้เกษตรกรให้ครอบคลุมเกษตรกรทั้งหมด ครอบคลุมไปกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต
- (๒) เร่งพัฒนาระบบประกันภัยพืชผลการเกษตรจากภัยธรรมชาติ
- (๓) ส่งเสริมระบบการทำเกษตรแบบมีพันธะสัญญาที่สร้างความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง
- (๔) พัฒนาระบบสังคมสวัสดิการให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบซึ่งรวมถึงเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น
- (๕) ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตร เพื่อทดแทนเกษตรกรที่สูงอายุและมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรง

- (๖) พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้เป็นกลไกในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง
- (๗) เสริมสร้างความเข้มแข็งเกษตรกรรายย่อยให้มีความพร้อมและสามารถแข่งขันกับสินค้าเกษตรที่มีต้นทุนต่ำจากประเทศเพื่อนบ้าน อันเนื่องมาจากการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียนได้
- (๘) สนับสนุนการผลิตตามศักยภาพของพื้นที่และแหล่งรองรับผลผลิต และส่งเสริมให้มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชแต่ละชนิด

๓.๓.๔ สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานในระดับครัวเรือนและชุมชน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- (๑) ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เพื่อสร้างความมั่นคงและความหลากหลายด้านอาหาร
- (๒) สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการผลิตและการบริโภคที่เกื้อกูลกันในระดับชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน
- (๓) ส่งเสริมการนำวัตถุดิบเหลือใช้จากการเกษตรมาผลิตเป็นพลังงานทดแทนใช้ในระดับครัวเรือนและชุมชน
- (๔) ฟื้นฟูและส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีของชุมชน โดยเฉพาะวิถีชีวิตและวัฒนธรรมทางการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตทางการเกษตร
- (๕) ส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งด้านอาหารและพลังงานให้กับเกษตรกรและชุมชนอย่างเป็นระบบ

๓.๓.๕ สร้างความมั่นคงด้านพลังงานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศและความเข้มแข็งภาคเกษตร มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- (๑) วิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพลังงานจากพืชพลังงาน เพื่อลดต้นทุนและการนำเข้าจากต่างประเทศ และลดมลภาวะแก่ชุมชน
- (๒) ส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดและพัฒนาพลังงานทดแทนทุกรูปแบบอย่างจริงจัง รวมทั้งสนับสนุนให้มีการผลิตและใช้พลังงานหมุนเวียนในระดับชุมชน หมู่บ้าน
- (๓) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในทุกระดับ และสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในภาคการผลิตที่ก่อให้เกิดการประหยัดและใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า
- (๔) สร้างจิตสำนึกในการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า และการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพลังงานทางเลือกในอนาคต ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

๓.๓.๖ ปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐเพื่อเสริมสร้างความสมดุลด้านอาหารและพลังงาน โดย

- (๑) สนับสนุนบทบาทของเกษตรกร เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและวางแผนการผลิตทางการเกษตร
- (๒) ปรับบทบาทหน่วยงานภาครัฐให้เป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาด้านเกษตร อาหาร และพลังงาน ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งกำหนดให้มีกลไกตรวจสอบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่
- (๓) พัฒนาปรับปรุงระบบกฎหมายเฉพาะให้มีความเหมาะสมต่อการคุ้มครองพันธุ์พืช และสมุนไพร ให้มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้มากยิ่งขึ้น และมีความเป็นธรรมในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตอาหารของประเทศ
- (๔) สร้างความร่วมมือด้านการเกษตร อาหารและพลังงานในเวทีความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคี

๓.๔ ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม เพื่อสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าและบริการในภูมิภาคบนพื้นฐานแนวคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งต่อยอดองค์ความรู้ ให้สามารถสนับสนุนการสร้างมูลค่าในการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการในทุกชั้นตอนตลอดห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นพลังขับเคลื่อนใหม่ไปสู่เศรษฐกิจที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว พร้อมกับสร้างระบบประกันและบริหารจัดการความเสี่ยงในด้านเศรษฐกิจ สร้างบรรยากาศที่เสรีและเป็นธรรมให้เอื้อต่อการผลิต การค้า และการลงทุน รวมทั้งการพัฒนาผู้ประกอบการใหม่ สร้างเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ภายในที่เชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาค มีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๓.๔.๑ พัฒนาการผลิตภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร เพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิตและมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร ให้สามารถแข่งขันได้ในระยะยาวโดยไม่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก โดย

- (๑) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภาคเกษตรให้เอื้อต่อการผลิตและการตลาด
- (๒) พัฒนาสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและมีโอกาสทางการตลาด
- (๓) สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงด้านรายได้แก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร
- (๔) สนับสนุนการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบกลุ่มการผลิต (Cluster)
- (๕) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร

(๖) ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการผลิต การตลาด การวิจัยพัฒนา สินค้าเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาด และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีแนวโน้ม ได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง

(๗) ปรับปรุงการบริหารจัดการภาครัฐให้โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ

๓.๔.๒ พัฒนากภาคอุตสาหกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้าง ภูมิคุ้มกันจากผลกระทบจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ และปรับตัวรับมือ สภาพการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกได้อย่างยั่งยืน โดย

(๑) พัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์ ผ่านการพัฒนากระบวนการศึกษา และการฝึกอบรม องค์ความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง

(๒) เสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยการใช้กฎระเบียบต่างๆ ที่โปร่งใส ตรวจสอบได้

(๓) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงการผลิตภาคอุตสาหกรรมกับอุตสาหกรรม ท้องถิ่น

(๔) เพิ่มผลิตภาพและประสิทธิภาพภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง

(๕) พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศในพื้นที่เศรษฐกิจหลัก

(๖) พื้นฟูสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศอย่างต่อเนื่อง

(๗) เตรียมพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจหลักแห่งใหม่ โดยใช้ประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เชื่อมโยงเศรษฐกิจนานาชาติ ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่

๓.๔.๓ พัฒนากภาคบริการ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสาขาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ ยกกระดับ คุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน ให้เป็น แหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ รวมถึงเป็นแหล่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นที่ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึง และเป็นธรรม โดย

(๑) ขยายฐานการผลิต การลงทุน การตลาด ภาคธุรกิจบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อมของประเทศ

(๒) ส่งเสริมการใช้ความสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ

(๓) พัฒนาปัจจัยแวดล้อมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์

(๔) พื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม และพัฒนายกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ

(๕) เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชน ท้องถิ่น ชุมชน ผู้ประกอบการรายย่อย และวิสาหกิจชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

- (๖) พัฒนาคุณภาพลักษณะเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวต่างประเทศและตลาดในประเทศ
- (๗) พัฒนาปัจจัยสนับสนุนให้เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ

๓.๔.๔ พัฒนากิจกรรมค้าและการลงทุน เพื่อลดผลกระทบจากการพึ่งพาสถานหลักแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและวัตถุดิบในประเทศ รวมทั้งสร้างประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนให้กับประเทศและผู้ประกอบการของไทย โดย

- (๑) เสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการตลาดและการกระจายผลผลิตไปสู่ตลาด
- (๒) พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของผู้ประกอบการไทยในภาคการผลิตและการค้า
- (๓) ส่งเสริมผู้ประกอบการไทยในการขยายการลงทุนไปสู่ต่างประเทศ
- (๔) ผลักดันการจัดทำความตกลงการค้าเสรี และเร่งรัดการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้ว

๓.๔.๕ พัฒนาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืนบนฐานความรู้ ภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการส่งเสริมการลงทุนวิจัยและพัฒนาหรือผลักดันให้มีการนำงานวิจัยไปต่อยอดถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์และชุมชน อันจะก่อให้เกิดการแพร่กระจายขององค์ความรู้และนวัตกรรม และนำไปสู่การสร้างรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดย

- (๑) สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม
- (๒) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมให้ทั่วถึงและเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในลักษณะของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

๓.๔.๖ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ เพื่อพัฒนาระบบการขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับต่อการพัฒนาภาคเศรษฐกิจของประเทศ และลดภาระการลงทุนของภาครัฐ โดย

- (๑) ผลักดันการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการโลจิสติกส์ของประเทศ
- (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มขึ้น

๓.๔.๗ ปฏิรูปกฎหมายเศรษฐกิจ และกฎ ระเบียบต่างๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจอย่างเป็นธรรม โดยสร้างบรรทัดฐานในการบังคับใช้กฎหมายของผู้ปฏิบัติให้มีความเป็นเอกภาพและเสมอภาค พัฒนานุเคราะห์และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการ

บังคับใช้กฎหมาย ผลักดันให้มีการประกาศใช้กฎหมายใหม่ๆ เพื่อรองรับการเปิดเสรี
ศึกษาทบทวนกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาการผลิตและบริการสร้างสรรค์และการ
คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งให้มีกระบวนการบังคับใช้กฎหมายเพื่อพิทักษ์
และป้องกันการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ

๓.๕ ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค เพื่อเตรียมพร้อมและปรับตัว
เข้าสู่บริบทโลกและภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน พร้อมกับ
เสริมสร้างขีดความสามารถเปรียบเชิงเศรษฐกิจจากศักยภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจของประเทศ
ส่งเสริมบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศให้เด่นชัด รวมทั้งบรรเทาผลกระทบเชิงลบและ
ประเด็นปัญหาความร่วมมือระหว่างประเทศ มีแนวทางสำคัญ ดังนี้

๓.๕.๑ สร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยยกระดับการให้บริการด้าน
สุขภาพและบริการด้านสาธารณสุข ทั้งบุคลากรและมาตรฐานการให้บริการเพื่อก้าวสู่
การเป็นศูนย์กลางการให้บริการสุขภาพของภูมิภาค (Medical Hub) รวมทั้งเสริมสร้าง
ความเข้มแข็งให้สถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ
ในระดับสากล ตลอดจนการยกระดับทักษะฝีมือแรงงานและทักษะด้านภาษาเพื่อ
เตรียมความพร้อมของแรงงานไทยเข้าสู่ตลาดแรงงานในภูมิภาคอาเซียน

**๓.๕.๒ ขยายความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ และความเป็นหุ้นส่วนกับ
ประเทศคู่ค้าของไทยในภูมิภาคต่างๆ** โดย

(๑) พัฒนาบริการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล
โดยเฉพาะรูปแบบบริการขนส่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน การ
พัฒนาระบบเครือข่ายและการบริหารเครือข่ายธุรกิจของภาคบริการขนส่งและ
โลจิสติกส์ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค

(๒) ปรับปรุงกฎระเบียบการขนส่งคนและสินค้าที่เกี่ยวข้องเพื่อลดจำนวนเอกสาร
ต้นทุนการดำเนินงาน และระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการขนส่งผ่านแดนและข้ามแดน

(๓) พัฒนาบุคลากรในธุรกิจการขนส่งและโลจิสติกส์ เพื่อเพิ่มศักยภาพของภาคเอกชน
ไทยทั้งในด้านทักษะภาษาต่างประเทศ และความรู้ด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์

**๓.๕.๓ ปรับปรุงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนาตั้งแต่ระดับชุมชน
ท้องถิ่น** ให้พร้อมต่อการเชื่อมโยงทิศทางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงในบริบทโลก
อาเซียน และอนุภูมิภาค โดย

(๑) เสริมสร้างศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้รับรู้และเตรียมพร้อมรับกระแสการ
เปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ

- (๒) สนับสนุนกลไกการพัฒนาในระดับพื้นที่ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ให้สามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบายระหว่างประเทศ
- (๓) ส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและเครือข่ายของสถาบันการศึกษาของไทยเพื่อสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับประเทศในอนุภูมิภาค

๓.๕.๔ สนับสนุนการเปิดการค้าเสรีและวางแนวทางป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น โดย

- (๑) เร่งปฏิรูปกฎหมายเศรษฐกิจ และกฎ ระเบียบต่างๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจการค้า การลงทุน อย่างเป็นธรรม และผลักดันให้มีการประกาศใช้กฎหมายใหม่ๆ เพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้า
- (๒) ส่งเสริมการจดสิทธิบัตร การคุ้มครองและบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และนักวิจัย รวมถึงสิทธิในการครอบครองลิขสิทธิ์ในผลิตภัณฑ์ที่มีกลไกสนับสนุนการจดสิทธิบัตรในต่างประเทศ

๓.๕.๕ พัฒนารฐานลงทุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภูมิภาค มุ่งเน้นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างฐานการผลิตตามแนว Economic Corridor ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ที่สามารถสนองตอบการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โดย

- (๑) พัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศให้เชื่อมโยงกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- (๒) พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดน โดยเฉพาะการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน ขีดความสามารถของบุคลากรและผู้ประกอบการท้องถิ่น
- (๓) บูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเชื่อมโยงแผนพัฒนาเพื่อให้บริการประโยชน์ร่วมทั้งในด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่

๓.๕.๖ สร้างความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจในภูมิภาคด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเคลื่อนย้ายแรงงาน และการส่งเสริมแรงงานไทยในต่างประเทศ ในลักษณะเกื้อกูลกัน ผ่านกิจกรรมเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตและการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างกันอย่างเสรีและมีประสิทธิภาพ โดย

- (๑) เร่งดำเนินการด้านการยอมรับมาตรฐานฝีมือระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงาน

- (๒) ส่งเสริมผู้ประกอบการไทยในการขยายการลงทุนไปสู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้าน ในอุตสาหกรรมที่ประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงานและวัตถุดิบในประเทศไทย และช่วยส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศเพื่อนบ้าน
- (๓) คุ้มครองและส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทยและแรงงานไทยในต่างประเทศ และสนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนไทยในต่างประเทศ

๓.๕.๗ เสริมสร้างความร่วมมือที่ติระหว่งประเทศในการสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรมไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดย

- (๑) ดำเนินการตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง
- (๒) เสริมสร้างการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการที่นำสู่การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดมลพิษ ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

๓.๕.๘ ป้องกันภัยจากการก่อการร้ายและอาชญากรรม ยาเสพติด ภัยพิบัติ และเชื้อโรคที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชีวิต เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมั่นคงในภูมิภาค โดย

- (๑) พัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการป้องกันและแก้ปัญหาข้ามชาติด้านการก่อการร้าย ปัญหายาเสพติด และการหลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ เพื่อลดผลกระทบจากการเปิดเสรีและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ
- (๒) เตรียมพร้อมรับภัยพิบัติทางธรรมชาติและเหตุฉุกเฉิน โดยพัฒนาศักยภาพและความร่วมมือภายในภูมิภาค
- (๓) ร่วมมือในการป้องกันการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของโรคภัย ทั้งประเภทที่เกิดขึ้นใหม่ในโลกและที่ระบาดซ้ำ

๓.๖ ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ ชับเคลื่อนการผลิตและบริการของประเทศไปสู่การเป็นสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และสร้างภูมิคุ้มกันและเตรียมความพร้อมในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ มีแนวทางสำคัญดังนี้

๓.๖.๑ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดย

- (๑) คุ้มครอง รักษา และฟื้นฟูฐานทรัพยากร ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล แหล่งแร่ และความหลากหลายทางชีวภาพ
- (๒) พัฒนาระบบฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และการจัดการองค์ความรู้

- (๓) ปรับปรุงการบริหารจัดการที่ดินทั้งระบบ กระจายการถือครองที่ดินให้เกิดความเป็นธรรมและคุ้มครองความมั่นคงและฐานการดำรงชีวิตของเกษตรกรยากจน
- (๔) สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์
- (๕) ปรับปรุงระบบบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบลุ่มน้ำและสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมพัฒนาแหล่งน้ำ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกัน
- (๖) ส่งเสริมการอนุรักษ์ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๓.๖.๒ การปรับกระบวนการพัฒนาศูนย์การพัฒนาและพฤติกรรมกรบิโรคสู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดย

- (๑) ส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต
- (๒) สร้างองค์ความรู้ด้านการบริโภคที่ยั่งยืนให้กับประชาชน ผ่านกระบวนการศึกษาในระบบ
- (๓) เพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- (๔) เสริมสร้างกลไกคุ้มครองผู้บริโภค และส่งเสริมเครือข่าย สื่อ โฆษณา และประชาสัมพันธ์ให้เข้ามามีบทบาทในการปรับเปลี่ยนสังคมไปสู่การบริโภคที่ยั่งยืน

๓.๖.๓ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรของภาคการผลิตและบริการเพื่อนำไปสู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดย

- (๑) ปรับระบบการผลิตของภาคอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตลอดห่วงโซ่อุปทานการผลิต
- (๒) ส่งเสริมการทำเกษตรที่เกื้อกูลกับระบบนิเวศ ตามแนวคิดของการทำเกษตรแบบยั่งยืน
- (๓) ส่งเสริมภาคบริการให้เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ
- (๔) สร้างโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าหรือบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

๓.๖.๔ การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน โดย

- (๑) พัฒนาเมืองที่เน้นการวางผังเมืองที่มีการผสมผสานวัฒนธรรม สังคม ระบบนิเวศ เข้าด้วยกัน
- (๒) พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการบรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและชุมชน

**๓.๖.๕ การยกระดับขีดความสามารถในการปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลง
ภูมิอากาศ เพื่อให้สังคมมีความยืดหยุ่นและมีภูมิคุ้มกัน โดย**

- (๑) พัฒนางองค์ความรู้ และระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
- (๒) พัฒนาเครื่องมือในการบริหารจัดการเพื่อรับมือกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
- (๓) เตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ
- (๔) พัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
- (๕) เพิ่มบทบาทประเทศไทยในเวทีประชาคมโลกและการสร้างฐานความร่วมมือกับต่างประเทศ

**๓.๖.๖ การพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและเป็นธรรม
โดย**

- (๑) พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และส่งเสริมสิทธิชุมชน ในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากร
- (๒) สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วม พัฒนากลไกการจัดการร่วมที่ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ องค์กรปกครองท้องถิ่น และชุมชน
- (๓) ปรับปรุงกฎหมายและบังคับใช้อย่างเสมอภาคเป็นธรรม ปรับปรุงกฎระเบียบของภาครัฐ
- (๔) นโยบายการลงทุนภาครัฐควรเอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

ส่วนที่ ๓

การบริหารจัดการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ

ส่วนที่ ๓ การบริหารจัดการแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดและกระบวนการพัฒนาใหม่ตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๘ โดยมุ่งให้คนเป็นศูนย์กลาง เป็นการพัฒนาลักษณะของความร่วมมือ ใช้กระบวนการพัฒนาแบบบูรณาการเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการพัฒนาและครอบคลุมทุกมิติ นำไปสู่วิสัยทัศน์ในอนาคต และดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ทำให้ทุกภาคส่วนมีประสบการณ์การเข้าร่วมระดมความคิดเห็นในการยกร่างแผนพัฒนาฯ เพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในสาระและประเด็นสำคัญของการพัฒนามาโดยตลอด ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สศช. ก็ได้ดำเนินการกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาฯ ในทำนองเดียวกัน และสามารถชี้ให้เห็นว่าทุกฝ่ายที่เข้าร่วมกระบวนการได้พัฒนาบทบาทของตนก้าวหน้าไปมาก มีมุมมองการวิเคราะห์ที่กว้างขวาง เตรียมข้อมูลเชิงวิชาการที่นำมาแลกเปลี่ยนในเวทีการประชุมได้หลากหลายมิติ ส่งผลให้การเข้าร่วมระดมความคิดเห็นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ บังเกิดผลดีต่อการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เป็นอย่างยิ่ง

ขณะเดียวกัน การบริหารจัดการการพัฒนาประเทศในช่วง ๑๕ ปีที่ผ่านมา มีการพัฒนาในหลายด้านการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย กำหนดกลไกสถาบันทางการเมืองทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ เสริมสร้างสถาบันศาลและองค์กรอิสระให้ปฏิบัติหน้าที่ตามหลักนิติธรรมที่เน้นลักษณะคุณค่าและความสำคัญด้านคุณธรรม จริยธรรม และธรรมาภิบาล พ.ร.ฎ. ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ ที่บัญญัติให้คณะรัฐมนตรีต้องจัดทำแผนการบริหารราชการแผ่นดินที่สอดคล้องกับนโยบายรัฐบาลและแผนพัฒนาประเทศควบคู่กับการปรับปรุงการบริหารราชการภายใต้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๕๐ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ประกอบด้วย การบริหารทรัพยากรบุคคล การจัดองค์กรภาครัฐให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน และสร้างความเข้มแข็งระดับฐานรากของประเทศ โดยสนับสนุนการกระจายอำนาจอย่างต่อเนื่อง การให้จังหวัดตั้งงบประมาณเองได้ เป็นจุดเปลี่ยนของการบริหารราชการแผ่นดินในด้านการบริหารจัดการงบประมาณ ทำให้การบริหารราชการส่วนภูมิภาคโดยเฉพาะระดับจังหวัดมีอำนาจหน้าที่ในเขตความรับผิดชอบชัดเจนขึ้น รวมทั้ง กำหนดให้ภาคประชาชนมีบทบาทในการตรวจสอบการปฏิบัติราชการ การใช้จ่ายงบประมาณของจังหวัด การมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและการตั้งงบประมาณจังหวัด

การนำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ไปสู่การปฏิบัติของภาคราชการ ดำเนินการผ่านแผนบริหารราชการแผ่นดินและการจัดสรรงบประมาณประจำปี ซึ่งมียุทธศาสตร์การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ เป็นกรอบให้ทุกกระทรวงจัดทำแผนงานโครงการ ภายใต้แผนปฏิบัติการกระทรวง สำหรับภาคีการพัฒนาอื่นๆ มีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สู่การปฏิบัติ โดยใช้แผนประกอบการพิจารณาจัดทำแผนพัฒนาขององค์กร อาทิ ภาคเอกชนใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำแผนกลยุทธ์ ส่วนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคชุมชน ได้การดำเนินการผ่านแผนระดับท้องถิ่นและชุมชนที่เชื่อมโยงกับนโยบายของกระทรวง แผนแม่บทเฉพาะเรื่อง และยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ รวมทั้งแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ดังนั้น จึงถือได้ว่าการผลักดันแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ไปสู่การปฏิบัติในภาคส่วนต่างๆ มีการดำเนินการในหลายภาคส่วน เนื่องจากภาคีมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์และแนวทางของแผนฯ จากการทำที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนที่เปิดกว้างสำหรับทุกภาคส่วนทั้งในระดับประเทศและพื้นที่

การขับเคลื่อนแผนสู่การปฏิบัติในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ ยังมีข้อจำกัด กล่าวคือ ภาคธุรกิจเอกชน ชุมชน วิชาการ และสื่อมวลชนมีบทบาทในการขับเคลื่อนอยู่ในวงจำกัด เนื่องจากสาระที่นำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนกลยุทธ์องค์กรยังเป็นเพียงการใช้ข้อมูลด้านเศรษฐกิจและสังคม และบริบทการเปลี่ยนแปลง ขณะที่แผนบริหารราชการแผ่นดินมีการดำเนินงานแบบแยกส่วนและเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดสรรงบประมาณเป็นหลัก ขาดการติดตามประเมินผล ทำให้ไม่สามารถประเมินความสำเร็จในการบรรลุวัตถุประสงค์ ส่วนแผนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้กรอบแผนปฏิบัติการของกระทรวงเป็นหลัก ไม่ได้นำประเด็นในและยุทธศาสตร์มาประยุกต์ให้ตรงกับความต้องการของแต่ละพื้นที่และนำไปสู่ปัญหาการจัดสรรงบประมาณลงพื้นที่ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา

๑. แนวทางการขับเคลื่อน

ความสำเร็จของการขับเคลื่อนแผนพัฒนาประเทศสู่การปฏิบัติจะขึ้นอยู่กับความชัดเจนของแผนทั้งยุทธศาสตร์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ การรับรู้ เข้าใจในวัตถุประสงค์ของแผนฯ และตระหนักถึงภารกิจและความรับผิดชอบที่พึงมีต่อการนำไปสู่การปฏิบัติในรูปของแผนงาน โครงการ และกิจกรรมของหน่วยงาน/ภาคีพัฒนาที่เกี่ยวข้อง และนำไปปฏิบัติผ่านกลไกการดำเนินงานต่างๆ ได้ถูกต้องและสอดคล้องกับแผน ดังนั้นการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ จะต้องดำเนินการบนหลักการสำคัญ ๒ ประการ คือ ๑) การกำหนดบทบาทของภาคีการพัฒนาแต่ละภาคส่วนให้ชัดเจน และ ๒) บทบาทของแต่ละภาคีต้องสอดคล้องและเชื่อมโยงกันในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ

๒. กระบวนการขับเคลื่อนแผน

๒.๑ ขั้นตอนการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ

ในการขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่การปฏิบัติ จะมีหลายระดับตั้งแต่แผนของหน่วยงานภาครัฐในส่วนกลาง แล้วกระจายไปในระดับพื้นที่อย่างเป็นขั้นเป็นตอน ตั้งแต่ทิศทาง วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และตัวชี้วัดความสำเร็จ ลงสู่แผนระดับต่างๆ รวมถึงการประสานความร่วมมือกับภาคีการพัฒนาต่างๆ เช่น ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา และองค์กรพัฒนาเอกชนดังนี้

๒.๑.๑ แผนการบริหารราชการแผ่นดิน แผนการบริหารราชการแผ่นดินเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจและจัดลำดับความสำคัญของนโยบายรัฐบาล โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์กำกับดูแลให้ข้าราชการประจำ รับผิดชอบการนำนโยบายและยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติให้บรรลุผล ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ในมาตรา ๑๓ และมาตรา ๑๔ ได้กำหนดให้คณะรัฐมนตรีต้องจัดให้มีแผนการบริหารราชการแผ่นดินครอบคลุมระยะเวลา ๔ ปี โดยนำคำแถลงของคณะรัฐมนตรีต่อรัฐสภามาพิจารณาดำเนินการให้สอดคล้องกับนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และแผนพัฒนาประเทศด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความเชื่อมโยงทิศทางการพัฒนาหลักของประเทศระหว่างแผนการบริหารราชการแผ่นดิน และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ โดยมีสาระสำคัญของประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา เป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ของงาน ประมาณการงบประมาณ และทรัพยากรต่างๆ ที่จะต้องใช้ ระยะเวลาดำเนินการและการติดตามประเมินผล สาระสำคัญของยุทธศาสตร์การพัฒนาได้ถูกนำไปผสมผสานกับภารกิจหลักของหน่วยงานต่างๆ อย่างบูรณาการ เป็นการจัดทำแผนแบบแนวราบที่มีหน่วยงานรับผิดชอบหลักและหน่วยงานร่วมดำเนินการในแต่ละประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนา

๒.๑.๒ แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปีและแผนปฏิบัติราชการประจำปีของกระทรวงและกรม ในมาตรา ๑๖ แห่งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้กำหนดว่า เมื่อมีการประกาศใช้บังคับแผนการบริหารราชการแผ่นดินแล้ว ส่วนราชการ (กระทรวง/กรม) ต้องจัดทำแผนปฏิบัติราชการของส่วนราชการนั้น โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติราชการประจำปี ดังนี้

- (๑) **แผนปฏิบัติการราชการ ๔ ปี** เป็นแผนที่กระทรวง/กรม จะจัดทำขึ้นเพื่อเป็นกรอบการปฏิบัติงานของกระทรวง ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับแผนการบริหารราชการแผ่นดินอยู่ภายใต้กรอบของแผนชาติ โดยการถ่ายทอดประเด็นการพัฒนาเป้าหมาย และตัวชี้วัดความสำเร็จที่สอดคล้องกับภารกิจของกระทรวง/กรม เพื่อรองรับงบประมาณสนับสนุนในระยะเวลา ๔ ปี
- (๒) **แผนปฏิบัติการประจำปี** เป็นแผนที่แสดงให้เห็นถึงภารกิจที่กระทรวง/กรมจะดำเนินการในแต่ละปีภายใต้แผนปฏิบัติการ ๔ ปีของส่วนราชการนั้น แต่จะมีรายละเอียดชัดเจนขึ้น และเป็นกรอบในการจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี

๒.๑.๓ แผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด จังหวัดและกลุ่มจังหวัดจะต้องจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด แผนปฏิบัติการประจำปีของจังหวัด แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด และแผนปฏิบัติการประจำปีของกลุ่มจังหวัด โดยคำนึงความสอดคล้องเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาล แผนชาติ ยุทธศาสตร์ภาค / รายสาขา และสอดคล้องกับศักยภาพ โอกาส ปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ รวมทั้งการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในทุกขั้นตอนของการจัดทำแผน และผ่านกระบวนการเห็นชอบร่วมกันของทุกฝ่าย แผนมีความชัดเจน เป็นเหตุเป็นผล เชื่อมโยงตั้งแต่วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัด เป้าหมาย กลยุทธ์ จนถึงแผนงาน/โครงการ ทั้งนี้ แผนพัฒนาจังหวัดจะต้องบูรณาการแผนชุมชนเข้ามาร่วมด้วย เพื่อให้แผนชุมชนบรรลุผลอย่างเป็นรูปธรรม

๒.๑.๔ แผนพัฒนาท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดทำแผนพัฒนาระดับพื้นที่ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชาติ (พรบ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๗) พ.ศ. ๒๕๕๐) โดยนำยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนยุทธศาสตร์ ๔ ปี และแผนปฏิบัติการรายปีของราชการส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด มาประกอบการจัดทำแผน โดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นในจังหวัด

๒.๑.๕ แผนชุมชน สภาชุมชน กรรมการหมู่บ้าน และประชาสังคมในแต่ละพื้นที่จัดทำแผนชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของภาคีพัฒนาในพื้นที่ในกระบวนการจัดทำแผนชุมชน

๒.๒ การจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ การจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดลำดับความสำคัญของภารกิจหน่วยงานที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เพื่อให้การดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผนฯ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น แผนบริหารราชการแผ่นดิน ซึ่งใช้เป็นกรอบการจัดสรรงบประมาณจะต้องมุ่งการบรรลุวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนา และนโยบายรัฐบาล โดยกำหนดโครงการสำคัญ (Flagship project) บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน และมีระบบการติดตามประเมินผลที่มีตัวชี้วัดชัดเจน

๓. การขับเคลื่อนแผนไปสู่การปฏิบัติ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้น้อมนำหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่ผู้ปฏิบัติงานโครงการหลวงที่เป็นต้นแบบการพัฒนาที่ยั่งยืน มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางขับเคลื่อนแผนในทางปฏิบัติ มีหลักการสำคัญ คือ การกำหนดเป้าประสงค์ของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีความสุขและมีสำนึกของความเป็นไทย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอันจะส่งผลให้การพัฒนาที่ยั่งยืน และมุ่งใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา ถือเป็นวิถีการพัฒนาที่ยั่งยืน มี “คน” เป็นศูนย์กลาง มุ่งสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ร่วมเย็น ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บนพื้นฐานของภูมิสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย และดำเนินการแบบองค์รวม โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

๓.๑ สศช. จัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ฉบับประชาชนที่เข้าใจง่าย เผยแพร่ และสร้างความเข้าใจ กับภาคีการพัฒนาอย่างทั่วถึง ผ่านสื่อสารมวลชนทุกแขนง ให้ประชาชนได้รับรู้เข้าใจ และมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวาง

๓.๒ สร้างความรู้ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของแผนฯ จนเกิดการยอมรับ และนำไปผสมผสานและสอดแทรกไว้ในแผนปฏิบัติการต่างๆ

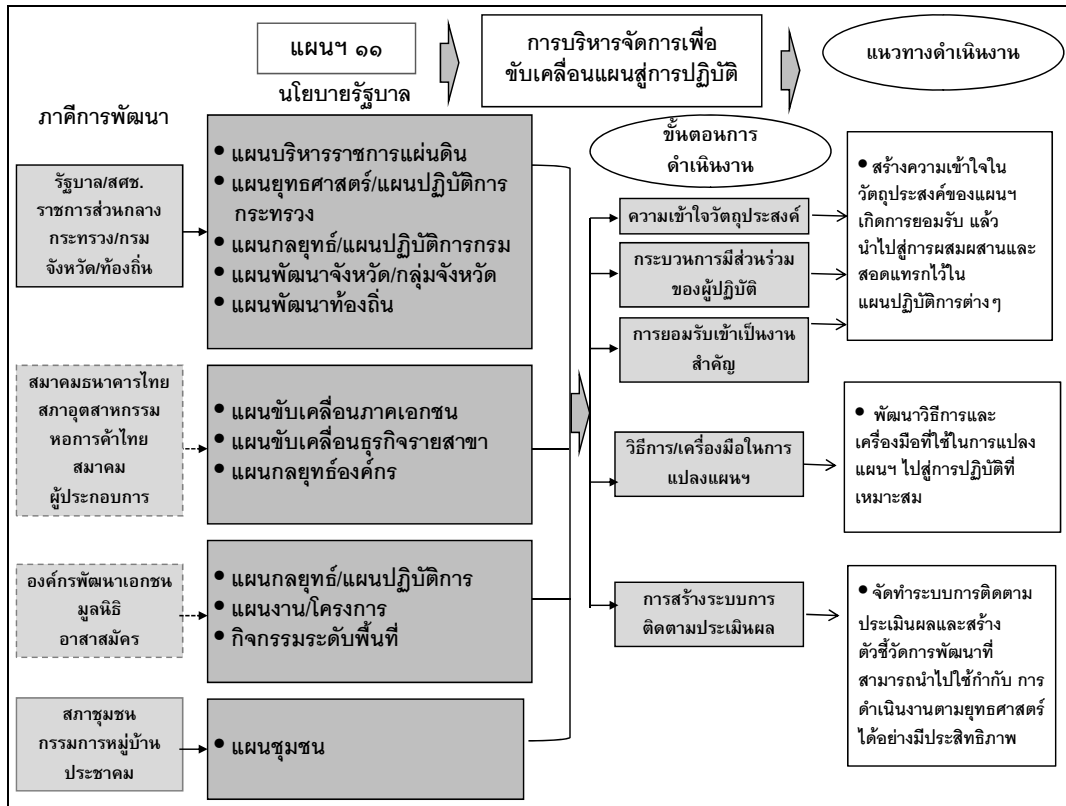
๓.๒.๑ จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาต่างๆ ผ่านเวทีประชาคม เวทีเสวนาสาธารณะ การประชุม/สัมมนา การประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง เป็นการขับเคลื่อนเชิงความคิดให้ทุกภาคส่วนเข้าใจในเนื้อหาสาระของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งสู่จุดมุ่งหมายเดียวกันภายใต้วิสัยทัศน์ของแผน คือการให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาคและเป็นธรรม

- ๓.๒.๒ ประสานการดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยความร่วมมือระหว่างสำนักงานประมาณ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการพิจารณาจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และมีตัวชี้วัดความสำเร็จของงานที่ชัดเจนและเหมาะสมทั้งในระดับภาคีและบุคคล
- ๓.๒.๓ พัฒนาเครื่องมือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลไกหลักในการแปลงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ กับภาคีการพัฒนาต่างๆ เพื่อติดตามความก้าวหน้า รับฟังปัญหาอุปสรรค ตลอดจนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินงาน เช่น การจัดทำเว็บไซต์ การสร้างเครือข่ายชุมชนออนไลน์ การจัดเวทีระดมความคิดเห็น และหารือร่วมกันระหว่างหน่วยงานวางแผน หน่วยงานกลาง และหน่วยปฏิบัติทุกภาคส่วนเป็นประจำ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเป้าหมายร่วม และเกิดการเป็นเจ้าภาพร่วมที่ชัดเจนต่อเนื่อง
- ๓.๓ **สศช. ผลักดันการสร้างค่านิยมร่วมของสังคมไทย “คิดดี ทำดี มีวิถีความพอเพียง”** เพื่อให้ทุกภาคส่วนร่วมพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม ให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และเกิดภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง
- ๓.๔ **การบูรณาการงานพัฒนาในลักษณะองค์รวม** โดยใช้คนและชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกฝ่าย โดย
- ๓.๔.๑ **รัฐบาลและหน่วยราชการส่วนกลางบูรณาการประเด็นการพัฒนาให้สอดคล้องกับงบประมาณ** ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นทั้งสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม สามารถเห็นผลเป็นรูปธรรม ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ แผนบริหารราชการแผ่นดิน แผนกระทรวง กรม และหน่วยราชการรูปแบบอื่น รวมทั้งรัฐวิสาหกิจ เป็นการถ่ายทอดทิศทางการพัฒนาประเทศ ประเด็นการพัฒนา และตัวชี้วัดความสำเร็จสู่แผนปฏิบัติราชการ ๔ ปี และแผนปฏิบัติการประจำปีของส่วนราชการระดับต่าง ๆ อย่างชัดเจน
- ๓.๔.๒ **ชุมชนจัดทำแผนพัฒนาชุมชน** ที่สะท้อนความต้องการของชุมชน ผ่านความร่วมมือของคนในชุมชน ภาคีเครือข่าย และองค์กรปกครองท้องถิ่น ด้วยการรวบรวมข้อมูลสำคัญในชุมชน นำมาวิเคราะห์ชี้ประเด็นปัญหา ระดมความคิดเห็นแล้วกำหนดแนวทางแก้ปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนา

- ๓.๔.๓ กลไกเฉพาะที่กำหนดขึ้นสำหรับรับผิดชอบประเด็นการพัฒนาเร่งด่วนที่ต้องบูรณาการทั้งกำลังบุคลากร และงบประมาณ ทุกภาคีการพัฒนาาร่วมกันกำหนดประเด็นการพัฒนาเร่งด่วนที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน จึงจะแก้ไขปัญหาได้สำเร็จ กลไกเฉพาะที่กำหนดขึ้นจะต้องมีผู้แทนจากภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องร่วมวางแนวทางดำเนินการอย่างมีบูรณาการ ทั้งกำลังบุคลากรและงบประมาณ
- ๓.๔.๔ แผนงบประมาณที่มีการเชื่อมโยงกับการกระจายอำนาจและแผนชุมชน เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณสอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่และประชาชน ตลอดจนใช้เป็นแรงจูงใจให้ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพัฒนาศักยภาพของตนเองในการจัดทำแผน
- ๓.๕ จัดทำระบบการติดตามประเมินผลและสร้างตัวชี้วัดการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้กำกับ การดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๓.๕.๑ หน่วยงานกลางร่วมกันพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลแผนบริหารราชการแผ่นดิน โดยกำหนดกลไกรับผิดชอบที่ชัดเจน เพื่อกำกับการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประเมินผลประเด็นการพัฒนาที่สำคัญ
- ๓.๕.๒ ปรับปรุงและพัฒนาตัวชี้วัดผลสำเร็จของการพัฒนาทั้งในระดับผลลัพธ์และผลกระทบทั้งผลการพัฒนาโดยรวมและผลการพัฒนาระดับยุทธศาสตร์ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ โดยมีตัวชี้วัดผลสำเร็จที่ชัดเจน และพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่สำคัญสำหรับการติดตามประเมินผลความสำเร็จของการพัฒนาทั้งระดับผลลัพธ์ ผลกระทบ และผลผลิต
- ๓.๕.๓ สร้างความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้และองค์ความรู้ด้านการติดตามประเมินผล และการจัดทำตัวชี้วัดการพัฒนาแก่บุคลากร หน่วยงาน องค์กร และภาคีการพัฒนาในทุกกระดับ เพื่อให้ภาคีสามารถใช้กลไกการติดตามประเมินผลเป็นเครื่องมือกำกับการพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนภูมิความเชื่อมโยงการบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ สู่งานปฏิบัติ

๔. บทบาทภาคีการพัฒนา

การขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนต้องได้รับความร่วมมือจากภาคีการพัฒนาต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคชุมชน ภาคเอกชน ภาควิชาการ และองค์กรพัฒนาเอกชนโดยมีแนวทางการพัฒนาบทบาทและสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำเนินงานร่วมกัน ดังนี้

๔.๑ พัฒนารูปแบบของทุกภาคส่วนให้สามารถขับเคลื่อนแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มุ่งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ภาคีต่างๆ สามารถผลักดันและดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ได้เหมาะสม โดย

๔.๑.๑ พัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความพร้อมในการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ติดตามความก้าวหน้า ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานของภาคีการพัฒนาอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน โดยมีภาควิชาการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ และใช้ชุมชนเป็นพื้นที่หลักในการพัฒนา

- ๔.๑.๒ ปรับบทบาทภาครัฐในการดำเนินงานและทัศนคติในการทำงาน โดยทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและประสานความร่วมมือระหว่างภาคีการพัฒนาต่างๆ เกิดเป็นเครือข่ายการพัฒนาาร่วมกัน สามารถเชื่อมโยงการดำเนินงานของทุกภาคีให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และปรับทัศนคติข้าราชการให้มุ่งบริการและดูแลประชาชนอย่างสม่ำเสมอและเป็นธรรมในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับพื้นที่
- ๔.๑.๓ ปรับแนวคิดภาคเอกชนให้ทำงานร่วมกับภาคชุมชน และองค์กรพัฒนาเอกชนได้อย่างเป็นพันธมิตร โดยมีภาครัฐเป็นผู้ประสานประโยชน์เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่น
- ๔.๑.๔ ส่งเสริมให้สื่อพัฒนาบทบาทการเป็นสื่อกลางเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเชิงสร้างสรรค์สังคม เป็นสื่อสาธารณะที่มุ่งประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

๔.๒ สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการดำเนินงานภายใต้บทบาทภาคีการพัฒนาต่างๆ เกิดการบูรณาการการพัฒนาในทุกระดับ โดย

- ๔.๒.๑ ปรับปรุงกฎ ระเบียบ และกฎหมายต่างๆ ให้ทันสมัย ลดความซ้ำซ้อนและข้อจำกัด สามารถสร้างบรรยากาศให้การทำงานร่วมกันของภาคีต่างๆ ดำเนินไปอย่างมีสัมฤทธิ์ผล
- ๔.๒.๒ เปิดพื้นที่สาธารณะให้ทุกภาคีใช้ประโยชน์ในการจัดเวทีสานเสวนา ระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมดำเนินกิจกรรมต่างๆ เป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน
- ๔.๒.๓ นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ ทำให้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เลื่อนไหลระหว่างภาคีการพัฒนา สามารถสร้างความเข้าใจได้อย่างถูกต้อง ตรงกัน

๔.๓ การดำเนินงานของ สศช. ร่วมกับภาคีการพัฒนา เป็นการดำเนินงานในหลายรูปแบบที่จะทำให้การขับเคลื่อนแผนฯ ๑๑ การปฏิบัติเป็นรูปธรรมและเกิดขึ้นจริง ดังนี้

- ๔.๓.๑ สื่อสารและเผยแพร่สาระสำคัญของแผนฯ ๑๑ ให้กว้างขวางในทุกกลุ่มและพื้นที่ผ่านช่องทางและสื่อต่างๆ ทำให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติ/ดำเนินการได้ในทุกระดับ
- ๔.๓.๒ ปรึกษาหารือและร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับทุกฝ่ายผ่านกลไกที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในสาระรายละเอียดของแผนฯ ๑๑
- ๔.๓.๓ ร่วมดำเนินโครงการนำร่อง/ต้นแบบกับภาคีต่างๆ อาทิ ภาคเอกชนและชุมชนให้เป็นตัวอย่างสำหรับเรียนรู้ หรือนำไปขยายผลในพื้นที่ต่างๆ ให้กว้างขวาง

รายละเอียดยุทธศาสตร์แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑

- ๑ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม
  - ๒ ยุทธศาสตร์การพัฒนาค้นสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน
  - ๓ ยุทธศาสตร์การสร้างสมดุลและมั่นคงของอาหารและพลังงาน
  - ๔ ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม
  - ๕ ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค
  - ๖ ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน
-
-

---

๑. ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม

ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรมในสังคม

๑. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาประเทศในช่วงห้าทศวรรษที่ผ่านมาสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ประชาชนมีบริการทางสังคมและอายุยืนยาวขึ้นในขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีความซับซ้อนและกระแสโลกาภิวัตน์ที่เข้ามายังประเทศไทยได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อแนวคิดและการดำรงชีวิตของประชาชนและผลกระทบหลายอย่างได้กลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้การพัฒนาที่ผ่านมาได้อาศัยทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานการผลิตและใช้จนเกินระดับความเหมาะสมทำให้เกิดความเสื่อมโทรมและเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนาเพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับประชาชนและประเทศซึ่งเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการพัฒนาที่ผ่านมายังขาดความสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและทรัพยากรธรรมชาติ ดังนั้นการกำหนดแนวทางการพัฒนาในระยะ ๕ ปีข้างหน้า จึงต้องพิจารณาถึงความเสี่ยงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยวิเคราะห์หารากของปัญหาที่ทำให้สังคมไทยมีความเปราะบาง ขาดความมั่นคง ตลอดจนหาวิธีการที่มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีแก่คนในสังคมให้สามารถปรับตัวสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกและภายในประเทศที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนและสังคมมีระบบต่าง ๆ ที่เข้มแข็งและการบริหารจัดการที่ดี สามารถผสมผสานการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุล

๒. การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยง

ผลการพัฒนาที่ผ่านมาได้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นจุดอ่อนและเป็นความเสี่ยงที่ทำให้การพัฒนาในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ ฉบับที่ ๑๐ ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพราะเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างหลายประการดังนี้

๒.๑ การพัฒนาด้านเศรษฐกิจที่พึ่งพิงต่างประเทศสูง ทำให้มีความอ่อนไหวสูงต่อการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจโลก สัดส่วนมูลค่าการส่งออกสินค้าและบริการเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖๕.๖ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศในปี ๒๕๔๖ เป็นร้อยละ ๖๘.๕ ในปี ๒๕๕๒ เมื่อเศรษฐกิจโลกตกต่ำในปี ๒๕๕๑ จากวิกฤติซับไพร์มและขยายตัวจากอเมริกาไปสู่ยุโรปทำให้เศรษฐกิจของไทยได้รับผลกระทบจากการที่การส่งออกหดตัวโดยอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ ๒.๕ ในปี ๒๕๕๑ และเศรษฐกิจหดตัวร้อยละ ๔.๒ ในไตรมาสที่ ๔

ปี ๒๕๕๑ ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานและส่งผลกระทบต่อรายได้ของประชาชน การมุ่งพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อส่งออกทำให้ผลผลิตภาคอุตสาหกรรมเพิ่มสูงขึ้นและมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๓๔ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ แต่มีการจ้างงานในประเทศคิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ ๑๕ ขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีสัดส่วนมูลค่าผลผลิตลดลงเหลือเพียงร้อยละ ๙ ในปี ๒๕๕๒ แต่ยังเป็นแหล่งจ้างงานหลักของประเทศถึงร้อยละ ๓๘ ของผู้มีงานทำทั้งหมดในปี ๒๕๕๒ ผลตอบแทนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรจึงมีความแตกต่างกันมาก และกลุ่มทุนอุตสาหกรรมใหญ่มีอำนาจต่อรองและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในระดับนโยบาย ในขณะที่ธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อมพัฒนาไปได้ช้า นอกจากนี้การพัฒนาที่ยังกระจุกตัวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลและการรวมศูนย์บริหารจัดการภาครัฐทำให้ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจแตกต่างกันมากในระดับพื้นที่ และการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนยังก้าวหน้าช้า จึงไม่สามารถเป็นแหล่งสร้างงานและรายได้หลักของประชาชน

๒.๒ ความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ยังเป็นปัญหาหลักของสังคม กลุ่มรวยที่สุดร้อยละ ๑๐ ของประชากรมีรายได้คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๘.๔ ของรายได้คนทั้งประเทศ ในขณะที่กลุ่มจนที่สุดร้อยละ ๑๐ ของประชากรมีสัดส่วนรายได้เพียงร้อยละ ๑.๗ ของรายได้ทั้งหมด ความต่างกันของรายได้ระหว่างสองกลุ่มนี้สูงถึง ๒๒.๘ เท่า ขณะที่กลุ่มรายได้อื่นๆ ที่อยู่ระหว่างกลุ่มรวยที่สุดและจนที่สุดก็มีสัดส่วนรายได้ต่ำกว่ากลุ่มรวยที่สุดหลายเท่าเช่นกัน เมื่อพิจารณาในภูมิภาคต่างๆ ในปี ๒๕๕๒ พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือมีรายได้เฉลี่ยต่อประชากรวัยทำงานต่ำกว่าภาคอื่น ๆ ประชากรในเขตเมืองมีรายได้สูงกว่าชนบทและคนในกรุงเทพมหานครมีรายได้สูงกว่าจังหวัดอื่นๆ สถานการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของรายได้และสะท้อนถึงความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสเชิงเศรษฐกิจของกลุ่มคน และพื้นที่ได้อย่างชัดเจน

๒.๓ โครงสร้างภาษีก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมในสังคม รายได้จากภาษีส่วนใหญ่เป็นภาษีทางอ้อมมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๖๓ ของรายได้จากการเก็บภาษีทั้งหมด โดยฐานภาษีหลักคือภาษีมูลค่าเพิ่ม ซึ่งเป็นภาษีทางอ้อมที่สามารถผลักภาระให้กับผู้บริโภคได้ง่ายโดยไม่ขึ้นอยู่กับฐานรายได้ เมื่อเทียบกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาที่ก้าวหน้าและมีการพัฒนาโครงสร้างภาษีมาอย่างต่อเนื่องจะมีสัดส่วนรายได้จากภาษีทางอ้อมเพียงร้อยละ ๒๐ เท่านั้น นอกจากนี้โครงสร้างภาษีที่ในปัจจุบันยังเอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มรายได้สูง เพราะมีช่องทางการลดหย่อนภาษีได้มากกว่ากลุ่มรายได้ต่ำ อาทิ การลดหย่อนภาษีที่ส่งเสริมการออมและการลงทุนในประเทศในรูปแบบของเบี้ยประกันชีวิต และ กองทุนสำรองเลี้ยงชีพรวม เป็นต้น

- ๒.๔ การกระจายการถือครองสินทรัพย์ยังไม่เป็นธรรม** จากโครงสร้างเศรษฐกิจที่เน้นอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก ทำให้การถือครองสินทรัพย์ในภาคอุตสาหกรรมสูงถึงร้อยละ ๑๗.๖ ขณะที่ภาคเกษตรถือครองเพียงร้อยละ ๗.๙ ของมูลค่าสินทรัพย์รวมทั้งประเทศ นอกจากนี้การถือครองสินทรัพย์ทางการเงินที่อยู่ในรูปของเงินฝากก็มีความกระจุกตัวเช่นกัน พิจารณาได้จากบัญชีเงินฝากประจำและออมทรัพย์ระยะ 3 เดือนขึ้นไปในธนาคารทั้งหมด พบว่า เพียงร้อยละ ๐.๐๙ เป็นบัญชีที่มีปริมาณเงินฝาก ๑๐ ล้านบาทขึ้นไป โดยมีวงเงินรวมกันคิดเป็นร้อยละ ๔๐ ขณะที่บัญชีเงินฝากขนาดเล็กที่มีจำนวนบัญชีเป็นสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๙๙.๙ ของจำนวนบัญชีเงินฝากทั้งหมดมีเงินฝากร้อยละ ๖๐ นอกจากนี้ เงินลงทุนในตลาดตราสารหนี้และตลาดหลักทรัพย์เป็นของคนส่วนน้อย และลักษณะการออกตราสารทางการเงินและตราสารทุนเป็นข้อจำกัดที่ทำให้ผู้มีรายได้น้อยไม่สามารถถือครองได้ เช่นเดียวกันกับรายได้ของบริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ในปี ๒๕๔๗ - ๒๕๕๑ เป็นของกลุ่มธุรกิจขนาดใหญ่ที่สุดร้อยละ ๒๐ ถึงร้อยละ ๘๐ - ๘๕ ส่วนการถือครองที่ดิน พบว่า มีการกระจุกตัวในกลุ่มคนจำนวนน้อย บุคคลธรรมดาที่ถือครองที่ดินขนาดเกิน ๓๐๐ ไร่ มี ๔,๖๑๓ ราย และในจำนวนนี้มี ๑๑๓ ราย ถือครองที่ดินเกินกว่า ๑,๐๐๐ ไร่ ขณะที่เกษตรกรรายจนจำนวนสูงถึง ๖.๖ แสนรายไร้ที่ดินทำกิน
- ๒.๕ ความมั่นคงทางสังคมของบางกลุ่มเป็นประเด็นที่ต้องเร่งแก้ไข** กำลังแรงงานของประเทศได้รับการคุ้มครองทางสังคมเพียงร้อยละ ๓๖.๖ ขณะที่แรงงานอีกร้อยละ ๖๒.๑ ยังไม่มียุติบัตรประกันทางสังคม แม้ว่าได้มีการขยายความคุ้มครองให้แรงงานนอกระบบภายใต้การประกันสังคมมาตรา ๔๐ แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. ๒๕๕๓ แต่สิทธิประโยชน์ที่ได้รับน้อยกว่าแรงงานในระบบไม่สนใจให้เข้าสู่ระบบ ขณะที่ผู้สูงอายุร้อยละ ๗๐ หรือ ๕ ล้านคนมีหลักประกันความมั่นคงในชีวิตเพียงเบียดยั้งชีพ
- ๒.๖ การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติทำให้ชุมชนสูญเสียความสามารถในการพึ่งตนเอง** ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจส่งผลให้กลุ่มทุนใช้ทรัพยากรธรรมชาติมากขึ้นไป ขณะที่ชุมชนไม่สามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ โดยเฉพาะคนยากจนที่อาศัยและพึ่งพาป่าเป็นแหล่งอาหารสำคัญ ทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ลดลง ต้องอาศัยแหล่งอาหารจากภายนอกชุมชนที่มีต้นทุนสูง ขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศเป็นตัวเร่งให้เกิดความยากลำบากในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนชนบท ควบคู่กับการพัฒนาอุตสาหกรรมที่รุกล้ำพื้นที่เกษตรกรรมและแหล่งทำมาหากิน ทำให้เกิดเป็นต้นทุนของชุมชน เพราะก่อให้เกิดมลพิษ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน นอกจากนี้ อิทธิพลของกลุ่มทุนต่อนโยบายต่าง ๆ ส่งผลให้ชุมชนมีช่องทางน้อยลงในการทำมาหากินในท้องถิ่นและไม่สามารถดูแล รักษา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างเต็มที่
- ๒.๗ การทุจริตประทุติมิชอบยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญในการบริหารจัดการประเทศ** ผลการพัฒนาด้านการบริหารจัดการที่ดีในช่วง ๓ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๐ สะท้อนว่าการบริหารจัดการที่ดีของไทยยังคงเผชิญกับปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในภาครัฐ โดยดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันในช่วงปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ มีคะแนนอยู่ในช่วง ๓.๓ - ๓.๕ เทียบกับ

ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ ที่คะแนนอยู่ในช่วง ๓.๒-๓.๘ ในขณะที่ ภาพลักษณ์ของภาคเอกชนในตลาดหลักทรัพย์ในปี ๒๕๕๐ - ๒๕๕๒ ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเรื่องบทบาทกรรมการ ความเชื่อถือผู้บริหาร ความรับผิดชอบต่อสังคม และการให้ความสำคัญกับลูกค้า ในส่วนของภาคประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงขึ้น มีการใช้สิทธิลงคะแนนเลือกผู้แทนราษฎรเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง รวมทั้งการเข้าร่วมตรวจสอบทางการเมืองกันมากขึ้น แต่ปัญหาการทุจริตในการเลือกตั้งยังมีอยู่ทุกระดับ และมีรูปแบบหลากหลายซับซ้อนยากต่อการตรวจสอบมากขึ้นเช่นกัน โดยสำนักงานคณะกรรมการเลือกตั้งได้พิจารณาตัดสินการร้องเรียนให้มีการเลือกตั้งใหม่ (ใบเหลือง/ใบแดง) ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๕๔๘ และปี ๒๕๕๐ เพิ่มขึ้นจาก ๕ ราย เป็น ๓๑ ราย หรือเพิ่มขึ้น ๖.๒ เท่า เช่นเดียวกันกับการเลือกตั้งสมาชิกองค์การส่วนท้องถิ่น เช่น สมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลก็มีการกระทำผิดเพิ่มขึ้น จากสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๓ ของจำนวนที่มีการเลือกตั้งในปี ๒๕๔๘ เป็นร้อยละ ๑๒.๗ ของจำนวนที่มีการเลือกตั้งในปี ๒๕๕๐

๓. การสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดสังคมคุณภาพใน ๕ ปีข้างหน้า

จากการวิเคราะห์ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำในสังคมที่เป็นผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในสังคมและอาจทวีความรุนแรงในอนาคตจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้สังคมไทยให้สามารถรองรับปัจจัยเสี่ยงดังกล่าวข้างต้นได้ ภูมิคุ้มกันที่สำคัญได้แก่

- ๓.๑ **ทุกคนในสังคมไทยมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม** ที่ป้องกันมิให้ตกอยู่ในวงจรความยากจนและความอดอยาก มีงานทำที่ดี ได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง เข้าถึงบริการและทรัพยากรอย่างเป็นธรรม
- ๓.๒ **กลุ่มผู้ด้อยโอกาสได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน** เป็นส่วนหนึ่งของสังคมที่ต้องได้รับการดูแล และสร้างโอกาสให้คนเหล่านี้สามารถเข้าถึงทรัพยากรและโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ได้
- ๓.๓ **ประชาชนมีการเสริมสร้างความเข้มแข็งเป็นพลังร่วมของสังคมไทย** สามารถมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในการพัฒนาประเทศท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว
- ๓.๔ **ทุกคนสามารถอยู่ในชุมชนและสังคมที่ยึดโยงเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน** มีค่านิยมร่วมในการอยู่ร่วมกันได้สันติสุขระหว่างกลุ่มคนและระหว่างวัย พี่พาคอาศัยและเกื้อกูลกันภายใต้ความหลากหลายทางวัฒนธรรม

๔. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๔.๑ วัตถุประสงค์

- ๔.๑.๑ สร้างความเป็นธรรมในสังคมไทย และสร้างโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน ทรัพยากร การประกอบอาชีพ ยกระดับรายได้ และสร้างความมั่นคงทางสังคมให้ทุกคนในสังคมไทย
- ๔.๑.๒ ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายคนยากจน คนด้อยโอกาส แรงงานนอกระบบ/ต่างด้าว ชนกลุ่มน้อย ให้เข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมกับกลุ่มอื่นๆ
- ๔.๑.๓ สนับสนุนให้ภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำ และความขัดแย้งในสังคมไทยอย่างมีประสิทธิภาพ
- ๔.๑.๔ พัฒนาให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

๔.๒ เป้าหมายการพัฒนา

- ๔.๒.๑ ยกระดับดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทยให้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๖๕ ในปี ๒๕๕๒ เป็นร้อยละ ๗๐ ในปี ๒๕๕๙
- ๔.๒.๒ ลดช่องว่างรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ ๑๐ แรกกับกลุ่มที่มีรายได้ต่ำร้อยละ ๑๐ สุดท้ายลง
- ๔.๒.๓ ลดสัดส่วนประชาชนกลุ่มยากจนเหลือร้อยละ ๕ ในปี ๒๕๕๙
- ๔.๒.๔ แรงงานนอกระบบประกันสังคมเข้าถึงระบบสวัสดิการสังคมอย่างน้อยร้อยละ ๕๐ ของกำลังแรงงาน
- ๔.๒.๕ คนด้อยโอกาสสามารถเข้าถึงแหล่งทุน ทรัพยากร การประกอบอาชีพ ยกระดับรายได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๕๐ ในปี ๒๕๕๙
- ๔.๒.๖ ลดการทุจริตประทุมิชอบในภาครัฐและดัชนีภาพลักษณ์การทุจริตประทุมิชอบมีค่าคะแนนไม่ต่ำกว่า ๕ ภายในปี ๒๕๕๙

๔.๓ ตัวชี้วัด

- ๔.๓.๑ ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทย
- ๔.๓.๒ สัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ ๑๐ แรกกับกลุ่มที่มีรายได้ต่ำร้อยละ ๑๐ สุดท้าย
- ๔.๓.๓ สัดส่วนประชาชนกลุ่มยากจนต่อประชาชนทั้งหมด
- ๔.๓.๔ ร้อยละของแรงงานนอกระบบประกันสังคมที่เข้าถึงระบบสวัสดิการสังคมของกำลังแรงงานทั้งหมด

- ๔.๓.๕ ร้อยละของรายได้ที่เพิ่มขึ้นของคนด้อยโอกาส
- ๔.๓.๖ ดัชนีภาพลักษณ์การทุจริตประพฤติมิชอบ

๕. แนวทางการพัฒนา

๕.๑ การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมให้ทุกคนในสังคมไทยสามารถจัดการความเสี่ยงและสร้างโอกาสในชีวิตให้แก่ตนเอง

- ๕.๑.๑ **สร้างความแข็งแกร่งให้เศรษฐกิจฐานราก** โดยสร้างโอกาสการเข้าถึงแหล่งทุน การประกอบอาชีพ จัดให้มีสินเชื่อที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและธุรกิจ ขนาดกลางและขนาดย่อม พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้ และคุ้มครองการประกอบอาชีพของคนจนเมือง
- ๕.๑.๒ **ปรับระบบการคุ้มครองทางสังคมให้ครอบคลุมทุกคนอย่างทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น** ด้วยการกำหนดนโยบาย มาตรการทางกฎหมายและทางสังคมในการจัดหลักประกันทางสังคม สวัสดิการสังคม สวัสดิการแรงงาน และสังคมสงเคราะห์ให้ทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียมกันตามข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญในเรื่องการคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน
- ๕.๑.๓ **ส่งเสริมการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดความเป็นธรรม** โดยปรับโครงสร้างภาษีที่เน้นภาษีทางตรงมากขึ้นโดยเฉพาะภาษีที่จัดเก็บจากฐานรายได้ที่ไม่ใช่ผลตอบแทนแรงงานหรือผลตอบแทนจากการทำงาน ส่งเสริมการกระจายสิทธิการถือครองและใช้ประโยชน์ที่ดินสำหรับเกษตรกรไร้ที่ดินทำกินและเกษตรกรยากจน ปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบให้ชุมชนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างทั่วถึง และบังคับใช้กฎหมายโดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นหลัก
- ๕.๑.๔ **ส่งเสริมการใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศในการพัฒนาอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิต** เปิดช่องทางการเข้าถึงและใช้ประโยชน์เทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสมกับทักษะและอาชีพให้กับแรงงาน เป็นการสร้างทางเลือกและเพิ่มโอกาสการแสวงหารายได้
- ๕.๑.๕ **สนับสนุนการพัฒนาสื่อสร้างสรรค์ ในการสร้างค่านิยมใหม่ ๆ ในสังคมไทย** โดยจัดให้มีสิ่งจูงใจให้สื่อ เปิดโอกาสให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสู่สาธารณะ นำเสนอข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อทุกคน อาทิ ให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองที่ดีของสังคม ข้อมูลการพัฒนาในด้านต่าง ๆ และเป็นช่องทางสะท้อนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะการพัฒนาจากทุกภาคส่วนสู่การปรับนโยบายให้สอดคล้องกับความต้องการ

๕.๒ การจัดบริการทางสังคมให้ทุกคนตามสิทธิพึงมีพึงได้ เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันระดับปัจเจกและสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการพัฒนาประเทศ

๕.๒.๑ สร้างโอกาสให้กลุ่มด้อยโอกาสเข้าถึงบริการทางสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจน แรงงานนอกระบบ แรงงานต่างด้าว ชนกลุ่มน้อย และผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล ให้มีโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถพัฒนาศักยภาพในการประกอบอาชีพและได้รับผลตอบแทนที่เป็นธรรม และได้รับการคุ้มครองทางสังคมอย่างทั่วถึง และเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ตั้งแต่การถูกจับกุม การไต่สวน การฟ้องร้อง และการตัดสินคดี

๕.๒.๒ เสริมสร้างความมั่นคงให้คนยากจนมีความพร้อมรับผลกระทบจากวิกฤตต่างๆ โดยการช่วยเหลืออย่างทันท่วงทีเมื่อเกิดปัญหา เข้าถึงสวัสดิการสังคมทุกรูปแบบ และสร้างโอกาสการมีงานทำให้สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้

๕.๓ การเสริมสร้างพลังให้ทุกภาคส่วนสามารถเพิ่มทางเลือกการใช้ชีวิตในสังคมและสร้างการมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้อย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี

๕.๓.๑ เสริมสร้างพลังทางสังคมให้ทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดอย่างอิสระ เลือกลงและตัดสินใจในการดำรงชีวิตด้วยตนเอง โดยรู้ เข้าใจ และปฏิบัติหน้าที่ความรับผิดชอบฐานะพลเมืองที่ดีของประเทศ มีค่านิยมไม่ยอมรับการกระทำผิดมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศอย่างจริงจัง ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจร่วมตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐและภาคีต่าง ๆ และร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ

๕.๓.๒ เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชนให้สามารถจัดการปัญหาต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการรวมกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมทำกิจกรรม และเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ใช้ทุนทางสังคมเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายดำเนินการปกป้อง คุ้มครองดูแลและจัดสรรทรัพยากรในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม

๕.๓.๓ ส่งเสริมให้ภาคเอกชนเป็นพลังร่วมในการพัฒนาสังคมไทย โดยสร้างการรับผิดชอบต่อสังคมและร่วมเป็นกลไกพัฒนาชุมชน/สังคม

๕.๓.๔ เสริมสร้างระบบบริหารราชการให้เข้มแข็งมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยปรับระบบการปฏิบัติงานของภาครัฐให้มุ่งประชาชนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับการบูรณาการแผนปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงสาขาการพัฒนา พื้นที่ และการมีส่วนร่วม ระหว่างภาคการเมือง ภาครัฐ

และภาคประชาสังคมเป็นพลังร่วมสร้างประโยชน์แก่สังคม พัฒนาระบบราชการ ให้มีความคล่องตัวสูงด้วยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการลดขั้นตอนการปฏิบัติงานเพื่อให้งานสำเร็จอย่างทันการณ์และมีธรรมาภิบาล สามารถขับเคลื่อน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในสภาวะแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว ปรับปรุงกฎหมายให้เอื้อต่อการบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนา ข้าราชการให้มีคุณภาพสูง ควบคู่กับการกำหนดค่าตอบแทนที่เหมาะสมสามารถ ปฏิบัติงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเต็มที่

๕.๕ เสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมให้แน่นแฟ้นเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

- ๕.๕.๑ พัฒนาความสัมพันธ์ของกลุ่มต่างๆ ในสังคมให้เข้มแข็ง โดยส่งเสริมให้ทุกกลุ่ม มีเสรีภาพทางวัฒนธรรม ยอมรับความแตกต่างอย่างเข้าใจและร่วมมือกัน สามารถ ยึดโยงและผสมผสานกันภายใต้วัฒนธรรมที่แตกต่างหลากหลายได้อย่างกลมกลืน เกิดเป็นพหุวัฒนธรรม
- ๕.๕.๒ อนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมที่ดีงาม เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีภายใน ครอบครัว ชุมชนให้อยู่ร่วมกันฉันท์มิตรและลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยสร้างความเข้าใจ ความภาคภูมิใจ และรับรู้คุณค่าทางวัฒนธรรม นำมาปรับใช้ ให้สอดคล้องกับสถานการณ์
- ๕.๕.๓ ส่งเสริมวัฒนธรรมการเมืองที่มีธรรมาภิบาลนำไปสู่การเป็นประชาธิปไตยที่ ถูกต้องและเหมาะสม โดยปรับเปลี่ยนค่านิยมในสังคมให้ยกย่องคนดีที่อุทิศตน เพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นแบบอย่าง บ่มเพาะให้ทุกคนมีความซื่อสัตย์ สุจริต เป็น ผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม
- ๕.๕.๔ สร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับคนในสังคม โดยมุ่ง ปรับปรุงการบริหารจัดการภาครัฐให้มีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ จัดสรร งบประมาณสำหรับการพัฒนาท้องถิ่น/ชุมชนอย่างเป็นธรรม และพัฒนาศักยภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการงานพัฒนาได้สอดคล้องกับ ความต้องการของประชาชนอย่างเต็มที่

---

๒. ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณสู์สังคมแห่งการเรียนรู้ ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาคณะผู้สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน

๑. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาประเทศ ทั้งนี้ ต้องเริ่มจากการพัฒนาคนหรือทุนมนุษย์ให้เข้มแข็ง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต โดยการเสริมสร้างให้เป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีทักษะในการคิดเป็น ทำเป็น การคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรม/จริยธรรม รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและให้ความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น ขณะเดียวกัน ต้องเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคนทั้งในเชิงสถาบัน ระบบ และโครงสร้างของสังคมให้เข้มแข็ง สามารถเป็นภูมิคุ้มกันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม สถานการณ์การพัฒนาที่ผ่านมาส่งผลกระทบต่อสังคมไทยหลายประการ ดังนี้

๑.๑ โครงสร้างประชากรมีแนวโน้มประชากรวัยสูงอายุเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานลดลง ภาวะอนามัยเจริญพันธุ์รวมอยู่ต่ำกว่าระดับทดแทน ช่วงแผนฯ ๑๑ ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วและจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๖๘ โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีประชากรวัยสูงอายุมากที่สุดถึงเกือบ ๑ ใน ๓ ของประชากรสูงอายุทั่วประเทศ ขณะที่กรุงเทพมหานครจะมีการเพิ่มขึ้นของประชากรวัยสูงอายุอย่างรวดเร็ว สำหรับโครงสร้างประชากรวัยเด็กมีสัดส่วนลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๒๐.๕ ในปัจจุบันเหลือร้อยละ ๑๘.๓ ในปี ๒๕๕๙ เป็นผลมาจากภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีไทยที่ลดลงต่ำกว่าระดับทดแทน ซึ่งปัจจุบันอยู่ที่ ๑.๖ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวทำให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงานลดลงจากสัดส่วนประชากรเด็ก : แรงงาน : ผู้สูงอายุ จากร้อยละ ๒๐.๕ : ๖๗.๖ : ๑๑.๙ ในปี ๒๕๕๓ เป็นร้อยละ ๑๘.๓ : ๖๖.๙ : ๑๔.๘ ในปี ๒๕๕๙

๑.๒ คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพเพิ่มขึ้น แต่ยังมีปัญหาด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัย คุณภาพการศึกษาของเด็กวัยเรียน ผลผลิตภายในวัยแรงงาน และการดูแลสุขภาพในวัยผู้สูงอายุ ภาพรวมในปี ๒๕๕๑ คนไทยมีอายุขัยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น ๗๕.๖ ปี มีจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัย ๑๕ ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็น ๘.๙ ปี อย่างไรก็ตาม ผลการพัฒนาตามช่วงวัย พบว่า **กลุ่มวัยเด็ก**มีพัฒนาการด้านสติปัญญาและอารมณ์ (IQ/EQ) ค่อนข้างต่ำ ขณะเดียวกันยังมีภาวะโภชนาการเกินและโรคอ้วน โดยในปี ๒๕๔๙ เด็กอายุต่ำกว่า ๕ ปีมี

ภาวะโภชนาการเกินถึงร้อยละ ๑๐.๖ และคาดว่าอีก ๑๐ ปีข้างหน้า ๑ ใน ๕ ของเด็กปฐมวัย จะเป็นโรคอ้วน สืบเนื่องจากพฤติกรรมการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่วนเด็กวัยเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ ขณะที่**กลุ่มวัยทำงาน** ภาพรวมกำลังแรงงานมีการศึกษาสูงขึ้น แต่ผลิตภาพแรงงานโดยเฉลี่ยยังคงอยู่ในระดับต่ำ โดยปี ๒๕๕๑ มีกำลังแรงงานจบการศึกษาสูงกว่าระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๔๓.๑ และสัดส่วนนักเรียนสายอาชีวะต่อสายสามัญอยู่ในอัตรา ๔๐:๖๐ แต่การเรียนต่อในสายอาชีวศึกษายังไม่สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนระดับกลางของประเทศที่มีถึงร้อยละ ๖๐ นับเป็นจุดอ่อนอย่างมากต่อการขยายการผลิตในภาคอุตสาหกรรมและผลิตภาพโดยรวมของประเทศ **กลุ่มวัยสูงอายุ** แม้จะมีอายุยืนยาวขึ้นแต่ประสบปัญหาการเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังเพิ่มขึ้น โดยพบว่าร้อยละ ๓๑.๗ ป่วยเป็นโรคความดันโลหิตสูง รองลงมาคือ เบาหวาน ร้อยละ ๑๓.๓ และหัวใจร้อยละ ๗.๐ ส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลของภาครัฐในอนาคต

- ๑.๓ **คนไทยกลุ่มวัยต่างๆ ได้รับสวัสดิการทางสังคมเพิ่มขึ้น แต่ปัญหาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังคงคุกคามคุณภาพชีวิตของประชาชน** ปัจจุบันคนไทยร้อยละ ๙๙.๒ ได้รับสวัสดิการและมีหลักประกันด้านสุขภาพ จำแนกตามกลุ่มวัย พบว่า **กลุ่มเด็กวัยเรียน** ร้อยละ ๙๘.๔ สามารถเข้าถึงสวัสดิการด้านการศึกษาตามนโยบายเรียนฟรี ๑๕ ปี ขณะที่**กลุ่มวัยทำงาน** ร้อยละ ๒๕.๓ ของผู้มีงานทำทั้งหมด ได้รับการคุ้มครองอยู่ในระบบประกันสังคม อย่างไรก็ตาม ยังมีแรงงานนอกระบบจำนวนมากถึงร้อยละ ๖๒.๗ ยังไม่ได้รับการคุ้มครองทางสังคมซึ่งเป็นกลุ่มที่รัฐต้องเร่งสร้างระบบการคุ้มครองทางสังคมรองรับในช่วงของแผนพัฒนาฉบับที่ ๑๑ สำหรับ**กลุ่มวัยสูงอายุ** ร้อยละ ๗๐.๒ ได้รับการช่วยเหลือเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุคนละ ๕๐๐ บาทต่อเดือนเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงด้านรายได้ ส่วนที่เหลืออยู่ในระบบประกันสังคมและสวัสดิการต่างๆ ของภาครัฐ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มผู้พิการที่รัฐได้ให้ความช่วยเหลือโดยการจ่ายเบี้ยยังชีพความพิการคนละ ๕๐๐ บาทต่อเดือน โดยเริ่มจ่ายในปี ๒๕๕๓ สำหรับผู้พิการที่ขึ้นทะเบียน ขณะเดียวกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตประชาชน โดยปัญหาอาชญากรรมมีแนวโน้มลดลง การก่อคดีชีวิต ร่างกาย และเพศ ได้ลดลงจาก ๗๖.๔ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๔๖ เหลือ ๖๒.๖ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๑ แต่คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สินเพิ่มขึ้นจาก ๑๐๖.๖ คดีต่อประชากรแสนคน เป็น ๑๑๕.๘ คดี ในช่วงเวลาเดียวกัน

๑.๔ วิถีชีวิตไทยมีการเปลี่ยนแปลงเชื่อมโยงเข้ากับวัฒนธรรมจากนานาชาติที่มีความหลากหลายมากขึ้น เศรษฐกิจและสังคมโลกได้ปรับเปลี่ยนจาก “สังคมเกษตรกรรม” สู่ “สังคมอุตสาหกรรม” และ “สังคมฐานความรู้” สร้างกระแสการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วผ่านกระแสโลกาภิวัตน์และโลกไซเบอร์ ทำให้คนไทยมุ่งแสวงหาความสุขและสร้างอัตลักษณ์ส่วนตัวมากขึ้น มีแนวโน้มสร้างเครือข่ายทางสังคมผ่านโลกไซเบอร์ เกิดเป็นวัฒนธรรมย่อยร่วมสมัยมากมายในรูปแบบของการรวมกลุ่มของบุคคลที่สนใจเรื่องเดียวกัน ขณะที่วัฒนธรรมที่บ่งบอกความเป็นไทยไม่สามารถแสดงบทบาทที่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันได้เกิดปรากฏการณ์ของกระแสวัฒนธรรมที่เคลื่อนผ่านจากโลกตะวันตกมาสู่โลกตะวันออกที่มุ่งแสวงหาทางจิตวิญญาณมากขึ้น โดยเห็นได้จากปัจจุบันผู้คนเริ่มตระหนักรู้ถึงวิถีชีวิตและคุณค่าดั้งเดิมที่เป็นอยู่อย่างเรียบง่ายมากขึ้น นำมาซึ่งบริการต่างๆ อย่างหลากหลาย อาทิ แพทย์ทางเลือก สินค้าซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) และการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในด้านต่างๆ มากขึ้น

๑.๕ สังคมเมืองมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากสังคมเครือญาติสู่สังคมปัจเจกมากขึ้น ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป คนไทยเริ่มมีพฤติกรรมเป็นปัจเจกหรือเป็นส่วนตัวมากขึ้นอย่างชัดเจน เช่น มีการกำหนดมาตรฐานค่านิยม การดำเนินชีวิต และความต้องการที่เป็นส่วนตัวมากขึ้น วิถีชีวิตมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ขาดการปฏิสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกัน โครงสร้างครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ครัวเรือนที่อยู่คนเดียว ครัวเรือนที่อยู่ด้วยกันแบบไม่ใช่ญาติ และครัวเรือนที่มีอายุรุ่นเดียวกันสองรุ่น และรุ่นกระโดด (ตายาย-หลาน) หรือครัวเรือนที่เป็นเพศเดียวกัน พฤติกรรมการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ มีเวลาในการอยู่พร้อมหน้าและทำกิจกรรมร่วมกันน้อยลง

๒. การวิเคราะห์ความเสี่ยงและการสร้างภูมิคุ้มกัน

๒.๑ การวิเคราะห์ความเสี่ยง

๒.๑.๑ โครงสร้างประชากรมีความไม่สมดุลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการพัฒนาประเทศ โดยประชากรวัยเด็กนอกจากมีอัตราการเกิดที่ลดลงแล้ว ยังมีพัฒนาการด้านสติปัญญา อารมณ์และสังคมอยู่ในระดับต่ำ (IQ/EQ/MQ) ส่งผลให้ประเทศไทยอาจประสบปัญหาภาวะขาดแคลนกำลังแรงงานที่มีคุณภาพในอนาคต ขณะที่ปัจจุบันประชากรวัยทำงานมีแนวโน้มลดลง โดยเฉพาะภาคการเกษตร พบว่า ช่วงที่ผ่านมาภาคเกษตรมีสัดส่วนกำลังแรงงานลดลงอย่างต่อเนื่อง จากร้อยละ ๔๑ ในปี ๒๕๔๕

เป็น ๓๘.๕ ในปี ๒๕๔๘ และร้อยละ ๓๗.๗ ในปี ๒๕๕๒ อีกทั้ง ปัจจุบันยังเริ่มมีอายุเฉลี่ยสูงขึ้นเรื่อยๆ ในปี ๒๕๕๒ เฉลี่ยอยู่ที่ ๔๓ ปี โดย เป็นผู้มีอายุมากกว่า ๕๐ ปีขึ้นไปถึงร้อยละ ๒๐.๕ และอายุมากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป ร้อยละ ๑๒ สถานการณ์ดังกล่าวอาจนำไปสู่ปัญหาการขาดแคลนแรงงานภาคเกษตร จนอาจต้องมีการนำเข้าแรงงานต่างด้าวจำนวนมาก ขณะเดียวกันกำลังแรงงานในปัจจุบันยังมีผลิตภาพและทักษะความรู้ที่อยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้ผลิตภาพการผลิตและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศชะลอตัวลง ส่วนวัยสูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่วนใหญ่มีปัญหาด้านสุขภาพ มีความรู้ต่ำ เข้าไม่ถึงความรู้ ข้อมูลข่าวสาร จำเป็นที่ภาครัฐต้องมีการจัดบริการพื้นฐานต่างๆ ในการดูแลผู้สูงอายุให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข อาทิ ด้านการรักษาพยาบาล การสร้างหลักประกันด้านรายได้ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตทั้งที่อยู่อาศัย สถานบริการเฉพาะทาง บริการสาธารณสุข การจัดหาผู้ดูแลผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศต้องมีการระงับประมาณในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น

๒.๑.๒ ความเสื่อมถอยทางค่านิยมไทย ส่งผลให้คนในสังคมขาดความไว้วางใจ และช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สถาบันทางสังคมมีแนวโน้มอ่อนแอลงตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ ปัจจุบันวัฒนธรรมของนานาประเทศได้ไหลเข้าสู่วิถีชีวิตคนไทยจำนวนมาก ที่ผ่านมคนไทยรับวัฒนธรรมจากภายนอกมากกว่าความพยายามในการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยสู่สากล เนื่องจากคนไทยมีนิสัยในการเปิดกว้างทางวัฒนธรรม วัฒนธรรมต่างชาติจึงมีการไหลเวียนเข้ามาอย่างต่อเนื่องจนไม่มีความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเอง ทำให้สังคมไทยมีแนวโน้มมีลักษณะต่างคนต่างอยู่มากขึ้น มีความเอือมเพื่อแผ่ลดลง ตลอดจนมีการรวมตัวตั้งเป็นกลุ่มต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการและความชอบของตนเองเป็นหลักมากกว่าคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม นำไปสู่ปัญหาทางสังคมที่หลากหลายทั้งการแย่งชิงทรัพยากร การทุจริตคอร์รัปชัน การเอาวัดเอาเปรียบ อีกทั้ง กระแสวัฒนธรรมเสมือนจริงที่แพร่เข้ามาในประเทศทำให้มีการสร้างเครือข่ายทางสังคม ผ่านโลกโซเชียลมากขึ้น ซึ่งรูปแบบใหม่ของการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวนี้ พบว่าคนไทยเพียงส่วนน้อยได้นำมาใช้ประโยชน์ในเชิงสร้างสรรค์ เพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ขณะที่คนส่วนใหญ่โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนใช้ประโยชน์จากวัฒนธรรมเสมือนจริงในเชิงของการสร้างปัญหามากกว่าสร้างสรรค์ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับคนรอบข้างลดลง เกิดช่องว่างภายในครอบครัว ก้าวร้าว ซึมเศร้า การมีส่วนร่วมในสังคมลดลง เกิดอาชญากรรมบนเครือข่าย และการละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลมากยิ่งขึ้น

๒.๑.๓ การจัดการบริการทางสังคมยังมีปัญหาเรื่องคุณภาพ ขาดการกระจายที่ทั่วถึงในทุกพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำของการได้รับบริการ การจัดการบริการด้านการศึกษายังมีปัญหาด้านคุณภาพมาตรฐานของสถานศึกษาถึงร้อยละ ๖๕ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กในชนบท ส่งผลให้ปัจจุบันเด็กวัยเรียนยังคงมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำ ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาและอุดมศึกษามีความสามารถและสมรรถนะไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้ ขาดทักษะความรู้พื้นฐานที่จำเป็น ส่งผลต่อผลิตภาพแรงงาน นอกจากนี้ การจัดการบริการการศึกษาตลอดชีวิต การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยยังขาดเนื้อหาและวิธีการที่เหมาะสม มีกฎระเบียบที่ไม่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้การศึกษตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ ขณะที่บริการด้านสุขภาพ ยังมีปัญหาการให้บริการรักษาพยาบาลในแต่ละระบบประกันสุขภาพไม่เท่าเทียมกัน บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขยังกระจุกตัวอยู่ในกรุงเทพมหานครและภาคกลาง ส่งผลให้ในแต่ละภูมิภาคยังมีความเหลื่อมล้ำในการจัดการบริการ ส่วนอัตราการเจ็บป่วยและตายด้วยโรคจากสาเหตุที่ป้องกันได้ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศยังขาดการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่อยู่ในภาวะยากลำบาก ขาดหลักประกันด้านรายได้ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวก และผู้ทำหน้าที่ดูแลในการทำกิจวัตรประจำวัน เป็นต้น

๒.๒ การสร้างภูมิคุ้มกัน

จากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงและปัจจัยเสี่ยงที่คาดว่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาคน จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้คนไทยในประเด็นสำคัญ ดังนี้

๒.๒.๑ คนไทยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต จากหลักการพื้นฐานสำคัญที่คนไทยต้องมีความรู้ ใฝ่เรียนรู้ ตัดสินใจด้วยความระมัดระวัง มีสำนึกในศีลธรรมและจริยธรรม การดำเนินชีวิตด้วยเพียร อดทน มีสติใช้ปัญญาจะนำไปสู่ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบการเปลี่ยนแปลง ดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทุกด้าน นำไปสู่การวางรากฐานของการสร้างสังคมแห่งความรู้ และเป็นภูมิคุ้มกันของคนและสังคมได้ อาทิ ด้านการเงิน ให้มีการใช้จ่ายบนพื้นฐานของความมีเหตุผล มีการอดออม เพื่อไม่ก่อให้เกิดวิกฤตทางเงิน ส่วนด้านสังคม ส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวรู้จักสามัคคี มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน สังคมจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ขณะที่ด้านวัฒนธรรม ต้องสร้างความตระหนักรู้ สามารถคิดวิเคราะห์ มีเหตุผล คนไทยจะได้มีความระมัดระวัง รู้จักกลั่นกรองเลือกรับปรับใช้วัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตในอนาคต

- ๒.๒.๒ คนไทยมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต** การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างการศึกษาระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยหรือการเรียนรู้จากแหล่งความรู้อื่น ๆ ตั้งแต่เกิดจนตาย จึงเป็นการพัฒนาคนอย่างเต็มศักยภาพ ให้มีความรู้ มีทักษะ มีประสบการณ์ เพื่อดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในสังคมข้อมูลข่าวสาร และกระแสนการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสมถูกต้องทุกช่วงอายุของชีวิต การที่สังคมไทยต้องสัมพันธ์กับสังคมที่มีการแข่งขันตามอิทธิพลของกระแสที่เป็นเสรี โครงสร้างเศรษฐกิจจะเปลี่ยนจากการใช้แรงงานไปเป็นการใช้ความรู้และเทคโนโลยีมากขึ้น ดังนั้น **คนจึงต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทั้งในเรื่องการศึกษา ทักษะการทำงานและการดำเนินชีวิต** เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญในการดำรงชีวิตและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ ๒๑
- ๒.๒.๓ คนไทยตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย** อดีตที่ผ่านมาคนไทยมีวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงวิถีชีวิต ความเชื่อ และแนวคิดของคน ครอบคลุมชุมชนและชาติ เข้าไว้ด้วยกัน ทำให้ประเทศไทยรอดพ้นวิกฤตการณ์ต่างๆ มาได้ อาทิ การมีวิถีชีวิตแบบสังคมเครือญาติที่มีแต่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การให้ความเคารพผู้อาวุโส การยึดมั่นในหลักศีลธรรมและความรู้ผิดชอบชั่วดี เป็นต้น ดังนั้น การที่คนไทยตระหนักเห็นคุณค่าวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย มีจิตสำนึกที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน บนความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม ซึ่งจะเป็นฐานการพัฒนาที่สำคัญในการก้าวไปสู่สังคมที่มีความใส่ใจและแบ่งปันต่อผู้อื่น ตลอดจนสามารถนำไปสู่การสร้างและพัฒนานวัตกรรมและผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมที่เชื่อมต่อกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศในอนาคต
- ๒.๒.๔ ความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคมเริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา (บ้าน วัด โรงเรียน) และชุมชน** ในอดีตสถาบันทางสังคมต่างๆ เป็นสถาบันหลักในการปลูกฝังจริยธรรม คุณธรรม ค่านิยมให้แก่เด็กและเยาวชน อาทิ ครอบครัวที่มีความเป็นระบบเครือญาติ ช่วยเหลือเกื้อกูลและอยู่กันพร้อมหน้าจะมีส่วนช่วยทำหน้าที่ให้การเลี้ยงดู อบรมและหล่อหลอมสมาชิกในครอบครัว ขณะที่สถาบันการศึกษาจะทำหน้าที่ในการพัฒนาความรู้ ความคิดความสามารถรวมทั้งคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต สถาบันทางศาสนาเป็นผู้มีบทบาทในการถ่ายทอดหลักธรรมคำสอนของศาสนาต่างๆ เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจให้ผู้คนในสังคมเป็นคนดี มีคุณธรรมและเอื้ออาทรต่อการพัฒนาระบบคุณค่าของสังคม โดยชุมชนจะเป็นตัวยึดโยงสถาบันต่างๆ ในการร่วมทำหน้าที่และสืบทอดประเพณี ค่านิยมที่ดีงาม ดังนั้น การทำให้สถาบันทางสังคมทั้งบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชนมีความเข้มแข็ง สามารถทำบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จะเป็นภูมิคุ้มกันสำคัญในการพัฒนาคนและปัจจัยแวดล้อมของคนให้มีคุณภาพ

๓. ยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนา

๓.๑ วัตถุประสงค์

- ๓.๑.๑ เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีศักยภาพ มีความพร้อมทั้งกาย ใจ สติปัญญา มีจิตสำนึกวัฒนธรรมที่ดีงามและรู้คุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและเป็นพลังทางสังคมที่เข้มแข็งในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ
- ๓.๑.๒ เพื่อเสริมสร้างสภาพแวดล้อมทางครอบครัว ชุมชน และสังคมให้มั่นคงและเอื้อต่อการพัฒนาคนอย่างสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในอนาคต

๓.๒ เป้าหมายการพัฒนา

คนไทยทุกคนได้รับการพัฒนาทั้งทางร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม มีสุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง มีความรู้ ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์ มีนิสัยใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต มีความคิดสร้างสรรค์ สามารถสร้างนวัตกรรมความรู้ต่างๆ รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเองและของผู้อื่น มีค่านิยมความเป็นไทย สามารถทำบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม มีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

๓.๓ ตัวชี้วัด (KPI)

- ๓.๓.๑ ระดับอัตราเจริญพันธุ์รวมของประชากรไทยไม่ต่ำกว่า ๑.๖
- ๓.๓.๒ อัตราการย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้าสู่เมืองลดลง
- ๓.๓.๓ คุณภาพคนโดยรวมดีขึ้น โดย
- (๑) ประชากรวัยเด็กมีการพัฒนาระดับสติปัญญา อารมณ์ มีคุณธรรมจริยธรรมเพิ่มขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ประชากรวัยทำงานมีผลิตภาพแรงงานเพิ่มขึ้น ความสามารถในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีของคนทุกวัยมีมากขึ้น
  - (๒) อัตราการป่วยด้วยโรคที่เป็นปัญหาสำคัญสามารถเฝ้าระวังและควบคุมป้องกันได้ลดลง
  - (๓) คนไทยมีระดับคุณธรรมและจริยธรรมสูงขึ้น ค่าดัชนีการทุจริต คอรัปชั่นลดลง จำนวนคดีด้านอาชญากรรมและยาเสพติดลดลง
- ๓.๓.๔ สถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น ดัชนีความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวสูงขึ้น สถาบันการศึกษาที่ผ่านการรับรองคุณภาพมาตรฐานมีมากขึ้น ภาคธุรกิจเอกชนที่ดำเนินกิจกรรมด้านสังคมมีมากขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีขีดความสามารถในการพึ่งพาตนเองได้เพิ่มขึ้น

๓.๔ แนวทางการพัฒนา

๓.๔.๑ **การส่งเสริมคนไทยให้มีการเกิดที่มีคุณภาพ มีการกระจายที่สอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่** โดยกำหนดนโยบายประชากรที่เน้นมาตรการเชิงคุณภาพที่หลากหลายและมีความเชื่อมโยงกัน

- ๑) ส่งเสริมการเกิดที่มีคุณภาพและรักษาระดับอัตราเจริญพันธุ์ให้เหมาะสม โดยการส่งเสริมและคุ้มครองด้านอนามัยเจริญพันธุ์ในทุกช่วงวัยของประชากร การส่งเสริมให้มีมาตรการที่เอื้อต่อการมีบุตร โดยเน้นการจูงใจให้คู่สมรสที่มีศักยภาพและความพร้อมมีบุตรเพิ่มขึ้น การพัฒนาอนามัยการเจริญพันธุ์อย่างบูรณาการ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือของทุกภาคส่วนจัดทำระบบการจัดการความรู้ในเรื่องข้อมูลและบริการด้านสุขภาพ
- ๒) มุ่งพัฒนานโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อสุขภาพอย่างมีส่วนร่วม เพื่อเสริมสร้างสุขภาพของคนไทยให้มีความสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ ควบคู่กับการส่งเสริมให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งในการดำเนินการด้านสุขภาพ
- ๓) สนับสนุนการกระจายตัวของประชากรให้เหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพและโอกาสของพื้นที่ รวมทั้งส่งเสริมการตั้งถิ่นฐานของประชากรให้สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติ การรักษาสีเขียวล้อมทั้งในเขตเมืองและชนบท พัฒนาระบบข้อมูลการย้ายถิ่นให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้สามารถจัดบริการพื้นฐานที่ครอบคลุมกลุ่มประชากรย้ายถิ่นได้อย่างเหมาะสม

๓.๔.๒ **พัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในอนาคต**

- ๑) พัฒนาเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิดอย่างเป็นองค์รวมทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ คุณธรรมและจริยธรรม ตั้งแต่การให้ความรู้ในการเลี้ยงดูเด็ก การส่งเสริมให้ศูนย์เด็กเล็กเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงคนทุกช่วงวัยในการเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กและคุณภาพชีวิตของสมาชิกในครอบครัว โดยชุมชนและท้องถิ่นมีบทบาทหลักในการบูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วน จัดหาและพัฒนาทักษะผู้ดูแลเด็กให้เพียงพอและกระจายอย่างทั่วถึง
- ๒) พัฒนาเด็กวัยเรียนให้มีความรู้ทางวิชาการที่เข้มแข็ง โดย
  - (๑) พัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษาและการเรียนรู้ทุกระดับให้ได้มาตรฐานระดับชาติและก้าวสู่มาตรฐานระดับสากลอย่างทั่วถึง ควบคู่กับการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม จิตสาธารณะ รักและภูมิใจในความเป็นไทย รู้สิทธิหน้าที่การเป็นพลเมืองที่ดีอยู่ในกฎกติกาของสังคม

- (๒) การพัฒนาคุณภาพครู ผู้สอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกและวิทยาการต่างๆ เน้นการใช้โรงเรียนเป็นฐานในการพัฒนาครูไปพร้อมกับการพัฒนาคุณภาพนักเรียน
- (๓) เสริมสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมและถูกต้องให้แก่เด็ก โดยสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักโภชนาการ คุณค่าของอาหาร การออกกำลังกาย และการใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพ
- (๔) จัดให้มีกลไกการขับเคลื่อนและสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาให้เชื่อมโยงทั้งในระบบ นอกกระบบ และในทุกระดับการศึกษา ตลอดจนการสนับสนุนนวัตกรรมทางการศึกษา และส่งเสริมความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้ เพื่อยกระดับคุณภาพของเด็กและเยาวชนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้
- ๓) พัฒนากำลังแรงงานให้มีความรู้และสมรรถนะที่สอดคล้องกับโครงสร้างการผลิตและบริการบนฐานความรู้และเศรษฐกิจสร้างสรรค์
- (๑) ส่งเสริมและพัฒนากำลังแรงงานในภาคเกษตรที่มีอยู่และสร้างแรงจูงใจแก่คนรุ่นใหม่ในการเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม โดยการสนับสนุนด้านวิชาการ ปฏิรูปการฝึกอบรมอาชีพสู่การปฏิบัติจริงเพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าแก่สินค้าเกษตร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน การเชิดชูเกษตรกรดีเด่น เพื่อสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ และสร้างความตระหนักในคุณค่าและศักดิ์ศรีของอาชีพเกษตรกร
- (๒) ส่งเสริมการผลิตและพัฒนากำลังคนระดับกลางเพื่อตอบสนองภาคการผลิตและบริการ เน้นการจัดการเรียนการสอนตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ด้วยปัญญา และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้นานาชาติ ควบคู่กับการยกระดับคุณภาพมาตรฐานอาชีวศึกษาให้มีสมรรถนะในการประกอบอาชีพที่เชื่อมโยงกับกลุ่มอุตสาหกรรมเป้าหมาย และสอดคล้องกับความเชี่ยวชาญของสถานศึกษา
- (๓) พัฒนาและเชื่อมโยงการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การอาชีวศึกษาฐานวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และระดับอุดมศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพมาตรฐานการผลิตกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งสนับสนุนการผลิตและพัฒนานักวิจัย ผู้สร้างและพัฒนานวัตกรรมในสาขาต่างๆ ตลอดจนการต่อยอดสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมระดับสูงที่เชื่อมโยงองค์ความรู้ใหม่กับภูมิปัญญาวัฒนธรรมไทย เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าของสินค้าและบริการที่สามารถใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์หรือเชิงสังคม

- ๔) พัฒนาผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม มีคุณภาพ มีคุณค่า สามารถปรับตัวเท่าทันการเปลี่ยนแปลง เป็นพลังในการพัฒนาสังคม
- (๑) ส่งเสริมการสร้างรายได้และการมีงานทำในผู้สูงอายุโดยกำหนดลักษณะ ประเภทงานและอัตราค่าจ้างที่เหมาะสม พร้อมทั้งทบทวนกฎ ระเบียบ ที่เกี่ยวข้อง และสร้างแรงจูงใจในการจ้างงานผู้สูงอายุ ควบคู่กับการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะทั้งด้านวิชาการและการใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ให้แก่ผู้สูงอายุเพื่อการประกอบอาชีพ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- (๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการนำความรู้และประสบการณ์ของผู้สูงอายุที่เป็นคลังสมองของชาติ ปราชญ์ชาวบ้าน/ผู้มีความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น และประเทศ
- (๓) ส่งเสริมให้สถาบันครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการดูแลผู้สูงอายุอย่างเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละพื้นที่ อาทิ การจัดบริการขั้นพื้นฐานและการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน การจัดสวัสดิการให้ผู้สูงอายุควบคู่กับกองทุนเงินออมเพื่อชราภาพ เพื่อสร้างการคุ้มครองทางสังคมแก่ผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน
- ๕) สนับสนุนกระบวนการพัฒนาคนแบบองค์รวม เปิดรับการเรียนรู้อย่างกว้างขวางสอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานในอนาคต ด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย ควบคู่กับการเรียนรู้สู่วัฒนธรรมแห่งการเกื้อกูล ด้วยการเสริมสร้างทักษะให้มีจิตสาธารณะ ๕ ด้าน ทั้งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต คิดเป็น ทำเป็น การสังเคราะห์ความรู้ สังสม และต่อยอดสู่นวัตกรรมความรู้ การฝึกฝนจนเกิดความคิดสร้างสรรค์ การเปิดใจกว้างพร้อมรับทุกความคิดเห็น และการปลูกฝังจิตใจที่มีคุณธรรม
- ๖) เร่งจัดระเบียบแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายให้เป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การกำหนดมาตรฐานการจ้างและแนวทางในการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงานต่างด้าวที่เหมาะสม ควบคู่กับการบังคับใช้กฎหมายและลงโทษผู้ประกอบการที่มีการจ้างแรงงานผิดกฎหมายหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานอย่างจริงจัง โดยสร้างความร่วมมือกับประเทศต้นทางของแรงงานต่างด้าว

๓.๔.๓ **ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต** สร้างโอกาสการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องให้คนทุกกลุ่ม ทุกวัยสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้และองค์ความรู้ที่หลากหลาย ทั้งที่เป็นวัฒนธรรม ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ใหม่

- ๑) สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ ให้ตระหนักถึงประโยชน์และความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่นำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างรู้เท่าทัน ด้วยการสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน สร้างนิสัยใฝ่รู้ตั้งแต่วัยเด็ก ควบคู่กับการส่งเสริมให้องค์กรและสื่อทุกประเภทเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์
- ๒) เสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในระดับท้องถิ่น ชุมชน และประเทศ โดยพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของชุมชนในรูปแบบที่หลากหลายสอดคล้องกับภูมิสังคม ควบคู่กับการพัฒนาและเปิดโอกาสให้ใช้ประโยชน์แหล่งเรียนรู้ทั่วไป อาทิ ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ศูนย์การเรียนรู้ ศูนย์กีฬา และศูนย์ทดลองของส่วนราชการต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งเปิดพื้นที่สาธารณะเพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนอย่างสม่ำเสมอ
- ๓) การสร้างปัจจัยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
  - (๑) พัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นทั้งจากผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน และจัดให้มีการจัดการองค์ความรู้ในชุมชนอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการจัดระบบข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนสามารถเข้าถึงสื่อและเทคโนโลยีสารสนเทศ
  - (๒) การปรับปรุงกฎ ระเบียบ และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต มาตรการภาษีที่เกี่ยวข้อง ให้เอื้ออำนวยและส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง
- ๔) สร้างโอกาสอย่างเป็นธรรมให้คนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางสังคม ที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง ทั้งบริการด้านการศึกษา สุขภาพ สวัสดิการสังคม กระบวนการยุติธรรม รวมถึงสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ โดยไม่ถูกกีดกันและแบ่งแยก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้พิการหรือทุพพลภาพ ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาสทางสังคม คนยากจน และผู้อยู่ในพื้นที่ห่างไกล
- ๕) จัดระบบความสัมพันธ์ของสวัสดิการทางสังคมที่จัดโดยระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และชุมชนอย่างเชื่อมโยงและเกื้อกูล ควบคู่กับการกระจายอำนาจให้ชุมชนสามารถจัดการกับปัญหาของชุมชนด้วยตนเอง ทำบทบาทหน้าที่ของตนเองในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

๓.๔.๔ เสริมสร้างค่านิยมและวัฒนธรรมไทยที่ดี

- ๑) เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดี และวัฒนธรรมประชาธิปไตย โดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ การปลูกฝังจิตสำนึก ค่านิยมและทัศนคติที่ถูกต้องให้คนทุกกลุ่มทุกวัย เริ่มตั้งแต่วัยเด็กผ่านการจัดการเรียนการสอนโดยให้ชุมชนเป็นฐาน
- ๒) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันหลักของสังคมทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา ให้มีบทบาทหลักในการหล่อหลอม บ่มเพาะเด็กและเยาวชน และการปลูกจิตสำนึกแก่กลุ่มคนต่างๆ ฟื้นฟู วัฒนธรรมและค่านิยมไทยที่ดีงาม อาทิ ความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพผู้อาวุโส อยู่ร่วมกันฉันท์พี่น้อง ภายใต้อาณาจักรของความหลากหลายของวัฒนธรรมอย่างสงบสุข
- ๓) ส่งเสริมองค์กรธุรกิจในการดำเนินงานที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเฉพาะบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนที่สอดคล้องกับศักยภาพแต่ละพื้นที่ โดยรัฐให้การสนับสนุนในด้านแรงจูงใจและการยกย่องต่อสาธารณะ

**๓. ยุทธศาสตร์การสร้างสมดุลและมั่นคง
ของอาหารและพลังงาน**

ยุทธศาสตร์การสร้างสมดุลและมั่นคงของอาหารและพลังงาน

๑. สถานการณ์ด้านอาหารและพลังงาน

ประเทศไทยมีฐานการผลิตการเกษตรที่เข้มแข็ง มีที่ตั้งทางภูมิประเทศและภูมิอากาศเหมาะสม มีภูมิปัญญาด้านการผลิต การประยุกต์ดัดแปลง และวัฒนธรรมอาหารที่เข้มแข็งและหลากหลาย ทำให้ไทยเป็นประเทศผู้ผลิตอาหารที่สำคัญรายใหญ่ของโลก โดยมีพื้นที่ทำการเกษตร ร้อยละ ๔๐ ของพื้นที่ทั้งประเทศ สามารถทำการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารทั้งพืช ปศุสัตว์ และประมง ส่วนใหญ่มีปริมาณผลผลิตพอเพียงกับความต้องการใช้ภายในประเทศ และมีเหลือส่งออกสร้างรายได้ เช่น ข้าว ผลผลิตร้อยละ ๕๕ ถูกนำมาบริโภคภายในประเทศและร้อยละ ๔๕ ส่งออก ผลผลิตพืชอาหารสำคัญ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมันบางส่วนนำมาใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตพลังงานทดแทนเพื่อใช้ในประเทศนอกเหนือจากการส่งออกอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ความเข้มแข็งของภาคเกษตรไทยมีแนวโน้มลดลง โดยจะเห็นได้จากการมีประสิทธิผลการผลิตต่ำ เกษตรกรประสบปัญหาความยากจน มีหนี้สิน มีแนวโน้มสูญเสียการเป็นเจ้าของที่ดินกลายเป็นผู้เช่ามากขึ้น เนื่องจากปัญหาความเสื่อมโทรมของดินและขาดแคลนน้ำ นอกจากนี้ **ผลจากภาวะโลกร้อน รวมทั้งการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีส่วนทำให้ความเข้มแข็งของภาคเกษตรไทยมีแนวโน้มลดลง** การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของปริมาณและการกระจายตัวของน้ำฝน ระดับอุณหภูมิเฉลี่ยที่มีแนวโน้มสูงขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในเชิงฤดูกาลต่างๆ ส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรในประเทศไทย จะทำให้เกิดผลกระทบต่อผลผลิตพืชสำคัญที่มีบทบาทอย่างมากต่อความมั่นคงอาหารและพลังงาน ในขณะเดียวกัน ปัญหาการยึดครองทรัพยากรพันธุกรรมและการผูกขาดทางการค้าเมล็ดพันธุ์พืช จะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรรายย่อยจำนวนมากที่พึ่งพาอาศัยทรัพยากรป่าไม้ พันธุ์พืชต่างๆ เพื่อเป็นอาหารและยาสมุนไพร และกระทบต่อความมั่นคงทางอาหารของประเทศในระยะยาว นอกจากนี้ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ทำให้ประชากรเกษตรที่มีอายุ ๕๐ ปีขึ้นไปมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ในขณะที่คนหนุ่มสาวไม่สนใจทำการเกษตร จำนวนแรงงานภาคเกษตรลดลงประมาณร้อยละ ๑.๘๗ ต่อปี ในช่วง ๒๕๔๑-๕๐ ส่งผลต่อการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตร และศักยภาพภาคเกษตรในอนาคต ในขณะที่ ความต้องการอาหารทั้งภายในประเทศและของโลก มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอันเกิดจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นส่งผลต่อความมั่นคงอาหารในอนาคต

ขณะเดียวกัน **ความต้องการใช้พลังงานของไทยมีแนวโน้มสูงขึ้น มีการพึ่งพิงการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศจำนวนมาก** เป็นมูลค่าปีละ ๑ ล้านล้านบาท หรือประมาณร้อยละ ๑๑ ของ GDP โดยการใช้พลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้นของไทยมีการเติบโตขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ในขณะที่การเพิ่มขึ้นของการผลิตพลังงานในประเทศไม่สามารถตอบสนองความต้องการใช้พลังงานที่เพิ่มขึ้นได้อย่างเพียงพอ หรือผลิตได้เพียงร้อยละ ๕๐ ของความต้องการใช้ในประเทศเท่านั้น โดยเฉพาะในช่วงปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๒ ราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้นและผันผวนอย่างมาก ส่งผลให้สูญเสียเงินตราต่างประเทศในการนำเข้าพลังงานและมีผลต่อสถานะความมั่นคงด้านพลังงานในประเทศ ซึ่งหลายประเทศในโลก รวมทั้งประเทศไทย ได้มีนโยบายส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนจากพืชแทนการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิลมากขึ้น ทำให้มีความต้องการพืชที่สามารถนำไปผลิตพลังงานเพิ่มขึ้น เช่น มันสำปะหลัง อ้อย และปาล์มน้ำมัน การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตรจากการปลูกพืชอาหารมาเป็นพืชพลังงานมากขึ้น ซึ่งสามารถก่อให้เกิดผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตอาหาร รวมทั้งความมั่นคงอาหารของประเทศและการส่งออกได้

๒. ปัจจัยเสี่ยงต่อความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน

ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นฐานการผลิตภาคเกษตรมีความเสื่อมโทรมมากขึ้น การพัฒนาที่ผ่านมาได้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ จำนวนมาก เพื่อการผลิตทางเศรษฐกิจ รวมทั้งภาคเกษตร เพื่อให้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และเป็นการใช้อย่างสิ้นเปลือง ไม่มีประสิทธิภาพ และขาดการบำรุงรักษา ทำให้ในปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตของภาคเกษตรที่สำคัญ มีความเสื่อมโทรม โดยเฉพาะทรัพยากรดิน ที่พบปัญหาดินเสื่อมสภาพ เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว โดยในปี ๒๕๔๗ ประเทศไทยมีพื้นที่ที่มีปัญหาดินเค็มประมาณ ๔.๕ ล้านไร่ ดินเปรี้ยวจัด ๕.๕ ล้านไร่ และดินที่มีปฏิกริยาเป็นกรด ๙๘.๔ ล้านไร่ อันเนื่องมาจาก การเสื่อมไปตามสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่ถูกต้องตามสมรรถนะของดิน และการใช้สารเคมีทางการเกษตรในปริมาณมาก โดยมีการนำเข้าปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชปีละ ๓.๗ ล้านตัน มูลค่ากว่า ๔๐,๐๐๐ ล้านบาท รวมทั้งมีปัญหาคารขาดแคลนน้ำอันเนื่องมาจากประสบปัญหาน้ำต้นทุนลดลงอย่างมากส่งผลต่อการใช้น้ำในการผลิตการเกษตร และมีปัญหาคุณภาพน้ำ ตลอดจนความหลากหลายทางชีวภาพที่ถูกทำลายมากขึ้น ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้มีผลต่อการพัฒนาการเกษตรให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนได้ในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมีแนวโน้มรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อการผลิตภาคเกษตร โดยเฉพาะภาวะภัยแล้ง น้ำท่วม และฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล รวมถึงโรคและแมลงศัตรูพืชระบาด ซึ่งผลกระทบจากภาวะโลกร้อนนี้มีผลโดยตรงต่อปริมาณผลผลิตทางการเกษตร เช่น การคาดการณ์

ของศูนย์เครือข่ายงานวิเคราะห์วิจัยและฝึกอบรมการเปลี่ยนแปลงของโลกแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEA START) (๒๕๔๗) พบว่า การเพิ่มขึ้นของปริมาณน้ำฝนในภาคกลาง จะทำให้เกิดน้ำท่วมบ่อยครั้งและจำนวนความถี่มากขึ้น มีผลต่อการผลิตข้าวในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาและผลผลิตลดลง นอกจากนี้ การเกิดโรคและแมลงศัตรูพืชระบาดรุนแรงขึ้น เช่น การระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล โรคเหี่ยวเหี่ยวและโรคใบหงิก ในภาคกลางประมาณ ๒.๓๙ ล้านไร่ และการระบาดของเพลี้ยแป้งประมาณ ๑ ล้านไร่ ในปี ๒๕๕๒ เป็นต้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพการผลิตของภาคเกษตร

ความอ่อนแอของภาคเกษตรที่เป็นฐานการผลิตที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย ทั้งนี้เป็นผลจากหลายปัจจัยที่สำคัญ คือ **การเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตในสังคมเกษตร** ที่เข้าสู่สังคมปัจเจกมากขึ้น มีลักษณะต่างคนต่างอยู่ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเริ่มหมดไป ขาดการปฏิสัมพันธ์และทำกิจกรรมร่วมกัน ในขณะที่ **ผลิตภาพการผลิตของภาคเกษตรลดลง** อันเกิดจากการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ และโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรที่ยังไม่เพียงพอต่อการเพิ่มผลิตภาพการผลิต โดยเฉพาะพื้นที่ชลประทาน ที่มีเพียง ๒๘ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๒๒ ของพื้นที่ทางการเกษตร การถือครองที่ดินทำการเกษตรของครัวเรือนเกษตรที่มีแนวโน้มลดลงจากเฉลี่ย ๒๓.๐๑ ไร่/ครัวเรือน ในปี ๒๕๔๙ เป็น ๒๒.๖๒ ไร่/ครัวเรือน ในปี ๒๕๕๒ และมีแนวโน้มการเป็นผู้เช่าเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคกลาง ในขณะที่เดียวกัน **ต้นทุนการผลิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้น** อันเนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตและการขนส่งสูงขึ้นที่ปรับตัวตามราคาพลังงาน ทำให้ไม่สามารถลดต้นทุนการผลิต ประกอบกับ **แรงงานเกษตรมีแนวโน้มลดลงและเป็นผู้สูงอายุ** รวมทั้งเกษตรกรรุ่นใหม่ไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง และมีการย้ายออกจากภาคเกษตรไปในภาคการผลิตอื่น เช่น ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับความเสี่ยงด้านแรงงานมากขึ้น นอกจากนี้ ยังมีการพึ่งพาต่างประเทศทั้งปัจจัยการผลิตและตลาดส่งออก เช่น เทคโนโลยีปุ๋ยเคมีและสารกำจัดศัตรูพืช ที่ต้องนำเข้าปีละกว่า ๔๐,๐๐๐ ล้านบาท และต้องเผชิญความเสี่ยงจากความผันผวนด้านราคาด้วย ขณะที่ ผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญส่วนใหญ่ของไทยประมาณ ร้อยละ ๖๐-๗๐ ต้องพึ่งพิงตลาดส่งออก รวมถึงเป็นสินค้าขั้นปฐมที่มีมูลค่าเพิ่มน้อย ทำให้เกษตรกรมีรายได้น้อยและไม่มีความเสถียรภาพ ประกอบกับการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียนส่งผลกระทบต่อ **เกษตรกรรายย่อยในประเทศ** ทำให้ไม่สามารถแข่งขันกับสินค้าเกษตรจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่า ในขณะที่ **ทรัพยากรถูกแย่งชิงจากภาคการผลิตอื่น** ทั้งทรัพยากรที่ดินและน้ำ เพื่อตอบสนองความต้องการตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของประชากร

ประเทศไทยมีความต้องการใช้พลังงานในประเทศเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตามการขยายตัวของภาคส่วนต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจ ขณะที่ราคาน้ำมันมีความผันผวนไม่แน่นอน ทำให้ภาคการผลิต

โดยเฉพาะภาคการเกษตรมีความเสี่ยงในการผลิตสินค้า ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีว่าการผลิตพลังงานรวมของประเทศจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่เพียงพอกับความต้องการ โดยความต้องการใช้พลังงานขั้นสุดท้ายต่อประชากรเพิ่มขึ้นจาก ๐.๙๙ ตันเทียบเท่าน้ำมันดิบต่อคน ในปี ๒๕๔๗ เป็น ๑.๐๔ ตันเทียบเท่าน้ำมันดิบต่อคน ในปี ๒๕๕๑ นอกจากนี้ ยังต้องพึ่งพิงการนำเข้าจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก คิดเป็นสัดส่วนการนำเข้าต่อการบริโภคพลังงานเชิงพาณิชย์ขั้นต้นอยู่ที่ร้อยละ ๖๐ เป็นเงินกว่า ๑ ล้านล้านบาท หรือประมาณร้อยละ ๑๑ ของ GDP ปี ๒๕๕๑ ต้องสูญเสียไปกับการนำเข้าน้ำมันดิบ ขณะที่แนวโน้มการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องของราคาน้ำมัน ในช่วงปี ๒๕๕๑ - ๒๕๕๒ ราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกได้ปรับตัวเพิ่มสูงขึ้นและมีความผันผวนอย่างมากจาก ๓๕ เหรียญสหรัฐฯ ต่อบาร์เรล ถึงกว่า ๑๔๘ เหรียญสหรัฐฯ ต่อบาร์เรล ส่งผลให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลก รวมถึงประเทศไทยมีการใช้พลังงานทางเลือก ทดแทนการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิลมากขึ้น ทำให้มีความต้องการพืชที่สามารถนำไปผลิตเป็นพลังงานเพิ่มมากขึ้น เช่น อ้อย มันสำปะหลัง ปาล์ม น้ำมัน ถั่วเหลือง เป็นต้น เกษตรกรจึงเปลี่ยนรูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตร จากการปลูกพืชอาหารเป็นพืชพลังงานแทน ซึ่งส่งผลให้พื้นที่เพาะปลูกพืชอาหารลดลง และราคาพืชอาหารมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจาก พื้นที่เพาะปลูกพืชอาหารลดลง สำหรับประเทศไทย รัฐบาลได้มีนโยบายส่งเสริมการผลิตและใช้เอทานอล ไบโอดีเซลให้มีสัดส่วนที่สูงขึ้น เพื่อลดการนำเข้าและการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิล โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มการใช้เอทานอลและไบโอดีเซล เป็นส่วนประกอบในน้ำมันเบนซินและดีเซล ไม่น้อยกว่า ๙ และ ๔.๕ ล้านลิตรต่อวัน ภายในปี ๒๕๖๕ ตามลำดับ เพิ่มขึ้นจากปัจจุบันที่มีการใช้เอทานอล ๑ ล้านลิตรต่อวัน และไบโอดีเซล ๑.๓๙ ล้านลิตรต่อวัน และที่ผ่านมาพบว่าปริมาณเอทานอลที่ผลิตจากมันสำปะหลังเพิ่มขึ้นจาก ๕๗.๖ ล้านลิตร ในปี ๒๕๔๖ เป็น ๓๗๖.๒๐ ล้านลิตร ในปี ๒๕๔๙ ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวนับเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อความสมดุลและมั่นคงทางด้านอาหารของประเทศในระยะยาว

๓. ภูมิคุ้มกันที่จำเป็นต่อการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน

ฐานการผลิตการเกษตรที่เข้มแข็ง ที่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้และความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานให้กับประเทศ ให้กับเกษตรกรและสังคมชนบท รวมทั้งสร้างความอุดมสมบูรณ์ของสภาวะแวดล้อม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่เอื้ออาทรของสังคมเกษตรกรรม และสนับสนุนการผลิตด้านอุตสาหกรรม การค้าและบริการ

องค์ความรู้ เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อสร้างความสามารถในการผลิต ซึ่งจะสนับสนุนให้เกษตรกรสามารถนำองค์ความรู้ที่มีไปใช้ในการวางแผนและพัฒนาการผลิตพืชอาหารและพลังงานให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลอย่างมั่นคงมากขึ้น รวมทั้ง เกษตรกรสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ ภายภาพ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ความผันผวนด้านราคา และภาวะทางเศรษฐกิจ

ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ และปัจจัยการผลิตที่เหมาะสม เพื่อจะสนับสนุนให้การผลิตทางการเกษตรมีประสิทธิภาพ และสร้างมูลค่าเพิ่มได้มากขึ้น โดยเฉพาะทรัพยากรดิน น้ำ แรงงาน รวมทั้งเทคโนโลยีและเครื่องจักรกลการเกษตรที่เหมาะสม ไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

พลังงานทดแทนที่เหมาะสมกับประเทศ เพื่อลดต้นทุนการผลิตและการนำเข้าพลังงานจากต่างประเทศ รวมทั้ง ช่วยลดมลภาวะแก่ชุมชน เช่น พลังงานขยะ พลังงานชีวมวล พลังงานก๊าซชีวภาพ เป็นต้น

กลไกการบริหารจัดการที่มีธรรมาภิบาล จะเป็นเครื่องมือสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาภาคเกษตรให้มีความเข้มแข็งทั้งด้านการผลิตและการตลาด การสร้างมูลค่าเพิ่ม การแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม มีการเข้าถึง และใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่า ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม และความเข้มแข็งในชุมชนชนบท

๔. วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

๔.๑ วัตถุประสงค์

- ๔.๑.๑ เพื่อสร้างฐานภาคเกษตรให้เข้มแข็ง สามารถผลิตอาหารที่มีคุณภาพและมีปริมาณเพียงพอสำหรับผู้บริโภคทุกคนภายในประเทศ มีราคาที่เหมาะสม และสนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนในชนบท
- ๔.๑.๒ เพื่อให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตที่ทำให้เกิดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้กับเกษตรกร
- ๔.๑.๓ เพื่อสร้างความสมดุลและมั่นคงของการใช้ผลิตผลการเกษตรเพื่อเป็นอาหารและพลังงาน
- ๔.๑.๔ เพื่อจัดหาพลังงานให้มีความมั่นคงเพียงพอกับความต้องการใช้ในประเทศ

๔.๒ เป้าหมาย

- ๔.๒.๑ เพิ่มมูลค่าผลผลิตภาคเกษตรไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ
- ๔.๒.๒ ปริมาณผลผลิตการเกษตรเพิ่มขึ้นสอดคล้องกับความต้องการ และมีคุณภาพตามมาตรฐานสากล
- ๔.๒.๓ เกษตรกรมีอาชีพและรายได้มั่นคงจากการผลิตทางการเกษตร
- ๔.๒.๔ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรและพลังงานทดแทน
- ๔.๒.๕ สร้างความสมดุล มั่นคงด้านพลังงาน และความหลากหลายของพลังงานทางเลือก

๔.๓ ตัวชี้วัด

- ๔.๓.๑ สัดส่วนมูลค่าผลิตผลภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ
- ๔.๓.๒ ปริมาณสินค้าเกษตรอาหารที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานสากล
- ๔.๓.๓ ปริมาณการนำเข้าปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร
- ๔.๓.๔ ผลผลิตต่อพื้นที่ของพืชอาหารและพืชพลังงาน และสัดส่วนพลังงานที่ผลิตได้จากพืชต่อพืชพลังงานที่ใช้เป็นเชื้อเพลิง
- ๔.๓.๕ รายได้สุทธิทางการเกษตร และความสามารถในการชำระหนี้สินของเกษตรกร
- ๔.๓.๖ สัดส่วนการใช้พลังงานทดแทนรูปแบบต่างๆ และความสามารถในการพึ่งพาตัวเองด้านพลังงานของชุมชนชนบท

๕. แนวทางการพัฒนา

๕.๑ พัฒนาศักยภาพเกษตรกรชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและยั่งยืน โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- ๕.๑.๑ รักษาและคุ้มครองพื้นที่ที่มีศักยภาพทางการเกษตรและสนับสนุนให้เกษตรกรรายย่อยมีที่ดินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิทำกินในที่ดิน โดยการปรับปรุงกฎ ระเบียบ ที่มีอยู่ และออกกฎหมายให้เอื้อต่อการรักษาพื้นที่เกษตรกรรมที่มีศักยภาพสูง ที่รัฐบาลได้มีการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานไว้แล้ว เช่น ระบบชลประทาน ระบบคมนาคมขนส่ง เป็นต้น และบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจังโดยเฉพาะพระราชบัญญัติผังเมือง เพื่อให้เป็นฐานการผลิตทางการเกษตรที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนของประเทศ รวมทั้ง พื้นฟูทรัพยากรดินให้มีความอุดมสมบูรณ์อย่างต่อเนื่องและเอื้อต่อการผลิตภาคเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสนับสนุนให้เกษตรกรปรับวิธีการเพาะปลูกที่เหมาะสมที่เอื้อต่อการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน
- ๕.๑.๒ พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายปฏิรูปที่ดินให้สามารถซื้อที่เอกชนมาดำเนินการปฏิรูปได้โดยใช้มาตรการทางภาษีเพื่อบังคับหรือจูงใจให้บุคคลผู้ถือครองที่ดินไว้เป็นจำนวนมากโดยไม่ได้ทำประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและสังคมให้หันมาทำประโยชน์ในพื้นที่ดังกล่าวมากขึ้น และเร่งรัดการออกเอกสารสิทธิ์หรือให้สิทธิในการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรผู้ไร้ที่ทำกิน
- ๕.๑.๓ เร่งรัดศึกษาระบบธนาคารที่ดินเพื่อรวบรวมและนำที่ดินที่ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์มาจัดสรรให้กับเกษตรกรรายย่อยมากขึ้น และสนับสนุนการดำเนินการให้ได้สิทธิใช้ประโยชน์ที่ดินของรัฐแก่เกษตรกรและชุมชนให้มีที่ดินเป็นของตนเอง

- ๕.๑.๔ บริหารจัดการน้ำอย่างบูรณาการ โดยการพัฒนาแหล่งน้ำเดิมให้สามารถเก็บกักน้ำในปริมาณที่เพิ่มขึ้น ปรับปรุงและขยายพื้นที่เก็บกักน้ำในลักษณะแก้มลิงและอ่างเก็บน้ำ การจัดหาแหล่งน้ำใหม่เพิ่มเติมให้เพียงพอกับความต้องการใช้น้ำในภาคเกษตรอย่างทั่วถึง และเพิ่มประสิทธิภาพการกระจายน้ำของระบบชลประทานอย่างเป็นธรรม
- ๕.๑.๕ สนับสนุนให้มีการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็กในไร่นา เพื่อสามารถเก็บน้ำเพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้อย่างพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงและปัจจัยพื้นฐานในการผลิตของเกษตรกรและชุมชน

๕.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตภาคเกษตรและสร้างมูลค่า โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- ๕.๒.๑ สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพรองรับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศโลก เพื่อให้ประเทศไทยสามารถพึ่งพาตนเองด้านอาหารและคงความเป็นผู้นำด้านการเกษตรของโลกในอนาคตได้อย่างยั่งยืน
- ๕.๒.๒ ปรับปรุงบริการขั้นพื้นฐานเพื่อการผลิตให้ทั่วถึง เช่น ศูนย์เครื่องจักรกลการเกษตรในระดับชุมชน เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ เช่น ถนนในไร่นา ลานตาก ไซโล และคลังสินค้า เป็นต้น
- ๕.๒.๓ เสริมสร้างความรู้และการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง โดยผ่านศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต เครือข่ายเกษตรกรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในแต่ละพื้นที่ และจากเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จหรือปราชญ์ชาวบ้าน ตลอดจนเพิ่มความสามารรถและช่องทางในการรับรู้ข่าวสารให้แก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง
- ๕.๒.๔ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานความปลอดภัยของสินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค โดยผลิตพืชอาหารที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัยให้ได้ตามมาตรฐาน GAP และมาตรฐานสากล ส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์
- ๕.๒.๕ รณรงค์ให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีและหันมาใช้สารชีวภาพมากขึ้น และพัฒนาระบบการควบคุมและตรวจสอบการผลิตให้รวดเร็ว ทั่วถึง และประหยัดสำหรับเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนให้มีการรับรองสินค้าอาหารปลอดภัยที่เป็นที่ยอมรับอย่างแท้จริง

- ๕.๒.๖ ส่งเสริมการผลิตที่ปลอดภัยจากการตัดแต่งพันธุกรรมเพื่อคงไว้ซึ่งความหลากหลายของพันธุ์พืชและสัตว์ที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย
- ๕.๒.๗ ส่งเสริมระบบตลาดกลางสินค้าเกษตรและตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าให้เข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ โดยการสนับสนุนสิ่งจูงใจ เช่น สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำให้กับผู้ประกอบการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการตลาดกลางสินค้าเกษตร เพื่อให้เกิดกลไกตลาดที่มีความเป็นธรรม
- ๕.๒.๘ ส่งเสริมภาคเอกชนและองค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทร่วมกันบริหารจัดการระบบสินค้าเกษตร การเพิ่มมูลค่า และการจัดการด้านการตลาด ร่วมกับสถาบันเกษตรกร เพื่อช่วยให้เกษตรกรมีช่องทางในการสร้างรายได้ที่เป็นธรรมและเหมาะสมเพิ่มขึ้น
- ๕.๒.๙ สนับสนุนการผลิตและบริการของชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตรและอาหาร และพลังงาน โดยพัฒนาศักยภาพจากฐานทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชน เช่น สมุนไพร ผลิตภัณฑ์อาหารและบริการเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

๕.๓ สร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกร โดยมีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- ๕.๓.๑ พัฒนาระบบประกันรายได้เกษตรกรให้ครอบคลุมเกษตรกรทั้งหมด ควบคู่ไปกับการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เพื่อสร้างความมั่นใจกับเกษตรกรในรายได้ขั้นต่ำที่สามารถยึดถือภาคการเกษตรเป็นอาชีพได้อย่างมั่นคงตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ๕.๓.๒ เร่งพัฒนาระบบประกันภัยพืชผลการเกษตรจากภัยธรรมชาติ โดยเกษตรกรต้องชำระเบี้ยประกันตามความเสี่ยงของพื้นที่ ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงในการทำการเกษตรมากขึ้น
- ๕.๓.๓ ส่งเสริมระบบการทำเกษตรแบบมีพันธสัญญาที่สร้างความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักประกันทั้งด้านรายได้ที่มั่นคงแก่เกษตรกร และความมั่นคงด้านวัตถุดิบแก่ภาคอุตสาหกรรมเกษตร ทั้งด้านอาหารและพลังงานในระยะยาว
- ๕.๓.๔ พัฒนาระบบสังคมสวัสดิการให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบซึ่งรวมถึงเกษตรกรให้มีคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น
- ๕.๓.๕ ส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรรุ่นใหม่ให้เข้าสู่ภาคเกษตร เพื่อทดแทนเกษตรกรที่สูงอายุและมีสุขภาพที่ไม่แข็งแรง โดยการสร้างโอกาสการพัฒนาต่างๆ ให้เอื้อต่อการจูงใจในการประกอบอาชีพการเกษตรที่ยั่งยืน เช่น การสนับสนุนองค์ความรู้ทักษะในการผลิต การแปรรูป และการตลาดอย่างครบวงจร การจัดหาที่ดินเพื่อประกอบอาชีพการเกษตร การเข้าถึงแหล่งทุน การให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อการวางแผนการพัฒนาการเกษตร การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้ควบคู่กับความรู้สมัยใหม่เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผลการเกษตร เป็นต้น

- ๕.๓.๖ พัฒนาสถาบันเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง เพื่อให้เป็นกลไกในการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรได้อย่างแท้จริง โดยสนับสนุนการพัฒนาความรู้และความเข้มแข็งด้านการตลาดและการบริหารจัดการของสถาบันเกษตรกร และการสนับสนุนสินเชื่อดอกเบี้ยต่ำที่จำเป็นต่อการพัฒนาและการดำเนินธุรกิจของสถาบันเกษตรกรภายใต้ระบบการควบคุมตรวจสอบที่รัดกุม รวมทั้งการสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายสถาบันเกษตรกรกับสภาเกษตรกรแห่งชาติที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการวางแผนทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในภาคเกษตรกรรมที่สอดคล้องกับพื้นฐานและความต้องการของเกษตรกรอย่างเป็นระบบ
- ๕.๓.๗ เสริมสร้างความเข้มแข็งเกษตรกรรายย่อยให้มีความพร้อมและสามารถแข่งขันกับสินค้าเกษตรที่มีต้นทุนต่ำจากประเทศเพื่อนบ้าน อันเนื่องมาจากการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียนได้
- ๕.๓.๘ สนับสนุนการผลิตตามศักยภาพของพื้นที่และแหล่งรองรับผลผลิต เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรและการจัดสรรทรัพยากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงปัจจัยพื้นฐานทางการเกษตร เช่น ระบบชลประทาน โรงงานอุตสาหกรรมแปรรูป และระบบโลจิสติกส์ และอยู่บนพื้นฐานของความสมัครใจและการมีส่วนร่วมของเกษตรกรหรือประชาชนในการวางแผนและจัดทำมาตรการในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน โดยภาครัฐผู้มาใช้มาตรการจูงใจให้แก่เกษตรกรที่ทำการผลิตตามศักยภาพของดิน และสนับสนุนข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกพืชแต่ละชนิดเพื่อสามารถวางแผนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพในเขตปลูกพืชอาหารและพืชพลังงาน
- ๕.๔ สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานในระดับครัวเรือนและชุมชน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้**
- ๕.๔.๑ ส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรกรรมที่ยั่งยืน เช่น เกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน เกษตรทฤษฎีใหม่ เป็นต้น โดยเฉพาะเกษตรกรรายย่อย เพื่อสร้างความมั่นคงและความหลากหลายด้านอาหาร โดยการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการผลิตผ่านเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ และแหล่งความรู้ในพื้นที่
- ๕.๔.๒ สนับสนุนการสร้างเครือข่ายการผลิตและการบริโภคที่เกื้อกูลกันในระดับชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ซึ่งจะทำให้ปริมาณผลผลิตมีตลาดรองรับมากขึ้นสามารถพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชนและนำไปสู่การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งมีศักยภาพในการผลิตและเข้าถึงอาหารและโภชนาการที่ดี

- ๕.๔.๓ ส่งเสริมการนำวัตถุดิบเหลือใช้จากการเกษตรมาผลิตเป็นพลังงานทดแทนใช้ใน ระดับครัวเรือนและชุมชน เช่น พลังงานชีวมวลที่ได้จากมูลสัตว์ และสิ่งเหลือใช้จาก การเกษตร เป็นต้น
- ๕.๔.๔ ฟื้นฟูและส่งเสริมค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีของชุมชน โดยเฉพาะวิถีชีวิตและ วัฒนธรรมทางการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติที่เป็น สฐานการผลิตทางการเกษตร เช่น ดิน แหล่งน้ำ เป็นต้น
- ๕.๔.๕ ส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ให้เป็นเครื่องมือในการสร้างความ เข้มแข็งด้านอาหารและพลังงานให้กับเกษตรกรและชุมชนอย่างเป็นระบบ โดย สนับสนุนบทบาทการบริหารจัดการโครงสร้างพื้นฐานภายในชุมชน เช่น ศูนย์พันธุ์ข้าว ชุมชน โรงปุ๋ยชีวภาพปุ๋ยอินทรีย์ โรงสี ลานตาก เป็นต้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ คุณภาพผลผลิตผลการเกษตรในชุมชน

๕.๕ สร้างความมั่นคงด้านพลังงานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาประเทศและความเข้มแข็ง ภาคเกษตร มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

- ๕.๕.๑ วิจัยและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตพลังงานจากพืชพลังงาน เพื่อลด ต้นทุนและการนำเข้าจากต่างประเทศ และลดมลภาวะแก่ชุมชน โดยการวิจัยและ พัฒนาพันธุ์พืชพลังงานที่เหมาะสมกับประเทศและให้ผลผลิตสูง และการใช้ เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น รวมทั้งศึกษาแนวทางการเพิ่ม ประสิทธิภาพในกระบวนการผลิตพลังงานจากพืช เพื่อให้สามารถผลิตพลังงาน ได้มากขึ้น ในปริมาณพืชเท่ากัน
- ๕.๕.๒ ส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดและพัฒนาพลังงานทางเลือก เพื่อกระจายแหล่ง พลังงานให้มีความหลากหลายมากขึ้น ส่งเสริมการวิจัยพัฒนาพลังงานทดแทนทุก รูปแบบอย่างจริงจังรวมทั้งกำหนดมาตรการจูงใจที่เหมาะสมเพื่อสนับสนุนการผลิต และการใช้พลังงานทดแทนทั้งในภาคการผลิตไฟฟ้าและภาคขนส่ง โดยเฉพาะการ พัฒนาเชื้อเพลิงชีวภาพและชีวมวล เช่น แก๊สโซฮอลล์ ไบโอดีเซล ชยะ และมูลสัตว์ เป็นต้น รวมทั้ง สนับสนุนให้มีการผลิตและใช้พลังงานหมุนเวียนในระดับชุมชน หมู่บ้าน
- ๕.๕.๓ เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในทุกกระดับ เพื่อให้เกิดการประหยัดพลังงานมาก ขึ้น โดยปรับปรุงโครงสร้างราคาพลังงานให้สะท้อนต้นทุนที่มีประสิทธิภาพ และ สร้างแรงจูงใจในการลดการใช้พลังงานตั้งแต่ระดับบุคคล ครัวเรือน ชุมชน องค์กร และประเทศ รวมทั้งสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมในภาคการผลิตที่ ก่อให้เกิดการประหยัดและใช้พลังงานอย่างคุ้มค่า

๕.๕.๔ สร้างจิตสำนึกในการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า โดยส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พลังงานอย่างจริงจังและต่อเนื่องตั้งแต่วัยเด็ก และการสร้างองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนในทุกระดับทั้งในด้านการอนุรักษ์พลังงาน และการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาพลังงานทางเลือกในอนาคต ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อเตรียมความพร้อมและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาพลังงานทางเลือกในอนาคต

๕.๖ ปรับระบบบริหารจัดการภาครัฐเพื่อเสริมสร้างความสมดุลด้านอาหารและพลังงาน มีแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

๕.๖.๑ สนับสนุนบทบาทของเกษตรกร เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและวางแผนการผลิตทางการเกษตร เพื่อสร้างความสมดุลด้านอาหารและพลังงานทั้งในระดับชุมชนและระดับประเทศเชื่อมโยงกับกลไกการบริหารจัดการภาครัฐและองค์กรเกษตรกรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับพื้นที่และส่วนกลาง เช่น สภาเกษตรกรแห่งชาติ เป็นต้น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานของภาครัฐอย่างเป็นระบบ

๕.๖.๒ ปรับบทบาทหน่วยงานภาครัฐให้เป็นผู้สนับสนุนการพัฒนาด้านเกษตร อาหาร และพลังงาน ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในพื้นที่ รวมทั้งกำหนดให้มีกลไกตรวจสอบการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่

๕.๖.๓ พัฒนาปรับปรุงระบบกฎหมายเฉพาะให้มีความเหมาะสมต่อการคุ้มครองพันธุ์พืชและสมุนไพร ให้มีประสิทธิภาพในการบังคับใช้มากยิ่งขึ้น และมีความเป็นธรรมในการคุ้มครองภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มศักยภาพในการผลิตอาหารของประเทศ

๕.๖.๔ สร้างความร่วมมือด้านการเกษตร อาหารและพลังงานในเวทีความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในระดับพหุภาคีและทวิภาคี เช่น กลุ่มอาเซียน เป็นต้น เพื่อสร้างโอกาสทางการค้าและการลงทุนด้านอาหารและพลังงานอย่างต่อเนื่อง

**๔. ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้
และการสร้างปัจจัยแวดล้อม**

ยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจฐานความรู้และการสร้างปัจจัยแวดล้อม

๑. สถานการณ์โครงสร้างทางเศรษฐกิจและปัจจัยแวดล้อม

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมาได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทย จากเดิมที่พึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นปัจจัยขับเคลื่อนเศรษฐกิจสำคัญของประเทศ ไปสู่การผลิตในภาคอุตสาหกรรมเพื่อใช้ในการส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยอาศัยการใช้แรงงานราคาถูกและทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ภายในประเทศ เป็นปัจจัยพื้นฐานที่สนับสนุนการเปลี่ยนผ่านจนประสบความสำเร็จ ผลจากการดำเนินนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจภายนอกประเทศที่เอื้ออำนวย จนทำให้การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การพัฒนาด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมไม่สามารถปรับตัวได้ทัน นำไปสู่ความไม่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในที่สุด

ในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจของประเทศกับเศรษฐกิจต่างประเทศจากการปรับโครงสร้างครั้งสำคัญดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพิงและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยภายนอกประเทศมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้น หากกระบวนการพัฒนาของไทยดำเนินการโดยปราศจากการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบ และรู้เท่าทันความเสี่ยงและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นล่วงหน้าแล้ว ผลกระทบจากการพัฒนาจะเกิดขึ้นตามมา ทั้งในรูปของความเสียหายทางเศรษฐกิจ คุณภาพชีวิตที่ลดลงของประชาชน ความไม่สมดุลในมิติต่างๆ ตลอดจนการสูญเสียความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากการปรับตัวที่ช้ากว่าประเทศคู่แข่ง โดยเฉพาะด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ และโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่จำเป็นในการรักษาความต่อเนื่องของการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ และยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคต

ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาในระยะต่อไปควรมุ่งเน้นการพัฒนาในภาคเกษตรกรรมและภาคบริการซึ่งประเทศไทยมีความได้เปรียบและมีปัจจัยพื้นฐานที่ดี เพื่อให้เป็นแหล่งสร้างงานและแหล่งที่มาของรายได้ใหม่ที่สำคัญของประเทศ ในขณะที่ภาคอุตสาหกรรมยังคงประสบปัญหาขาดความเชื่อมั่นด้านการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยใช้นวัตกรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นพลังขับเคลื่อนใหม่ที่จะเสริมการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาคการผลิตและบริการให้มีการสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น ในขณะที่เดียวกันจะเป็นการสร้างให้เกิดธุรกิจใหม่ที่ใช้ศักยภาพแฝงที่มีอยู่ในสังคมไทย ซึ่งจะส่งผลต่อการกระจายรายได้และความยั่งยืนในระยะยาว โดยผ่านกระบวนการการขับเคลื่อนเศรษฐกิจที่สมดุลและยั่งยืนอย่างแท้จริง

บทบาทของภาคเกษตรมีนัยสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในมิติความมั่นคงทางอาหารและเป็นฐานในการสร้างมูลค่า แม้ว่าประสิทธิภาพของภาคเกษตรไม่ได้เพิ่มขึ้นมากนัก โดยที่สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในของประเทศ ลดลงจากร้อยละ ๑๐.๑ ในปี ๒๕๔๒ เป็นร้อยละ ๘.๙ ในปี ๒๕๕๒ และมีมูลค่าส่งออกสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ต่อมูลค่าสินค้าส่งออกทั้งหมดของประเทศ ลดลงจากร้อยละ ๑๙.๘ ในปี ๒๕๔๒ เหลือร้อยละ ๑๘.๒ ในปี ๒๕๕๒ โดยการเติบโตของภาคเกษตรมาจากพื้นฐานความเข้มแข็งของความสามารถสมบูรณของทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งที่ดิน น้ำ และป่าไม้ การมีที่ตั้งที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในการทำเกษตร และมีฐานความรู้และภูมิปัญญาทางการเกษตรที่เข้มแข็ง สนับสนุนการสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและเพิ่มมูลค่าให้กับภาคเกษตร

ภาคอุตสาหกรรมยังคงเป็นภาคที่มีบทบาทสูงต่อระบบเศรษฐกิจ แต่ประสิทธิภาพการผลิตโดยรวมของภาคอุตสาหกรรมยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร โดยมีสัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๓๘.๑ ในปี ๒๕๔๒ เป็นร้อยละ ๔๑.๓ ในปี ๒๕๕๒ แต่มีผลิตภาพการผลิตเฉลี่ยช่วงสองปีแรกของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๑๐ (ปี ๒๕๕๐-๒๕๕๑) ขยายร้อยละ ๒.๖๖ เท่านั้น เนื่องจากการผลิตส่วนใหญ่ยังคงอาศัยปัจจัยทุนและยังคงพึ่งพาดลาดการส่งออกสูงตลอดจนยังคงพึ่งพาวัตถุดิบและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ โดยอาศัยจุดแข็งจากการที่มีฐานการผลิตอุตสาหกรรมชั้นนำที่มีความต้องการในตลาดต่างประเทศสูงเป็นหลักทำให้ผู้ประกอบการไทยส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้รับจ้างผลิต ส่งผลให้เกิดมูลค่าเพิ่มต่อประเทศต่ำ

ภาคบริการได้มีบทบาทในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจมากขึ้น ทั้งการช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคเศรษฐกิจที่แท้จริง การสนับสนุนการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน การดึงดูดการลงทุนจากต่างประเทศ การลดการขาดดุลทางการค้าบริการ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน อย่างไรก็ตาม วิกฤตการณ์ภายในประเทศและวิกฤตเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นในระยะ ๒ - ๓ ปีที่ผ่านมา รวมถึงภาวะการแข่งขันที่ทวีความรุนแรง ได้ส่งผลต่ออัตราการขยายตัวของสาขาธุรกิจบริการอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะสาขาการผลิตหลัก คือ สาขาค้าส่งค้าปลีก สาขาการขนส่ง คมนาคม และคลังสินค้า สาขาการเงิน สาขาส่งเสริมการค้า และสาขาโรงแรมและภัตตาคาร ทำให้สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศลดลงจากร้อยละ ๕๑.๘ ในปี ๒๕๔๒ เหลือร้อยละ ๔๙.๘ ในปี ๒๕๕๒

การค้าระหว่างประเทศยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมาโดยตลอด ทั้งนี้การส่งออกของไทยมีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วง ๑๐ ปีที่ผ่านมา (ปี ๒๕๔๑ - ๒๕๕๑) แต่เริ่มขยายตัวลดลงในปี ๒๕๕๒ อันเป็นผลมาจากวิกฤตเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยสามารถรักษาสัดส่วนการส่งออกในตลาดโลกที่ร้อยละ ๑.๑ ต่อเนื่องมาตลอดนับแต่ปี ๒๕๔๙ ถึง ๒๕๕๑ โดยมีสินค้าอุตสาหกรรมเป็นสินค้าส่งออกหลักของประเทศ ในสัดส่วนกว่าร้อยละ ๗๕ ของการส่งออกทั้งหมด ตลาดส่งออกที่สำคัญของไทยคือ ตลาดอาเซียน สหภาพยุโรป และญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามประเทศไทยยังพึ่งพิงวัตถุดิบนำเข้าจากต่างประเทศสัดส่วนที่สูง มีสัดส่วนการนำเข้าวัตถุดิบ

และสินค้าก็สำเร็จรูปกว่าร้อยละ ๔๐ ในขณะที่การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจไทยเช่นกัน แต่จากภาวะเศรษฐกิจโลกที่ตกต่ำ ทำให้ในปี ๒๕๕๑ การลงทุนดังกล่าวลดลง

ผลการจัดอันดับความสามารถการแข่งขันของไทยโดยสถาบันระหว่างประเทศ ทั้ง สถาบันการจัดการนานาชาติ (International Institute for Management Development : IMD) และ เวิลด์ อีโคโนมิก ฟอรัม (World Economic Forum : WEF) มีข้อสรุปตรงกันว่า ประเทศไทยยังมีความอ่อนแอด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยตัวชี้วัดหลักด้านการลงทุนในการวิจัยและพัฒนา การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวนบุคลากรทางการวิจัยและพัฒนา จำนวนสิทธิบัตร และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา ยังเป็นข้อจำกัดต่อการนำเอาองค์ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศโดยรวม

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ผ่านมา ภาครัฐมีบทบาทนำเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานในการสนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในระยะที่ผ่านมา มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งทางบก ทางเรือ และทางอากาศ มีสัดส่วนการขนส่งผู้โดยสารภายในประเทศ โดยทางถนนร้อยละ ๗๔ ทางรถไฟร้อยละ ๒๑ ที่เหลือเป็นทางอากาศร้อยละ ๕ สำหรับการขนส่งสินค้านั้นส่วนใหญ่เป็นการขนส่งทางถนน ร้อยละ ๘๒ ทางน้ำร้อยละ ๑๕ และทางรถไฟร้อยละ ๓ ส่วนการใช้พลังงานของประเทศเป็นการพึ่งพาก๊าซธรรมชาติเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายที่จะลดสัดส่วนการใช้พลังงานก๊าซธรรมชาติและเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศในระยะที่ผ่านมา ยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เป็นผลทำให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในบางโครงการเมื่อดำเนินการสร้างแล้วเสร็จ ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการลงทุนนั้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

๒. วิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงและภูมิคุ้มกัน

๒.๑ ปัจจัยเสี่ยง

๒.๑.๑ ผลิตภาพการผลิตในภาคการผลิตและบริการยังอยู่ในระดับต่ำ ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถยกระดับความสามารถในการแข่งขันและขับเคลื่อนการเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน โดยผลผลิตต่อไร่ของสินค้าเกษตรยังอยู่ในระดับต่ำ และการขยายพื้นที่ชลประทานโดยรวมเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ ๐.๗๕ รวมทั้งการปรับปรุงพันธุ์ยังกระจายไม่ทั่วถึง ขณะเดียวกันสินค้าเกษตรที่นำมาแปรรูปในภาคอุตสาหกรรมส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมขั้นต้นที่ใช้วัตถุดิบสินค้าเกษตรขั้นพื้นฐานหรือแปรรูปขั้นต้น ในขณะที่สินค้าอุตสาหกรรมมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าแต่มูลค่าที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ไม่ได้ตกอยู่กับประเทศไทยเนื่องจากเป็นเพียงฐาน

การผลิตเพื่อการส่งออก และยังต้องมีการนำเข้าวัตถุดิบ ชิ้นส่วนและอุปกรณ์ จากต่างประเทศในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง รวมทั้งต้องพึ่งพาทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ ตลอดจนในกระบวนการผลิตได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างชุมชนและประชาชนในพื้นที่กับภาคอุตสาหกรรม ส่วนภาคบริการ การลงทุนส่วนใหญ่เป็นการสร้างสวัสดิการและยกระดับคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนโดยไม่เกิดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ภาคบริการยังขาดแคลนแรงงานที่มีคุณภาพในการให้บริการและบริหารจัดการ ประกอบกับต้องประสบภาวะวิกฤตเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง

๒.๑.๒ **ทรัพยากรธรรมชาติมีอยู่อย่างจำกัดและความเสื่อมโทรม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำของการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและเกิดการแย่งชิงทรัพยากร ส่งผลต่อการลงทุนพัฒนาภาคการผลิตของไทย** ทั้งการใช้ประโยชน์ในเชิงพื้นที่ภาคการเกษตร อุตสาหกรรม และการท่องเที่ยว โดยคุณภาพดินที่เสื่อมโทรมลง เป็นที่ดินที่มีปัญหาประมาณ ๑๙๐ ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ ๖๐ ของพื้นที่ทั้งประเทศ ซึ่งขยายตัวเพิ่มขึ้นเกือบปีละ ๑ ล้านไร่ ในขณะที่แผนการฟื้นฟูดินของภาครัฐได้กำหนดเป้าหมายให้มีการแก้ไขปัญหาประมาณปีละ ๒ ล้านไร่ ทำให้การดำเนินงานไม่ทันต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ความเสื่อมโทรมของดินที่ความรุนแรงยิ่งขึ้น ประกอบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำ ปัญหาคุณภาพน้ำ และความหลากหลายทางชีวภาพที่ถูกทำลายมากขึ้น ซึ่งปัจจัยพื้นฐานดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนาการผลิตให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน

๒.๑.๓ **ภาวะโลกร้อนส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในโลก ซึ่งกระทบต่อผลผลิตภาคการเกษตร รูปแบบการผลิตของภาคอุตสาหกรรม และการลงทุนพัฒนาธุรกิจบริการ รวมทั้งการเดินทางของนักท่องเที่ยว** ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบจากวิกฤตภาวะโลกร้อนอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่น การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิโลกและระดับน้ำทะเล ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางทะเลและชายฝั่ง ซึ่งเป็นแหล่งผลิตสัตว์น้ำ ทรัพยากรประมงลดลง การเปลี่ยนแปลงของฤดูกาล ส่งผลกระทบต่อผลผลิตในภาคการเกษตร เป็นต้น ส่งผลให้เกิดแรงกดดันของประเทศต่างๆ ในการใช้มาตรการทางการค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมเพื่อแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน ทำให้หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยต้องปรับกระบวนการและรูปแบบการผลิตไปสู่สังคมคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Society) การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อรักษาศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างยั่งยืน

- ๒.๑.๔** **โครงสร้างประชากรในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลต่อพฤติกรรมและรสนิยมการบริโภคสินค้าและบริการ** การปรับตัวของประชากรที่กำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งส่งผลต่อมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและรสนิยมของผู้บริโภคไปสู่การนิยมบริโภคสินค้าเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น นอกจากนี้รสนิยมด้านการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่หันมานิยมการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะตัวมากขึ้น เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องเร่งปรับเปลี่ยนโครงสร้างภาคการผลิตและบริการของประเทศให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและรสนิยมการบริโภคของประชากรโลกที่เปลี่ยนแปลงไป
- ๒.๑.๕** **กฎระเบียบและกฎ กติกาใหม่ๆ ในการบริหารจัดการเศรษฐกิจโลก อาทิ กฎ ระเบียบด้านการค้าและการลงทุน และด้านสิ่งแวดล้อม ถือเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ประเทศไทยจะต้องเผชิญในอนาคต ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุนของประเทศ** โดยเฉพาะมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี เช่น มาตรการแรงงาน สิ่งแวดล้อม สุขอนามัยและสุขอนามัยพืช มาตรการตอบโต้การทุ่มตลาดและการอุดหนุน เป็นต้น ซึ่งจะมีผลทำให้ผู้ประกอบการในภาคการผลิตและบริการจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานเพื่อให้สามารถแข่งขันได้ และตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้การส่งสินค้าจากประเทศกำลังพัฒนาไปจำหน่ายในประเทศพัฒนาแล้วทำได้ยากขึ้น รวมทั้งมีต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้น และมีผลกระทบต่อระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ กฎระเบียบด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความเข้มงวดมากขึ้น เช่น การต้องปฏิบัติตามมาตรา ๖๗ วรรคสองแห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ สำหรับโครงการลงทุนภาคการผลิตและโครงสร้างพื้นฐานที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนอย่างรุนแรงที่กำหนดให้ต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบต่อสุขภาพ ส่งผลให้การดำเนินโครงการลงทุนใช้ระยะเวลานานขึ้น และมีผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนจากต่างประเทศ ซึ่งจะมีผลกระทบต่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม รวมทั้ง กฎระเบียบและมาตรฐานทางบัญชีที่เข้มงวดขึ้น ในเรื่องการค้าเงินกองทุนต่อสินทรัพย์เสี่ยงของสถาบันการเงิน ตามข้อตกลงบาเซิล ๑ และ ๒

๒.๑.๖ การเปิดเสรีการค้าการลงทุน ก่อให้เกิดผู้ประกอบการใหม่และการเข้าสู่ตลาดของสินค้ามากขึ้น ส่งผลให้เกิดการแข่งขันสูงขึ้นด้วย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการไทยที่ความสามารถในการแข่งขันยังไม่เท่าเทียมกับต่างประเทศ หรือไม่สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ประกอบการไทยยังขาดความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและ ตลาดใหม่หรือฐานลูกค้าใหม่ โดยเฉพาะตลาดที่เป็นลูกค้าต่างชาติ ทำให้เสียเปรียบผู้ประกอบการที่มีต่างชาติถือหุ้น รวมทั้งขาดการลงทุนในเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

๒.๒ ภูมิคุ้มกัน

๒.๒.๑ การพัฒนาเสริมสร้างทักษะความชำนาญ องค์กรความรู้ เทคโนโลยี และภูมิปัญญา รวมทั้งการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในการยกระดับห่วงโซ่คุณค่าของภาคการผลิตและบริการ จะเป็นภูมิคุ้มกันในการยกระดับขีดความสามารถของผู้ประกอบการไทยในการเพิ่มผลผลิตการผลิตและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า บนฐานความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อรองรับการเปิดเสรีการค้าการลงทุน และการเข้ามาของนักลงทุนต่างชาติและสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ รวมทั้งแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานอันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

๒.๒.๒ การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ โดยมีหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นรากฐานของการพัฒนา และเน้นการใช้เมือง/เขต/พื้นที่เป็นจุดศูนย์กลางในการรวมกิจกรรมของทุกภาคส่วน เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านวัตถุดิบ พลังงาน สิ่งแวดล้อม ให้เป็นไปตามแบบของระบบนิเวศวิทยาที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ที่คำนึงถึงประโยชน์ คุณภาพชีวิตของชุมชน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก โดยมีหลักของการพัฒนาที่สำคัญ ๓ ประการคือ การมุ่งสู่สังคมคาร์บอนต่ำ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการใช้หลักการพัฒนาคัลส์เตอร์อุตสาหกรรมนิเวศ เป็นกลไกปกป้องสิ่งแวดล้อมและแก้ไขปัญหามลพิษ ก่อให้เกิดกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มผลผลิตการผลิต เพิ่มทุนทางสังคม ลดความขัดแย้ง และก่อให้เกิดการจ้างงาน

๒.๒.๓ การส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน จะเป็นการสร้างความมั่นคงในการจัดหาพลังงานและลดการพึ่งพาการนำเข้าพลังงาน ทั้งนี้การส่งเสริมการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในทุกภาคส่วน

โดยเฉพาะในภาคขนส่งและอุตสาหกรรม รวมทั้งปรับเปลี่ยนและพัฒนาสินค้าประเภทอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ รถยนต์ จะนำไปสู่การลดการใช้พลังงาน สร้างความตระหนัก และเข้าใจถึงความจำเป็นในการที่จะช่วยกันประหยัดและอนุรักษ์พลังงานมากขึ้นในภาคครัวเรือน ซึ่งจะช่วยแก้ไขปัญหภาวะโลกร้อนและการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติอีกทางหนึ่ง

๒.๒.๔ การรักษาจุดเด่นของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ ความมีเอกลักษณ์โดดเด่นของประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นไทย เพื่อให้ประเทศไทยมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพของโลก เป็นแหล่งผลิตอาหารและศูนย์กระจายสินค้าของภูมิภาค ตลอดจนสามารถสร้างสรรค์ สินค้าใหม่ ๆ บนฐานองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับพฤติกรรมและรสนิยมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไป และช่วยเพิ่มผลิตภาพในภาคการผลิตและบริการโดยรวม

๒.๒.๕ การดำเนินการปรับปรุงกฎ ระเบียบ และกฎหมายที่เอื้อต่อการเพิ่มผลิตภาพ การสร้างบรรยากาศการค้าและการลงทุน เพื่อให้มีกฎหมายที่เป็นสากล โปร่งใส เป็นธรรม สอดคล้องกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่เศรษฐกิจฐานความรู้ อันจะนำไปสู่การยกระดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ

๓. ยุทธศาสตร์

๓.๑ วัตถุประสงค์

๓.๑.๑ เพื่อสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้าและบริการในภูมิภาคบนฐานปัญญา นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

๓.๑.๒ เพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เสริมสร้างการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่องทั้งในระยะกลางและระยะยาวอย่างสมดุล โดยคำนึงถึงบทบาทและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างเป็นธรรม

๓.๑.๓ เพื่อสร้างระบบประกัน และบริหารจัดการความเสี่ยงในด้านเศรษฐกิจ

๓.๑.๔ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เสรี และเป็นธรรมให้เอื้อต่อการผลิต การค้า และการลงทุน รวมทั้งการพัฒนาผู้ประกอบการใหม่

- ๓.๑.๕ สร้างเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ภายในที่เชื่อมโยงไปสู่ประเทศในภูมิภาค โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน
- ๓.๑.๖ เพื่อให้มีการพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม และนำไปใช้ในการยกระดับห่วงโซ่การผลิตและการให้บริการ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันบนฐานความรู้ของตนเอง โดยเฉพาะสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

๓.๒ เป้าหมายการพัฒนา

- ๓.๒.๑ รักษาอัตราการขยายตัวของภาคการผลิตและบริการให้เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับภาคเกษตรและภาคบริการมากขึ้น
- ๓.๒.๒ พัฒนาฐานการผลิตและบริการที่เน้นการใช้องค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม โดยพัฒนาให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตที่เชื่อมโยงกับภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มขึ้น
- ๓.๒.๓ ยกระดับขีดความสามารถของประเทศโดยรวมให้เป็น ๑ ใน ๗ ของเอเชีย
- ๓.๒.๔ เพิ่มอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีให้สูงขึ้น
- ๓.๒.๕ เพิ่มอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านความสามารถในการประกอบธุรกิจ (Ease of Doing Business) และความสามารถในการอำนวยความสะดวกทางการค้า (Enabling Trade Index) ให้สูงขึ้น
- ๓.๒.๖ เพิ่มอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านโลจิสติกส์ของประเทศไทยให้สูงขึ้นเพื่อลดสัดส่วนต้นทุนโลจิสติกส์ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ
- ๓.๒.๗ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม

๓.๓ ดัชนีชี้วัด

- ๓.๓.๑ ผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ ต่อปี โดยภาคเกษตรมีผลการผลิตไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑ ภาคอุตสาหกรรมไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ และภาคบริการไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๓ และเพิ่มสัดส่วนการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีต่อมูลค่าการส่งออกจากร้อยละ ๒๙ ในปี ๒๕๕๒ เป็น ร้อยละ ๕๐ ในปี ๒๕๕๙

- ๓.๓.๒ สัดส่วนมูลค่าการผลิตภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ เพิ่มสัดส่วนมูลค่าภาคบริการไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และพัฒนาให้เกิดเขต/เมือง/นิคมอุตสาหกรรมนิเวศอย่างน้อย ๒ แห่ง
- ๓.๓.๓ ผลิตภาพแรงงานภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๕ ตลอดจนให้ภาคการผลิตสินค้าและบริการบนฐานเศรษฐกิจสร้างสรรค์มีสัดส่วนมูลค่าสินค้าเศรษฐกิจสร้างสรรค์ไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๑๕ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ
- ๓.๓.๔ การลงทุนเพื่อการวิจัยและพัฒนาไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ มีสัดส่วนการลงทุนวิจัยและพัฒนาของภาคเอกชนต่อภาครัฐเพิ่มขึ้นเป็น ๕๐:๕๐ และเร่งผลิตบุคลากรวิจัยและพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของภาคการผลิตและบริการเป็น ๑๐ คนต่อประชากร ๑๐,๐๐๐ คน
- ๓.๓.๕ เพิ่มอันดับความสามารถในการประกอบธุรกิจ ให้เป็น ๑ ใน ๑๐ ของโลก และเพิ่มอันดับความสามารถในการอำนวยความสะดวกทางการค้าให้สูงขึ้นหรือต้องรักษาอันดับความสามารถในการอำนวยความสะดวกทางการค้าให้เป็น ๑ ใน ๓ ของอาเซียนเป็นอย่างน้อย
- ๓.๓.๖ ลดสัดส่วนต้นทุนโลจิสติกส์ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเหลือร้อยละ ๑๖ และเพิ่มสัดส่วนการขนส่งทางรางเป็นร้อยละ ๕ ภายในสิ้นแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑
- ๓.๓.๗ เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่ใช้เทคโนโลยีนวัตกรรม ให้มีสัดส่วนไม่ต่ำกว่าร้อยละ ๔๐ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ

๓.๔ แนวทางการพัฒนา

แนวทางการพัฒนาจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญต่อการใช้นวัตกรรมคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งต่อยอดองค์ความรู้ ให้สามารถสนับสนุนการสร้างมูลค่าในการปรับโครงสร้างภาคการผลิตและบริการในทุกขั้นตอนตลอดห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์เป็นพลังขับเคลื่อนใหม่ไปสู่เศรษฐกิจที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว

- ๓.๔.๑ **พัฒนาการผลิตภาคเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร** โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและปรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร เพื่อเพิ่มผลิตภาพการผลิตและมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร ให้สามารถแข่งขันได้ในระยะยาวโดยไม่กระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศโลก โดยมีแนวทางที่สำคัญ ได้แก่

- (๑) **พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภาคเกษตรให้เอื้อต่อการผลิตและการตลาด** โดยการปรับปรุงระบบชลประทานและแหล่งน้ำให้มีปริมาณเพียงพอและมีประสิทธิภาพมากขึ้น พัฒนาระบบโลจิสติกส์สินค้าเกษตร อาทิ ระบบรวบรวมและกระจายสินค้า ระบบตลาดซื้อขายล่วงหน้า ตลาดกลางสินค้าเกษตรให้ทำหน้าที่สนับสนุนการผลิตและการตลาดด้านการเกษตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจัดระบบการถือครองที่ดินให้เอื้อต่อเกษตรกรรายย่อย สามารถมีที่ดินทำกินเป็นของตนเองหรือมีสิทธิในที่ทำกินอย่างมั่นคงในรูปแบบของโฉนดชุมชน รวมถึงคุ้มครองพื้นที่เกษตรกรรมที่มีศักยภาพในการทำเกษตรสูง และพื้นที่เกษตรกรรมที่รัฐจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกร
- (๒) **พัฒนาสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูงและมีโอกาสทางการตลาด** ให้มีคุณภาพและความปลอดภัยตามมาตรฐานสากลและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภค เช่น มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Organic) มาตรฐานเกษตรดีที่เหมาะสม (GAP) เป็นต้น และเพื่อสนับสนุนการผลิตด้านอุตสาหกรรมและบริการ โดยควรให้ความสำคัญในกลุ่มสินค้าจำพวกสินค้าอินทรีย์ ซึ่งมีกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ยาและอาหารเพื่อสุขภาพและเสริมความงามจากสมุนไพรไทย และพืชพลังงาน เป็นต้น
- (๓) **สร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงด้านรายได้แก่เกษตรกรและสถาบันเกษตรกร** โดยการถ่ายทอดความรู้ด้านการผลิต การตลาด และการบริหารจัดการองค์กรโดยเฉพาะสถาบันสหกรณ์ผ่านหน่วยงานของรัฐหรือผ่านการศึกษาดูงานจากเกษตรกรหรือองค์กรที่ประสบความสำเร็จ และพัฒนาระบบประกันภัยพืชผลและระบบประกันรายได้เกษตรกรให้ครอบคลุมเกษตรกรกลุ่มต่างๆ เพิ่มขึ้น และพัฒนาเครือข่ายของเกษตรกรและกลุ่มเกษตรกรให้เชื่อมโยงกัน เพื่อช่วยเหลือและสนับสนุนการดำเนินธุรกิจของสถาบันเกษตรกรในรูปวิสาหกิจชุมชนให้มากขึ้น นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีศูนย์เรียนรู้และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตในระดับชุมชน เพื่อทำหน้าที่ในการสนับสนุนความรู้ ปัจจัยการผลิตการตลาด และเครื่องมือเครื่องจักรทางการเกษตรสำหรับชุมชน รวมทั้งพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เป็นมืออาชีพให้เป็นกำลังสนับสนุนการขยายฐานการผลิตภาคการเกษตรอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

- (๔) **สนับสนุนการบริหารจัดการสินค้าเกษตรแบบกลุ่มการผลิต (Cluster)** เพื่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์เดิมและผลิตภัณฑ์ใหม่และเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ซึ่งจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ โดยสนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มและทำการผลิตร่วมกัน ตั้งแต่ระดับต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ยกกระตือรือร้นการผลิตให้เป็นวิสาหกิจชุมชนและสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงกับวิสาหกิจชุมชนอื่นๆ ส่งเสริมการทำการศึกษาค้นคว้าความต้องการของตลาดหรือของผู้บริโภคตามกลุ่มอายุ การสร้างตราสินค้าเป็นของตนเอง และร่วมมือหรือเชื่อมโยงกับภาคธุรกิจเอกชน สถาบันการศึกษา และสถาบันวิจัย เพื่อพัฒนาห่วงโซ่การผลิต ให้เกิดความเข้มแข็งด้านการตลาด
- (๕) **สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านการผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตร** ทั้งในด้านพันธุ์พืช/พันธุ์สัตว์ ปัจจัยการผลิต และเกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ตลอดจนเทคโนโลยีการผลิตแปรรูปที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมสถาบันการศึกษาในพื้นที่เข้ามาร่วมทำการศึกษาค้นคว้า และให้ความสำคัญกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาปรับใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุนและการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ รวมถึงเพิ่มคุณค่า (Value Creation) ให้กับผลิตภัณฑ์เกษตร
- (๖) **ส่งเสริมความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการผลิต การตลาด การวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาด และบริหารจัดการทรัพยากรที่มีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากสภาพภูมิอากาศโลกที่เปลี่ยนแปลง** โดยเฉพาะปริมาณน้ำในแม่น้ำโขง เพื่อรองรับการขยายตัวและการเพิ่มศักยภาพของภาคอุตสาหกรรมเกษตรภายในประเทศ รวมทั้งเพื่อสนับสนุนการเพิ่มปริมาณผลผลิตเพื่อความมั่นคงด้านอาหารในระดับภูมิภาค
- (๗) **ปรับปรุงการบริหารจัดการภาครัฐให้โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ** เพื่อให้การพัฒนาด้านการเกษตรเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ โดยมีระบบการวางแผนและกระบวนการเร่งรัดติดตามและตรวจสอบการดำเนินงานที่มีภาคประชาชนหรือเกษตรกรเข้าร่วม และสร้างทัศนคติการทำงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์และผลลัพธ์ (Outcome) ที่เกษตรกรจะได้รับประโยชน์มากกว่าผลผลิต (Output) รวมถึงการจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความจำเป็นเร่งด่วนของเกษตรกรในพื้นที่ และศักยภาพของพื้นที่สำหรับการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตภาคเกษตร รวมทั้ง การบูรณาการการจัดสรรงบประมาณระหว่างหน่วยงานภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อให้การพัฒนาภาคเกษตรเป็นไปในทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน และงบประมาณถูกนำไปใช้อย่างคุ้มค่าไม่เกิดความซ้ำซ้อน

๓.๔.๒ **พัฒนาภาคอุตสาหกรรม** เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างภูมิคุ้มกันจากผลกระทบจากปัจจัยภายนอกที่ไม่สามารถควบคุมได้ และปรับตัวรับกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกได้อย่างยั่งยืน โดย

- (๑) **พัฒนาคุณภาพทุนมนุษย์** ผ่านการพัฒนาาระบบการศึกษา และการฝึกอบรมองค์ความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะด้านภาษา และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งจัดให้มีระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้ การสั่งสม และการเผยแพร่ โดยให้มีช่องทางการเข้าถึงแหล่งองค์ความรู้ต่างๆ ได้อย่างสะดวกและหลากหลาย ตลอดจนมีการประสานความร่วมมือการพัฒนาระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน สถาบันเฉพาะทาง และสถาบันการศึกษา
- (๒) **เสริมสร้างธรรมาภิบาลด้วยการใช้กฎระเบียบต่างๆ ที่โปร่งใสตรวจสอบได้** โดยการสร้างกระบวนการตรวจสอบที่เป็นที่ยอมรับของผู้นับถือทั้งภายในและภายนอกประเทศ เพื่อตอบสนองต่อกระแสเรียกร้องความรับผิดชอบต่อสังคมจากภาคอุตสาหกรรมที่ขยายวงกว้างขึ้น และต่อมาตรการระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย
- (๓) **ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการเชื่อมโยงการผลิตภาคอุตสาหกรรมกับอุตสาหกรรมท้องถิ่น** โดยเน้นการพัฒนาาระบบห่วงโซ่อุปทาน เพื่อสร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ประกอบการ SMEs และ OTOP กับภาคอุตสาหกรรม และเน้นการสร้างการจับคู่ทางธุรกิจเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมร่วมกัน เพื่อเป็นช่องทางในการพัฒนาคุณภาพสินค้าและเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับท้องถิ่นมากขึ้น
- (๔) **เพิ่มผลิตภาพและประสิทธิภาพภาคอุตสาหกรรมอย่างต่อเนื่อง** โดยเร่งสร้างความเข้มแข็งของปัจจัยพื้นฐานของการผลิตด้วยการปรับปรุงกระบวนการผลิตตลอดห่วงโซ่ทั้งในด้านประสิทธิภาพ และมาตรฐาน และสร้างนวัตกรรมเพื่อให้สามารถรองรับต่อกระแสทิศทางการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมที่มุ่งสู่การเป็นอุตสาหกรรมสร้างสรรค์และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรองรับต่อกฎกติกาการค้าและการลงทุนในสภาวะแวดล้อมการแข่งขันในรูปแบบใหม่ๆ

- (๕) **พัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศในพื้นที่เศรษฐกิจหลัก** โดยกำหนดแผนที่นำทางพัฒนาเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศในระดับพื้นที่ กำหนดมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม และสุขภาพในระดับพื้นที่ให้ชัดเจน โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคีการพัฒนามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ และทบทวน กฎระเบียบอื่นๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเมือง/เขต/พื้นที่นิเวศ
- (๖) **ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อุตสาหกรรมหลักของประเทศอย่างต่อเนื่อง** โดยกำหนดให้มีพื้นที่สีเขียวล้อมรอบโรงงานและนิคมอุตสาหกรรมทั้งภายในและภายนอกโครงการอย่างเหมาะสม จัดมาตรการส่งเสริมให้ภาคประชาชนและสถาบันการศึกษามีบทบาทในการกำกับดูแลการควบคุมมลพิษร่วมกับผู้ประกอบการและภาครัฐ โดยจัดให้มีศูนย์เฝ้าระวังคุณภาพสิ่งแวดล้อมร่วมกัน กำหนดพื้นที่สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมให้ชัดเจน โดยในแต่ละพื้นที่ มีขนาดที่เหมาะสมสอดคล้องกับขนาดของชุมชนและขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และให้จัดทำข้อมูลขีดความสามารถการรองรับมลพิษของพื้นที่นั้นๆ เพื่อเป็นเกณฑ์กำกับการพัฒนาอุตสาหกรรมให้มีสมดุลกับพื้นที่และชุมชน
- (๗) **เตรียมพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจหลักแห่งใหม่** โดยใช้ประโยชน์จากที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เชื่อมโยงเศรษฐกิจนานาชาติ ภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนามีความสมดุล ยั่งยืน และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓.๔.๓ **พัฒนาภาคบริการ** เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสาขาธุรกิจบริการที่มีศักยภาพยกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้หลักของประเทศ รวมถึงเป็นแหล่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนาได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดย

- (๑) **ขยายฐานการผลิต การลงทุน การตลาด ภาคธุรกิจบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของประเทศ** เพื่อรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ข้อตกลงการค้าระหว่างประเทศ และกรอบความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ ธุรกิจบริการสุขภาพ การศึกษานานาชาติ บริการทางการเงิน ระบบโลจิสติกส์ เป็นต้น

- (๒) **ส่งเสริมการใช้ความสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าและบริการ** โดยส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาเชิงลึกในสาขาเศรษฐกิจสร้างสรรค์และทุนวัฒนธรรม ส่งเสริมและพัฒนาสาขาธุรกิจสร้างสรรค์ที่มีศักยภาพ พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของผู้ประกอบการและบุคลากรในการสร้างสรรค์สินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้มีจุดเด่นและสามารถต่อยอดด้วยความคิดและนวัตกรรม รวมทั้งสร้างความได้เปรียบจากความหลากหลายและเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมและความเป็นไทย
- (๓) **พัฒนาปัจจัยแวดล้อมด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์** โดยเพิ่มมาตรการกระตุ้น ดึงดูดบริษัทข้ามชาติให้ร่วมลงทุนกับภาคเอกชนและชุมชนไทยในการพัฒนาสินค้าเชิงสร้างสรรค์ ประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นพัฒนาสินค้าสร้างสรรค์ด้วยนวัตกรรมและองค์ความรู้สมัยใหม่ พัฒนาระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยและมีความต่อเนื่อง ส่งเสริมแหล่งเรียนรู้สาธารณะและพัฒนาพื้นที่สาธารณะรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างเวทีนักคิดและสร้างสรรค์ต่างๆ ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น และพัฒนาบุคลากรให้สามารถตอบสนองความต้องการของการภาคการผลิตและบริการทั้งในระดับวิชาชีพเชิงสร้างสรรค์และผู้ประกอบการให้มีความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนากรุงเทพฯ และเมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาคให้เป็นเมืองเศรษฐกิจฐานความรู้และสร้างสรรค์
- (๔) **ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชื่อมโยงโทรม และพัฒนายกระดับคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวใหม่ในเชิงกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพ** เพื่อให้มีการกระจายตัวของนักท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ และเป็นเครื่องมือในการช่วยสร้างรายได้ให้กับภาคการเกษตรและชุมชนในชนบทไทย โดย พัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจในกลุ่มพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด อาทิ กลุ่มวัฒนธรรมล้านนา กลุ่มมรดกโลก กลุ่มวัฒนธรรมขอม กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ระดับสากล (ภาคตะวันออก) กลุ่มรอยัลโคสต์ (ภาคใต้ตอนบน) กลุ่มชายฝั่งทะเลภาคใต้ กลุ่มวิถีชีวิตลุ่มน้ำภาคกลาง กลุ่มวิถีชีวิตลุ่มน้ำโขง และการท่องเที่ยวเมืองชายแดน
- (๕) **เสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคเอกชน ท้องถิ่น ชุมชนผู้ประกอบการรายย่อย และวิสาหกิจชุมชนในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว** เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และประเทศ โดยใช้แนวคิดการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจเชิงกลุ่มพื้นที่ และการเชื่อมโยงระหว่างสาขาการผลิตและบริการเป็น

เครื่องมือในการพัฒนา พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน เสริมสร้างศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้สามารถปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบใหม่ของโลก

- (๖) **ฟื้นฟูภาพลักษณ์เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมตลาดท่องเที่ยวต่างประเทศและตลาดในประเทศ** ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชนในท้องถิ่น เพื่อรักษาสถานตลาดเดิม ขยายตลาดใหม่ๆ ที่มีศักยภาพ และกระจายรายได้ไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทั่วประเทศ
- (๗) **พัฒนาปัจจัยสนับสนุนให้เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศ** โดยพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยและมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว และการให้บริการนักท่องเที่ยว พัฒนาเครือข่ายความเชื่อมโยงของระบบคมนาคม จัดทำผังเมือง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการตลาดที่สอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยว พัฒนาคุณภาพบุคลากรในภาครัฐและเอกชนทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น การปรับปรุงกฎระเบียบและการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด พัฒนากลไกเพื่อบริหารจัดการความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกและภายในที่ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น

๓.๔.๔ **พัฒนาภาคการค้าและการลงทุน** เพื่อลดผลกระทบจากการพึ่งพาตลาดหลัก แก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและวัตถุดิบในประเทศ รวมทั้งสร้างประโยชน์ทางการค้าและการลงทุนให้กับประเทศและผู้ประกอบการของไทย โดย

- (๑) **เสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการตลาดและการกระจายผลผลิตไปสู่ตลาด** โดยส่งเสริมภาคเอกชนในการกระจายตลาดสินค้าในกลุ่มเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งระดับทวีปเอเชียและพหุภาคี สร้างโอกาสทางการตลาดและดูแลรักษาเสถียรภาพราคาสินค้าเกษตร เชื่อมโยงการกระจายผลผลิตจากแหล่งผลิตไปยังผู้บริโภค รวมทั้งพัฒนาการให้บริการของกิจการคลังสินค้า ไซโล และห้องเย็น ตลอดจนพัฒนาสินค้าที่มีเครื่องหมายการค้าของตนเองที่เน้นคุณภาพและมาตรฐานมีการวางระบบการขายและกระจายสินค้าอย่างครบวงจร ด้วยการสนับสนุนการใช้กลไกการประสานความร่วมมือของหน่วยงานภาครัฐในต่างประเทศ

- (๒) **พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของผู้ประกอบการไทยในภาคการผลิตและการค้า** ทั้งในด้านการผลิต การบริหารจัดการ และการตลาด ให้สามารถแข่งขันกับธุรกิจข้ามชาติ โดยสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการจัดการและการตลาด รวมทั้งให้สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนโดยมีมาตรการทางการเงินที่เหมาะสม
- (๓) **ส่งเสริมผู้ประกอบการไทยในการขยายการลงทุนไปสู่ต่างประเทศ** โดยใช้ประโยชน์จากสิทธิพิเศษ (GSP) ของประเทศเพื่อนบ้านในการผลิตเพื่อส่งออก เร่งสร้างมูลค่าเพิ่มโดยการสร้างตราสัญลักษณ์และสร้างเครือข่ายธุรกิจด้วยการหาตัวแทนและหุ้นส่วนในต่างประเทศ
- (๔) **ผลักดันการจัดทำความตกลงการค้าเสรี และเร่งรัดการใช้ประโยชน์จากข้อตกลงที่มีผลบังคับใช้แล้ว** โดยมีมาตรการในการให้ความช่วยเหลือผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างเต็มที่ และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดท่าทีเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

๓.๔.๕ พัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม เพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างยั่งยืนบนฐานความรู้ ภูมิปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการส่งเสริมการลงทุนวิจัยและพัฒนาหรือผลักดันให้มีการนำงานวิจัยไปต่อยอด ถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์และชุมชน อันจะก่อให้เกิดการแพร่กระจายขององค์ความรู้และนวัตกรรม และนำไปสู่การสร้างรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น โดย

- (๑) **สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม** โดยปรับปรุงกฎหมายกฎระเบียบ สิทธิประโยชน์ให้เอื้อต่อการปฏิบัติจริง และครอบคลุมถึงการพัฒนาเทคโนโลยี รวมทั้งเพิ่มมาตรการจูงใจเพื่อกระตุ้นให้ภาคเอกชนและนักลงทุนต่างชาติลงทุนวิจัยและพัฒนามากขึ้นหรือต่อยอดจากความสามารถทางเทคโนโลยีที่มีอยู่ ทั้งในรูปการร่วมทุนระหว่างภาคเอกชน สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หรือการจัดตั้งกองทุนวิจัยร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมทำวิจัยและพัฒนา ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความรู้ และแบ่งปันผลประโยชน์ซึ่งกันและกันอย่างเหมาะสม และมีมาตรการดูดซับเทคโนโลยีจากการลงทุนตรงจากต่างประเทศ หรือสนับสนุนให้จัดตั้งศูนย์วิจัยในประเทศไทย ตลอดจนส่งเสริมการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ มีกลไกสนับสนุนการจดสิทธิบัตรในต่างประเทศ เป็นต้น

(๒) **พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรมให้ทั่วถึงและเพียงพอทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพในลักษณะของความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน** โดยส่งเสริมให้มีอุทยานวิทยาศาสตร์ ศูนย์บ่มเพาะ สถาบันวิจัยและพัฒนา สถาบันวิจัยเฉพาะทางในสาขาวิทยาศาสตร์ และศูนย์บริการวิเคราะห์ทดสอบอย่างเพียงพอและสอดคล้องกับความต้องการ และสร้างความเชื่อมโยงและร่วมมือในการวิจัยและพัฒนาในรูปแบบเครือข่ายวิจัยระหว่าง สถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย ภาคการผลิตและชุมชน เครือข่ายวิสาหกิจต่างๆ และสมาคมและองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมการผลิตและพัฒนาบุคลากรวิจัยในสาขาวิทยาศาสตร์และวิศวกรรม คุรุวิทยาศาสตร์ รูปแบบและสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และสร้างความตระหนักของประชาชนให้เรียนรู้ คิดและทำอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ ตลอดจนปรับปรุงการจัดทำฐานข้อมูล ดัชนีชี้วัดที่ทันสมัย และครบถ้วนสอดคล้องตามมาตรฐานสากล และกำหนดตัวชี้วัดด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี จากการทำสิทธิประโยชน์แก่บริษัทลงทุนข้ามชาติที่ชัดเจน

๓.๔.๖ **พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์** เพื่อพัฒนาระบบการขนส่งและสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับต่อการพัฒนาภาคเศรษฐกิจของประเทศ และลดภาระการลงทุนของภาครัฐ โดย

(๑) **ผลักดันการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริหารจัดการโลจิสติกส์ของประเทศ** โดยเน้นการพัฒนาให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบการขนส่งให้มีประสิทธิภาพอย่างต่อเนื่องทั้งในด้านการพัฒนาระบบการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบที่เชื่อมโยงการขนส่งทางถนน ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ ในลักษณะบูรณาการ และสามารถรองรับปริมาณความต้องการขนส่งสินค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านความเร็ว ความปลอดภัย และความตรงต่อเวลา นอกจากนี้พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบ เช่น สถานีบรรจุและแยกสินค้ากึ่งรถ ศูนย์รวบรวมและกระจายสินค้าในภูมิภาค เป็นต้น รวมทั้งยกระดับประสิทธิภาพกระบวนการอำนวยความสะดวกทางการค้า เช่น การพัฒนาระบบ National Single Window เป็นต้น ตลอดจนพัฒนากฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์อย่างเป็นระบบ

(๒) ส่งเสริมและสนับสนุนให้เอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานเพิ่มขึ้น โดยพัฒนาปรับปรุงระเบียบ กฎหมาย และแนวทางการให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนในกิจการของภาครัฐทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณสุขการศึกษา ให้มีความทันสมัย มีความคล่องตัว และมีความโปร่งใสเพิ่มขึ้น และพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นแก่ประชาชนเพื่อลดภาระการลงทุนของภาครัฐและเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการ นอกจากนี้ต้องพัฒนารูปแบบและวิธีการให้เอกชนเข้าร่วมลงทุนที่สอดคล้องกับกิจการของรัฐในแต่ละประเภท

๓.๔.๗ ปฏิรูปกฎหมายเศรษฐกิจ และกฎ ระเบียบต่างๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจอย่างเป็นธรรม โดยสร้างบรรทัดฐานในการบังคับใช้กฎหมายของผู้ปฏิบัติให้มีความเป็นเอกภาพและเสมอภาค พัฒนาคูคณาและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย ผลักดันให้มีการประกาศใช้กฎหมายใหม่ๆ เพื่อรองรับการเปิดเสรี เช่น กฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ ศึกษาทบทวนกฎหมายที่เอื้อต่อการพัฒนาการผลิตและบริการสร้างสรรค์และการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา รวมทั้งให้มีกระบวนการบังคับใช้กฎหมายเพื่อพิทักษ์และป้องกันการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ

**๕. ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ
ในภูมิภาค**

ยุทธศาสตร์การสร้างเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค

๑. สถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

ความก้าวหน้าในยุคโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันได้เชื่อมโยงประเทศในภูมิภาคต่างๆ ให้ใกล้ชิดกันมากขึ้น ซึ่งการที่โลกเข้าสู่ช่วงของการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ส่งผลกระทบต่อวงกว้างต่อระบบเศรษฐกิจและการปรับตัวของแต่ละประเทศ ทำให้การกำหนดทิศทางดำเนินนโยบายการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคต่างๆ ทั้งในระดับทวิภาคี และระดับพหุภาคี และภูมิภาคมีความสำคัญเพิ่มมากขึ้น ในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อสร้างอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มกับกลุ่มเศรษฐกิจอื่นๆ ประกอบกับการก้าวสู่ความเป็นโลกหลายศูนย์กลางอันเนื่องจากการขยายตัวของขั้วอำนาจทางเศรษฐกิจใหม่ คือ จีน รัสเซีย อินเดีย และบราซิล (BRIC) จะเพิ่มบทบาทของเศรษฐกิจเอเชียในเวทีโลกมากขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวทำให้ประเทศไทยต้องปรับบทบาทเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการขยายร่วมมือด้านเศรษฐกิจ การค้า การคมนาคมขนส่ง การพัฒนาและแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งทางด้านทรัพยากรมนุษย์ เทคโนโลยี และสารสนเทศกับกลุ่มประเทศต่างๆ ดังนั้นการแสวงหาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและความร่วมมืออื่นๆ กับประเทศต่างๆ ในภูมิภาคจึงมีความจำเป็นมากขึ้น

๑.๑ การรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชีย และการเป็นประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) เป็นความท้าทายและโอกาสใหม่ของประเทศไทย โดยเฉพาะการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ซึ่งมีกำหนดให้สำเร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๘ จะทำให้เกิดความร่วมมือทางเศรษฐกิจ และพัฒนาห่วงโซ่มูลค่าเพิ่มในภูมิภาค (Regional Value Chain) การเพิ่มความสามารถในการแข่งขัน การเพิ่มอำนาจในการต่อรอง และการขยายตลาดจากประชาชนไทย ๖๐ ล้านคน เป็นประชาชนอาเซียนกว่า ๕๕๐ ล้านคน ซึ่งปัจจุบันอาเซียนนับเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของไทย เห็นได้จากมูลค่าการค้าระหว่างไทยและสมาชิกอาเซียน ในปี ๒๕๕๒ มีมูลค่าประมาณ ๕๑,๕๙๐ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๐๕ ของมูลค่าการค้าทั้งหมดของไทย หรือจากตัวเลขการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศสุทธิในปี ๒๕๕๑ จากประเทศในภูมิภาคอาเซียนด้วยกัน มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ ๑๘.๒ ของมูลค่าการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทั้งหมด เมื่อรวมสัดส่วนการลงทุนโดยตรงของ ASEAN+๓ เข้าด้วยกันมีถึงร้อยละ ๓๕.๐๔ ของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทั้งหมด หรือคิดเป็น ๒๐,๘๒๖ ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ขณะเดียวกันอาเซียนได้จัดทำแผนแม่บทอาเซียนว่าด้วยการเชื่อมโยงระหว่างกันในภูมิภาค (The Master Plan on ASEAN Connectivity) ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาระบบเชื่อมโยงทางกายภาพหรือโครงสร้างพื้นฐาน องค์กรสถาบัน และการเชื่อมโยง

ระหว่างคนกับคน ซึ่งคาดว่าจะก่อให้เกิดเครือข่ายการผลิตและการกระจายสินค้าภายในภูมิภาคอาเซียน การขยายเครือข่ายสินค้าและพื้นที่ที่ประกอบกิจกรรมในประเทศสมาชิกอาเซียนเพิ่มขึ้น และการมีบทบาทในเครือข่ายการผลิตและกระจายสินค้าไปสู่ระดับโลกและภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในส่วนของประเทศไทย การรวมตัวกันอย่างใกล้ชิดทางด้านเศรษฐกิจดังกล่าวจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการค้าและการลงทุนให้กับไทย อีกทั้งส่งผลให้ไทยมีศักยภาพที่จะเป็นศูนย์กลางทางการคมนาคมและขนส่งของอาเซียน ที่มีการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ และบุคคล ระหว่างประเทศสมาชิกที่สะดวกขึ้น ทั้งยังสามารถใช้เป็นเวทีผลักดันการแก้ไขปัญหาของเพื่อนบ้าน และเกื้อหนุนความสัมพันธ์ของไทยในกรอบทวิภาคี เช่น ความร่วมมือกับมาเลเซียในการลดเงื่อนไขของปัญหา ๓ จังหวัดชายแดนใต้ นอกจากนี้ อาเซียนยังช่วยส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาค เพื่อเผชิญกับภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนโดยตรง เช่น SARs ไข้หวัดนก การค้ามนุษย์ การต่อต้านการก่อการร้าย ภัยพิบัติทางธรรมชาติ หมอกควัน ยาเสพติด ปัญหาโลกร้อน ปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และปัญหาความยากจน เป็นต้น

๑.๒ ประเทศไทยได้แสดงบทบาทการเป็นหุ้นส่วนการพัฒนาในอนุภูมิภาค ผ่านนโยบายการขอความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน เช่น การขอความร่วมมือในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion Economic Cooperation: GMS) กรอบแผนงานการพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่าย อินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (Indonesia-Malaysia-Thailand Growth Triangle: IMT-GT) ซึ่งเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการบูรณาการศักยภาพระหว่างอนุภูมิภาค เพื่อนำไปสู่การลดช่องว่างอันเกิดจากการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันค่านึงถึงปัจจัยแวดล้อมที่เป็นพลวัตในระบบเศรษฐกิจโลกตามกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งเป็นกรอบทิศทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันในระยะต่อไป

ความพยายามในการร่วมมือดังกล่าวผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าในการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่งเชื่อมต่อระหว่างประเทศ จนกลายเป็นระเบียงการขนส่งของภูมิภาค (Transport Corridor) เช่น แนวเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก เป็นต้น ซึ่งเป็นการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจจากการขยายตลาดความร่วมมือไปสู่ประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเพื่อให้ผู้ประกอบการไทยที่มีศักยภาพเข้าไปดำเนินกิจการเชิงรุก ทั้งนี้ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาการค้าระหว่างประเทศไทยกับประเทศอื่นในภูมิภาคอาเซียน ขยายตัวกว่าร้อยละ ๙ ต่อปี และประเทศไทยได้เปรียบดุลการค้ากับประเทศเพื่อนบ้านเกือบทุกประเทศ

๑.๓ การพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เฉพาะอย่างยิ่งในการก่อสร้างเส้นทางคมนาคม การปรับปรุงด้านศุลกากรและจัดศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ OSS ในบริเวณชายแดนจังหวัดเชียงราย ตาก หนองคาย มุกดาหาร สระแก้ว และสงขลา และมีความก้าวหน้าอย่างสำคัญในกรณีพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนจังหวัดตาก โดยคณะรัฐมนตรีมีมติเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๒ ให้ก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเมยแห่งที่ ๒ ศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ OSS และคลังสินค้า รวมทั้ง มีมติเมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๓ อนุมัติในหลักการกฎหมายจัดตั้ง อปท. รูปแบบพิเศษนครแม่สอด นอกจากนี้ในพื้นที่ชายแดนจังหวัดกาญจนบุรีก็มีความก้าวหน้าที่สำคัญ โดยเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๓ คณะกรรมการพัฒนาระบบบริหารจัดการขนส่งสินค้าและบริหารของประเทศที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน มีมติมอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศประสานงานกับทางการพม่า ในการที่ไทยจะให้การสนับสนุนการพัฒนาโครงการท่าเรือทวายและพื้นที่หลังท่าเพื่อผลักดันให้เป็นศูนย์กลางการขนส่งของภูมิภาค และมอบหมายให้กระทรวงคมนาคมศึกษารายละเอียดการพัฒนาทางหลวงระยะทางกว่า ๑๘๐ กิโลเมตร จากจังหวัดกาญจนบุรีเชื่อมต่อเข้าไปยังท่าเรือทวาย

๑.๔ กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดภัยคุกคามรูปแบบใหม่ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนเชื่อมโยงกันหลายมิติ และยากที่จะแก้ไขได้โดยประเทศเดียว ปัญหาที่สำคัญได้แก่ ปัญหาความมั่นคงมนุษย์ การก่อการร้าย และปัญหาอาชญากรรมข้ามชาติ จึงจำเป็นต้องร่วมมือกันหลายประเทศ ส่งผลให้มีการก่อตั้งกลุ่มความร่วมมือระหว่างประเทศในพื้นที่ภูมิภาคต่างๆ ของโลก

สำหรับประเทศเพื่อนบ้านของไทย (มาเลเซีย พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม) ระบบเศรษฐกิจโดยรวมมีการขยายตัวค่อนข้างสูง แม้จะได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกตกต่ำ ยกเว้นพม่าที่มีภาวะเศรษฐกิจเติบโตอย่างช้าๆ โดยพื้นที่ชายแดน ซึ่งเคยเป็นพื้นที่ปิดนั้นได้เปลี่ยนสภาพไปสู่พื้นที่เปิดกว้างเพื่อการติดต่อคมนาคม การค้า และการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น เกิดสภาวะแวดล้อมที่เกื้อหนุนให้การพัฒนาสามารถดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังมีปัญหาสำคัญที่ต้องร่วมมือกันแก้ไข คือ ปัญหาเขตแดน ปัญหาการทำผิดกฎหมาย และปัญหาความไม่สงบเรียบร้อยบริเวณชายแดน ประกอบกับสถานการณ์ภายในประเทศของไทยยังมีปัญหาหลายประการที่เป็นเงื่อนไขส่งผลกระทบต่อการพัฒนาและการรักษาความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะความขัดแย้งทางการเมืองและความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาและสร้างความเชื่อมั่นจากประชาคมโลก ซึ่งจำเป็นต้องมีการแก้ไขอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

๒. การวิเคราะห์ความเสี่ยงและภูมิคุ้มกัน

๒.๑ ความเสี่ยง การเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้านดังกล่าว ทำให้ประเทศไทยเผชิญความเสี่ยงหลายประการซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาไม่สามารถได้รับประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นใหม่และสร้างผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างประเทศสมาชิกได้อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ

๒.๑.๑ การขับเคลื่อนระบบอำนวยความสะดวกทางการค้าและการขนส่งผ่านแดน และข้ามแดนที่ล่าช้า และการไม่บรรลุผลในการเจรจาข้อตกลงความร่วมมือด้านการขนส่งสินค้าผ่านแดนและข้ามแดนจะส่งผลให้ประเทศไทยเสียเปรียบทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ หลายประเทศยังมีการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษีในการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศภายในภูมิภาค ทำให้ภัยคุกคามจากบริษัทต่างชาติที่มีความได้เปรียบทั้งด้านเงินทุน เทคโนโลยี และความชำนาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะธุรกิจโลจิสติกส์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจในภูมิภาคทำให้ผู้ประกอบการไทยต้องประสบกับสถานการณ์การแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น

๒.๑.๒ ศักยภาพของแรงงานไทยที่ต่ำกว่าประเทศอื่น จะส่งผลให้เกิดความเสียเปรียบทางการค้าการลงทุนระหว่างประเทศ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ที่มีการจัดส่งแรงงานไปทำงานต่างประเทศ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย และเวียดนาม โดยเฉพาะฟิลิปปินส์ ซึ่งแรงงานมีการศึกษาที่ดีกว่า สามารถพูดภาษาอังกฤษได้ มีการจัดองค์กรภาครัฐที่ดีและยังมีองค์กรเอกชนด้านการย้ายถิ่นในฟิลิปปินส์ ซึ่งมีเครือข่ายในต่างประเทศให้บริการและสนับสนุนผู้ย้ายถิ่น ถือเป็นอุปสรรคของการจัดส่งแรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ

๒.๑.๓ ผลเสียที่มาพร้อมกับประโยชน์ทางการค้า อาจถูกใช้เป็นข้ออ้างเพื่อกีดกันทางการค้าของไทย ได้แก่ การค้ามนุษย์ ปัญหาแรงงานต่างด้าว ปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดต่อ ปัญหาการค้าอาวุธข้ามพรมแดน ปัญหาอาชญากรรม การก่อการร้าย การรวมกลุ่มเป็นจำนวนมากจนกระทบต่อความมั่นคงและวิถีชีวิตของคนไทยในพื้นที่ รวมทั้งประเด็นสิทธิ สวัสดิการของแรงงานต่างด้าวและเด็กไร้สัญชาติ

๒.๒ ภูมิคุ้มกัน ความเสี่ยงดังกล่าวเป็นสิ่งท้าทายของประเทศไทยที่ต้องคำนึงถึง เพื่อกำหนดนโยบายในการป้องกันและบรรเทาปัญหาที่จะเกิดขึ้น ตลอดจนการกำหนดนโยบายความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในระดับอนุภูมิภาค ให้มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาในระดับภูมิภาค เพื่อให้ประเทศไทยได้รับประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาประเทศ ดังนี้

- ๒.๒.๑ **การกำหนดบทบาทและทิศทางพัฒนาของประเทศที่จะกระตุ้นให้เกิดการเติบโตและเชื่อมโยงของสาขาเศรษฐกิจบนโครงข่ายคมนาคมระหว่างประเทศ** ในปัจจุบันและที่จะดำเนินการเพิ่มเติมในอนาคต จนสามารถยกระดับให้เป็นเส้นทางการค้าและการลงทุนของภูมิภาค (Economic Corridor) อย่างเต็มศักยภาพ
- ๒.๒.๒ **การสร้างความเข้มแข็งและการพัฒนาความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการไทยให้ทันกับสถานการณ์การเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว** เพื่อเสริมสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจและเพิ่มระดับความเชื่อมั่นของประเทศไทยในเวทีระหว่างประเทศ
- ๒.๒.๓ **การใช้ศักยภาพความได้เปรียบของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ และศักยภาพของพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เพื่อสร้างฐานการผลิตให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก** ซึ่งจำเป็นต้องวางทิศทางการพัฒนาพื้นที่ของประเทศไทยให้สอดคล้องกับโอกาสและศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละภูมิภาค โดยเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างประเทศของกลุ่มเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (GMS) และความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) รวมทั้งเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดจีน-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) ให้เป็นโอกาสในการพัฒนาพื้นที่เมืองและชุมชนศูนย์กลางในภูมิภาคที่สำคัญของประเทศ เพื่อก่อให้เกิดการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น และสร้างความสมดุลของการพัฒนา
- ๒.๒.๔ **การพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดนแบบมีสมดุล และการจัดระบบบริหารแรงงานต่างด้าวแบบองค์รวม** จะสร้างโอกาสให้พื้นที่ชายแดนของไทยสามารถพัฒนาเป็นฐานการค้าและฐานการผลิตร่วมกับประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นเครื่องมือในการลดช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมด้วยการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ชายแดนโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมและวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น
- ๒.๒.๕ **การรับมือกับความเสี่ยงด้านความมั่นคง** ทั้งที่มาจากปัญหาการก่อความไม่สงบ ปัญหาการก่อการร้าย การรับมือวิกฤตเศรษฐกิจและการแข่งขันด้านต่างๆ ในเวทีระหว่างประเทศ รวมทั้งภัยพิบัติทางธรรมชาติ จำเป็นต้องมีการปรับวิธีคิด ปรับโครงสร้าง ปรับนโยบาย ยุทธศาสตร์ และการบริหารจัดการใหม่ โดยให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการวิกฤตการณ์ (Crisis Management) การเตรียมความพร้อมเพื่อการตอบสนองอย่างฉับไว (Rapid Response Capability) และการกู้วินาศภัยในภาวะฉุกเฉิน (Consequence Management) ครอบคลุมถึงการเตรียมความพร้อม การวางมาตรการป้องกันและแก้ไขเมื่อเกิดภาวะฉุกเฉิน และมาตรการฟื้นฟูภายหลังเกิดเหตุการณ์

๓. แนวทางการพัฒนา

๓.๑ วัตถุประสงค์

- ๓.๑.๑ **เตรียมพร้อมและปรับตัวเข้าสู่บริบทโลกและภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป** โดยเฉพาะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) และการสร้างความเชื่อมโยงด้านการค้าการลงทุนกับขีดเศรษฐกิจที่ขยายตัวสูงและประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสามารถในการแข่งขันของไทยในเวทีโลก
- ๓.๑.๒ **เสริมสร้างความได้เปรียบเชิงเศรษฐกิจจากศักยภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจของประเทศ** โดยดำเนินงานความร่วมมือในภูมิภาคและอนุภูมิภาค เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทางด้านพลังงาน อาหาร และแรงงาน ตามแนวทางการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของไทย
- ๓.๑.๓ **ส่งเสริมบทบาทไทยในเวทีระหว่างประเทศให้เด่นชัด** โดยสร้างสัมพันธ์กับภาคีการพัฒนา บริหารจัดการถ่วงดุลอำนาจของประเทศจากนอกภูมิภาค ลดช่องว่างการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน และเสริมสร้างความเชื่อมโยงทางสังคมและวัฒนธรรมของไทยในทุกระดับกับประเทศในภูมิภาค
- ๓.๑.๔ **บรรเทาผลกระทบเชิงลบและประเด็นปัญหาร่วมระหว่างประเทศ** อันเนื่องมาจากบริบทโลกและภูมิภาคที่เปลี่ยนแปลงไป ครอบคลุมถึงภัยก่อการร้าย และอาชญากรรมข้ามชาติ ปัญหายาเสพติด โรคอุบัติใหม่ และภัยพิบัติทางธรรมชาติที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ

๓.๒ เป้าหมายการพัฒนา

- ๓.๒.๑ **ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากประชาคมอาเซียนและประเทศเพื่อนบ้าน** ในการเป็นศูนย์กลางธุรกิจและการค้าของภูมิภาค อันจะนำไปสู่ความมั่นคงและความรุ่งเรืองร่วมกันของภูมิภาค
- ๓.๒.๒ **เพิ่มการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลงทางการค้าเสรีให้มากขึ้น** โดยมีเป้าหมายจะเพิ่มสัดส่วนการใช้สิทธิประโยชน์จากความตกลงการค้าเสรีต่อมูลค่าการส่งออกจากร้อยละ ๒๙ ในปี ๒๕๕๒ เป็นร้อยละ ๕๐ ในปี ๒๕๕๙
- ๓.๒.๓ **ลดต้นทุนการประกอบธุรกิจภายในประเทศและระหว่างประเทศภายในภูมิภาค** โดยลดสัดส่วนต้นทุนโลจิสติกส์ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศเป็นร้อยละ ๑๖ ภายในปี ๒๕๕๙ เพิ่มสัดส่วนการขนส่งสินค้าทางรางให้สูงขึ้นเป็นร้อยละ ๕ ภายในปี ๒๕๕๙

- ๓.๒.๔ **สร้างฐานเศรษฐกิจของประเทศ**โดยอาศัยความได้เปรียบด้านที่ตั้งและประสิทธิภาพของโครงสร้างพื้นฐานและระบบอำนวยความสะดวกทางการค้าข้ามแดนและผ่านแดน โดยเพิ่มอันดับความสามารถในการอำนวยความสะดวกทางการค้าของประเทศไทย (Enabling Trade Index) ในส่วนของการบริหารจัดการจุดผ่านแดน (Border Administration) ให้สูงขึ้นเป็นอันดับ ๒ ของภูมิภาคอาเซียน
- ๓.๒.๕ **พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการในภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง**ให้สามารถเชื่อมโยงการค้าและการลงทุนกับประเทศอื่นในภูมิภาค โดยเพิ่มจำนวนบุคลากรที่ผ่านการอบรมจากหลักสูตรที่ได้มาตรฐานสากล ให้สามารถประกอบธุรกิจระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- ๓.๒.๖ **ลดปัญหาการก่อการร้ายและอาชญากรรม ยาเสพติด และภัยพิบัติ** ภายใต้วามร่วมมือกับมิตรประเทศที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

๓.๓ แนวทางการพัฒนา

- ๓.๓.๑ **สร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน** โดยผลักดันให้อาเซียนมีบทบาทนำที่สร้างสรรคในเวทีระหว่างประเทศ ยกกระตบการให้บริการด้านสุขภาพและบริการด้านสาธารณสุข ทั้งบุคลากรและมาตรฐานการให้บริการเพื่อก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการให้บริการสุขภาพของภูมิภาค (Medical Hub) รวมทั้งเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันการศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ตลอดจนการยกระดับทักษะฝีมือแรงงานและทักษะด้านภาษาเพื่อเตรียมความพร้อมของแรงงานไทยเข้าสู่ตลาดแรงงานในภูมิภาคอาเซียน
- ๓.๓.๒ **ขยายความร่วมมือภายใต้กรอบความร่วมมือต่างๆ และความเป็นหุ้นส่วนกับประเทศคู่ค้าของไทยในภูมิภาคต่างๆ** โดยเฉพาะความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง ๖ ประเทศ (GMS) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิระวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง (ACMECS) การพัฒนาเขตเศรษฐกิจสามฝ่ายอินโดนีเซีย-มาเลเซีย-ไทย (IMT-GT) ความริเริ่มแห่งอ่าวเบงกอลสำหรับความร่วมมือหลากหลายสาขาทางวิชาการและเศรษฐกิจ (BIMSTEC) และความร่วมมือภายใต้คณะกรรมการว่าด้วยยุทธศาสตร์ร่วมในการพัฒนาพื้นที่ชายแดนไทย-มาเลเซีย (JDC) โดย
- (๑) พัฒนาการขนส่งและโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพและได้มาตรฐานสากล โดยเฉพาะรูปแบบบริการขนส่งที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน การพัฒนาระบบเครือข่ายและการบริหารเครือข่ายธุรกิจของภาคบริการขนส่งและโลจิสติกส์ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานในภูมิภาค เพื่อให้สามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันและเกิดการถ่ายถอดองค์ความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การลดต้นทุนการทำธุรกิจ การปรับปรุงประสิทธิภาพระบบอำนวยความสะดวกการเดินทาง การค้า และการขนส่งสินค้าผ่านแดนและข้ามแดน

- (๒) ปรับปรุงกฎระเบียบการขนส่งคนและสินค้าที่เกี่ยวข้องเพื่อลดจำนวนเอกสาร ต้นทุนการดำเนินงาน และระยะเวลาที่ใช้ในกระบวนการขนส่งผ่านแดนและข้ามแดน
- (๓) พัฒนาบุคลากรในธุรกิจการขนส่งและโลจิสติกส์ เพื่อเพิ่มศักยภาพของภาคเอกชนไทยทั้งในด้านทักษะภาษาต่างประเทศ และความรู้ด้านการบริหารจัดการโลจิสติกส์ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประกอบการไทยสามารถเชื่อมโยงการค้าในธุรกิจขนส่งและโลจิสติกส์ได้ตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทาน ทั้งในระดับภายในประเทศและระหว่างประเทศ

๓.๓.๓ ปรับปรุงและเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคีการพัฒนาตั้งแต่ระดับชุมชนท้องถิ่น ให้พร้อมต่อการเชื่อมโยงทิศทางการพัฒนาที่เปลี่ยนแปลงในบริบทโลก อาเซียน และอนุภูมิภาค โดย

- (๑) เสริมสร้างศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้รับรู้และเตรียมพร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยการพัฒนาองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- (๒) สนับสนุนกลไกการพัฒนาระดับพื้นที่ โดยเฉพาะคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (กบจ.) คณะกรรมการบริหารงานกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (กบก.) คณะกรรมการ กรอ. จังหวัด และคณะกรรมการ กรอ. กลุ่มจังหวัด รวมทั้งหน่วยงานด้านความมั่นคงในพื้นที่ อาทิ กอ.รมน. จังหวัด ในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดชายแดน ให้สามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ในทิศทางที่สอดคล้องกับนโยบายระหว่างประเทศ
- (๓) ส่งเสริมศักยภาพด้านวิชาการและเครือข่ายของสถาบันการศึกษาของไทย เพื่อสร้างความใกล้ชิดทางสังคม วัฒนธรรม และปฏิสัมพันธ์กับประเทศในอนุภูมิภาค

๓.๓.๔ สนับสนุนการเปิดการค้าเสรีและวางแนวทางป้องกันผลเสียที่จะเกิดขึ้น โดย

- (๑) เร่งปฏิรูปกฎหมายเศรษฐกิจ และกฎ ระเบียบต่างๆ ให้เอื้อประโยชน์ต่อการประกอบธุรกิจการค้า การลงทุน อย่างเป็นธรรม และผลักดันให้มีการประกาศใช้กฎหมายใหม่ๆ เพื่อรองรับการเปิดเสรี เช่น กฎหมายเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ รวมทั้งจัดทำกรอบแนวทางมาตรการตามกฎหมาย เพื่อสร้างบรรทัดฐานในการบังคับใช้กฎหมายของผู้ปฏิบัติให้มีความเป็นเอกภาพและเสมอภาค ตลอดจนพัฒนาบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายใหม่ ๆ ที่รองรับการเปิดเสรีทางการค้า

- (๒) ส่งเสริมการจดสิทธิบัตร การคุ้มครองและบริหารจัดการทรัพย์สินทางปัญญา การแบ่งปันผลประโยชน์ระหว่างสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย และนักวิจัย รวมถึงสิทธิในการครอบครองลิขสิทธิ์ในผลิตภัณฑ์ที่มีการกลไกสนับสนุนการจดสิทธิบัตรในต่างประเทศ

๓.๓.๕ พัฒนารฐานลงทุนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในภูมิภาค มุ่งเน้นความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้านในการสร้างฐานการผลิตตามแนว Economic Corridor ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์เชิงพื้นที่ที่สามารถสนองตอบการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ โดย

- (๑) พัฒนาพื้นที่ในภูมิภาคต่างๆ ของประเทศให้เชื่อมโยงกับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เพื่อเป็นฐานการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม การเกษตรและการแปรรูปการเกษตร และการท่องเที่ยวในภูมิภาค โดยเฉพาะการพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงทางเศรษฐกิจตามแนวตะวันออก-ตะวันตก และตามแนวเหนือ-ใต้
- (๒) พัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนและเมืองชายแดนให้มีบทบาทการเป็นประตูเชื่อมโยงเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนที่พัฒนาต่อเนื่องและพื้นที่ใหม่ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง ระบบโลจิสติกส์ มาตรฐานการให้บริการและอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน ชีตความสามารถของบุคลากรและผู้ประกอบการท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนการพัฒนาการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และความสามารถในการสกัดกั้นแรงงาน ยาเสพติดและสิ่งผิดกฎหมายข้ามแดน โดยคำนึงถึงศักยภาพด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของพื้นที่ และความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงระหว่างประเทศ
- (๓) บูรณาการแผนพัฒนาพื้นที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเชื่อมโยงแผนพัฒนาเพื่อให้บรรลุประโยชน์ร่วมทั้งในด้านความมั่นคงและเสถียรภาพของพื้นที่ ซึ่งเป็นปัจจัยเริ่มแรกของการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และเพื่อให้เกิดการพัฒนาจากระบบการผลิตร่วมที่สร้างสรรค์ประโยชน์ที่ทัดเทียมระหว่างกัน จากการบริหาร การจัดสรรและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและแรงงานที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน

๓.๓.๖ สร้างความเป็นหุ้นส่วนทางเศรษฐกิจในภูมิภาคด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การเคลื่อนย้ายแรงงาน และการส่งเสริมแรงงานไทยในต่างประเทศ ในลักษณะเกื้อกูลกัน ผ่านกิจกรรมเชื่อมโยงห่วงโซ่การผลิตและการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างกันอย่างเสรีและมีประสิทธิภาพ โดย

- (๑) เร่งดำเนินการด้านการยอมรับมาตรฐานฝีมือระหว่างประเทศเพื่ออำนวยความสะดวกการเคลื่อนย้ายแรงงาน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของไทยและประเทศเพื่อนบ้านไปพร้อมกัน รองรับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจภายในประเทศและอนุภูมิภาค และการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของไทยในอนาคตอันใกล้
- (๒) ส่งเสริมผู้ประกอบการไทยในการขยายการลงทุนไปสู่ต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานและวัตถุดิบในประเทศ และใช้ประโยชน์จากสิทธิพิเศษ (GSP) ของประเทศเพื่อนบ้านในการผลิตเพื่อส่งออก โดยการสร้างตราสัญลักษณ์ และสร้างเครือข่ายธุรกิจ โดยการหาตัวแทนและหุ้นส่วนในต่างประเทศ การสนับสนุนด้านสินเชื่อ การให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดตั้งธุรกิจและการเข้าสู่ตลาดต่างประเทศ การจัดตั้งหอการค้าและสมาคมธุรกิจเอกชนไทยในต่างประเทศ การส่งเสริมให้ผู้ประกอบการและผู้ส่งออกไทยใช้สิทธิพิเศษทางการค้าตามข้อตกลงทางการค้าต่างๆ
- (๓) คัดกรองและส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์ของคนไทยและแรงงานไทยในต่างประเทศ และสนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนไทยในต่างประเทศ โดยการให้ความรู้ด้านกฎหมายท้องถิ่น สนับสนุนกิจกรรมคนไทย เสริมสร้างชุมชนไทยในต่างประเทศให้อยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีคุณภาพชีวิตที่ดี สนับสนุนการฝึกอบรมทักษะฝีมือและทักษะการใช้ภาษา การสร้างหลักประกัน การคุ้มครองดูแลการจัดส่งแรงงานไปทำงานในต่างประเทศ และการติดตามดูแลช่วยเหลือคนไทยที่ประสบปัญหาในต่างประเทศ และคุ้มครองสิทธิประโยชน์แรงงานไทยในต่างประเทศให้ได้รับประโยชน์ตามที่กฎหมายกำหนด

๓.๓.๗ เสริมสร้างความร่วมมือที่ดีระหว่างประเทศในการสนับสนุนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีจริยธรรมไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดย

- (๑) ดำเนินการตามพันธกรณีระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิ อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศโลกและพิธีสารโตเกียว สนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยทรัพยากรพันธุกรรมพืชเพื่ออาหารและการเกษตร อนุสัญญาบาเซลว่าด้วยการควบคุมเคลื่อนย้ายและกำจัดของเสียอันตรายข้ามแดน และความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของแม่น้ำโขง

- (๒) เสริมสร้างการผลิตและบริโภคสินค้าและบริการที่นำสู่การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ลดมลพิษ ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การขยายอุตสาหกรรมสีเขียว การใช้พลังงานทดแทน การผลิตที่มีคาร์บอนต่ำ การบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการเผยแพร่ความรู้เรื่องเทคโนโลยีที่มีประสิทธิผลในการนำไปใช้ได้เหมาะสมและมีต้นทุนที่ต่ำ การสร้างแรงจูงใจในภาคเอกชน และการสร้างหุ้นส่วนความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน

๓.๓.๘ **ป้องกันภัยจากการก่อการร้ายและอาชญากรรม ยาเสพติด ภัยพิบัติ และเชื้อโรค** ที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมั่นคงในภูมิภาค โดย

- (๑) พัฒนาศักยภาพและความพร้อมในการป้องกันและแก้ปัญหาข้ามชาติ ด้านการก่อการร้าย ปัญหายาเสพติด และการหลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ เพื่อลดผลกระทบจากการเปิดเสรีและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ควบคู่ไปกับการปรับปรุงระบบการเข้าเมือง การจัดระเบียบชายแดน การจัดระบบแรงงานต่างด้าว และการแก้ไขปัญหาสถานะและสิทธิของบุคคลที่ชัดเจน
- (๒) เตรียมพร้อมรับภัยพิบัติทางธรรมชาติและเหตุฉุกเฉิน โดยพัฒนาศักยภาพและความร่วมมือภายในภูมิภาค เพื่อพร้อมรับมือต่อเหตุการณ์ฉุกเฉินและภัยทางธรรมชาติ โดยการสร้างความยืดหยุ่นทางธุรกิจ เร่งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและเอกชน เพื่อปกป้องธุรกิจ การค้า และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ผ่านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ
- (๓) ร่วมมือในการป้องกันการติดเชื้อและการแพร่ระบาดของโรคภัยประเภทที่เกิดขึ้นใหม่ในโลก โดยสร้างศักยภาพในการเตรียมความพร้อมรับการดูแลด้านสาธารณสุข รวมทั้งการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่และโรคระบาดซ้ำ

---

๖. ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

๑. สถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรธรรมชาติของไทยเสื่อมโทรมลงมาก มีพื้นที่ป่าไม้เหลือเพียง ๙๙. ๑๖ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๓๐.๙ ในปี ๒๕๔๙ พื้นที่ป่าต้นน้ำ ๑๔ ล้านไร่ อยู่ในขั้นวิกฤติ ขณะที่พื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มขึ้นจาก ๑.๕ ล้านไร่ในปี ๒๕๔๗ เป็น ๑.๗ ล้านไร่ในปี ๒๕๔๙ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพมีแนวโน้มสูงขึ้น ดินที่คุณภาพเสื่อมโทรมมีถึงร้อยละ ๖๐ การขยายตัวของเมืองรุกพื้นที่เกษตรกรรมมีมากขึ้น พื้นที่ชายฝั่งใน ๒๒ จังหวัด รอบอ่าวไทยมีแนวโน้มที่ถูกกัดเซาะเพิ่มขึ้น การขาดแคลนน้ำเพิ่มความรุนแรงขึ้นจากความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มขึ้น โดยปัจจุบันมีปริมาณน้ำต้นทุนเพียง ๒ ใน ๓ ของความต้องการใช้น้ำเท่านั้น

ขณะที่สถานการณ์มลพิษด้านต่างๆ เช่น มลพิษทางอากาศ น้ำ และขยะมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การขยายตัวของชุมชน และพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย ทั้งนี้ภาคการผลิตไฟฟ้า คมนาคมขนส่ง และอุตสาหกรรมปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ๑๙๓,๗๘๙ พันตัน หรือร้อยละ ๙๘ ของการปล่อยสารมลพิษทางอากาศทั้งหมด ส่วนน้ำบาดาลในหลายพื้นที่มีการปนเปื้อนจากสารเคมีที่เป็นอันตราย มูลฝอยชุมชนได้รับการกำจัดอย่างถูกต้องเพียงร้อยละ ๓๘ และมีอัตราการนำกลับมาใช้ประโยชน์ใหม่ เพียงร้อยละ ๒๓ สำหรับของเสียอันตรายเกิดขึ้นประมาณ ๑.๘๖ ล้านตันในปี ๒๕๕๑ ซึ่งเกิดจากภาคอุตสาหกรรมร้อยละ ๗๘ นอกจากนี้ การเกิดอุบัติเหตุจากสารเคมีมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น

๒. การวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงและภูมิคุ้มกัน

๒.๑ ปัจจัยเสี่ยง

๒.๑.๑ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะส่งผลให้สถานการณ์และแนวโน้มทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น ประเทศไทยมีความเปราะบาง (Vulnerable) หลายด้านและมีแนวโน้มที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ดังนี้

- (๑) การสูญเสียพื้นที่ชายฝั่ง พื้นที่ชายฝั่งประเทศไทยที่มีความเสี่ยงสูงที่จะได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในอนาคตอย่างรุนแรง ทั้งจากปัญหาชายฝั่งถูกกัดเซาะ รวมถึงแนวโน้มการเพิ่มสูงขึ้นของระดับน้ำทะเล ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การประกอบอาชีพและแหล่งที่อยู่อาศัยของประชาชน ทำให้เกิดการย้ายถิ่นฐาน

- (๒) **การขาดแคลนทรัพยากรน้ำ** จากการศึกษาปริมาณฝนที่มีความแปรปรวนในหลายพื้นที่ ส่งผลให้สมดุลน้ำมีแนวโน้มลดลง รวมทั้งมีปริมาณน้ำจืดเพื่อการบริโภคต่อหัวต่ำ
- (๓) **ความไม่มั่นคงด้านอาหาร** การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศมีแนวโน้มทำให้ผลผลิตทางเกษตรที่สำคัญของไทยลดลง อาทิ ข้าว น้ำตาล และมันสำปะหลัง ประกอบกับการหันมาผลิตพลังงานทดแทนจากพืชอาจส่งผลกระทบต่อราคาและความมั่นคงด้านอาหารในที่สุด
- (๔) **ภัยพิบัติธรรมชาติ** การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศคาดว่าจะเพิ่มภัยพิบัติธรรมชาติทั้งด้านความถี่และระดับความรุนแรงของภัยพิบัติในหลายพื้นที่ของประเทศ ได้แก่ ภัยแล้ง อุทกภัย แผ่นดินถล่ม และวาตภัย ซึ่งกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์ โดยเฉพาะประชากรยากจน ที่มีขีดความสามารถในการรับมือกับผลกระทบด้วยตนเองต่ำ

๒.๑.๒ รูปแบบการผลิตและพฤติกรรมกรรมการบริโภคที่มุ่งเพียงทำให้ทรัพยากรถูกใช้อย่างสิ้นเปลืองโดยไม่คำนึงถึงข้อจำกัด ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย ดังนี้

- (๑) **ประชาชนขาดจิตสำนึกสาธารณะและความตระหนักเกี่ยวกับการบริโภคที่ยั่งยืน** อาจเป็นผลมาจากการขาดความรู้และความเข้าใจ รวมทั้งไม่สามารถเข้าถึงข้อมูล เพราะไม่มีระบบการให้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการตัดสินใจ จึงใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยตามกระแสวัตถุนิยม ก่อให้เกิดน้ำเสีย อากาศเสีย ขยะ และกากของเสียอันตรายเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เมือง
- (๒) **ภาคอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็กส่วนใหญ่ยังคงใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพต่ำในการผลิตและจัดการของเสีย** ทำให้กระทบกับสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรถูกใช้อย่างสิ้นเปลือง ขาดประสิทธิภาพไม่คุ้มค่า และเพิ่มปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกซึ่งเป็นต้นเหตุของภาวะโลกร้อน นอกจากนี้ การออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีวงจรอายุที่สั้นลงภายใต้อิทธิพลของกระแสบริโภคนิยม ทำให้ทรัพยากรถูกใช้หมดไปอย่างรวดเร็ว
- (๓) **ภาคเกษตรเร่งเพิ่มผลผลิตตอบสนองตลาดจนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ** การปลูกพืชเชิงเดี่ยวและขยายพื้นที่ปลูกพื้นที่ป่า ใช้สารเคมีปริมาณมาก ทั้งปุ๋ยและยาปราบศัตรูพืช เหลือเป็นสารตกค้าง ทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน และทำลายความหลากหลายทางชีวภาพในที่สุด

๒.๑.๓ ความขัดแย้งเชิงนโยบายและความอ่อนแอในการบริหารจัดการของภาครัฐ

- (๑) นโยบายการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจมีความขัดแย้งในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะนโยบายส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เปิดรับการย้ายฐานการผลิตของอุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูง ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมย่อยหรือเสื่อมโทรมในทางกลับกัน รัฐธรรมนูญมาตรา ๖๗ (๒) ส่งผลให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานหรือการลงทุนขนาดใหญ่ดำเนินการได้ยากขึ้น ซึ่งแม้จะเป็นผลดีต่อทรัพยากรธรรมชาติ แต่กลับเป็นข้อจำกัดต่อการพัฒนา อาทิ โครงการพลังงานไฟฟ้า อ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ เป็นต้น
- (๒) กลไกการบริหารไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการบูรณาการ ขาดเอกภาพและความโปร่งใส เน้นการสั่งการและควบคุม ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรน้ำและป่าไม้ การบังคับใช้กฎหมายไม่เข้มงวด ไม่เป็นธรรม และไม่โปร่งใส เกิดความไม่เท่าเทียมกัน และเอื้อต่อการทำลายทรัพยากรในบางกรณี นอกจากนี้ การดำเนินงานตามแผนยังขาดความต่อเนื่อง
- (๓) การขาดองค์ความรู้และระบบข้อมูลที่ทันสมัยของภาครัฐ ทำให้การบริหารจัดการของภาครัฐไม่มีประสิทธิผล เช่น ระบบฐานข้อมูลที่ดินและการใช้ที่ดิน การบุกรุกทำลายป่า ตลอดจน การขาดองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ด้านผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศ

๒.๑.๔ กระแสแรงกดดันของประชาคมโลกส่งผลให้ประเทศไทยต้องเตรียมพร้อมรับภาระในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในอนาคตอันใกล้ การเจรจาภายใต้อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับกรอบพันธกรณีในอนาคต (Post Kyoto-๒๐๑๒) รวมทั้งการใช้มาตรการฝ่ายเดียวและความร่วมมือในกรอบทวิภาคีของหลายประเทศคู่ค้าสำคัญ ทำให้การผลิตทั้งด้านเกษตร อุตสาหกรรมและบริการต้องปรับเปลี่ยนวิธีการให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

๒.๒ ภูมิคุ้มกันที่จำเป็นต่อการบริหารฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ

๒.๒.๑ การมีระบบฐานข้อมูลและองค์ความรู้ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมในการปรับตัวเพื่อรองรับผลกระทบจากภาวะโลกร้อน ทั้งด้านภัยพิบัติจากธรรมชาติ โรคระบาด ปัจจัยการผลิตที่ลดลงหรือเปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงการลงทุนด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพและการฟื้นฟูระบบนิเวศ เช่น การป้องกันชายฝั่ง น้ำเค็ม แหล่งกักเก็บน้ำ และการคืนสมดุลและบรรเทาความแห้งแล้ง

- ๒.๒.๒ การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิถีชีวิตไทย และ ความตระหนักถึงประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม จะเป็นภูมิคุ้มกันนำไปสู่สังคมและเศรษฐกิจสีเขียวที่มีแบบแผนการผลิตและบริโภคอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การแก้ไขปัญหาด้วย เทคโนโลยีเพียงอย่างเดียวอาจไม่ทันกับปัญหาที่สะสมอย่างต่อเนื่อง หากประชาชน ยังคงมีพฤติกรรมการบริโภคเกินพอดี ขาดความตระหนัก รักและหวงแหนใน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นพื้นฐานในการเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่ วิธีแห่งการผลิตและบริโภคที่มีความพอดี ประหยัด รู้คุณค่าและยั่งยืน
- ๒.๒.๓ เครื่องมือและกลไกบริหารจัดการเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ และระบบธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม จะช่วยให้การกำหนดนโยบายและมาตรการเอื้อต่อการอนุรักษ์และ ใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ มีองค์ความรู้ ข้อมูล และระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ มีเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์เพื่อสร้าง แรงจูงใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและมลพิษ อีกทั้ง ช่วยให้การบริหารจัดการเกิดความโปร่งใสเป็นธรรมกับทุกภาคส่วนในการเข้าถึงและ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากร
- ๒.๒.๔ ความเข้มแข็งของชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม การที่ชุมชนมีความเข้มแข็งมากขึ้น สามารถรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนได้มากขึ้น รวมทั้งบริหารจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างเหมาะสม ทำให้สามารถอนุรักษ์ และฟื้นฟูฐานทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาที่เน้นการมีส่วนร่วมและยึดหลักเศรษฐกิจ พอเพียง ส่งผลให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพ ภูมิสังคม ทำให้ปรับไปสู่วิถีการพึ่งตนเองและเกิดความยั่งยืนได้

๓. ยุทธศาสตร์

๓.๑ วัตถุประสงค์

- ๓.๑.๑ เพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้มีความอุดมสมบูรณ์ สามารถเอื้อต่อการ ผลิตทั้งภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นฐาน ในการดำรงชีวิตของประชาชนได้อย่างมีความสุข สามารถเข้าถึงทรัพยากรได้อย่าง เสมอภาคและเป็นธรรม

- ๓.๑.๒ เพื่อขับเคลื่อนการผลิตและบริการของประเทศไปสู่การเป็นสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
- ๓.๑.๓ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกัน และเตรียมความพร้อมในการรองรับและปรับตัวต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

๓.๒ เป้าหมายการพัฒนา

- ๓.๒.๑ เพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพให้เพียงพอกับการรักษาระบบนิเวศและการใช้ประโยชน์อย่างสมดุล
- ๓.๒.๒ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเป็นธรรม
- ๓.๒.๓ สร้างขีดความสามารถในการปรับตัวเพื่อรับมือและลดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ปกป้องและลดการสูญเสียพื้นที่เสี่ยงภัยทางเศรษฐกิจและระบบนิเวศ

๓.๓ ตัวชี้วัด

- ๓.๓.๑ พื้นที่ป่าไม้และพื้นที่อนุรักษ์ที่ได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู
- ๓.๓.๒ จำนวนชนิดพันธุ์ที่เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์
- ๓.๓.๓ สัดส่วนมูลค่าของสินค้าที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมต่อสินค้าทั่วไป
- ๓.๓.๔ สัดส่วนการใช้พลังงานต่อมูลค่ารวมของผลผลิตมวลรวมในประเทศ
- ๓.๓.๕ ระบบฐานข้อมูลทรัพยากรที่ถูกต้อง เชื่อถือได้
- ๓.๓.๖ จำนวนชุมชนที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ๓.๓.๗ ปริมาณน้ำท่าและน้ำต้นทุน /มูลค่าความเสียหายจากภัยพิบัติธรรมชาติ
- ๓.๓.๘ มีฐานข้อมูลและแผนที่แสดงพื้นที่เสี่ยงภัยจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ทั้งระดับประเทศ ภาค และจังหวัด

๓.๔ แนวทางการพัฒนา

- ๓.๔.๑ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีแนวทางหลัก ดังนี้
  - (๑) **คุ้มครอง รักษา และฟื้นฟูฐานทรัพยากร** ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ชายฝั่งทะเล แหล่งแร่และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยให้ความสำคัญกับชุมชน ให้สิทธิชุมชน และการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นในการบริหารจัดการ การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และใช้ประโยชน์ เพื่อคงความสมดุลและยั่งยืนของระบบนิเวศ และสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของประชาชน

- (๒) พัฒนาระบบฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ และการจัดการองค์ความรู้ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนและพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการ โดยสนับสนุนให้มีการจัดทำแผนที่แนวเขตที่ดินของรัฐและการใช้ประโยชน์ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ให้เกิดความชัดเจน เพื่อให้ทราบถึงข้อเท็จจริงและสามารถวางระบบการจัดการแก้ไขปัญหาให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ ป่าชายเลน แหล่งน้ำ ที่ดิน และทรัพยากรแร่ โดยให้มีการรายงานต่อสาธารณะเป็นรายปี เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและสถานการณ์ปัญหาทรัพยากรของประเทศ
- (๓) ปรับปรุงการบริหารจัดการที่ดินทั้งระบบ กระจายการถือครองที่ดินให้เกิดความเป็นธรรมและคุ้มครองความมั่นคงและฐานการดำรงชีวิตของเกษตรกรยากจน โดยให้มีการจัดทำระบบสารสนเทศและทะเบียนข้อมูลที่ดินและแผนที่แห่งชาติ แสดงการครอบครองใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทต่างๆ ในที่ดินของรัฐ ที่ดินเอกชน รวมทั้งผู้ถือครองที่ดินโดยไม่มีเอกสารสิทธิ์ เพื่อจำแนกกลุ่มผู้ถือครองที่ดินให้เกิดความชัดเจน เพื่อใช้เป็นข้อมูลการบริหารจัดการและกำหนดมาตรการเพื่อกระจายการถือครองที่ดินให้เป็นธรรม รวมทั้งกำหนดมาตรการป้องกันการสูญเสียกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกรรายย่อย
- (๔) สร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการสร้างรายได้จากการอนุรักษ์ โดยอาศัยกลไกการตลาดก๊าซเรือนกระจกจากการทำลายป่าและความเสื่อมโทรมของป่าในประเทศกำลังพัฒนา การจ่ายค่าชดเชยแลกเปลี่ยนกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ และคาร์บอนเครดิตในภาคป่าไม้ ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากร ต้องการปกป้องดูแลให้คงความอุดมสมบูรณ์ยั่งยืนตลอดไป
- (๕) ปรับปรุงระบบบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบลุ่มน้ำและสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนร่วมพัฒนาแหล่งน้ำ อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดยเร่งฟื้นฟูบำรุงรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำ แหล่งน้ำผิวดินและแหล่งน้ำบาดาลที่มีอยู่ และเพิ่มเติมปริมาณน้ำต้นทุนในแหล่งน้ำที่มีศักยภาพด้วยการผันน้ำระหว่างลุ่มน้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ การจัดการความต้องการใช้น้ำโดยคำนึงถึงความสมดุลและเป็นธรรมในการจัดสรรน้ำให้ภาคการใช้น้ำต่างๆ กับปริมาณน้ำต้นทุนที่มีอยู่ทั้งน้ำผิวดินและน้ำใต้ดิน รวมทั้งพัฒนาระบบพยากรณ์น้ำเพื่อประโยชน์ในการจัดสรรและ

เตือนภัยจากน้ำแล้งและน้ำท่วม และสนับสนุนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการ อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรน้ำ การป้องกันและแก้ไขมลพิษทางน้ำ การป้องกันภัยจากน้ำทั้งน้ำแล้งและน้ำท่วม โดยผสมผสานการจัดการน้ำด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นกับข้อมูลข่าวสาร ความรู้ทางเทคนิควิชาการ และเทคโนโลยีที่ภาครัฐทำหน้าที่สนับสนุน ตลอดจนริเริ่มโครงการพัฒนาแหล่งน้ำในชุมชน เพื่อลดการสร้างแหล่งน้ำขนาดใหญ่ที่มีข้อจำกัดในการหาพื้นที่ที่เหมาะสม และการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในการจัดการน้ำด้วยการขยายเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำ

- (๖) **ส่งเสริมการอนุรักษ์ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพ และแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม** โดยจัดให้มีการคุ้มครองพื้นที่อนุรักษ์และระบบนิเวศที่เปราะบาง ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดของสมุนไพร มีความหลากหลายทางชีวภาพที่สมบูรณ์ และเป็นถิ่นที่อยู่ของพันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่หายากและใกล้สูญพันธุ์ สนับสนุนการใช้ประโยชน์ทรัพยากรชีวภาพเพื่อการพึ่งตนเองและการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและสุขภาพ รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรชีวภาพ เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ภายใต้กลไกการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

๓.๔.๒ การปรับกระบวนการทัศน์การพัฒนาและพฤติกรรมการบริโภคสู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีแนวทางดังนี้

- (๑) **ส่งเสริมให้ประชาชนทุกภาคส่วนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต** เพื่อเป็นต้นแบบของสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและปลูกฝังแนวคิดให้เกิดความตระหนักว่าทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเกื้อกูลต่อการอยู่รอดและการพัฒนาของสังคมมนุษย์ ควบคู่ไปกับการเปลี่ยนแนวคิดจากการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อผลประโยชน์ตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงสุดระยะสั้น สู่การอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน รวมทั้งสร้างค่านิยมการบริโภคที่ยั่งยืน ให้เป็นบรรทัดฐานของสังคม โดยการใช้หลักศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิตตามวิถีไทยเป็นเครื่องมือ เพื่อปลูกฝังค่านิยมการบริโภคอย่างพอเพียง และรณรงค์ให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติในการบริโภคโดยคำนึงถึงความพอดีพอประมาณ ยกย่องและให้เกียรติบุคคลและชุมชนที่เป็นแบบอย่างที่ดีของการบริโภคที่ยั่งยืนบนฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม

- (๒) **สร้างองค์ความรู้ด้านการบริโภคที่ยั่งยืนให้กับประชาชน** ผ่านกระบวนการศึกษาในระบบ โดยบรรจุแนวคิดการบริโภคที่ยั่งยืนในหลักสูตรการเรียนการสอนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรในทุกระดับของการศึกษา หรือเวทีการเรียนรู้ของชุมชนและเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งส่งเสริมการศึกษาวิจัยและต่อยอด เพื่อหาแนวทางการปรับเปลี่ยนสังคมไปสู่การบริโภคที่ยั่งยืน และงานวิจัยด้านการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีการพิจารณาทั้งวัฏจักรชีวิตของผลิตภัณฑ์และบริการ
- (๓) **เพิ่มขีดความสามารถของประชาชนในการเลือกบริโภคสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม** โดยพัฒนาระบบการเผยแพร่และรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ตลอดจนแนวคิดและแนวปฏิบัติด้านการบริโภคของภาคประชาชน การนำกลยุทธ์การตลาดเพื่อสังคม (Social Marketing) มาใช้ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการบริโภคที่ไม่ยั่งยืน เพื่อให้ผู้บริโภคมีองค์ความรู้เพียงพอต่อการตัดสินใจเลือกซื้อสินค้าและบริการ ที่มีกรรมวิธีการผลิตที่ช่วยรักษาสิ่งแวดล้อม หรือสินค้าและบริการที่มีการปล่อยคาร์บอนต่ำ
- (๔) **เสริมสร้างกลไกคุ้มครองผู้บริโภค และส่งเสริมเครือข่าย สื่อ โฆษณา และประชาสัมพันธ์ให้เข้ามามีบทบาทในการปรับเปลี่ยนสังคมไปสู่การบริโภคที่ยั่งยืน** โดยสร้างความเข้มแข็งของกลไกการคุ้มครองสิทธิผู้บริโภค จากการให้ข้อมูลทางเดียวที่มีลักษณะครอบงำหรือบิดเบือนค่านิยมที่มีต่อสินค้าหรือบริการ จากสื่อประเภทต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน ปรับปรุงกฎหมายควบคุมและกำกับดูแลสื่อ ให้เผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้บริโภคอย่างมีความรับผิดชอบ และเข้ามามีบทบาทในการปรับเปลี่ยนสังคมไปสู่การบริโภคที่ยั่งยืน รวมทั้งจัดให้มีเครือข่ายให้ความรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อส่งเสริมให้ธุรกิจด้านการผลิตสื่อและโฆษณาตระหนักถึงความสำคัญ เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีจิตสำนึกเรื่องการบริโภคที่ยั่งยืน สามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการผลิตสื่อเผยแพร่โฆษณาที่เอื้อต่อรูปแบบการบริโภคที่ยั่งยืน
- ๓.๔.๓ **การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรของภาคการผลิตและบริการเพื่อนำไปสู่สังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม** มีแนวทางสำคัญ ดังนี้
- (๑) **ปรับระบบการผลิตของภาคอุตสาหกรรมให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม** ตลอดจนห่วงโซ่อุปทานการผลิต โดยสนับสนุนด้านสินเชื่อและสิทธิพิเศษด้านภาษีให้กับอุตสาหกรรมที่มีการใช้ทรัพยากรและพลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ปรับนโยบายส่งเสริมการลงทุนให้เอื้อสิทธิประโยชน์มากขึ้นสำหรับ

อุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อาทิ อุตสาหกรรมพลาสติกชีวภาพ และอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน เป็นต้น และไม่สนับสนุนการลงทุนใน อุตสาหกรรมที่ก่อมลพิษสูง ส่งเสริมการออกแบบ พัฒนา และผลิตผลิตภัณฑ์ ที่ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ให้ปรับเปลี่ยนสู่เทคโนโลยีสะอาด ตลอดจนสนับสนุนการอยู่ร่วมกันของ อุตสาหกรรมและชุมชนอย่างยั่งยืนในลักษณะเมืองอุตสาหกรรมเชิงนิเวศ ที่มี การใช้ทรัพยากรหมุนเวียนให้ได้มากที่สุด และบริหารจัดการวัตุดิบ และของ เสียอย่างเป็นระบบครบวงจร ส่งเสริมภาคเอกชนให้มีการปรับตัวดำเนินธุรกิจ ภายใต้ความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility : CSR) มากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมแนวคิดในการทำธุรกิจเพื่อสังคมโดยเฉพาะ (Social Enterprise : SE)

- (๒) **ส่งเสริมการทำเกษตรที่เกื้อกูลกับระบบนิเวศ** ตามแนวคิดของการ ทำเกษตรแบบยั่งยืน เพื่อการพึ่งตนเองได้ ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีความ มั่นคงทางด้านอาหาร และสามารถลดความเสี่ยง (Risk Management) จาก ความผันผวนด้านราคา โดยส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เกษตรผสมผสาน วนเกษตร และเกษตรทฤษฎีใหม่ และรณรงค์ให้เกษตรกรใช้สารชีวภาพ ทดแทนการใช้สารเคมีการเกษตร เพื่อลดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะเป็นการลดต้นทุนการผลิต และเพิ่มประสิทธิภาพการ ผลิตในระยะยาว และพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับสภาวะและ ภูมิสังคมของประเทศ ปรับระบบการใช้ที่ดิน และการค้ำควาชนิดพันธุ์ที่ สามารถปลูกได้ในที่ที่ทนสภาพอากาศร้อนจัดและหนาวจัด หรือทนแล้ง
- (๓) **ส่งเสริมภาคบริการให้เป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจ** เพื่อสร้างงาน สร้าง รายได้ และกระจายรายได้สู่ชุมชน โดยส่งเสริมธุรกิจบริการที่มีผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมน้อยและประเทศไทยมีศักยภาพสูง เช่น การท่องเที่ยว รักษาพยาบาลและสุขภาพ รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกำหนด ทิศทางการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับศักยภาพการรองรับ ของพื้นที่ เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ตลอดจน ส่งเสริมองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถนำไปสู่การผลิตและต่อ ยอดสินค้าและบริการที่ช่วยลดภาวะโลกร้อน และสินค้าและบริการเชิง สร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจสีเขียว
- (๔) **สร้างโอกาสทางการตลาดให้กับสินค้าหรือบริการที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม** โดยขยายผลการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมของ ภาครัฐให้ครอบคลุมกว้างขวางถึงระดับท้องถิ่น ให้สิทธิพิเศษด้านภาษีกับ

ผู้ประกอบการหรือสินค้าและบริการ เพื่อให้สามารถแข่งขันกับสินค้าอื่นๆ กำหนดหลักเกณฑ์และให้รางวัลกับหน่วยงานของรัฐที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบฉลากสิ่งแวดล้อม เช่น ฉลากเขียว ฉลากคาร์บอนไปไม่เขียว เป็นต้น เพิ่มขีดความสามารถของหน่วยงานที่รับผิดชอบให้สามารถเผยแพร่ข้อมูลการลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ผ่านสินค้าและบริการ โดยพัฒนาและจัดทำฐานข้อมูลสินค้าฉลากเขียว ฉลากที่แสดงปริมาณคาร์บอนฟุตพริ้นต์ ตลอดจนส่งเสริมการจัดซื้อจัดจ้างที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในองค์การเอกชนผ่านห่วงโซ่อุปทานหรือการจัดการสิ่งแวดล้อมผ่านคู่ค้าทางธุรกิจ (Greening the Supply Chains)

๓.๔.๔ การจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน มีแนวทางสำคัญ ดังนี้

- (๑) **พัฒนาเมืองที่เน้นการวางผังเมืองที่มีการผสมผสานวัฒนธรรม สังคม ระบบนิเวศเข้าด้วยกัน** พัฒนาเมืองแบบกระชับและให้ความสำคัญกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในพื้นที่เมืองโดยใช้เทคโนโลยีการออกแบบอาคาร ที่อยู่อาศัยที่ประหยัดพลังงาน การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนและระบบขนส่งสาธารณะอื่นๆ ที่มีความครอบคลุม และสามารถให้บริการแก่ประชาชนทุกกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีการจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองอย่างบูรณาการด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสมทั้งในด้านการจัดการน้ำเสีย และขยะมูลฝอย ภายใต้หลักการ Reduce Reuse และ Recycle ตลอดจนส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นให้สามารถบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และมีการกำกับการใช้ประโยชน์ที่ดินตามผังเมืองอย่างเข้มข้น
- (๒) **พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการบรรเทาผลกระทบสิ่งแวดล้อมและชุมชน** พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมโดยให้ความสำคัญลำดับสูงกับการลดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนในพื้นที่โครงการ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานในภาคขนส่ง โลกจิสดิกส์โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการขนส่งจากการขนส่งทางถนนไปสู่การขนส่งทางราง ส่งเสริมการใช้ระบบขนส่งมวลชนสาธารณะ และการพัฒนาอุตสาหกรรมรถยนต์พลังงานไฟฟ้า เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ลดการใช้เชื้อเพลิงและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกออกสู่บรรยากาศ

๓.๔.๕ การยกระดับขีดความสามารถในการปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เพื่อให้สังคมมีความยืดหยุ่นและมีภูมิคุ้มกัน มีแนวทางสำคัญ ดังนี้

- (๑) **พัฒนาองค์ความรู้ และระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ** โดยทำการศึกษาวิจัย และพัฒนาความรู้ในการคาดการณ์ ประเมินความเสี่ยง ความเปราะบางเพื่อวางแผนเตรียมการรับมือ และจัดการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม และประเมินผลกระทบที่จะเกิดขึ้นให้มีความละเอียดเป็นรายสาขา และมีความแม่นยำมากขึ้น ทั้งต่อระบบนิเวศป่าไม้ ความหลากหลายทางชีวภาพ พื้นที่ชายฝั่ง การขาดแคลนน้ำ ภัยธรรมชาติ และภาคการผลิตที่สำคัญของประเทศ รวมถึงการจัดทำระบบฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อป้องกันพื้นที่เสี่ยงภัย พัฒนาเครือข่ายความรู้ และการมีส่วนร่วม สนับสนุนการวิจัยพัฒนาทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลดก๊าซเรือนกระจกและการปรับตัว สร้างนักวิจัยและเครือข่ายวิจัยด้านการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ จัดหลักสูตรการศึกษาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พัฒนาระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ ฐานข้อมูลก๊าซเรือนกระจกของประเทศ ข้อมูลการปล่อยก๊าซเรือนกระจกรายสาขาให้ทันสมัยและมีมาตรฐาน และเผยแพร่ฐานข้อมูลและองค์ความรู้ให้ทุกภาคส่วนได้ทราบ
- (๒) **พัฒนาเครื่องมือในการบริหารจัดการเพื่อรับมือกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ** โดยสร้างองค์ความรู้และจัดทำฐานข้อมูลก๊าซเรือนกระจกของประเทศ พัฒนาระบบติดตามประเมินผลโครงการกลไกการพัฒนาที่สะอาด (Clean Development Mechanism: CDM) จัดทำระบบ National Registry System สำหรับการจัดตั้งตลาดคาร์บอนต่อไปในอนาคต กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และวิธีการจัดเก็บภาษีสิ่งแวดล้อม ค่าธรรมเนียม และการใช้เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์อื่นๆ ส่งเสริมการนำฉลากสิ่งแวดล้อมหรือฉลากคาร์บอน มาใช้เพื่อสร้างแรงจูงใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้ประชาชนลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก ส่งเสริมการพัฒนาระบบตลาดคาร์บอนในประเทศไทย เพื่อการบริหารจัดการก๊าซเรือนกระจกทั้งในรูปแบบบังคับและสมัครใจ เพื่อส่งเสริมให้เกิดโอกาสและประโยชน์จากการซื้อขายคาร์บอนเครดิต

- (๓) **เตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ** โดยศึกษาและประเมินผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากภัยพิบัติทางธรรมชาติ จัดลำดับความเสี่ยง/พื้นที่เสี่ยง และจัดทำแผนที่เพื่อบ่งชี้พื้นที่เสี่ยงภัยทั้งในระดับประเทศ ภูมิภาคและจังหวัด เพื่อกำหนดแนวทางเฝ้าระวัง และแนวทางบรรเทาและป้องกันผลกระทบ จัดทำแผนจัดการภัยพิบัติที่ครอบคลุมตั้งแต่ก่อนเกิดภัย ขณะเกิดภัย หลังเกิดภัย และแผนป้องกันระยะยาวควบคู่ไปด้วย การป้องกันและลดผลกระทบที่ใช้ทั้งมาตรการด้านกายภาพและโครงสร้างพื้นฐาน และมาตรการควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในเขตพื้นที่เสี่ยงภัย รวมทั้งเผยแพร่องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ การสร้างเครือข่าย/ระบบเตือนภัยและเฝ้าระวัง ตลอดจนประเมินความเสี่ยงของระบบสาธารณูปโภคและโครงสร้างพื้นฐานสำคัญในปัจจุบันต่อแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ เพื่อเสนอทางเลือกในการลดความเสี่ยงและป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น รวมถึงกำหนดให้การวางระบบสาธารณูปโภคและโครงการพื้นฐานในอนาคตต้องสามารถรับมือกับสภาพอากาศรุนแรงและโอกาสเกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรงภายใต้แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ
- (๔) **พัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ** โดยถ่ายทอดความรู้ด้านการจัดการความเสี่ยงของหน่วยงานต่างๆ สู่ชุมชน และจัดสรรทรัพยากรที่จำเป็นให้แก่ชุมชน สนับสนุนกระบวนการวางแผนชุมชนระยะยาว ปรับปรุงกฎหมาย และบทบาทของหน่วยงานรวมทั้งองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้สนับสนุนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พื้นฟูและยกระดับขีดความสามารถของกลุ่มเสี่ยงในการปรับตัวรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เร่งฟื้นฟูพื้นที่เสี่ยงที่ได้รับความเสียหาย พื้นฟูทรัพยากรที่เสื่อมโทรมลง ส่งเสริมการจ้างงานเพื่อเพิ่มรายได้ของประชากรกลุ่มเสี่ยง และกำหนดมาตรการรองรับผลกระทบต่อชุมชนและสังคมที่ชัดเจน ทั้งมาตรการระยะสั้นและระยะยาว
- (๕) **เพิ่มบทบาทประเทศไทยในเวทีประชาคมโลกและการสร้างฐานความร่วมมือกับต่างประเทศ** โดยศึกษารายละเอียดและสร้างความเข้าใจของพันธมิตรต่างๆ และติดตามสถานการณ์การเจรจาและท่าทีของประเทศต่างๆ ที่จะมีผลกระทบทั้งเชิงบวก และลบต่อประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถกำหนดท่าทีของประเทศที่เหมาะสม เตรียม

มาตรการรองรับผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากมาตรการทางการค้าและข้อตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น Post-Kyoto และ Unilateral Measures ตลอดจนส่งเสริมสร้างเทคนิคการเจรจาและสร้างแนวร่วมเพื่อสร้างอำนาจต่อรองในเวทีการค้า การลงทุน และสิ่งแวดล้อม พัฒนาความร่วมมือในกลุ่มอาเซียนเพื่อประโยชน์ร่วมกันโดยเฉพาะความร่วมมือในการพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการลดก๊าซเรือนกระจก การปรับตัว และการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างยั่งยืน

๓.๔.๖ การพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและเป็นธรรม มีแนวทางหลัก ดังนี้

- (๑) **พัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง และส่งเสริมสิทธิชุมชนในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากร** สนับสนุนแนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรเชิงอนุรักษ์ ตามวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมดั้งเดิม ภายใต้หลักการคนอยู่ร่วมกับระบบนิเวศอย่างเกื้อกูล สนับสนุนสิทธิและบทบาทของชุมชนในการจัดการทรัพยากรเพื่อการพึ่งตนเอง ทั้งด้านทรัพยากรชีวภาพ ป่าชุมชน การจัดการน้ำ การจัดการทรัพยากรชายฝั่ง รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดินร่วมกัน สร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบบนิเวศเพื่อให้ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนทรัพยากร
- (๒) **สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วม** พัฒนากลไกการจัดการร่วมที่ประกอบด้วยภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และชุมชน เพื่อพัฒนาและแก้ไขปัญหา พัฒนาระบบการรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการพัฒนาของภาครัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในทุกขั้นตอน บนพื้นฐานขององค์ความรู้ ข้อมูลที่ถูกต้อง เปิดเผย โปร่งใส สามารถเข้าถึงได้อย่างเท่าเทียม เพื่อสร้างกลไกการถ่วงดุล ติดตามและตรวจสอบที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ เสริมสร้างบทบาทของสื่อมวลชน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ และความตื่นตัวของสาธารณชนในการดูแลคุ้มครองทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมของประเทศ พัฒนาศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- (๓) **ปรับปรุงกฎหมายและบังคับใช้อย่างเสมอภาคเป็นธรรม** ปรับปรุงกฎระเบียบของภาครัฐ เพื่อลดความขัดแย้ง แก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชน ผลักดันการจัดเก็บภาษีที่ดินแบบก้าวหน้าเพื่อกระจายการถือครองที่ดิน ผลักดันร่าง พ.ร.บ. เครื่องมือทางด้านเศรษฐศาสตร์เพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงกฎหมายผังเมืองให้ทันสมัยและบังคับใช้อย่างเท่าเทียมและจริงจัง พิจารณาออกกฎระเบียบที่สนับสนุนและจูงใจให้เกิดการอนุรักษ์ ทบทวนหลักเกณฑ์การจัดสรรผลประโยชน์จากการใช้ทรัพยากรแร่ เพิ่มบทลงโทษต่อผู้บุกรุกทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ควรใช้กลไกทางสังคมติดตามตรวจสอบ กำกับดูแลผู้ละเมิดกฎหมายและการดำเนินงานของภาครัฐให้เป็นไปตามกฎหมาย
- (๔) **นโยบายการลงทุนภาครัฐควรเอื้อต่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ** โดยเป็นนโยบายที่ได้คำนึงถึงการสูญเสียต้นทุนทางสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินมูลค่าที่แท้จริงของทรัพยากร รวมทั้งมูลค่าในอนาคตของทรัพยากรและการทำหน้าที่ของระบบนิเวศ ปรับปรุงกระบวนการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พิจารณาจัดทำหลักเกณฑ์การประเมินความคุ้มค่าของโครงการลงทุนและภาคการผลิตที่ใช้ทรัพยากรสิ้นเปลือง ก่อมลพิษส่งผลกระทบต่อสุขภาพและวิถีชีวิตของชุมชน โดยให้รวมต้นทุนความสูญเสียด้านสิ่งแวดล้อมและด้านสังคมเข้าไว้ด้วย เพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงนโยบาย นอกจากนี้ จำเป็นต้องกำหนดมาตรการควบคุมการใช้พื้นที่ตามนโยบายส่งเสริมพืชเศรษฐกิจ ไม่ให้เกิดการบุกรุกทำลายเขตอนุรักษ์ที่เปราะบางและมีความสำคัญเชิงนิเวศ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๙๖๒ ถนนกรุงเกษม เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐
โทร. ๐-๒๒๘๒-๔๘๔๑-๒ โทรสาร ๐-๒๒๘๑-๙๗๐๕, ๐-๒๒๘๑-๖๖๓๕
<http://www.nesdb.go.th> e-mail: deco@nesdb.go.th